T. C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ BİLİM DALI

ÜSKÜDAR KADILIĞI 759 (1316-1317) NUMARALI ŞER'İYYE SİCİLİ DEFTERİ

Yüksek Lisans Tezi

ELTAF ELİTAŞ

İstanbul, 2016

T. C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ BİLİM DALI

ÜSKÜDAR KADILIĞI 759 (1316-1317) NUMARALI ŞER'İYYE SİCİLİ DEFTERİ

Yüksek Lisans Tezi

ELTAF ELİTAŞ

Danışman: Doç. Dr. Betül İpşirli Argıt

İstanbul, 2016

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI Anabilim Dalı İSLAM TARİHİ Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi ELTAF ELİTAŞ'nın ÜSKÜDAR KADILIĞI 759 (1316-1317) NUMARALI ŞER'İYYE SİCİLİ DEFTERİ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 15.06.2016 tarih ve 2016-21/23 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 24/06/2016

	Öğretim Üyesi Adı Soyadı		**İmzası**
1.	Tez Danışmanı	Doç. Dr. FATMA BETÜL İPŞİRLİ ARGIT	
2.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. İ.SAFA ÜSTÜN	
3.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. HALİL AYDINALP	

ÖZET

Bu tez, Üsküdar Şer‘iyye Mahkemelerine ait h. 1316-1317 (m.1898-1899) tarihli 759 numaralı şer‘iyye sicilini konu edinmektedir. İlâmlardan oluşan bu sicil esas alınarak, 1898-1899 yılları arasında Üsküdar’ın ekonomik, sosyal, dinî-kültürel hayatı incelenmeye çalışılmıştır.

Tez iki bölümden oluşup birinci bölümde sicilde yer alan bilgilerden hareketle Üsküdar, o dönem içerisinde çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. İkinci bölümde ise 759 numaralı Üsküdar şer‘iyye sicili’nin günümüz harfleriyle yazılmış metni yer almaktadır. Sonuç kısmında ise defterde yer alan bilgiler genel olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Ekler kısmında, sicilde yer alan örnek sayfalar yer almaktadır. Son olarak tez, kaynakça ve dava özetleri kısmıyla sonlandırılmaktadır.

Anahtar Kelime: Üsküdar, şeriyye, sicil, Üsküdar’da sosyal, dinî, kültürel, ekonomik hayat.

ABSTRACT

The subject of this thesis is Üsküdar Şeriyye Courts' Şeriyye Registration numbered 759 dated between 1898 1899. Regarding this registration generated by placits; economic, social, religious and cultural life in Üsküdar between 1898 1899 was studied.

The thesis has two parts. In first part, based on the information in the registration, certain aspects of life in Üsküdar was analyzed. The second part includes the text of Üsküdar Şeriyye Registration numbered 759 with modern Turkish alphabet. In the conclusion part, information in the book were generally evaluated.

Moreover, the additions part contains certain pages from the registration reffered in the thesis. Finally, the thesis was finished with references and summary.

Keywords: Şeriyye, register, Uskudar, social, religious, cultural, economic, life.

ÖNSÖZ

Şer‘iyye sicilleri Osmanlı Devleti’nde toplumu çeşitli yönleriyle ele almamız için önemli kaynaklar arasındadır. Çalışmamız Üsküdar Kadılığı’na ait 759 numaralı şer‘iyye sicilidir. Bu sicilde yer alan bilgiler ışığında dönemin sosyal, kültürel vb. özellikleri hakkında sınırlı da olsa bilgi edinebilmekteyiz. Özellikle Üsküdar mahkemesine ait birbirinin devamı niteliğinde olan 760, 761, 762 numaralı defterlerin de tez olarak çalışılmış olması bizi 759 numaralı defteri çalışmaya yönlendirmiştir. Nitekim aynı dönemleri kapsayan bu kayıtlarda yer alan bilgilerin çeşitliliği düşünülürse konuların teferruatlı ele alınmasına imkan tanıdığı söylenebilir.

Tezimiz giriş, iki bölüm, sonuç, kaynakça ve eklerden oluşmaktadır. Giriş bölümünde şer‘iyye sicilleri, tanımı, teşekkülü, önemi, muhtevası ve sicillerde yer alan bilgilerle mahkeme görevlileri ve Üsküdar Mahkeme’sine dair bilgilere değinilmiştir.

Birinci bölümde 759 numaralı şer‘iyye sicilinde yer alan bilgilerden hareketle Üsküdar’ın toplumsal yaşamına değinilerek, sosyal tabakalaşma, gayri müslimler, aile hayatı ve kadın konusu, iktisadî ve ticarî yaşam ele alınmıştır.

İkinci bölümde ise 759 numaralı şer‘iyye sicilinin özellikleri ve sicilin transkripsiyonlu metni bulunmaktadır.

Sonuç bölümünde, defterdeki bilgilerin genel bir değerlendirilmesi yapılmış ve kaynakçaya yer verilmiştir. Ekler kısmında ise sicildeki davaların kısaca özetleri verilerek, sicilden örnek sayfalar konulmuştur.

Çalışmam sırasında benden yardımlarını esirgemeyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Betül İpşirli Argıt’a, kıymetli fikirlerinden dolayı Prof. Dr. İsmail Safa Üstün ve Doç. Dr. Halil Aydınalp hocalarıma, defteri okuma esnasında bilgisine başvurduğum Doç Dr. Bilgin Aydın Bey’e ve bu alanda yol gösterici fikirleriyle bilgisinden istifade ettiğim değerli hocam Prof. Dr. Fatih Yahya Ayaz’a ve değerli İsam personeline şükranlarımı sunarım.

Ayrıca eğitim hayatım boyunca desteklerini benden esirgemeyen çok değerli annem ve babam başta olmak üzere aileme ve yeğenim M. Nilgün Noyan'a teşekkürlerimi bir borç bilir, gösterdikleri sabırdan dolayı da şükranlarımı sunarım.

ELTAF ELİTAŞ

İstanbul, 2016

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**
ABSTRACT ..... **ii**
İÇİNDEKİLER ..... **v**
KISALTMALAR ..... **viii**
GİRİŞ **1**
1.1. ŞER‘İYYE SİCİLLERİ 1
1.1.1. Şer‘iyye Sicillerinin Tanımı 1
1.1.2. Şer‘iyye Sicillerinin Özellikleri 1
1.1.3. Şer‘iyye Sicillerinin Muhtevası 2
1.1.4. Şer‘iyye Sicillerinin Önemi 2
1.1.5. Şer‘iyye Sicillerinde Yer Alan Belge Çeşitleri 4
1.2. OSMANLI ŞER‘İYYE MAHKEMELERİ ve ÜSKÜDAR MAHKEMESİ 7
1.2.1. Mahkeme ve Mahkeme Görevlileri 7
1.2.2. Üsküdar Mahkemesi 19

BİRİNCİ BÖLÜM
759 NO’LU ÜSKÜDAR ŞER‘İYYE SİCİLİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

1.1. 759 NO’LU ÜSKÜDAR ŞER‘İYYE SİCİLİNE GÖRE ÜSKÜDAR’IN İDARÎ YAPISI 23
1.1.1. İstanbul ve Üsküdar’ın Kısa Tarihçesi 23
1.1.2. 759 No’lu Üsküdar Şer‘iyye Siciline Yansıyan Karyeler (Köyler) 30
1.1.3. 759 No’lu Üsküdar Şer‘iyye Siciline Yansıyan Mahalle, Cadde ve Sokaklar 33
1.1.4. 759 No’lu Üsküdar Şer‘iyye Siciline Yansıyan Üsküdar Haricindeki Semtler, Mahalleler ve Sokaklar 43
1.2. 759 NO’LU ÜSKÜDAR ŞER‘İYYE SİCİLİNE GÖRE ÜSKÜDAR’DA SOSYAL ve TOPLUMSAL HAYAT 45
1.2.1. Üsküdar’da Gayri Müslimler 45
1.2.1.1. Yahudiler 54
1.2.1.2. Ermeniler 57

1.2.2. Aile Hayatı 59
1.2.2.1. Kadın 60
1.2.2.1.1. Hukukî Alanda Kadın 60
1.2.2.1.2. Toplumsal Hayatta Kadın 61
1.2.2.1.3. Çalışan Kadın 62
1.2.2.1.4. Cariye 66
1.2.2.1.5. Çok Eşlilik 67
1.2.2.2. Nikah 68
1.2.2.3. Mehir 70
1.2.2.4. Evliliğin Sona Ermesi - Sonuçları 76
1.2.2.4.1. Boşanma (Talak) 76
1.2.2.4.2. Evliliğin Sona Ermesinin Sonuçları 81
1.2.2.4.2.1. İddet 81
1.2.2.4.2.2. Nafaka 83
1.2.2.4.2.3. Hidâne 87
1.3. İKTİSADÎ HAYATLA İLGİLİ 759 NO'LU ÜSKÜDAR ŞER'İYYE SİCİLİNDE GEÇENLER 91
1.3.1. Verâset 91
1.3.2. Hibe 93
1.3.3. İbrâ 97
1.3.4. Bey' (Mübâya'a) 100
1.3.5. Deyn (İdâne) 100
1.3.6. 759 No'lu Üsküdar Şer'iyye Sicilinde Geçen Meslekler 103
1.4. 759 NO'LU ÜSKÜDAR ŞER'İYYE SİCİLİNE YANSIYAN BAZI HUKUKÎ ISTILAHLAR 104
1.4.1. Vekâlet 104
1.4.2. İspat 106
1.4.3. Hüküm 107

İKİNCİ BÖLÜM

759 NO'LU ÜSKÜDAR ŞER'İYYE SİCİLİNİN ÖZELLİKLERİ ve TRANSKRİPSİYONLU METNİ

2.1. 759 NO'LU ÜSKÜDAR ŞER'İYYE SİCİLİNİN ÖZELLİKLERİ 110
2.2. 759 NO'LU ÜSKÜDAR ŞER'İYYE SİCİLİNİN TRANSKRİPSİYONLU METNİ..... 110

SONUÇ 182
KAYNAKÇA..... 187
EKLER 200
EK 1: 759 No'lu Üsküdar Şer'iyye Sicili Defteri Dava Özetleri 200
EK 2: 759 Numaralı Şer'iyye Sicilinden Örnek Sayfalar..... 207

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Madde/Makale
a.g.t.	Adı Geçen Tez
AÜDTCF	Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya fakültesi
Bkz.	Bakınız
c.	cilt
çev.	çeviren
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
ed.	Editör
haz.	Hazırlayan/Hazırlayanlar
İA	İslam Aansiklopedisi
İFAV	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay.
İSAM	İslam Araştırmaları Merkezi
İÜEF	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
Neş.	Neşriyat
OSAV	Osmanlı Araştırmaları Vakfı
s.	sayfa
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
ŞS.	Şer‘iyye Sicili
TAE	Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
Thk.	Tahkik/tahkik eden
TTK	Türk Tarih Kurumu
vb.	ve benzeri
vd	ve diğer
vs.	ve sair
Yay.	Yayın/Yayınevi/Yayıncılık/Yayınları
YKY	Yapı Kredi Yayınları
yy.	yüzyıl

GİRİŞ

1.1. ŞER'İYYE SİCİLLERİ

1.1.1. Şer'iyye Sicillerinin Tanımı

Sözlükte "yazılı sayfa, büyük kâğıt, defter" gibi anlamlara gelen sicil kelimesi[1] terim olarak ise Osmanlı Mahkemelerinde her bölge ve kesimden insanlar arasındaki hukukî meselelere dair tutulan defter kayıtlarıdır. Kadı veya nâibleri tarafından tutulan bu defterler; *kadı sicili, kadı dîvânı, sicillât-ı Şer'iyye.*[2], *zabt-ı vekâyi sicili*, gibi isimlerle ifade edilmektedir.[3]

Sicil tutma, dava kaydı gibi hukukî işlemler İslamî geleneğe uygun olup, Kur'ân-ı Kerim'de[4] yer alan ayetlerde vurgulanmıştır. Nitekim ticarî akdin kayda geçirilmesi, şahit bulundurma gibi tavsiyeler bu yöndedir.[5]

XX. yüzyıla kadar uzanan kadı sicillerinin en erken örneğine 1455 tarihiyle Bursa'da rastlanmaktadır. Osmanlı tarihine ait idarî, hukukî, askerî, ticarî, kültürel ve sosyal yaşantıya ait bilgileri bu kayıtlarda bulmak mümkündür.[6]

1.1.2. Şer'iyye Sicillerinin Özellikleri

Şer'î mahkemeler tarafından verilen her çeşit ilâm, hüccet ve şer'î evrak asıllarına uygun olarak sicil denilen defterlere kaydedilmektedir. Belli bir usule göre tutulan bu defterler, genellikle dar ve uzun (15x45 cm gibi) olmaktadır.[7]

Sayfa sayısı 10-300 aralığında değişebildiği gibi ortalama 100 sayfa olup, 400-500 kayıt içermektedir. XV.-XVI. yüzyılda şer'iyye sicillerinin önemli bir kısmı Arapça

---

[1] Fahrettin Atar, "Şürût ve Sicillât", *DİA,* XXXIX, İstanbul, 2010, s. 272.
[2] Yunus Uğur, "Şeriyye Sicilleri", *DİA*, XXXIX, İstanbul, 2010, s. 7-10.
[3] Abdülaziz Bayındır, *İslam Muhakeme Hukuku (Osmanlı Devri Uygulaması)*, İslamî İlimler Araştırma Vakfı Yay.- 7, İstanbul, 1986, s. 1.
[4] Bakara, 2/282.
[5] Sait Öztürk, *Askeri Kassama Ait Onyedinci Asır İstanbul Tereke Defterleri (Sosyo-Ekonomik Tahlil)*, OSAV, İstanbul, 1994, s. 50.
[6] Yunus Uğur, *a.g.m.*, s. 9.
[7] Ahmet Akgündüz, *Şeriyye Sicilleri (Mahiyeti, Toplu Kataloğu ve Seçme Hükümler)*, c. I, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1988, s.18.

yazılırken, XVI. yüzyıldan itibaren Arap coğrafyası dışındaki defterler çoğunlukla Osmanlı Türkçesi ile kaleme alınmıştır.[8]

Her mahkemede mutlaka bir sicil defteri bulunduran kadılar, verdikleri hükümleri zarar görmeyecek ve üzerinde değişiklik yapılamayacak şekilde bu deftere kaydederlerdi. Defterlerin başında, genellikle Arapça olan giriş kısmı yer alıp, "dibace" denilen bu kısım besmele ve dua ile başlamaktadır. Kadının işlerini kolaylaştırması için Allah'a dua niteliğindedir. Bu yönüyle şer'î hükümlere ve bunları vazeden Allah ve Peygambere saygı ifadesi olduğu düşünülebilir. Dua kısmından sonra kadının adı ve vazifeye başladığı tarih ilk sayfaya yazılmaktadır.[9]

Defterin iç kısımlarına bakıldığında defterlerdeki yazılı kayıtlar, sakk-ı şer' [10] denilen usule göre düzenlenerek sicile kaydedilmektedir. Görevi son bulan kadı, defteri bizzat kendisi veya emini vasıtasıyla halefi olan kadıya teslim ederek görevi devretmektedir.[11]

1.1.3. Şer'iyye Sicillerinin Muhtevası

Şer'iyye sicilleri genellikle kişiler arasında yaşanan aile, miras, ticaret, borçlar, eşya, ceza hukuku gibi fıkıh ilminin başlıca konularını teşkil eden şer'î muamelelere dair resmî kayıtlar, narhlar ve esnaf kontrolüyle ilgili kayıtlarla, merkezden taşrada bulunan görevli kişilere hitâben yazılan ferman, berat, divan tezkeresi, mektup vb. resmî yazılar olmak üzere iki çeşitten ibarettir. Bunların dışında fetva makamlarından alınan bazı fetva suretleri, yangın, sel gibi tabii afetlere dair yazılmış notlar, bazı kadı veya nâiblerin azillerini içeren belgeler de bu defterlerde yer alan diğer hususlardandır.[12]

1.1.4. Şer'iyye Sicillerinin Önemi

Kadı veya nâibi tarafından günü gününe tutulan güvenilir vesikalardan olan şer'iyye sicilleri birçok bakımdan önem taşır.

---

[8] Yunus Uğur, *a.g.m.*, s. 7-10.
[9] Ahmet Akgündüz, *Şer'iye Sicilleri*, c. I, s.19.
[10] Sakk-ı şer'-î: Sicil defterlerine yazılan vakfiye, miras, nafaka davalarının ve ilâm, nikah gibi hususların şer'î mahkemelere mahsus bir usul ve kurala göre yazılmasıdır. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilâtı*, TTK, Ankara, 1984, s.116; Ahmet Akgündüz, *a.g.e.*, s. 18.
[11] Ahmet Akgündüz, *a.g.e.*, s. 21-22.
[12] Halit Ongan, *Ankara'nın 1 Numaralı Şer'iye Sicili*, AÜDTCF Yay. 125, Ankara, 1958, s. X.

Şer‘iyye sicilleri sayesinde en uzak yerdeki olaylar bile mahkemeye intikal edebileceği ve kaydedileceğinden bu kayıtlara ulaşmak mümkündür. Bu yönüyle; siyasî, idârî, askerî, beledî, iktisâdî, ve sosyal açılardan tarihimizin bilinmeyen yönlerini ve geçmiş dönemde insanların hayat şartlarına dair mevzuları şer‘iyye sicillerinde bulabiliriz. Yine; ferman, berat, mektup ve divan tezkireleri gibi resmî kayıtların bir sûreti de şer‘iyye sicillerine kaydedildiğinden sicillerdeki bu bilgiler de o döneme ait verileri içermektedir.[13]

Şer‘iyye sicillerinde yer alan bilgilerin önemini şöyle özetleyebiliriz.

* Osmanlı tarihinde ve özel tarihlerde şehir, mahalle, semt, sokak adlarına ait bilgileri de içeren şer‘iyye sicilleri bu yönüyle önemlidir.[14]

* Şer‘iyye sicillerinde devlet adamları, âlim, müderris, sanatkâr gibi kimselerin isimleri yer aldığı için, bu kimseler hakkında net ve doğru bilgilere şer‘iyye sicillerinden ulaşılabilir.

* Vakfiye kayıtları, vakıflarla alâkalı davalar dolayısıyla vakıf, cami, medrese, imaret, türbe, dergâh, kale, kervansaray, gibi Osmanlı toplumuna ait yapıların isimleri ve bazı bilgileri şer‘iyye sicillerinden edinilebilir.

* Şer‘iyye sicilleri kayıtlarında geçen şahıslardan hareketle erkek ve kadınların ne tür unvan ve lakâplar aldığı, uğraştıkları mesleklerin neler olduğu öğrenilebilir.

* Askerî ve siyasî bakımdan önemli kayıtlar da şer‘iyye sicillerinde bulunmaktadır. Mühimmât, yiyecek temini, savaş esnasında uyulması gereken kurallar, merkezden gönderilen emirler ve yerel mahkemelerin aldığı kararlara sicil kayıtları vasıtasıyla ulaşılarak askerî mevzu hakkında önemli bilgiler sağlanabilir.

* Şer‘iyye sicillerinde geçen tımarlar, vakıflara ait mülklerin kiraya verilmesi ve bunlardan alınacak vergi miktarları gibi bilgiler iktisadî, malî, ziraî vb. hususa dair konuyu rakamlarla inceleme imkânı sağlamaktadır.

[13] Ahmet Akgündüz, *a.g.e.*, s. 12.
[14] Yunus Uğur, *a.g.m.*, s. 9.

* Sicilde geçen dava konularının varlığı, yargılama usulü, davalı-davacı, bunların iddia ve savunmaları, kadıların kararları vs bilgiler hukuk tarihi ve usulü hakkında önemlidir. Bu yönüyle hukukla ilgili işleyişin nasıl olduğu bu kayıtlardan öğrenilebilir.[15]

1.1.5. Şer'iyye Sicillerinde Yer Alan Belge Çeşitleri

Hüccet

Kadı tarafından hukukî bir olaya dair düzenlenen belgeye denir. Hüccet talik yazısı ile yazılıp, hâkimin imzası sayfanın üstünde yer alır.[16] Düzenleme şekli aynı olmakla birlikte içerdiği konular yönüyle birbirinden farklılık gösterebilir.[17]

İlâm

Sözlükte "bildirmek" anlamında olup, terim olarak; altında kadının mühür ve imzasını taşıyan şer'î bir hükmü ifade etmektedir.[18] Bir davanın hükmünü gösteren belge demektir.[19]

İlâmlarda önce davacı ardından davalının kimlik bilgileri yer alır. Dava konusu, davalının cevabı, davalının suçu kabul veya red beyanının sebebi, suçun ispatı için şahitlerin dinlenmesiyle hüküm yazılır. Hükümde, kadının imza ve mührünün yanı sıra tarih de yazılmaktadır.[20]

Ma'rûz

Sözlükte "arz edilen şey" anlamında olup, kadı tarafından kaleme alınmasına rağmen kadının kararını ihtiva etmeyen ve hüccet gibi hukukî bir konuda yazılı delil kabul edilmeyen belgedir. İçeriğinde kadının icra mahkemelerine idari bir konuyu arzı olabildiği gibi halkın icra makamlarına ya da kadıya hitaben yazdığı şikâyet dilekçeleridir. Bu yönüyle istek ve şikâyet içerikli üst veya alt makam arasındaki yazılı

[15] Halit Ongan, *a.g.e*, s. X.
[16] M. Zekî Pakalın, *Osmanlı Tarihi Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, MEB, c. I, İstanbul, 1993, s. 865.
[17] Ahmet Akgündüz, *a.g.e.*, c. I, s. 26-27.
[18] Ahmet Akgündüz, *a.g.e.* c. I, s. 29.
[19] Mübahat Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, Kubbealtı Neş., İstanbul, 1994, s. 345.
[20] Mübahat Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 345-348.

belgelerdir. Hüccet ve ilâmdan farklı olup, ifade ve şekil yönüyle ilâmla karıştırılmaktadır.[21]

Müraseleler

Kazaskerlerin kadılara, kadıların nâiblere gönderdikleri tayin ve yetki içerikli belgelerdir.[22]

Tereke

Sözlükte isim olarak "bırakılan şey"[23] anlamında olup, terim olarak ölen kimsenin geride kalan mallarını ifade etmektedir. Ölen kişinin mallarının paylaştırılması hususunda murislerin mahkemeye başvurmasıyla mahkeme tarafından bu malların taksim edilerek, kayda geçirilmesidir.[24]

Merkezden Gönderilip Sicilde Yer Alan Belgeler

Ferman

Herhangi bir konuya ilişkin, ruûs makamında olmak üzere yüksek rütbelerin verilmesi hususunda merkezden divânî hatt ile yazılıp, süslenen padişah emirlerine denir.[25]

Berat

Arapça "yazılı kâğıt" anlamında olan berat; nişan ve misal şeklinde de isimlendirilmiştir. Padişah onayını gösteren tuğralı olan berat; görev tevcihi, bir şeyin kullanımıyla ilgili imtiyaz veya muafiyet vb. içeriklere sahiptir.[26] Berat daha çok görev belgesi niteliğinde olup, tımar beratı, ulûfe beratı, iltizâm beratı, vezirlik beratı gibi özel

[21] Ahmet Akgündüz, *a.g.e.* c. I, s. 37.
[22] Yılmaz Kurt, *Osmanlıca Dersleri II*, Akçağ Yay., Ankara, 1999, s. 175-176.
[23] Hayrettin Karaman, *Ana Hatlarıyla İslam Hukuku*, c. II, Ensar Neş., İstanbul, 1985, s. 172.
[24] Hamza Aktan, "Miras", *DİA*, XXX, İstanbul, 2005, s. 143.
[25] Yılmaz Kurt, *a.g.e.*, s. 172.
[26] Ahmet Akgündüz, *a.g.e*, c. I, s. 39.

isimle adlandırılmıştır. Vezir, sadrâzam gibi yüksek rütbeli memuriyetler için verilen beratlara çoğu zaman "menşur" denilmiştir.[27]

Buyruldu (Buyrultu)

Osmanlı Devleti'nde Padişahtan sonra gelen sadrazamlar yetki sahibi kişilerdir. şer'iyye sicillerinde bulunan sadrâzam tarafından yazılı emirlere buyruldu, buyrultu denilmektedir.[28] Ancak vezir, beylerbeyi gibi devlet erkânının yazdığı emirler de bu isimlerle anıldığından sadrazamlık makamından verilenler "buyruldu-i samî" diğerleri "buyruldu-i ali" şeklinde belirtilmektedir.[29]

Tezkere

Arapça "zikir" kökünden[30] gelip, bir üst makamdan alt makama ya da aynı seviyedeki makamların birbirlerine yazdıkları resmi içerikli yazılara tezkere denilmektedir. Zamanla şehirlerarası yazışmalar "tahrirât" şeklinde adlandırılmıştır.[31]

Temessük

Arapça "mesek" kökünden türeyen kelime "tutunma" manasındadır. Çeşitli konularla ilgili olan temessük diplomatik bakımdan bir borcun ödendiğini gösteren belgedir. Bu yönüyle bir çeşit senet niteliğindedir.[32]

[27] Mübahat Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 171.
[28] Ahmet Akgündüz, *a.g.e.*, s. 44.
[29] Yılmaz Kurt, *a.g.e.*, s. 171.
[30] Mübahat Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 244.
[31] Ahmet Akgündüz, *a.g.e.*, s. 46.
[32] Mübahat Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 281.

1.2. OSMANLI ŞER'İYYE MAHKEMELERİ ve ÜSKÜDAR MAHKEMESİ

1.2.1. Mahkeme ve Mahkeme Görevlileri

Osmanlı Devleti'nde adalet kavramına oldukça önem verilmiştir. Nitekim ilk Osmanlı padişahlarından Orhan ve II. Murad'ın sabahları saray kapısı önünde yüksek bir yere çıkarak halkın şikâyetlerini dinleyip hüküm vermeleri onların adalet konusunda hassasiyetlerini ortaya koymaktadır. Yine, Padişahların divanda başkanlık vazifesinin son bulması üzerine davaları "Kasr-î Adâlet" denilen divana açılan pencere arkasından dinlemelerinin de nedeni bu yöndedir. Kanuni Sultan Süleyman'ın 1526 yılında yaptığı Mohaç Seferi'nde ekilmiş tarlalara zarar verenlerin idamla cezalandırılacağını duyurması ve bunu uygulaması padişahların adâlet ve hukuk anlayışını bizlere göstermektedir. Halkın adalet konusunda beklenti ve şikâyetlerini dikkate alan padişahların, hakkında şikâyet olan kadıları azl ettiği hatta bazen idamla cezalandırmaları uygulamadaki titizliğin yansımasıdır.[33]

Arapça'da "hüküm verilen yer, yargılama yeri" karşılığında kullanılan mahkeme kelimesi "hükm" kökünden türemiş bir ism-i mekândır. Fıkhî olarak da kadıların davalara baktıkları yer, resmî kurum ve makamı ifade etmektedir.[34]

Osmanlı hukuku diğer İslam toplumlarında olduğu gibi esas itibariyle şer'î hukuk denilen İslam hukukundan oluşmaktadır. Ancak dönemin koşulları ve oluşan ihtiyaçların karşılanması amacıyla bazı ilâve ve düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler İslamın insanların yaşayışlarını düzenleyici özelliğindendir. İslam hukukunun prensiplerine ters düşmemekle birlikte Padişahın kanun yapma yetkisine dayanılarak oluşan bu tür düzenlemelere örfi hukuk denilmektedir. Böylece Osmanlı'da hukuk; şer'î hukuk ve örfi hukuktan oluşmaktadır.[35] Örfi hukuk kuralları konurken şer'î

[33] Halil İnalcık vd., *a.g.e.,* s. 146-147.
[34] Fahrettin Atar-M. Âkif Aydın, "Mahkeme", *DİA*, XXVII, Ankara, 2003, s.338.
[35] Ahmet Akgündüz, *Eski Anayasa Hukukumuz Ve İslam Anayasası,* OSAV, İstanbul, 1997, s. 54, 55; M. Âkif Aydın, *OsmanlıDevleti'nde Hukuk ve Adalet*, Klasik Yay., İstanbul, 2014, s. 16; Alaattin Aköz, *319 Numaralı Karaman Şeriyye Sicili 1905-1906 (R.1320-1322)*, Palet Yay., Konya 2012, s. 26.

hukuka aykırı olmamasına dikkat edilmiştir. Nitekim kanunnamelerin başında yer alan "şer'î şerife uyundur" ifadesi bu yöndeki hassasiyeti göstermektedir.[36]

Osmanlı mahkemeleri; devletin ilk döneminden Tanzimat dönemine kadar şer'î ve örfî davaların görüldüğü ve problemlerin çözümlenerek hükme bağlandığı makamı ifade etmektedir.[37] Bu mahkemeler mehâkim-i şer'iyye, meclis-i şer, meclis-i şer'-i enver veya nebevî gibi tabirlerle de ifade edilmektedir.[38]

Emevi, Abbasi ve Selçuklu mahkemelerinin devamı niteliğindeki bu mahkemeler, Osmanlı döneminde bazı uygulamalarla geliştirilerek devam etmiştir.[39] Hem şer'î hem de örfî hukuku uygulayan Osmanlı mahkemesinde görev ve yetkiler artarken bazı İslam devletlerinde var olan mezâlim, ihtisap, şurta gibi farklı yargı birimlerinin olmayışı karmaşaya engel olmuştur. Ancak bunun dışında başka yetkili mahkemenin olmadığı da düşünülmemelidir. Zira sadrâzam başkanlığında Anadolu ve Rumeli kazaskerliklerinin katılımıyla bir araya gelen Cuma divanı İstanbul ve bilâd-ı selâse (Üsküdar, Galata ve Eyüp) kadılarının katılımıyla oluşturulan çarşamba divanı ve cemaat mahkemeleri vs. de yargı yükünü hafifleten diğer birimlerdir. Bu mahkemelerin yetkileri kısmî ölçüde, sınırlı olup nihayi yetkili yargı kurumu Osmanlı mahkemesidir.[40]

İslam hukukuna aykırı olmamakla birlikte Osmanlı'da şer'iyye mahkemelerinde çoklu hâkim nadiren olsa da genellikle tek hâkimle yargılama yapılmaktaydı. Bu dönemde kadı yargılamayı evinin bir köşesinde yaptığından, kadının evi mahkeme görevi görmekteydi. Bunun yanı sıra cami ve mescitler de yargılamaların yapıldığı diğer mekânlardı.[41]

İstanbul kadısı gibi mevleviyet kadıları ve kazaskerlerin de görev yaptıkları ayrı bir mahkeme binası bulunmadığından hem bu görevlilerin oturdukları konaklar mahkeme binası olarak kullanıldığı ifade edilmiştir. 1836 tarihinde Rumeli ve Anadolu kazaskerlikleri ile İstanbul kadılığının Şeyhülislamlığa geçmesine kadar bu uygulama

[36] İlhan Bilen, Osmanlı Hukukunda Örfün Yeri (Klasik Dönem), *Yüksek Lisans Tezi*, SBE, Ankara, 1994, s. 47.
[37] Halil İnalcık, "Mahkeme", *İA*, VII, İstanbul, 1972, s.149.
[38] Ahmet Akgündüz, *Şeriyye Sicilleri*, c. I, s. 76.
[39] Halil İnalcık, *a.g.m.*, s.149; Ekrem Buğra Ekinci, *Ateş İstidası İslam -Osmanlı Hukukunda Mahkeme Kararlarının Kontrolü*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2001, s. 83; Abdullah Demir, *Osmanlı Mahkemesi*, Yitik Hazine Yay, İzmir 2010, s.33.
[40] Fahrettin Atar-M. Âkif Aydın, *a.g.m.*, s. 341, 342.
[41] Abdullah Demir, *Türk Hukuk Tarihi*, Yitik Hazine Yay., İstanbul, 2011, s. 109.

devam etmiştir.[42] Ancak Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla onların bulunduğu Ağakapısı'nın şeyhülislamlığa devredildiği 1836 yılında Anadolu, Rumeli kazaskerliğiyle İstanbul kadılığının buraya geçmesinden hareketle ayrı bir bina kullanılmasının bu tarihte olduğu ifade edilmesine rağmen o tarihe kadar görülen davalarda fazla sayıdaki defterlerin kadılar tarafından muhafaza edilmesinin oldukça zor olabileceği gerekçesiyle bu tarihten önce mahkeme binasının var olma ihtimali düşünülmektedir.[43]

Kadıların yargı görevlerini yerine getirirken bir yörede sürekli kalmalarının onları halkla yakınlaştıracağı bu durumun da kadının tarafsızlığını olumsuz yönde etkileyeceği düşüncesiyle kadıların görev süreleri kısıtlı tutulmuştur. Devletin ilk dönemlerinde kadılar belirli bir süre görevde kalmışlardır. Örneğin kazâ kadılarının görev süresi XVI. yüzyılda 3 yılken sonraları yaklaşık 2 yıl olarak sınırlandırılıp, XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren de 1 yıla kadar düşürülmüştür. Görev süreleri 1 yılla sınırlı tutulanlar mevleviyet denilen büyük kadılıklardır.[44] Ancak küçük kadılılıklarda da görev süresi 2 yıldan yirmi aya düşürülmüştür. XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bu süre daha da düşürülerek on sekiz ay olarak belirlenmiştir. Yine kadıların görev süresi boyunca öğretim faaliyetlerinden uzak kalmalarından dolayı ilmî açıdan zayıflamamaları da görev süresinin kısa tutulmasının diğer bir amacı olarak gösterilmiştir.[45] Ayrıca medreseden yeni mezun olan hukukçular için yeterli sayıda kadro olmaması ve bu hukukçuların meslekte tecrübe kazanmaları amacıyla kendilerine fırsat verilmesi de görev süresinin sınırlandırılmasına dair diğer bir neden olarak gösterilmiştir.

Görev süresi dolan kadılar ise yeni görev yerlerini İstanbul'da beklerlerdi. Ancak bekleyiş süresinde net bir zaman sınırı olmaması sebebiyle uzun süren işsizlik

[42] Osman Nuri Ergin, *Mecelle-i Umûr-ı Belediyye*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları No: 21, c. I, İstanbul, 1995, s. 287; Ekrem Buğra Ekinci, *a.g.e.*, s. 221; Abdullah Demir, *a.g.e.*, s. 109.
[43] Fahrettin Atar-M. Âkif Aydın, *a.g.m.*, s. 343.
[44] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, , *a.g.e*, s. 94; Mustafa Şentop, *Osmanlı Yargı Sistemi ve Kazaskerlik*, Klasik Yay., İstanbul, 2005, s. 95.
[45] Halil İnalcık vd., *Adâlet Kitabı*, Kadim Yay., Ankara, 2012, s. 132-133..

halleri onlarda geçim kaygısı oluşturmuştur. Bu durum da görevde oldukları süre içerisinde çeşitli suistimallere sebebiyet vermiştir.[46]

Mahkemeler içerisinde bazı mahkemelerin belirli tür davalarda ihtisas kazandığı görülmektedir. Nitekim Eyüp Mahkemesi "su hakları" konusunda ihtisas kazanmış bir mahkeme olması yönüyle buna örnek teşkil etmektedir. Diğer taraftan mahkemelerin bazı tür ceza ve hukuk davalarında görev alma yetkisinden mahrum edildikleri görülmektedir ki mirasla ilgili bazı davlarda mahallî mahkemelerin değil de Dîvân-ı Hümâyün'ün yetkili kılınması bu yönde bir uygulamadır.[47] II. Mahmud döneminde şer'î mahkemelerin şeyhülislamlık makamına bağlanmasıyla şeyhülislam fiilen yargı görevine iştirak etmiştir.[48]

İslam hukuk geleneğinde nadiren uygulanan bazı durumlar dışında, genel olarak yargının yönetimden bağımsız hareket etmesi yönünde uygulamalar esas alınmıştır. Yaygın olan bu anlayış Osmanlı Devleti hukuk sisteminde de uygulanmıştır. Bunun etkisiyle doğrudan halife veya kazasker tarafından tayin olunan kadı, yargı görevini yerine getirirken yöneticilerin baskı ve müdahalelerinden uzak kalmıştır. Hukukî anlaşmazlıklara bakan sadrâzamın da başkanlık ettiği Divân-ı Hümâyün, Cuma ve Çarşamba divânlarının varlığı bu duruma aykırı gözükmektedir. Ancak bu divânların normal mahkemeden farklı olup, çok sayıda görevinin bulunması ve buralarda yetkili bir kadının yer alması şartından hareketle görülen davalarda kadının aktif görevini kuvvetli kılıp, veziriazamın bu görevi yerine getirmediği ihtimalini güçlendirmektedir. Çarşamba divânında İstanbul kadısının, diğer iki divânda ise kazaskerin bulunma şartı konulmuştur. Yargının bağımsız olarak hareket ettiğinin diğer bir göstergesi de ehl-i örfün unsurları olan beylerbeyi ve sancakbeyinin kadılarla olan görev işleyişinde bir üst makam olmaktan öte görevlerinin gereği olarak birbirleriyle çalışmalarıdır. Ancak bu çalışmalar kadının, iki kurumun emri altında hareket etmesi değildir. Nitekim kadının merkezle olan resmi yazışmalarında bu kurumu aracı kılmayarak direkt kendisinin iletişime geçmesi ve mahkemede askeri yargılama esnasında beylerbeyi ve

[46] M. Âkif Aydın, *Türk Hukuk Tarihi*, Beta Yay., İstanbul, 2010, s. 78.
[47] M. Âkif Aydın, *Kadı Sicillerinde İstanbul,* İSAM, İstanbul, 2010, s. 31.
[48] Ekrem Buğra Ekinci, *Osmanlı Mahkemeleri (Tanzimat ve Sonrası)*, Arı Sanat Yay., İstanbul, 2004, s. 86; Halil Cin-Ahmed Akgündüz, *Türk Hukuk Tarihi*, OSAV, İstanbul, 2011, s. 274.

sancakbeyinin bu yargılamaya müdahale etmeden katılmaları kadının bağımsız hareket ettiğinin göstergesidir.[49]

Osmanlı'da hukuk alanında büyük değişikşik ise Tanzimat sonrasında gerçekleşmiştir. Bu döneme kadar mahkemelerde süregelen tekli hakim uygulaması yerine toplu hakimli uygulamaya geçilmiştir. Ve ilk uygulama ticaret hukuku alanında görülmüş, 1840 yılında Ticaret Nezâreti'ne bağlı ticaret meclisi 1847 ve 1848 yıllarında ticaret mahkemesine dönüşmüştür. 1860 yılında ise bir başkan iki sürekli, iki geçici üyeden oluşan ticaret mahkemeleri kurulmaya başlanmış ve sonrasında bu mahkemeler nizâmiye mahkemelerine dahil edilmiştir. Yine Tanzimat sonrası yapılan değişiklikle toplu hakimli ilk ceza mahkemesi de İstanbul'da meclis-i tahkîkatın kurulmasıyla başlamıştır. 1847 yılında yabancılarla Osmanlı vatandaşlarını kapsayan ceza davalarına bakan karma bir mahkeme kurulmuştur. 1864 yılında daha kapsamlı bir adım atılarak Vilâyât Nizâmnâmesi'yle ceza ve hukuk mahkemeleri kurulmuştur. Bunun yanı sıra sancak ve vilayetlerde bir başkan ve üyelerden oluşan meclis-i deâvî, meclis-i temyîz, divân-ı temyîzler ise ilk derece ve istînaf mahkemesi olarak görev yapmıştır. 1879 yılında çıkarılan Mehâkim-i Nizâmiyyenin Teşkilât Kanunu ile bu mahkemeler bazı değişkilikle yeni bir yapıya sahip olmuştur. Bu mahkemelerin varlığıyla da klasik Osmanlı şer'iyye mahkemeleri önemli ölçüde ahvâl-i şahsiyye ile sınırlı olacak hale gelmiştir. Bu dönemde kurulan nizâmiye mahkemeleri Adliye Nezâreti'ne bağlanırken şer'iyye mahkemeleri şeyhülislamlığa bağlı yürütülmeye devam etmiştir. Bir takım uygulama neticesinde şeyhülislamlıktan alınarak Adliye Nezâret'ine bağlanan bu mahkemler 1919'da tekrar şeyhülislamlığa devredilmiştir. Ayrıca bu dönemde Divân-ı Hümâyün'ün işlevselliğini kaybetmesi üzerine bu boşluğu dolduracak üst yetkili mahkeme özelliğinde 1838'de Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliyye, 1868'de Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye, Şûrâ-yı Devlet ve huzur mürâfaalarının yerine kurulan Meclis-i Tetkîkât-ı Şer'iyye dönemin yüksek yargı kurumları niteliğindedir.[50]

Osmanlı'da yargı bağımsızlığına ve bunun gereği olarak da mahkemelerde görev yapan kadıların tarafsızlığı konusunda oldukça hassas davranılmıştır. Yaygın olarak tek hakimle yargılamanın yapıldığı bu mahkemelerde kadının yanı sıra görev

[49] M. Âkif Aydın, *Türk Hukuk Tarihi*, s. 79-80.
[50] Fahrettin Atar-M. Âkif Aydın, *a.g.m.*, s. 344.

yerinin büyüklüğüne göre uygulamanın kolay yürütülmesi amacıyla çeşitli yardımcıları bulunmaktadır.[51]

Mahkeme Görevlileri

Kadı

Osmanlı'da hukuku temsil eden bir öge olan kadı, Arapça'da kazâ (kadâ) kökünden ism-i fâil olup (kadî); toplumda yaşanan uyuşmazlıkları şer'î ve örfî hükümlere göre karara bağlama yetkisi olan devlet görevlisi demektir.[52]

Kadı doğrudan merkezle muhatap, mahallî otoriteden bağımsız olmakla birlikte çok geniş mahallî yetki idaresi bulunan bir konuma sahiptir.[53] Osmanlı'da yargı teşkilatının en önemli kişisi kadıdır.[54] Bu yönüyle yaptığı görevler içerisinde en önemli görevi hâkim olarak yargı görevidir. Kadıların yargı işlerini kolaylıkla yerine getirmeleri ve insanların kendilerine ulaşmaları amacıyla yargılama; Cuma ve Bayram günleri dışında kadının evinde ayrılan bir köşede, cami veya mescitlerde yapılmaktaydı.[55]

Kadıların bu yetkileri sadece şer'î davalarla sınırlı olmayıp, örfî davalar da onların yetkileri dahilindedir.[56] Bu yönüyle vakıfların kurulması ve senetlerinin belirlenmesi, vasiyetnâmelerin düzenlenmesi, tereke taksimi, alım-satım, kira, vekâlet, rehin, nikah akitleri, boşanma gibi her türlü hukukî işlemlerin yapılması ve günümüzde noterlerin yetki alanına giren sözleşme vb. uygulamaları da yerine getirmek onların görevlerindendir. Bulundukları idarî birimde yürütmeyle ilgili birçok görevi de yerine getiren kadılar özellikle küçük yerlerde devletin kendisiyle muhatap olduğu yetkililerdir. Yine; günümüzde yaygın olarak belediyeler tarafından yapılan görevleri yerine getiren yerel yöneticilik de onların görevleri arasındadır. Kadılar bu görevin gereği olan çarşı-pazar, buralarda satılan malların denetimi vb. hususları ise yardımcıları aracılığıyla

[51] M. Âkif Aydın, *Kadı Sicillerinde İstanbul,* s. 28-30.
[52] Fahrettin Atar - İlber Ortaylı, "Kadı", *DİA*, XXIV, İstanbul, 2001, s.66.
[53] Zeynel Özlü, *XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nde Adli Mekanizmanın Analizi*, Berikan Yay., Ankara, 2007, s. 7.
[54] Coşkun Üçok-Ahmet Mumcu, *Türk Hukuk Tarihi*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No- 388, Ankara, 1976, s. 229.
[55] Hüseyin Özdeğer, *1463-1640 Yılları Bursa Şehri Tereke Defterleri*, Türk İktisat ve İçtimaiyat Tarihi Araştırmaları Merkezi Yayın No: 2, İstanbul, 1988, s. 6; Halil Cin-Ahmed Akgündüz, *Türk Hukuk Tarihi*, s. 263.
[56] M. Âkif Aydın, *Kadı Sicillerinde İstanbul,* s. 30, 31.

yerine getirirlerdi. Ayrıca görev sınırları dahilinde bulunan vakıfların, şartlarına uygun yönetilmesi, vergilerin usulüne uygun toplanılmasını, imam-hatip, vaiz gibi görevlilerin tayini, para ayarlarıyla oynanılmaması için gerekli tedbirleri alma, has ve tımarları teftiş etme görevi de kendilerine aitti.[57] Osmanlı'da kadı hükmü olmadan hiç kimseye cezaî işlem uygulanamaz ve infazda bulunulamazdı.[58]

Osmanlı'da ilk dönemlerden XIX. yüzyıla kadar yukarıda da kısmen değindiğimiz mülkî, adlî, malî, askerî ve beledî sahaları kapsayan geniş bir görev alanına sahip olan kadıların görev ve sorumluk alanları zamanla değişmiştir. XVIII. yüzyılda merkezi otoritenin zayıflamasıyla birlikte kadıların görevlerine yerel unsurların müdahalesi etki etmiş, 1826'da Yeniçeri Ocağının kaldırılmasıyla asayiş konusunda kadıların yardımcısı olan Yeniçeri Ocağı zâbitlerinin yokluğundan kadıların mülkî görevi son bulmuştur. Yine İhtisab Nezâreti'nin kurulmasıyla beledî, II. Mahmud döneminde (1836) Evkaf Nezâreti'nin kurulmasıyla da vakıflar üzerindeki görev ve yetkileri sonlandırılmıştır.[59]

Tanzimat dönemi ve sonrasında yapılan yeni kurumların varlığı da kadıların görev ve yetkilerini kısıtlamıştır. Padişah beratı ile atanan kadıların hakları merkezde bulunan kazaskerlik makamınca yürütülmüştür. Anadolu'da görev yapan kadıların atama, azil, tayin ve terfi gibi hakları Anadolu Kazaskeri, Rumeli'de görevli kadıların hakları ise Rumeli Kazaskerliği tarafından yerine getirilmiştir. Kadılık kurumunun XVIII. yüzyılda bazı nedenlerle değişikliğe uğramasıyla da birçok kazada kadıların görevi nâibler tarafından yürütülmüştür.[60]

Osmanlı Devleti'nde kadıların eğitimi ise medreselerde gerçekleşmektedir. Medreseyi bitiren talebelere mülâzım denir, bunlar içinden yargı alanında görev almak isteyenler en küçük idarî birimden başlamak üzere kadı olarak tayin edilirdi. Kadılık görevini fiilen yerine getirerek, tayin olduğu yerde bizzat görev yaptığında mansıp

[57] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 108-109, 138-139; M. Âkif Aydın, *Türk Hukuk Tarihi*, s. 80; Fahrettin Atar-İlber Ortaylı, *a.g.m.*, s.70; M. Âkif Aydın, *Kadı Sicillerinde İstanbul,* s. 32, 33.
[58] İlber Ortaylı, Osmanlı Kadısının Taşra Yönetimindeki Rolü Üzerine, *Amme İdaresi Dergisi*, TTK, Ankara, 1959, s.105.
[59] Fahrettin Atar-İlber Ortaylı, *a.g.m.*, s. 71-72.
[60] Zeynel Özlü, *a.g.e.*, s. 8.

denirdi. Ancak bu görev, sadece rütbe derecesi olarak kullanıldığı takdirde pâye veya pâye-i mücerrede denilmekteydi.[61]

Kadılıkta Aranan Şartlar

1- Kadıların ehliyet dediğimiz akıl, bâliğ ve hür olma şartını taşımaları

2- Müslüman olması şartı

3- Had ve kısas cezalarıyla ilgili davalar dışında erkek veya kadın olması uygundur. Ancak uygulamada kadın hâkime rastlanmamıştır.

4- Hâkimin âdil karar verebilmesi için güvenilirlik, adalet, dürüstlük gibi özelliklerde bir kişiliğe sahip olması gerekmektedir.

5- Hâkimin iyi bir yargılama yapabilmesi için yeterli derecede ilim sahibi olması, fıkha vakıf, yargılama hukukunu iyi bilen aynı zamanda davaları bunlara göre çözebilecek beceri ve ferasetli olması gerekir.[62]

Kadıların yargı işlerinde sürecin daha sağlıklı ve işlerin kolay ilerlemesi için kendisine yardımcı olan bazı görevliler bulunmaktadır. Konumuz hasebiyle özellikle bizi ilgilendiren görevlilere kısaca değineceğiz.

Nâib

Sözlükte "birini temsil etmek, birine vekâlet etmek" anlamına gelen nevb (niyâbe) masdarından türemiş nâib, "bir makamın sorumluluğunu asıl sahibi yerine geçici bir süreyle üstlenen kişi" anlamına gelmektedir. Osmanlı adlî yapısında kadı yardımcısı ve vekili olarak bilinen nâib, kadının olmadığı zaman onun yerine vekili olarak davaya bakıp, davayı karara bağlamak, keşif ya da ilk soruşturmayı yapıp şahitleri dinlemekle görevli memurlardır.

Nâibler kadı tarafından belirlenip bağlı oldukları bölgeye göre Anadolu veya Rumeli kazaskeri tarafından atanırken, İstanbul kadılıklarındaki nâiblerin ataması ise

[61] Ahmet Akgündüz, *Şeriyye Sicilleri*, c. I, s. 68.
[62] Abdülaziz Bayındır, "Osmanlı'da Yargının İşleyişi", *Yeni Türkiye*, Sayı 31, (Ocak-Şubat 2000), s. 674.

İstanbul kadısınca onaylanırdı. Süresiz olarak tayin edilen nâiblerde bazen belirli süreler içerisinde değişiklikler yapılırdı. Herhangi bir suça karışmadıkları takdirde görevlerine son verilmezken yine onları görevden alma yetkisi de kadının tasarrufunda bulunmamaktaydı. Onun görevde bulunması kadının tasarrufunda olmadığından, kadının azli veya ölmesi hâlinde kendisi görevine devam edebilmekteydi.[63]

Kadıların seçtikleri nâiblere verdiği belgenin kazasker tarafından onaylanmasıyla naib resmen görevli sayılırdı.[64] Belirli bir süre ve iş için görevlendirilen bu yardımcılar, kadıların kendilerine verdikleri yetki dâhilinde görevlerini yürütürlerdi. Belirli bir süreyle görevlendirilen nâibler kadının görevini yapmadığı durumlarda vekâleten onun yerine bakarlardı. Bu vekâletin süresi kısa olabildiği gibi, bazı durumlarda uzayabilirdi. Nitekim uzak bir bölgeye tayin edilen kadının görev yerine gitmeyerek İstanbul'da bulunup, yerine gönderdiği nâib yoluyla işlerini görmesi vb. durumlarında bu sürenin uzadığı görülmüştür.[65]

Şühûdü'l- Hal

Kadıların diğer bir yardımcısı olan şühûdü'l-hal mahkemelerde bir nevi şahit sıfatıyla yer alan görevlilerdir. Bunların varlığı, mahkemede yapılan yargılamayı gözlemlemektir. Bu yönüyle görülen dava ve verilen karara müdahale etmeden, kadıların âdil yargılama yapmasına dolaylı etki unsurudur. Şühûdü'l-udûl, udûlü'l-müslimîn diye de tabir edilen bu kimseler bulundukları bölgenin ileri gelenlerinden olup, zaman zaman dönemin iyi hukukçularının da içlerinde yer aldığı beş, altı veya daha fazla sayıdan oluşan kişilerdir.[66]

Kassâm

Sözlükte "taksim eden" anlamında kullanılan kassâm kelimesi terim olarak, ölen kimselerin tereke denilen geride bıraktıkları malları mirâsçılar ve ortaklar arasında paylaştıran görevli demektir. Ancak bu durum bütün miras ve mirasçılar için

[63] Casim Avcı–Mehmet İpşirli, "Nâib", *DİA*, XXXII, İstanbul, 2006, s. 311-312; Fahrettin Atar, *İslam Yargilâma Hukukunun Esasları*, İFAV, İstanbul, 2013, s. 93; Işıl Yurtışığı, *979 Numaralı Bolu Şeriyye Sicilinin XIX. Yüzyıl Bolu Tarihine Katkıları*, Bolu Halk Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yay., Ankara, 2008, s. 36.
[64] Coşkun Üçok-Ahmet Mumcu, *a.g.e.*, s. 232.
[65] M. Âkif Aydın, *Türk Hukuk Tarihi*, s. 84.
[66] M. Âkif Aydın, *Kadı Sicillerinde İstanbul,* s. 33, 34; M. Âkif Aydın, *Türk Hukuk Tarihi*, s. 84; Işıl Yurtışığı, *a.g.e.*, s. 40.

uygulanmayıp, kişilerin mahkemeden talep etmeleri durumunda gerçekleştirilmektedir. Kassâm olarak ifade edilmekle birlikte kâsım olarak da kullanılmıştır. Osmanlı adlî yapısında, askerî sınıfın terekelerini taksim eden kazasker kassâmlar ve şer'î mahkemelerin bulunduğu yerlere bakan kassâmlar olmak üzere ikiye ayrılmaktaydı. Tanzimattan sonra İstanbul kassâmlığı dışındaki kassâmlar sonlandırılmıştır. Her kadılıkta hususi kassâm defteri bulunmaktadır.[67] Kassâmlar miras mevzuunda çıkan anlaşmazlıkları çözerek bütün bilgileri defterlere kaydetmişlerdir. Ayrıca kassâm bulunmayan yerlerde ise bu görev kadı tarafından yerine getirilmiştir.[68]

Kâtip

Mahkemelerde yazı işleriyle uğraşan sekreter veya yazıcı anlamına gelen kâtip sicilimizde sıkça rastladığımız memurlardandır. Kâtiplerin varlığı Orhan Bey dönemine kadar uzanan köklü bir geçmişe sahiptir.[69]

Mahkemede tarafların iddia ve savunmalarıyla, şahitlerin ifadelerinin kayda geçirilmesi görevi kâtiplere aittir. Osmanlı mahkemesinde kadıdan sonra en önemli görevli kimseler kâtiplerdir.[70]

Güzel yazı yazma sanatına sahip ve resmî sakk denilen yazışmaları, usulüne uygun yerine getiren kâtiplerin, çoğunlukla medrese çıkışlı olmaları ve mahkemelerde kazandıkları tecrübeler onları daha da önemli kılmıştır. Bundan dolayı kadı nâiplerinin de çoğunlukla kâtiplerden seçildiği anlaşılmaktadır.[71] Ayrıca uygulamalardan kâtiplerin güvenilirliğine dikkat edildiği görülmektedir. Nitekim onların hediye almamaları için mahkemede uygun bir yere oturmalarının bu hususstaki hassasiyetten kaynaklandığı ifade edilebilir.[72]

Kâtiplerin atanmasında kadının arzı şarttır. Geçici olarak bu görevi yerine getirenler sonra berat-i şerîf ile atanmaktadır. 1331/1913 tarihli Hükkâm-i Şer' ve Mahâkim-i Şer'iyye kanunu ile her mahkemede bir başkâtip ve gerekli sayıda kâtip

[67] Halil Cin-Ahmed Akgündüz, *Türk- İslam Hukuk Tarihi I-II*, Timaş Yayınları, c. I, İstanbul, 1990, s. 280; Fahrettn Atar, *a.g.e.*, s. 97.
[68] Ekrem Buğra Ekinci, *Osmanlı Hukuku: Adalet ve Mülk*, Arı Sanat Yay., İstanbul, 2008, s. 377.
[69] Erhan Afyoncu- Recep Ahıskalı, "Kâtip", *DİA*, XXVII, İstanbul, 1992, s. 49.
[70] Ahmet Akgündüz, *Şeriyye Sicilleri*, c. I, s. 75; Abdullah Demir, *Osmanlı Mahkemesi*, s. 62.
[71] Ekrem Buğra Ekinci, *Osmanlı Hukuku*, s. 378.
[72] Abdülaziz Bayındır, *a.g.m.*, s. 676.

bulundurulması kararlaştırılmıştır.[73] Genellikle kazâ çevresinde yaşayan ve bilgili kimselerden seçilen kâtiplerin kimi zaman, şairliğiyle bilinen kimselerden olduğu ve bu görevi ifa ederek geçimlerini buradan sağladıkları ifade edilmektedir.[74]

Muhzır

Mahkemede tarafları oluşturan davacı, davalı ve şahitlerin ikametgâhlarına tebligattan sorumlu olmakla birlikte gerektiğinde tarafları mahkemeye getirmekle görevli olan kimselerdir.[75] Bu yönüyle muhzırlar mahkemelerin idare ve inzibatından sorumlu olup, tebliğ ve celb işlerini yerine getirirlerdi.[76]

Muhzırlar tereke eşyasından elde edilen parayı taraflara, ilgili yerlere teslim edip karşılığında aldıkları makbuzları kadıya gösterdikten sonra muhafaza ederlerdi.[77] Adam öldürme, yaralama ve topluma zarar verici suçların dışında, kişiler arasında çıkan anlaşmazlıklar, alacak-verecek meselelerine dair yaşanan sorunlarda tarafların mahkemeye getirilmesi ve kadının verdiği hüküm sonrası haklıya hakkını verme görevi de yine bu görevlilere aitti.[78]

Muhzırların sayısı sabit olmayıp mahkemenin ihtiyacına göre belirlenmektedir. Muhzırın ölümü halinde bu göreve varsa oğlu getirilir, oğlu olmayanların yerine ise yeni bir kişi tayin edilirdi.[79] Ayrıca muhzır sayısının fazla olduğu mahkemelerde muhzırbaşı görevlendirilerek, muhzırların tayini bu kişiler tarafından yapılmıştır.[80]

Muhzırlar görevleri karşılığında devletten maaş almayıp, taraflardan belli bir ücret alarak geçimlerini temin etmekteydiler. Onların aldıkları ücrete de "ücret-i kadem" veya "ayak teri" denilmekteydi.[81]

---

[73] Ahmet Akgündüz, *Şeriyye Sicilleri*, c. I, s. 75.
[74] Nurcan Abacı, *Bursa Şehri'nde Osmanlı Hukukunun Uygulanması 17. Yüzyıl*, Kültür Bakanlığı Yay. 2728, Ankara, 2001, s. 62.
[75] Fahrettin Atar-M. Âkif Aydın, "Mahkeme", *DİA*, XXVII, Ankara, 2003, s. 340.
[76] Ekrem Buğra Ekinci, *Osmanlı Hukuku*, s. 378.
[77] Mehmet Çanlı, "Eytam İdaresi ve Sandıkları (1851- 1926)", *Türkler*, c. XIV, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 2002, s. 64.
[78] Özer Ergenç, *XVI. Yüzyılın Sonlarında Bursa*, TTK, Ankara, 2006, s. 139.
[79] Halime Doğru, *XVIII. Yüzyıla Kadar Osmanlı Kentlerinin Sosyal Ve Ekonomik Görüntüsü*, Anadolu Üniversitesi Yay., Eskişehir 1995, s. 202.
[80] Halil Cin-Ahmed Akgündüz, *Türk- İslam Hukuk Tarihi*, c. I, s. 280.
[81] Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri*, Fey Vakfı Yay., c. VI, İstanbul, 1993, s. 488.

Çavuş (Dergâh-i Âlî Çavuşları)

Osmanlı adlî yapısında önemli bir yere sahip olan çavuşlar, mahkemeden gelen ilâmları uygulama, kişisel malî suç kapsamındaki borçluların mallarını satarak borçlarını ödemelerini sağlama, buna karşın ödenmeyen borçlar için borçlunun mahkeme kararıyla hapsedilmesi ve kesinleşen nakdi-bedeni cezaların uygulanmasından sorumlu görevlilerdir. Günümüz icra memurları konumunda olup, emniyet mensubu ve savcının da görevini kısmen yerine getirmişlerdir. Divân-ı Hümâyûn'a bağlı olarak hükûmet merkezinde görev yapan çavuşlar atlı birimden oluşup, Serhengân-ı Divân-ı Hümâyûn olarak da bilinirlerdi.[82] Ayrıca beylerbeyi ve sancakbeyi gibi önemli şahsiyetlerin cezalandırıldıkları haberini ulaştıran ulak görevi de kendilerine aittir.[83]

Çavuşlardan sorumlu bir çavuş başı tayin edilerek 16 bölüğe ayrılan bu görevliler Divân-ı Hümâyûn'un kararlarını uygulayıp, önemli devlet erkânının cezalarını da yerine getirirlerdi. Divâna sunulan dilekçe ve şikâyetleri iletmekle görevli olan çavuşbaşı aynı zamanda buranın tertip ve düzeninde de yetkili kişiydi.[84]

Subaşı

Osmanlı adlî yapısı içinde bulunan görevlilerdendir. Sancaklarda, sancakbeyinin özel ücretli memuru olup, kazâ ve diğer küçük merkezlerde ise idare amiri olarak görev yapmaktadırlar. Bunların mahkemede görevi ise günümüz icra ve infaz memurluğudur. Görevleri mahkemece belirlenen kararı uygulamak, hapisle cezalandırılan kimseyi hapsetmek, hapishaneyi beklemek, cezalarını infaz etmek ve tazminat cezalarını tahsil etmektir. Ayrıca günümüzde zâbıta ve belediyeye ait birçok iş subaşılar tarafından yapılmaktadır. Köy ve ilçelerde görev yapanlara "il subaşısı", diğer büyük merkezlerde görev yapanlara ise "şehir subaşısı" denilmektedir.[85]

---

[82] Ahmet Akgündüz, *Şeriyye Sicilleri*, c. I, s. 73.
[83] Halime Doğru, *a.g.e.*, 208.
[84] Halil Cin-Ahmed Akgündüz, *Türk- İslam Hukuk Tarihi,* c. I, s. 280.
[85] Işıl Yurtışığı, *a.g.e.*, s. 38.

Müşâvir

İhtiyaç olması hâlinde kadının kendisine danıştığı kişilerdir. Osmanlı'nın son dönemlerinde şer'iyye mahkemelerinde birden fazla müşâvirin görev yaptığı belirtilmektedir.[86]

1.2.2. Üsküdar Mahkemesi

1352 yılında bazı gerekçelerle Orhan Gazi tarafından ele geçirilen Üsküdar ve çevresi bu tarihten itibaren iskân edilmeye başlanmıştır. 1402 Ankara bozgunuyla Osmanlı kontrolü bölgede iyice sağlamlaşırken bazı kurumlar da teşekkül etmeye başlamıştır. Yıldırım Beyazıt döneminde ise Müslüman halkın ihtiyaçları gereği hukukî meselelerinin işleyişi adına bölgeye bir kadı tayin edildiği bilinmekle beraber bunun tarihi hakkında net bir bilgi mevcut değildir.[87]

İdari bakımdan Üsküdar, İstanbul'un fethinden sonra bir süre Gebze Kadılığı'na bağlı olarak yönetilen bir kasabaydı.[88] XVI. ve XVII. yüzyılın ilk yarısında Üsküdar'ın kasaba hüviyetinde olduğu belirtilmektedir.[89] XVI. yüzyılın ilk yarısında Kocaeli (İzmit) sancağına dâhil Gebze Kadılığı'na bağlı olup, buradaki kadının tayin ettiği bir nâib tarafından idare edilmiştir. Nâib Üsküdar'ın yanı sıra Herekedon[90] Kuzguncuk, İstavros, Çengelköy, Kısıklı, Bulgurlu, Yeniceköy, Reisli, Dudullu, Nerdübanlı, Karamanlı, Başıbüyük, Yakacık, Viranköy, Soğanlık, Samandıra ve Kartal

---

[86] Halime Doğru, *a.g.e.*, s. 208.
[87] M. Hanefi Bostan–Enis Karakaya, "Üsküdar", *DİA*, XXXXII, İstanbul, 2012, s.365.
[88] İlk dönem sicillerinde Üsküdar için "Kasaba-i Üsküdar" ifadesi kullanılmıştır. Bu sebeple ilk dönem Üsküdar sicillerinde yer alan fermanlar Kocaeli Sancağı Gebze kadısına yazılmıştır. Bkz. Ekrem Tak, "Üsküdar Şer'iyye Sicillerindeki Fermanlara Göre XVI. Yy'da Üsküdar", *Üsküdar Sempozyumu IV: Bildiriler (3-5 Kasım 2006)*, c. II, İstanbul, 2007, s. 121; Ayrıca, Bilgin Aydın H. 931(M. 1525) tarihli ÜŞS; no.5, vr.41a'da "Kazâ-i Gekvize'nin Üsküdar Niyâbetine Tâbi" ifadeli kayıttan da anlaşılacağı üzere Gebze Kadılığı'na bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Bkz. Bilgin Aydın-Ekrem Tak, *İstanbul Kadı Sicilleri Üsküdar Mahkemesi 1 Numaralı Sicil (H. 919-927 / M. 1513-1521)*, İSAM, İstanbul, 2008, s. 17.
[89] Ahmet Güneş, "16. ve 17. Yüzyıllarda Üsküdar'ın Mahalleleri ve Nüfusu", *Üsküdar Sempozyumu I: Bildiriler (23-25 Mayıs 2003)*, c. I, İstanbul, 2004, s. 46.
[90] Bu yer fetihten sonra İstanbul'un ilk kadısı olan Hızır Bey'e arpalık olarak verilmiştir. Bkz. Ahmet Süheyl Ünver, *Kadıköyüne Ünvanı Verilen Hızır Bey Çelebi Hayatı ve Eserleri: 810-863/1407-1459*, İstanbul, 1944, s. 10; Kadıköy Üsküdar'ın ilk iki sicilinde Bizans dönemindeki isminden hareketle "Herekedon" olarak geçmektedir. İkinci sicilde Evâhir-i Rebîülâhîr 927(30 Mart-8 Nisan 1521) tarihli kayıttan itibaren mahkeme kayıtlarında "Karye-i Kādî"olarak yazılmaya başlanmıştır. Bkz. *Üsküdar 2 No'lu ŞS., (H. 924-927 / M. 1518-1521)*, haz. Rıfat Günalan vd., 366/739

köylerinin adlî ve hukukî işlerinden de sorumlu kişiydi.[91] Ancak bu yüzyılın ortalarında Üsküdar'ın niyâbet şeklindeki idaresi son bularak ayrı bir kadılık olmuştur.

İlk olarak atanan kadının hangi tarihte görevlendirildiği tam olarak bilinmemekle birlikte İstanbul'un ilk kadısı olan Hızır Bey'in[92] 1459 tarihinde ölümüyle yerine geçen Molla Hüsrev Üsküdar ve Galata'nın idarî işlerini yürütmekle görevlendirilmiştir.[93]

İstanbul idarî açıdan; başta İstanbul Kadılığı olmak üzere, buraya bağlı Eyüp (Havass-ı Refi'a), Galata ve Üsküdar Kadılığı'na ayrılmış ve dört kadı tarafından yönetilmiştir. Bu dört kadılığın içerisinde olan Üsküdar için "Medine-i Üsküdar = Üsküdar Şehri" ifadesi kullanılmaktadır.[94]

Üsküdar kadılığında idarî yönden yaşanan değişimler yargı alanına da yansımıştır. Nitekim bu yüzyılda Üsküdar kadılığının yetki alanı Boğaz tarafında Anadoluhisarı ve Şile'ye, Marmara denizi tarafında ise adalarla birlikte Kartal ve Pendik'i de kapsamaktaydı.[95]

Üsküdar kadılığına bağlı beş nâib görev yapmaktaydı. Nâibler; Kartal, Pendik, Gebze, Şile ve Anadolu Kavağı'nda görevliydiler.[96] Yine bu yüzyılda Üsküdar'ın hızla gelişmesi ve bazı kazâların da buraya bağlanmasıyla Üsküdar kadılığı mevleviyet kadılıklarına dâhil olmuştur.[97] XVII. yüzyılda mevleviyet kadılıklarına getirilen düzenlemeyle birinci sınıf mevleviyet sayısı 9, ikinci sınıf mevleviyet sayısı 12, üçüncü sınıf mevleviyet sayısı 19 olarak belirlenirken, Üsküdar ikinci sınıf mevleviyet arasına girmiş ve mahreç mevleviyeti adıyla isimlendirilmiştir.[98]

1840 yılına kadar Üsküdar kadılığı bu dereceyle devam etmişken bu tarihten sonra yaşanan değişikliklerin etkisiyle Anadolu kazaskerliğinin arpalığı olarak mevleviyet statüsü kaldırılmıştır. 1909'da ise arpalık olmaktan çıkarılmış ve Meclis-i

[91] Bilgin Aydın-Ekrem Tak, *a.g.e.*, s. 18-19.
[92] Hasan Basri ERK, "*Meşhur Türk Hukukcuları*", İstanbul, 1958, s. 40.
[93] Ferhat Koca, "Molla Hüsrev" *DİA*, XXX, İstanbul, 2005, s. 252; Bilgin Aydın-Ekrem Tak, *a.g.e.*, s. 17.
[94] İ. Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi*, Türkiye Yeşilay Cemiyeti, İstanbul, 1976, c. 2, s. 524; Bkz. incelediğimiz *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*'inde de "Medine-i Üsküdar" şeklinde belirtilmiştir.
[95] Bilgin Aydın-Ekrem Tak, *a.g.e*, s. 18.
[96] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 134.
[97] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 96.
[98] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 276-277; Bilgin Aydın-Ekrem Tak, *a.g.e*, s. 18.

Mebusân'ın kararıyla mahreç mevleviyeti verilmiştir. 2 Mart 1917 tarihinde Üsküdar'ın da yer aldığı şer'î mahkemeler Adliye Nezâreti'ne bağlanmıştır. 3 Mayıs 1920'de ise Üsküdar kadılığı şeyhülislamlığa aktarılmış, 1924 yılında ise Üsküdar kadılığı kaldırılarak yerine Üsküdar Sulh Mahkemesi kurulmuştur.[99]

Hukuk alanında oldukça titiz davranılıp, dava kaydının tutulmasında takip edilen usule rağmen bu davaların görüldüğü yer veya mahkemeler hakkında sistemli bilgiye ulaşmak pek mümkün değildir. Çok sayıda davanın görülüp karara bağlandığı Üsküdar Mahkemesi hakkında da çok fazla bilgi olmayıp, buranın hangi tarihte kurulduğu bilinmemektedir. Ancak kadı nâibleri tarafından idare edilmesinden hareketle ilk dönemlerde davaların bu görevlilerin evlerinde görüldüğü düşünülmektedir Fatih döneminde kurulduğu yönünde ifadeler olmasına rağmen de Fatih Vakfiyesi'nde adı geçmemektedir.[100] 1809 yılında, bir olayın aktarımında bu mahkemenin var olduğu ve davaların görülmesinde kullanıldığı anlaşılmaktadır.[101]

Fatih Mahkemesi olarak da bilinen Üsküdar Mahkemesi binası günümüz Üsküdar'ın merkezinde Gülfem Hâtun Mahallesi'nde (Hâkimiyet-i Milliye Caddesi civarı) Eski Mahkeme Sokak'ta yer alan gerek dışarıdan görünüşü, gerekse iç bölümleri ve müştemilatı ile mahkeme binası olma özelliğini barındıran bir görünüme sahiptir. Bina büyük bir yapı asâleti olmakla birlikte bu binanın herhangi bir yerinde kim tarafından yapıldığı, yapılmasını kimin istediği veya kaç tarihinde inşa edildiği hakkında bilgi bulunmamaktadır [102] Bu bina mahkeme salonu ve zindanlar olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Tamamı yığma taştan yapılmıştır. Mahkeme salonu kirpi saçaklı ve beşik tonoz çatılıdır. Binanın altında tek penceresi bulunan bir zindan vardır. Bina, üçü ön cephede ve diğer üçü ise sol cephede olmak üzere altı pencereden ışık alır. Mahkeme salonuna, iki zindan arasındaki dik bir taş merdivenle çıkılır. Buradaki birinci zindanın terası da mevcuttur. O dönemden kalma demir döğme kapıları ise günümüze kadar gelmiştir.[103]

---

[99] Bilgin Aydın-Ekrem Tak, *a.g.e.*, s. 18.
[100] Mehmet Nermi Haskan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, c. 3, Üsküdar Belediyesi, İstanbul, 2001, s. 1470-1471.
[101] Mehmet İpşirli, "Üsküdar Mahkemesi", *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu V: Bildiriler (1-5 Kasım 2007),* c. I, İstanbul, 2008, s. 33.
[102] İ. Hakkı Konyalı, *a.g.e.*, c. 2, s. 523.
[103] İ. Hakkı Konyalı, *a.g.e.*, c. 2, s. 523; Mehmet Nermi Haskan, *a.g.e.*, c. 3, s. 1470-1471.

Mevcut araştırmalar XVIII. yüzyıl sonlarına kadar dayanırken günümüz Fatih Mahkemesi binası olarak bilinen ve Osmanlı mahkeme binası tarzına uygun olan mevcut binanın en azından o tarihlerde mahkeme olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.[104]

[104] Mehmet Ali Beyhan, *Câbî Ömer Efendi- Câbî Târihi,* , TTK, c.II, Ankara, 2003, s. 485-486.

BİRİNCİ BÖLÜM

759 NO'LU ÜSKÜDAR ŞER'İYYE SİCİLİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

1.1. 759 NO'LU ÜSKÜDAR ŞER'İYYE SİCİLİNE GÖRE ÜSKÜDAR'IN İDARÎ YAPISI

İncelememize esas olan konumuz daha çok Üsküdar'la ilgili olsa da genel hatlarıyla İstanbul'daki yerleşim yerlerine kısa bir şekilde değinmek istiyoruz.

1.1.1. İstanbul ve Üsküdar'ın Kısa Tarihçesi

XVIII. yüzyılın sonuna doğru ve XIX. yüzyılın başında İstanbul'da geleneksel yaşamda köklü bir değişime rastlanmamaktadır. Nitekim bu dönemlerde yaşam şekli XVI. ve XVII. yüzyıllardaki yaşam portresiyle aynıydı. Şehir üç ana bölümden oluşmaktaydı. Marmara Denizi kıyıları ile Haliç'te yoğunluk olmakla birlikte Galata ile Asya kıtasında yer alan Üsküdar, şehrin iki önemli bölgesini teşkil etmekteydi. Bu önemli bölgelerde çeşitli milletler bir arada yaşamaktaydı. Dinî topluluklar ise ticari faaliyetlerin gerçekleştiği çarşı dışında günlük yaşantılarında birbirlerine fazla karışmadan geleneksel yaşam şekillerini mahallelerde sürdürmekteydiler. İstanbul'da diğer milletlerin yoğunluk kazandığı yerler arasında Rumların Fener, Samatya, Cibali ve Boğaz kıyısında yer alan bazı köylerde, Ermenilerin Kumkapı ve Samatya'da, Yahudilerin ise Balat, Hasköy, Kasımpaşa ve bazı bölgelerde yoğun olarak yaşadıkları bilinmektedir. Galata ise o dönemlerde Rumların, Ermenilerin, az sayıda ise Avrupalı ve Müslümanların yaşadığı yerdi. Pera veya Beyoğlu da genellikle, Avrupalı büyükelçilerin tercih ettikleri yerleşim bölgeleriydi.[105]

[105] Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, Timaş Yay., İstanbul, 2010, s. 167.

Üsküdar'ın Tarihçesi

İstanbul Boğazı'nın Marmara Denizi'yle birleştiği yerde bulunup, Boğaz'ın doğu tarafında İstanbul'a bağlı bir kaza merkezidir.[106]

Üsküdar isminin ne anlama geldiği konusunda kaynaklarda farklı görüşler ortaya konmuştur. Bunlar içerisinde iki görüş ağırlık kazanmış olup, Eski Yunan ve İran'a dayandırılan anlamları öne çıkmıştır.

İlkçağda "Altın şehir" anlamına gelen *Krizepolis* (Chrysopolis) adını alan Üsküdar'ın tarihçesi hakkında fazla bir bilgi yoktur.[107] İsmi o dönemde, Anadolu yarımadasındaki halktan toplanan vergilerin teslim edildiği yer olduğundan (Altın Şehir) anlamına gelen *Chrysopolis - Khrispolis* şeklinde ifade edilmiştir.[108]

Yine bu konudaki diğer bir görüşe göre, Üsküdar'daki evlerin günbatımı görüntüsünün Avrupa yakasından yaldızlı altına benzer olmasından hareketle burası, *Altın Şehir* anlamına gelen *Krizepolis* diye adlandırılmıştır.[109]

Ayrıca Antikçağ'da ise *Krizepolis*'ın yerine *Scutari* kelimesi kullanıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim *Scutari* Roma dönemine ait bir kavram olup, *Scutari* denilen askerlerden oluşan imparator muhafızlarının burada kışlaları olduğundan bu isimle ifade edilmiştir.[110]

Diğer bir ismin menşei ise; Üsküdar'ın denize doğru uzanan kısmına istinaden Bizans dönemlerinde *Damalis Burnu* diye ifadesinden hareketle Üsküdar'ın da *Damalis* olarak isimlendirildiğidir.[111]

Başka bir kaynağa göre ise Üsküdar kelimesi Farsça *Âsitandar* kelimesinden gelmekte ve imparatorluğun postacıları anlamını taşımaktadır.[112] Üsküdar isminin

---

[106] Tahsin Yazıcı, "Üsküdar" *İA,* MEB, İstanbul, 1986, c. 13, s. 127.
[107] Semavi Eyice, "Fetihten Önce Üsküdar", *Üsküdar Sempozyumu I: Bildiriler (23- 25 Mayıs 2003)*, c. I, İstanbul, 2004, s. 17.
[108] P. Ğ. İnciciyan, *XVIII. Asırda İstanbul,* çev. Hrand D. Andreasyan, İstanbul Matb., İstanbul, 1956, s.108; Charles Texier, *Küçük Asya: Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi,* çev. Ali Suat, haz. Kâzım Yaşar Kopraman, Enformasyon Ve Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara, 2002, c. I, s. 126.
[109] İ. Hakkı Konyalı, *a.g.e.,* c. 1, s. 3.
[110] Tahsin Yazıcı, *a.g.m.*, s. 127.
[111] Doğan Kuban, *İstanbul: Bir Kent Tarihi, Bizantion Konstantinopolis*, çev. Zeynep Rona, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul, 2010, s. 110.

Farsça'da *ulak* anlamına gelen *Esküdar, İsküdar* kelimeleriyle de benzerlik gösterdiğinden bu anlama geldiği şeklinde görüşler de mevcuttur.[113]

Yine, Üsküdar kelimesinin aslının *Eskidar* olduğu ancak telaffuzda yanlışlık yapıldığından dolayı Üsküdar diye ifade edildiği belirtmektedir. Kadıköy kurulduktan sonra Üsküdar evleri Kadıköy'ün yeni yapı olan evleri karşısında *eski* ve *dar* kaldığından bu yer *Eskidar* olarak ifade edildiği şeklinde rivayetlerde mevcuttur.[114]

Bu konuyla ilgili başka bir yaklaşım ise Üsküdar kelimesinin Farsça *menzilhane, menzil, menzil atı* gibi anlam içerdiğidir. Üsküdar'ın Asya'ya giden posta yollarının ilk menzili olması açısından ismini Farsça *Üsküdar* kelimesinden alma ihtimali diğer bilgilere nazaran biraz daha öne çıkmaktadır.[115]

Üsküdar'ın adını nereden aldığı konusunda farklı görüşler sunulsa da tarihi bir geçmişe sahip olduğu şüphesizdir. Buranın sadece diğer toplumlar tarafından önem taşımayıp Müslüman devlet ve yönetimler tarafından da önemli olduğu burada gerçekleştirdikleri çeşitli faaliyetlerinden anlaşılmaktadır. Nitekim Üsküdar, Abbasi Halifesi Mehdi-Billah'ın döneminde İstanbul'u kuşatmak için gelen İslam ordularına önemli bir üs vazifesi görmüştür. Yine Harun Reşit'in 806 yılında İstanbul kuşatmaları esnasında Üsküdar'da bir müddet kalıp, burada konakladığı görülmüştür.[116]

Arapların İstanbul'u kuşatmaya yönelik bu girişimleri Selçuklu Devleti'nin kuruluşuna ve hatta sonraki yıllara kadar devam etmiştir. Selçuklu Devleti ise kuruluşundan itibaren Anadolu'ya akınlar başlatmıştır. Malazgirt zaferiyle Anadolu'da Türk-İslam geleneği yerleşmeye başlamış, İstanbul'un önemine binaen Üsküdar da konumu itibariyle bunun bir parçasını teşkil etmiştir. Nitekim Selçuklular'ın,

---

[112] İ. Hakkı Konyalı, *a.g.e.,* c. 1, s. 3.
[113] Davut Hut, "Üsküdar'da Tarihi Yer Adları", *Üsküdar Sempozyumu II: Bildiriler (12-14 Mart 2004)*, c. I, İstanbul, 2004, s.161.
[114] Niyazi Ahmet Banoğlu, *Tarihi ve Efsaneleriyle İstanbul Semtleri*, Selis Kitaplar, İstanbul, 2007, s. 56; Bkz. Üsküdar-Eskidar ifadesi için Evliya Çelebi bin Derviş Mehmet Zıllî, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, haz. Zekeriya Kurşun, Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, I. Kitap, YKY., İstanbul, 1999, s.201-202.
[115] İ. Hakkı Konyalı, *a.g.e.,* c. 1, s. 3-4.
[116] Tahsin Yazıcı, *a.g.m.*, s. 127.

Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ın kumandasında 1078 ve 1080 yıllarında Üsküdar'a kadar ulaşarak, yapılan seferlerde burayı kullanıldıkları bilinmektedir.[117]

Böylesine eski bir tarihi geçmişe sahip olan Üsküdar'ın varlığı da M.Ö. 1200'lere dayanmaktadır. Bu yönüyle Üsküdar birçok uygarlığa tanıklık etmiştir. Eski tarihlerden itibaren çok sayıda krallığın hâkimiyeti altına girmiş, M.S. 395 tarihinde Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesiyle Doğu Roma İmparatorluğu olan Bizans sınırları içerisinde yer almıştır. Bu dönemde, coğrafî konumu nedeniyle önemli bir konaklama ve ticaret merkezi olan Üsküdar, değişik tarihlerde Pers ve Araplar'ın istilasına da uğramıştır. 1086 tarihinden Birinci Haçlı Seferi'nin başlangıcı olan 1094 tarihine kadar Üsküdar ve çevresi, Türklerin kontrolünde olsa da sonrasında Bizans'ın idâresi altına tekrar girmiştir.[118]

Orhan Gazi'nin 1329'da Gebze sahilinde Pelekanon Savaşı'nda Bizans ordusunu yenmesiyle sahilde yer alan Hereke, Pendik, Kartal ile birlikte Üsküdar'ın da Osmanlılar'ın kontrolü altına girdiği düşünülmektedir. 1402'deki Ankara bozgununa kadar bölgede Osmanlı kontrolü devam etmiştir. 1420'de Çelebi Sultan Mehmed zamanında İstanbul'un Anadolu yakası tekrar alınarak, 1424'te Bizans'la yapılan anlaşma gereği Karadeniz sahili, Üsküdar ve çevresi de dâhil olmak üzere Osmanlılar'a bırakılmıştır. Böylece Üsküdar ve çevresindeki yerlere Türkler daha çok nüfus ederek, buradaki etkileri bu dönemden itibaren daha da artmıştır.[119]

Tarihi bilgilere göre Üsküdar, 1348 yılında Orhan Gazi tarafından fethedildikten sonra farklı aralıklarla Müslüman halk tarafından iskân edilmiştir. I. Murat döneminde nüfusun önemli bir kısmı Türklerden oluşsa da tam olarak İstanbul'un fethinden sonra Rumlar'ın burayı terk edip Anadolu'dan gelen Türklerin buraya yerleştirilmesiyle Türk nüfus bölgede yoğunluk kazanmıştır. Kanuni Sultan Süleyman döneminde ise Üsküdar İstanbul'un önemli merkezlerinden biri hâline gelmiştir.[120]

---

[117] M. Hanefi Bostan-Enis Karakaya, *a.g.m.*, s. 364-368.
[118] Mehmet Nermi Haskan, *a.g.e.*, c. 1, s. 19-24, 28.
[119] M. Hanefi Bostan–Enis Karakaya, *a.g.m.*, s. 364-368; Tahsin Yazıcı, *a.g.m.*, s. 128.
[120] Ali Yeşildal, *Üsküdar Belgeseli*, Üsküdar Belediyesi, İstanbul, 2001, s. 8.

Aynı şekilde Yıldırım Bayezîd döneminde, Üsküdar'ın bir Osmanlı şehri olduğu görülmekte, İstanbul'a düzenlenen fetih hareketlerinde Üsküdar'ın önemli bir yeri olduğu anlaşılmaktadır.[121]

Üsküdar'ın sahip olduğu önem sadece savaşlarda üs vazifesi görmekle sınırlı kalmamıştır. Nitekim yükselme dönemiyle beraber gerçekleşen fetihlerle topraklarını genişletip Cihan Devleti olan Osmanlı, doğudan gelen elçileri merkeze gelmeden önce Üsküdar'da karşılama töreniyle ağırlamıştır.[122]

Ayrıca tahta yeni çıkan Padişahları tebrik için gelen elçilerin kabulü için de yine Üsküdar tercih edilmiştir. Bu vesileyle III. Murad'ın tahta çıkışını kutlamak için gelen İran'ın Revan valisi Tokmak Han'ı ve 500 deve yükü hediyeyle birlikte yanında bulunan 250 kişilik grubu karşılamak için gelen Rumeli Beylerbeyi Siyavuş Paşa'nın 2500 kişilik alayıyla Üsküdar'da görkemli bir karşılama yaptığı ve bunun halk tarafından uzun bir süre konuşulduğu belirtilmiştir.[123] Yine Padişahların Mekke, Medine Şeriflerine gönderdiği hediyeleri götüren Surre Alayı ve hacca giden kimsler de Üsküdar'dan uğurlanmıştır.[124]

29 Mayıs 1453 tarihinde İstanbul'un Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilmesinden sonra Üsküdar hızla gelişmeye başlamış, burada insanların yararlanacağı sosyal alanda hizmet veren birçok tesis yapılmıştır. Bu dönemde yapılanlar arasında 91 cami-mescit, 51 tekke, 12 hamam, 11 kervansaray, 2 imaret, 7 medrese, 260 çeşme, 5 iskele(büyük), 2 darüşşifa, 2 menzilhane, tabhane, sıbyan mektebi, kütüphane, darülhadis, sebil, posta teşkilâtı ve padişah, sultan ve devlet erkânının saray, yalı ve köşkleri ile imar çalışmalarında bulunulmuştur.[125]

Diğer taraftan Kanunî Sultan Süleyman'ın zevcesi Haseki Sultan, kızı Rüstem Paşa'nın zevcesi Mihr-i Mah Sultan, II. Selim'in zevcesi ve Sultan III. Murad'ın annesi Nurbânu Sultan gibi bazı önemli şahsiyetlerin Üsküdar'ın çeşitli yerlerinde yaptırdıkları cami, medrese, hamam, imaret vb. yapılar da yine buradaki imar faaliyetlerinin birer

[121] Mustafa Akkaya, XVII. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Üsküdar, *Doktora Tezi*, SBE, Ankara, 2010, s. 27.
[122] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. III, 2. Kısım, TTK, Ankara, 1954, s. 236.
[123] Mehmet Nermi Haskan, *a.g.e.*, c. 1, s. 32-34.
[124] İbrahim Uslu-Altan Büyükyılmaz, *a.g.e.*, s. 58.
[125] Mehmet Nermi Haskan, *a.g.e.*, c. 1, s. 32.

göstergesidir.[126] Yapılan bu eserler Üsküdar'ın birer parçası hâline gelerek, bazılarının etrafı da aynı isimle anılan mahalle olmuştur.[127] Dinî, sosyo-kültürel vb. alanlarda insanların hayatlarını kolaylaştıran bu eserlerin varlığı, bu gibi yerleri merkezî hale getirerek buraların kıymetini artırmıştır.

Yükselme döneminde İstanbul'un en önemli semtlerinden biri hâline gelen Üsküdar, insanların tercih ettiği bir ilçe olarak İstanbul nüfusunun onda birini barındırır hâle gelmiştir. Dışarıdan aldığı göçlerle kalabalıklaşan ilçe, Kanuni döneminde başkentten idari bakımdan ayrılan küçük bir kent profilini almıştır. İstanbul'un Anadolu ile bağlantı noktası olup, XIX. yüzyıl sonunda demiryolu yapılıncaya kadar Anadolu ile yapılan ticari faaliyetlerin sürdürüldüğü bir üs konumundadır. İran ve Ermenistan arasında yapılan ticaretin de başlangıç noktasını oluşturan Üsküdar, ticaret için gelen kervanların buluşma yeri olmuştur. Özellikle XVI. ve XVII. yüzyılda ticaret merkezi hâline gelmiştir. Ticaretteki bu yoğunluk nüfusa da etki etmiş olmalı ki XIX. yüzyıla gelindiğinde burada yaşayan İranlılar'ın artmasının bunun yansıması neticesinde düşünülebilir. Üsküdar'da yapılan ticarî faaliyetlerin etkisiyle ilçe, büyüyerek XVII. yüzyıl ortalarında İstanbul ile birleşmiştir. Ticaret ve ekonomideki bu canlılık ulaşım ve konaklama yerlerinin oluşumuna da zemin hazırlamıştır.[128] Nitekim 1588-1589 tarihli Üsküdar'a ait bir belgede dilekçe sahipleri, son zamanlarda kente gelen kişi sayısının artışını sebep göstererek tüccar ve vergi tahsildarlarının mallarını emniyet içerisinde tutmaları için Üsküdar'a kapalı çarşı yapılması talebinde bulunmuşlardır. Ayrıca yazdıkları dilekçeye kışın gemilerin varış zamanlarında yaşanan aksaklığa karşın burada kapalı çarşının(bedestenin) olmayışından mal sıkıntısı yaşandığı gerekçesini belirterek kadıya başvurmuşlardır. Yaptıkları bu başvuru ise olumlu neticelenmiş ve merkezden, kendi imkânlarıyla kapalı çarşı yaptırmak isteyenlere engel olunmayacağına dair izin alınmıştır.[129]

XVIII. yüzyıl Osmanlı padişahları ise geleneksel bir durum hâline gelebilecek, genelde kendi zaviyeleri doğrultusunda Üsküdar'a göçler, binişler ve selamlıklar

[126] P. Ğ. İnciciyan, *a.g.e.*, s.109; İ. Hakkı Konyalı, *a.g.e.*, c. 1., s.,154-157, 213, 445.
[127] Muvaffak Duranlı, "Yabancı Seyyahların Gözüyle İstanbul ve Üsküdar", *Üsküdar Sempozyumu II: Bildiriler (12-14 Mart 2004)* , c. I, İstanbul, 2004, s.40.
[128] Osman Özsoy, "Azîz Mahmud Hüdâyî'nin Üsküdar'ı Seçme Nedenleri", *Üsküdar Sempozyumu III: Azîz Mahmud Hüdâyî Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (20-22 Mayıs 2005)*, c.I, İstanbul, 2006, s. 532-533.
[129] Suraiya Faroqhi, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 1993, s. 34.

düzenlemişlerdir.[130] Üsküdar ve çevresinde bu doğrultuda yapılan etkinliklere bakıldığında Cuma selamlığı, sarık alayları, top şenlikleri ve tatbikat türü gösteriler, hasbahçelere yapılan binişler, padişah merkezli düzenlenen bu gösterilerdendir. Eksiksiz yerine getirilen, padişahlığın halk üzerindeki tesirini ve inancını devam ettiren çeşitli merasimler, payitaht sınırları içerisinde Üsküdar'da da yapılmaktaydı. 1730 yılında Yeni Valide Cami'de yapılan Mevlid Alayı ve mevlid kandili merasimi bu yüzyılda gerçekleştirilen oldukça ihtişamlı gösterilerdendir. XVIII. yüzyıl padişahlarından Sultan III. Selim ise Üsküdar'da yaptırdığı askeri ve sivil mimari yapıların yanı sıra burada ilk kez gerçekleştirdiği halka açık bayram kutlamalarıyla şehirle bütünleşmiş ve Üsküdarlı bir padişah olarak anılacak kadar buranın bir parçası hâline gelmiştir.[131]

XVI. yüzyılın başlarında "kıyamet-i suğra" küçük kıyamet diye isimlendirilen (1510) depremle sarsılan İstanbul'da birçok önemli tarihi eser yok olurken, bu tarihten sonra başlatılan imar faaliyetleriyle yeni bir yapılanmaya gidilmiştir. Bu dönemde Üsküdar, meydan ve kıyıları Mimar Sinan'ın eserleriyle yeni bir görünüm kazanmaya başlamıştır. Yine bu dönemlerde İstanbul'un birçok yerinde olduğu gibi Üsküdar'da da padişah ve efradı için geniş bahçelere sahip saraylar inşa edilmiştir. XVII. yüzyılın ilk yarısında ise Evliya Çelebi'nin "… zamanımızda Sultan IV. Murat tahriri üzere, büyük şehir Üsküdar, yedi dağ, dere ve tepe üzere 9.000 kat bağlık, bahçeli yalı, büyük saray ve başka binalar ile süslenmiş, çeşit çeşit imarethanelerle bezenmiş bir şehirdir." diye bahsettiği ifadeden de anlaşılacağı üzere Üsküdar, sahip olduğu değerlerle önemli bir yerdir. Yine Üsküdar; üç tarafında at pazarı, çarşı-pazar, fırın, hamam vb. halkın ihtiyaçlarını karşılayacak olan bu gibi yerlerden dolayı şehristan olarak ifade edilmiştir.[132] Geniş bir coğrafyayı kapsayarak, Asya kıtasına açılan noktalardan biri olan Üsküdar, yol haritalarının başlangıcı olarak belirlenmiştir.[133]

Bunun yanı sıra Üsküdar'da geniş alanda bol su kaynaklarıyla beslenen verimli topraklarda ziraat ve hayvancılık faaliyetleri yapılmaktaydı. Ayrıca balıkçılık, ormanla

[130] Abdülkadir Özcan, "Biniş", *DİA*, VI, İstanbul, 1992, s. 184-185.
[131] Fikret Sarıcaoğlu, "Üsküdar'da Osmanlı Padişahları: Göçler, Binişler ve Selâmlıklar (XVIII. Yüzyıl)", *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu V: Bildiriler (1-5 Kasım 2007)*, c. II, İstanbul, 2008, s. 565.
[132] Evliya Çelebi, *a.g.e.*, c.I,. 430-431.
[133] Nevzat Erkan, "18. YY'ın İlk Yarısında Üsküdar'da Müslim-Gayrimüslim İlişkileri-Şeriyye Sicilleri Ve Müdevvel Kaynaklar Işığında-", *Doktora Tezi*, SBE, İstanbul, 2012, s. 16.

ilgili işler ve tuz çıkarımı da buradaki diğer faaliyet alanlarıydı. İstanbul'un fethinden sonra Balkanlar'da yapılan savaşlarda padişah payına düşen esirlerin bir kısmı Üsküdar'ın ziraî yapısından dolayı buraya yerleştirilmekteydi.[134]

Yukarıda kısmen değindiğimiz konularda Üsküdar'ın Osmanlı Devleti'ne geçtikten sonra sosyal, ekonomik ve kültürel yönden imar edildiği anlaşılmaktadır. Yapılan faaliyetler dinî alanı da kapsayarak cami, mescit gibi halkın manevi hayatını ilgilendiren yerlerin yapımında da özen gösterildiği görülmektedir. Hatta mahallelerin ve şehirleşmenin bu ibadethanelerin etrafında şekillendiği ve birçok mahallenin sınırları içinde bulunan camiden ismini aldığı bilinmektedir.[135]

İslamî anlayışın yansımalarını her alanda görebileceğimiz bu husus sadece yapısal dokuda sınırlı kalmamış idarî ve hukukî uygulamalarda da görülmüştür. Yani idare, Üsküdar'ı fiziki mânada tesis ederken diğer taraftan yönetim ve yargıda da bölgeye tayin edilen kadılarla İslamî esaslar uygulamaya konulmuştur.

1.1.2. 759 No'lu Üsküdar Şer'iyye Siciline Yansıyan Karyeler (Köyler)

Beğlerbeği Karyesi [136] (Beylerbeyi); Boğaziçinin Anadolu yakasında, Üsküdar'ın kuzey kıyılarında yer alan Beylerbeyi, ismini XVI. yüzyıl III. Murat devrinin "öldürücü" lâkabıyla bilinen Rumeli Beylerbeyi Mehmet Paşa'dan almıştır. Eski dönemlerde küçük ve şirin bir yapıya sahip olan bu yerde halkın yanı sıra "Rumeli Beylerbeyi"nin yaşaması önemli görüldüğünden bu yer "beylerbeyi" diye adlandırılmıştır. Yine XVII. yüzyıl sadrazamlarından Yemişçi Hasan Paşa'nın da beylerbeyinde kendi adıyla tanınan geniş bahçelerinin olduğu bilinmektedir. Semtte yer alan XIX. yüzyıl yapılarından olan II. Abdülhamit'in de sürgün yıllarını geçirdiği ve içinde öldüğü "Beylerbeyi Sarayı" da buradaki önemli yapılardandır.[137] Ayrıca geç dönem Osmanlı camilerinde görülen özellikleri barındırarak, öncü camilerden biri olan

[134] Ömer Lütfi Barkan, *Türkiye'de Toprak Meselesi*, (haz. Abidin Nesimi, Mustafa Şahin, Abdullah Özkan), Gözlem Yay., İstanbul, 1980, s. 605.
[135] Bkz. Üsküdar'la ilgili yer verilen mahallelerle ilgili bilgilerin birçoğunun, kişinin kendi adıyla cami yaptırması sonra bu camilerin bulunduğu mahallelere isim olarak verilmesi yer almaktadır. Haldun Hürel, *İstanbul'un Ansiklopedik Öyküsü*, 2. Basım, Kapı Yay., İstanbul, 2010.
[136] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 37/56.
[137] Haldun Hürel, *İstanbul'un Ansiklopedik Öyküsü*, s. 142.

ve I. Abdülhamid'in annesi adına yaptırdığı "Beylerbeyi camisi" de buradaki öne çıkan mimari eserlerdendir.[138]

Bulgurlu Karyesi[139] **;** Üsküdar'ın iç taraflarında, küçük Çamlıca'nın da eteklerinin gerisinde kalan eski bir yerleşim yeridir.[140] İsmini eskiden o bölgede yaşayan halkın geçim kaynağını oluşturan "bulgur"dan aldığı ifade edilmektedir.[141]

Burası I. Ahmet (1603-1617) tarafından 1617 yılında Aziz Mahmud Hüdaî'ye vakfedilmiştir. Bulgurlu Üsküdar'a bağlı olmasına rağmen, tımar sistemiyle ilgili çıkan anlaşmazlıklardan dolayı Gebze Nahiyesi nâibliğine bağlı kalmıştır.[142]

Çengel Karyesi[143] **(Çengelköy)**; Anadolu yakasında İstanbul'un güzide Boğaziçi köylerinden olup, Beylerbeyi ile Vaniköy arasında yer almaktadır. Bizans döneminden beri önemini sürdüren bu yer, birçok tarihi eser ve yapıya sahiptir. İsmiyle ilgili çeşitli rivayetler olup, "Çenkar Köyü"nden Çengelköy ifadesine dönüştüğü belirtilmektedir.[144]

XVII. yüzyılda Üsküdar Kadılığına bağlı bir subaşılık[145] olan Çengelköy, XIX. yüzyılın ünlü kaptan-ı deryalarından Çengeloğlu Tahir Paşa'nın burada güzel bir yalısı olduğundan köyün de bu isimle tanınıp, bu isimle anıldığı ifade edilmektedir.[146]

Eren Karyesi[147] (Erenköy); Kadıköy tarafında yer almaktadır. İstanbul'un fethinden önce Erenköy civarında yaptıkları gözlemlerle, Bizans'ın durumunu Osmanlı birliklerine aktaran bazı ünlü "eren"lere nisbetle bu isimle adlandırılmıştır. Erenköy civarında 1310'larda yaşamış olan "Eren Baba"ya nisbetle bu isimle anıldığı da ifade edilmiştir. Bölge 1465'ten önce "Tekkebağı Köyü" ve çevresindeki "Karaman Çiftliği" halkı olarak bilinmekle beraber, sonraları "Eren Baba" köyü olarak tanınmıştır. XIX.

---

[138] Selçuk Mülâyim, "Beylerbeyi Camii ve Külliyesi", *DİA*, VI, İstanbul, 1992. s. 75; M. Orhan Bayrak, *İstanbul Sözlüğü*, Tarih Düşünce Kitapları, İstanbul, 2004, s. 48.
[139] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 16/11, 26/17.
[140] Haldun Hürel, *Bir "İstanbul Kültürü" Kitabı 6*, Kapı Yay., İstanbul, 2014, s. 255.
[141] Haldun Hürel, *İstanbul'un Ansiklopedik Öyküsü*, s.743.
[142] Ahmet Tabakoğlu, "Osmanlı Döneminde Üsküdar Köyleri", *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu V: Bildiriler (1-5 Kasım 2007)*, c. II, İstanbul, 2008, s.168.
[143] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 10/6, 68/45.
[144] Haldun Hürel, *İstanbul'un Ansiklopedik Öyküsü*, s.197-198.
[145] M. Tayyib Gökbilgin, "Boğaziçi", *DİA*, VI, İstanbul, 1992, s. 260.
[146] Haldun Hürel, *İstanbul'un Ansiklopedik Öyküsü*, s. 198.
[147] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 3/5, 28/42.

yüzyıldan itibaren bağ, meyve bahçeleri ve yeşil alanlarıyla öne çıkan bölgede devletin üst düzey yöneticileri ve hanedan mensuplarına ait köşkler yaptırılmıştır. Dâhiliye Nâzırı Memduh Paşa'nın ve II. Abdülhamit'in ablası Cemile Sultan'ın köşkleri bunlardandır.

Kâdı Karyesi[148] **(Kadıköy)**, İstanbul'un fethinden sonra Fatih Sultan Mehmet tarafından kadı olarak atanan Hızır Çelebi'ye hediye edilen bir köydür. M.Ö. 680'lere dayanan bu eski yerleşim yerinin o dönemki ismi "Kalkedonia" olarak geçmektedir. Geniş yeşil alanlara sahip olan bu yer, doğal güzelliklerinin yanı sıra tarihi ve kültürel dokusuyla da önemlidir. Ermeni ve Rum kiliselerinin varlığı dinî değerler açısından öne çıkan diğer bir yanıdır.[149]

Kanlıca Karyesi[150]; Çubuklu ve Anadoluhisarı arasında bulunan ve denize kıyısı olan bir yerdir. Yaygın olarak Türkler'in yaşadığı büyük bir köy olan Kanlıca'nın ismi, Türkçe'de "ufak araba" manasına gelen *kağnı (kanlı)* kelimesinin ism-i tasğiridir. Yörede bulunan kağnı atölyelerinden dolayı semt bu isimle adlandırılmıştır. Eski metinlerde ismi Kanlıcak olarak da geçmektedir. İstanbul'un fethinden önce de Türkler tarafından rağbet edilen yer olan Kanlıca, eskiden beri Boğaziçi'nin en gözde mesire yerlerindendir. Ayrıca Kanlıca yoğurdu da ismiyle ünlenmiş bir lezzettir.[151]

Kuzguncuk Karyesi[152]**;** Fatih Sultan Mehmet zamanında buraya yerleşmiş Kuzgun Baba adlı bir veliden ismini almıştır.[153] Çoğunlukla Rum ve Yahudiler'in yaşadığı köye, XVIII. yüzyıldan itibaren Ermeniler de yerleşmişlerdir. XIX. yüzyılda Uryânizâdeler tarafından burada inşa edilen cami sonrasında Müslümanların da rağbet ettiği bir semt olmuştur.[154] Yahudiler, Kuzguncuk'u Kudüs toprağına bitişik saydıklarından burası onlar için kıymetli olup, ölülerini burada yer alan mezarlığa defnetmeyi tercih etmektedirler. Buradaki mezarlığın geniş yer kaplama sebebi de

[148] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 11/7.
[149] Haldun Hürel, *İstanbul'un Ansiklopedik Öyküsü*, s. 416.
[150] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 15/22.
[151] Ahmet Tabakoğlu, *a.g.e.*, s. 119.
[152] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 28/41.
[153] M. Tayyib Gökbilgin, *a.g.m.*, s. 260; .M. Orhan Bayrak, *İstanbul Tarihi*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1996, s. 150.
[154] Ahmet Tabakoğlu, *a.g.e.*, s. 166

bundandır. Ayrıca Yahudiler'in başı olan hahambaşı vekilinin makamı da burada yer almaktadır.[155]

Vanî Karyesi[156]**;** Üsküdar'ın deniz kıyısı olan Çengelköy'ün kuzeye doğru ilerisinde yer almaktadır. IV. Mehmet'in hocası olan Vani Efendi'den ismini almıştır. Vani Efendi'nin XVII. yüzyılda sahilde yaptırdığı camiyle birlikte bu yerin tamamına adını vermiştir. Vani karyesinde bulunan tepede, İstanbul yangınlarını halka ve yetkililere duyurmak için "yedi pare" top atılmaktaydı.[157]

1.1.3. 759 No'lu Üsküdar Şer'iyye Siciline Yansıyan Mahalle, Cadde ve Sokaklar

Üsküdar'da bulunan mahallere değinmeden önce mahalle kavramını kısaca ele alarak, Osmanlı'da mahallenin nasıl teşekkül ettiği, hangi özelliklere sahip olduğu vs. hususlara genel hatlarıyla yer vermek istiyoruz.

Genelde bir cami veya mescit etrafında şekillenen Osmanlı mahalle yapısı bina, yol planı ve çıkmaz sokaklarıyla İslam şehrinin bir prototipini oluşturmaktadır.[158] Osmanlı'da belli bir sokak ve cadde planı yoktu. Yani mahalleler kurulurken önce sokak planı düşünülüp, yollar ve meydanlar çizilip evler ona göre inşa edilmemişti. Bunun aksine önce cami, hamam, evler ve binalar yapılmış, yapılan bu binaların etrafı varsa kendilerine ait olan kısmı çevrilmişti. Kalan kısımda ise diğer yapılarla beraber yollar oluşturulmuştu. Böylece sokakların konumunu bina ve bahçeler belirlemiş denilebilir.[159]

Osmanlı şehirlerinde genellikle mahalleler çarşı ve pazara açılmakta, çarşılar çukur alanlarda, evler ise yamaçlara kurulmaktaydı.[160] Mahallelerin varlığında ise

[155] P. Ğ. İnciciyan, *a.g.e.*, s.107-108.
[156] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 56/37.
[157] Haldun Hürel, *İstanbul'un Ansiklopedik Öyküsü*, s. 818.
[158] Doğan Kuban, "Mahalleler: Osmanlı Dönemi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yay., c. V, İstanbul, 1994, s. 242.
[159] Cem Behar, "Kasap İlyas Mahallesi: İstanbul'un Bir Mahallesinin Sosyal ve Demografik Portresi: 1546-1885", *İstanbul Araştırmaları*, Sayı: 4, 1998, s. 33.
[160] Selma Mine Erses, "Mahalle Kimliği", *İstanbul,* Sayı: 40, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, Ocak 2002, s. 62.

ölçünün sınıf farklılığından ziyade dinsel ve etnik grupların göz önünde bulundurulduğu anlaşılmaktadır. İstanbul'un geleneksel Müslüman mahalleleri diğer İslam şehirleriyle benzerlik göstererek, parçalı yapıda olup, sınıf farkının olmadığı bir yapıya sahipti.[161] Nitekim üst düzey meslek erbapları ile vasıfsız işlerle uğraşan insanların aynı mahallede oturdukları görülmektedir.[162]

Müslümanlarda mahallenin yegâne sorumlusu olan mahalle imamı, dinî ve resmî bir otorite olarak, mahallenin devletle irtibatını sağlayan kimsedir.[163] XVI. yüzyılın ikinci yarısından XIX. yüzyılın başlarına kadar mahallenin temsilcisi imamlardı. İmamların yanı sıra kethudâ ve ihtiyar heyeti de mahalle yönetiminde diğer yetkililer olarak görülmektedir. Kamu hizmetinden muaf olan imamlar ilmiye sınıfına mensup kişilerdir. Onların görevi namaz kıldırmak, çocuklara Kur'ân eğitimiyle birlikte dini bilgiler vermektir. Dolayısıyla onların, bu görevin gereğini yapabilecek vasıfları taşımaları gerekirmektedir.[164]

Bunun yanı sıra imamların sosyal görev alanları ve yerine getirmeleri gereken muhtarlık vazifeleri de vardır ki bu hususlar onların konumunu daha da önemli kılmıştır. Mahalle içindeki hane ve kişi sayısı bilgisi, doğum-ölüm, boşanma, yer değiştirme, seyahat izni kayıtlarını tutma görevi imamlara aittir. Yine cami ve mescitlerin temizlik görevinin yanında mahalle ve sokakların temizliği, çeşme ve hamam gibi halkın kullanımına açık olan yerlerin temizliğinden de onlar sorumludur.[165]

İnsanların güvenilir bir ortamda yaşamalarının gereği olan asayiş konusu da mahallelerde imamların sorumluluğunda olup mahalleli de bu konuda imama yardımcı olarak, güvenlik yönüyle destek vermektedir.[166]

Bütün bu bilgilerden anlaşıldığı üzere çok sayıda görevi olan mahalle imamlarının atamaları ise padişah beratıyla olduğundan kendileri "askerî" sınıfa

[161] İlber Ortaylı, *İstanbul'dan Sayfalar*, Hil Yay., İstanbul, 1986, s. 199; Alan Duben–Cem Behar, *İstanbul Haneleri Evlilik, Aile ve Doğurganlık 1880 - 1940*, İletişim Yay., İstanbul, 1996, s. 41.
[162] Alan Duben–Cem Behar, *a.g.e.*, s. 41, 42.
[163] Ziya Kazıcı "Osmanlılarda Mahalle İmamları ve Yerel Yönetim İlişkisi", *İslam Geleneğinden Günümüze Şehir ve Yerel Yönetimler*, ed. Vecdi Akyüz, Seyfettin Ünlü, İlke Yay., İstanbul, 1996, s. 435; Kemal Beydilli, *Osmanlı Döneminde İmamlar ve Bir İmamın Günlüğü*, Tarih ve Tabiat Vakfı Yay., İstanbul, 2001, 6-12.
[164] Musa Çadırcı, "Anadolu Kentlerinde Mahalle (Osmanlı Dönemi)", *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşim*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, s. 258.
[165] Musa Çadırcı, *a.g.m.*, s. 259.
[166] Kemal Beydilli, *a.g.e.*, s. 8.

mensuptur. Maaşları ise görev yaptıkları cami veya mescidin vakfı tarafından verilmektedir.[167]

Devlet tarafından göreve getirilen imamlar, haklarında şikâyet teşkil edebilecek bir durum sergilediklerinde mahallelinin talep ve şikâyetleri dikkate alınmaktaydı. Nitekim mahalleli imamdan memnun kalmadığı takdirde geçerli mazeretlerini toplu bir şekilde yetkili mercilere sunarak imamın görevden azledilmesi hususunda yetkileri mevcuttu.[168]

Kadının otoritesinin yerel ortamda temsili olan imamların yanı sıra mahallenin etnik ve dinî yapısına göre haham ve papaz tarafından da bu görev ifa edilmekteydi. Ancak Tanzimat dönemi yapılan reformlarla birlikte yerel yönetimde yetkili olan cemaat liderlerinin bu görevlerine son verilmiş, 1827 yılından sonra muhtarların atanmasıyla da yetkiler bu birimde toplanmıştır.[169]

XVII. yüzyılda Üsküdar'da yaşamış olan Evliya Çelebi'nin verdiği bilgiye göre o dönemde Üsküdar'da yaşayanların çoğu Anadolu'dan bir kısmı da Tebriz'den gelen kimselerden oluşmaktaydı. Bunların yaşadığı mahallelerin sayıları birbirinden farklıdır. Şöyleki; 70 mahallede Müslümanlar, 11 mahallede Rum ve Ermeniler, 1 mahallede de Yahudiler'in yaşadığı belirtilmiştir.[170]

Yukarıda, mahalle konusunda genel hatlarıyla yer verilen kısa bilgiden sonra incelenen defterde geçen Üsküdar'da bulunan mahaller şunlardır:

Ahmed Çelebi Mahallesi[171]; 1567 yılında Ahmed Çelebi isimli hayır sahibi kişi tarafından yaptırılan mescid etrafında teşekkül etmiş olup, Ahmed Çelebi'nin de bu mescidin mihrabının önünde defnedilmiştir.[172]

Altunîzâde Mahallesi[173]; ismini merkezde yer alan ve 1865 yılında Altunîzâde İsmail Zühtü Paşa tarafından yaptırılan camiden almıştır. Devrinin saygın ve önemli

[167] Kemal Beydilli, "İmam", *DİA*, XXII, İstanbul, 2000, s. 181.
[168] Musa Çadırcı, *a.g.m.*, s. 259.
[169] Alan Duben–Cem Behar, *a.g.e.*, s. 43, 44.
[170] Haydar Ergülen, *İstanbul Ansiklopedisi*, Ntv Yay., İstanbul, 2010, s. 964.
[171] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 22/30; 33/49; 37/55.
[172] Mehmet Nermi Haskan, *a.g.e.*, c. 1, s. 68.
[173] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 17/27

devlet erkânından olan İsmail Zühtü Paşa 1850'lerde Dolmabahçe Sarayı'nda "saray emini" olarak görev yapmakla birlikte mimarbaşı yardımcılığında da bulunmuştur. Caminin yanı sıra külliye, çarşı ve hamam gibi halkın istifade edebileceği yerlerin yapımına da önem veren İsmail Zühtü Paşa'nın kabri de yaptırdığı caminin haziresinde bulunmaktadır.[174]

Arâkiyyeci Elhâc Ca'fer Mahallesi [175] ; Arâkiyeci Hacı Cafer Çelebi tarafından 1603 yılında yaptırılmış ve Takkeci Mescidi diye de tanınan mescid etrafında teşekkül etmiştir.[176]

Arâkiyyeci Elhâc Mehmed Mahallesi [177] ; XVI. yüzyılda sarayın kapı ağalarından olan Mehmet Ağa'nın eski "At Pazarı" çevresinde yaptırdığı camiden dolayı mahalle de bu isimle anılmıştır.[178]

Aşçıbaşı Mahallesi [179] ; IV. Mehmet'in aşçıbaşısı olan "Pervâne" lâkaplı Aşçıbaşı Mehmet'in 1644 yılında burada yaptırdığı camiden ismini almıştır. Mahalle Karacaahmet mezarlığının batı adasının içinden geçen Tunusbağı ve Gündönümü caddelerinin çevresinde yer almaktadır.[180]

Çakırcı Hasan Paşa Mahallesi[181] Osmanlı Enderun Mektebi'nde yetişmiş, II. Selim'in damadı olan Çakırcıbaşı Hasan Paşa'nın yaptırmış olduğu caminin yanında teşekkül eden bir mahalledir. Camiyi çakırcıbaşılığı zamanında yaptırdığı için bu isimle anılmakla birlikte Doğancılar olarak da bilinmektedir.[182] Doğancılar Meydanı'nda yer alan mahalle adını bu camiden almıştır.[183]

---

[174] Haldun Hürel, *İstanbu'un Ansiklopedik Öyküsü*, s. 56.
[175] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 14/20; 14/21; 24/33; 26/37; 34/51.
[176] İ. Hakkı Konyalı, *a.g.e.*, c. 1, s. 300-301.
[177] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 11/15, 15/23.
[178] Haldun Hürel, *İstanbul'un Ansiklopedik Öyküsü*, s. 60.
[179] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 14/21.
[180] Haldun Hürel, *İstanbul'un Ansiklopedik Öyküsü*, s. 69.
[181] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 1/1, 2/3, 22/31.
[182] İ. Hakkı Konyalı, *a.g.e.*, c. 1, s. 126.
[183] M. Nermi Haskan, *a.g.e.*, c. 1, s. 136

Dâvud Paşa Mahallesi[184] Kara Dâvud Paşa olarak da geçmektedir. Kara Nişancı adıylabilinen Davud Paşa tarafından yaptırılan camiden ismini alıp, etrafında teşekkül etmiş olan mahalledir.[185]

Debbâğlar Mahallesi[186]; diğer adıyla Tabaklar Mahallesi olup, ismini burada bulunan Tabaklar Mescidi'nden almaktadır. Diğer bir adıyla Konyalı kardeşler Mescidi diye de anılan bu mescid, Konyalı Ferhat ve Hacı Mehmet adlı iki hayırsever tarafından 1548 yılında yaptırılmış, çevresinde oluşan mahalle de Tabaklar ismini almıştır.[187] Günümüzde Zeynep Kamil Mahallesinde yer alan bu mahallede Tabaklar Cami Sokağı mevcuttur.[188]

Gülfem Hâtûn Mahallesi[189]; Üsküdar'ın tarihi mahallelerinden olup, meydanın az güneyinde, Doğancılar Caddesi'nin meydana bakan yakın kısmındaki sokaklarda yer almaktadır. Sultan Süleyman'ın cariyelerinden olan Gülfem Hâtûn'un yaptırdığı kendi ismini taşıyan camiden dolayı bu isimle tanınmıştır.[190]

Hâce Hesnâ Hâtûn Mahallesi[191]; Üsküdar'dan Paşalimanı'na giden caddenin üst kısmında yer almaktadır. İsmini XVI. yüzyılda Topkapı Sarayı'nda Sultan Süleyman'ın kızı Mihrümah'a bakıp onu büyüten Hesnâ Hâtun'dan almıştır. Hesnâ Hâtun etrafından yüksekte olan bu yerden yıllarını geçirdiği Topkapı Sarayı'nı görme isteğindeydi. Kocası Kurtoğlu Aslan'da burada onun adına bir cami yaptırmıştı. "Sultan Tepesi" de denilen bölge "Hesnâ Hâtun Mahallesi" diye tanındı. Ayrıca 1753 yılında Abdullah Paşa tarafından kurulan Özbekler Tekkesi de bu tepede yer almaktadır.[192]

Hamza Fakîh Mahallesi[193]; adını Fatih devri fıkıhçılarından Hamza Fakih'ten almıştır. Kendisi fetihten sonra Üsküdar'da cami yaptıran ilk kişilerdendir. Caminin

---

[184] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 15/22.
[185] Ayvansarâyî Hüseyin Efendi, Ali Sâtı' Efendi, Süleymân Besîm Efendi, *Hadîkatü'l-Cevâmi' (İstanbul Câmileri ve Diğer Dînî-Sivil Mi'mârî Yapılar)*, haz. Ahmed Nezih Galiptekin, İşaret Yay., İstanbul, 2001, s. 616.
[186] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 4/8, 16/25, 25/35, 28/43, 32/47, 36/53.
[187] İ. Hakkı Konyalı, *a.g.e.*, c. 1, s. 297.
[188] Bekir Bilgili, *Üsküdar Sokak İsimleri Tarihçesi,* ed. Halil Ekiz, Üsküdar Belediye Başkanlığı Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Kültür Yayınları: 24, 1. Baskı, İstanbul, 2013, s. 375, 376.
[189] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 17/26, 18/28, 20/30, 38/59.
[190] Haldun Hürel, *İstanbul'un Ansiklopedik Öyküsü*, s. 317.
[191] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 2/4; 14/19.
[192] Haldun Hürel, *İstanbul'un Ansiklopedik Öyküsü*, s. 329.
[193] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 4/6, 38/58.

etrafında şekillenen mahalle onun ismiyle anılmıştır. Kabri de kendi adıyla anılan mescidin haziresinde bulunmaktadır.[194]

Harâccı Muhyiddîn Mahallesi (?);[195]

Hayreddin Çavuş Mahallesi [196] ; Kanuni Sultan Süleyman döneminde çavuşluk yapmış olan Hayreddin Çavuş'un kendi adına yaptırdığı camiden dolayı bu ismi almıştır. Hayrettin Çavuş'un (1556-1557) tarihinde vefat etmesiyle türbesi de caminin yanına yapılmıştır.[197] Cami 1945 yılında yıkılmış olup, sadece Hayrettin Çavuş'un türbesi kalmıştır. Üsküdar Sicillerinde mahalle; "Çavuş Mahallesi" olarak da geçmektedir. Ayrıca 8 Kasım 1623 (Evâsıt-ı Muharrem 1033) tarihli kayıtta; Üsküdar'da Yeni Mahalle'ye bağlı Çavuş Deresi Mahallesi yer almaktadır.[198] Ancak bu iki mahallenin aynı mahalle olup olmadığı konusunda sicillerde net bir bilgiye rastlanamamıştır.[199]

Hayrettin Çavuş mahallesinde Darü's-saâde Ağası odaları da bulunmaktadır.[200]

İhsâniye Mahallesi [201] ;Üsküdar'da Karacaahmet'in güneyinde Çiçekçi ve Selimiye Kışlası arasında kalan bölgedir. III. Osman'ın XVIII. yüzyılda burada yaptırdığı çeşitli çarşı ve mekanları halkın hizmetine sunarak onlara bağışlamasından dolayı bu isimle adlandırılmıştır. Yine bu semtte aynı isimle adlandırılan bir sokak da bulunmaktadır.[202]

İstavros Mahallesi [203]; Adını Bizanslılar döneminde Konstantinus'un burada inşa ettirip diktirdiği yaldızlı haçtan (istavroz) almıştır. Mahallenin bulunduğu semt "İstavroz Bahçesi" olarak da anılmaktadır.[204]

---

[194] Davut Hut, *a.g.m.*, s.163.
[195] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 37/55.
[196] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 27/39.
[197] Niyazi Ahmet Banoğlu, *a.g.e.*, s. 78.
[198] Bkz. "Mahmiye-i Üsküdar'da Yeni Mahalle'de Çavuş Deresi demekle maruf mahallede sâkin …".) Mustafa Akkaya, *a.g.t.*, s. 64.
[199] Mustafa Akkaya, *a.g.t.*, s. 64, 65.
[200] Mustafa Akkaya, *a.g.t.*, s. 65.
[201] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 36/54, 39/59.
[202] Haldun Hürel, *İstanbul'un Ansiklopedik Öyküsü*, s. 395; Fikret Sarıcaoğlu, *a.g.m.*, s. 557-558; Fikret Sarıcaoğlu, "Osman III", *DİA*, XXXIII, İstanbul, 2007, s. 459.
[203] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 25/36, 33/49.
[204] M. Tayyib Gökbilgin, *a.g.m*., P. G. İnciciyan, , *a.g.e.*, s. 106.

Kâdı'asker Ahmed Efendi Mahallesi [205] ; Muallimzâde Ahmed Efendi tarafından yaptırılan Kâdı'asker Mescidi etrafında teşekkül etmiş olan mahalledir.[206]

Kefçedede Mahallesi [207] ; Üsküdar'ın eski mahallelerinden olup, ilçenin kuzeydoğu kısmında, Tunusbağı Caddesi'yle Gündoğumu Caddesi arasında kalan kısımda yer almaktadır.[208] Kefçedede Mehmet isminde bir veli olup "kepçe" yaparak geçimini sağladığından dolayı bu lakapla anılan bir şahsiyettir. Kaynaklarda kefçe kelimesinin "kepçe"den bozularak değiştiği ifade edilmektedir. Rivayetlerde bu şahsın ihtiyaç sahiplerini dolaşarak, onlara yardım ettiği için türbesi ve çevresinin bu isimle anıldığı belirtilmiştir. Daha sonraları buranın ismi Ahmediye Mahallesi olarak değiştirilmiştir.[209]

Pazarbaşı Mahallesi[210]; Pazarbaşı Ahmed Ağa tarafından yaptırılan mescid etrafında teşekkül etmiş mahalleye verilen isimdir.[211]

Rûmî Mehmed Paşa Mahallesi [212] ; Üsküdar'ın kıyısında yer alan Şemsi Ahmet Paşa Külliyesi'nin arka tarafındaki kısımdır. Fatih'in sadrazamlarından olan Rum Mehmet Paşa'nın yaptırdığı ve kendi ismiyle anılan caminin adı, çevresindeki mahalleye de isim olmuştur.[213]

Sarıgez Mahallesi[214]; Üsküdar'ın iç doğusunda Ömerli-Şile yolu üzerinde yer alan eski bir köyün ismidir. Fatih Sultan döneminde sultanın askerlerinden olan Kadı Mehmet Efendi'nin lakabı olan "Sarı Gazi"den ismini almıştır.[215]

Selâmî Alî Efendi Mahallesi [216] ; Üsküdar'ın tanınmış eski mahallerinden biridir. İlçenin kuzey kısmında, Çamlıca yoluna çıkan Selamsız Tepesi çevresinde yer almaktadır. Mahalle ismini Celveti tarikatının tanınmış şeyhlerinden Selami Ali

[205] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 11/15, 29/44.
[206] Ayvansarâyî Hüseyin Efendi, *a.g.e.*, s.632.
[207] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 2/3, 17/27, 25/36.
[208] Haldun Hürel, *İstanbul'un Ansiklopedik Öyküsü*, s. 458.
[209] Bekir Bilgili, *a.g.e.*, s. 51.
[210] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 24/34.
[211] Ayvansarâyî Hüseyin Efendi, *a.g.e.*, s.628.
[212] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 27/40, 34/50.
[213] Haldun Hürel, *İstanbul'un Ansiklopedik Öyküsü*, s. 647.
[214] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 4/6.
[215] Haldun Hürel, *İstanbul'un Ansiklopedik Öyküsü*, s. 667, 668.
[216] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 1/2, 24/34, 32/47, 42/64.

Efendi'den almıştır.[217] Mahallenin ismi zamanla Selamsız olarak değişip, bir semt olarak günümüz yerleşim yerlerindendir.[218]

Selîmiyye Mahallesi[219]; Üsküdar'ın tanınmış mahallelerindendir. III. Selim'in 1805 tarihinde burada yaptırdığı camiden ismini almıştır. III. Selim'e nispetle bu isimle adlandırılmış olan bu yerde yine aynı isimle bilinen tarihi kışla yer almaktadır. Yine, eski dönemlerde kumaş üretimi ve 1802'de kurulan "Darü't-Tıbaati'l-Âmire" diye bilinen resmi bir matbaa da burada mevcuttur.[220]

Selmân Ağa Mahallesi[221]; Üsküdar Meydanı'nın gerisinde ve Mihrimah Sultan Cami'nin arka tarafında Bülbülderesi Caddesi'nde yer almaktadır. Mahalle Selman Ağa denilen kişinin burada yaptırdığı camiden ismini almıştır.[222]

Solak Sinân Mahallesi[223]; Üsküdar'ın tarihi mahallelerinden biridir. Selamsız Caddesi'nin üst taraflarında yer almaktadır. Mahalle ismini burada bulunan aynı isme sahip olan camiden almıştır. Camiyi yaptıran Solakbaşı Sinan Ağa'dan dolayı bu isimle anılmıştır.[224]

Tavâşî Hasan Ağa Mahallesi[225]; XVI. yüzyılın tanınmış sadrâzamı Sokullu Mehmet Paşa'nın hazinedârı görevini yapan Tavâşî (hadım) lakaplı Hasan Ağa'nın 1587 yılında mahalleye yaptırdığı camiden bu ismi almıştır.[226]

Tenbel Elhâc Mehmed Mahallesi[227]; Üsküdar'ın az kuzeyinde Bağlarbaşı'na doğru uzanan Bülbülderesi Caddesi'nin meydana yakın olan kısımda bulunur. Bilinen bu eski mahalleye verilen isim "Tembel" lakaplı Halimî Hacı Mehmet adında tanınan

[217] Haldun Hürel, *İstanbul'un Ansiklopedik Öyküsü*, s. 674.
[218] Davut Hut, *a.g.m.*, s.162.
[219] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 10/13, 35/51.
[220] Haldun Hürel, *İstanbul'un Ansiklopedik Öyküsü*, s. 677.
[221] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 1/2, 28/42, 30/46.
[222] Haldun Hürel, *İstanbul'un Ansiklopedik Öyküsü*, s. 678-679.
[223] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 4/7, 30/46, 33/48.
[224] Haldun Hürel, *İstanbul'un Ansiklopedik Öyküsü*, s. 700.
[225] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 35/52, 36/53.
[226] Haldun Hürel, *İstanbul'un Ansiklopedik Öyküsü*, s. 768.
[227] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 10/13.

bir şeyhden almıştır. Günümüzde balık pazarı ve çarşıya doğru olan sokak da bu ismi taşımaktadır.[228]

Toygar Hamza Mahallesi [229]; Üsküdar Meydanı'nın gerisinde, Selami Ali Yokuşu'nun üst kısımlarında yer almaktadır. Fatih Sultan Mehmet döneminde yaşayan Toygar Hamza Çelebi adlı kişinin burada yaptırdığı camiden ismini almıştır. Cami 1453 yılında yapıldığından İstanbul'un en eski eserlerinden biridir.[230]

Vâlide-i Atîk Mahallesi [231]; Üsküdar sırtlarında, Toptaşı Caddesi üstlerinde yer almaktadır. İsmini burada bulunan ve İstanbul'un en büyük külliyelerinden olan "Atik Valide"den almaktadır. Sultan II. Selim'in hanımı olan Nur Banu Sultan'ı ifade etmektedir. Mimar Sinan tarafından yapılan içerisinde cami, sıbyan mektebi, imarethane ve kervansaray gibi insanların istifade edebileceği teşekküllü bir külliyeye verilen isimden hareketle çevresindeki mahalle de aynı ismi almıştır.[232]

Üsküdar'da bulunan ve defterde geçen caddeler ve bunların bulunduğu mahalleler ve semtler şöyledir:

Azîziyye Caddesi[233]	Osmân Ağa Mahallesi
Doğancılar Caddesi[234]	Çakırcı Hasan Paşa Mahallesi
Edhem Efendi Caddesi[235]	Sahrâ-yi Cedîd Mahallesi
İhsâniye Caddesi[236]	İhsâniye Mahallesi
Selâmî Ali Efendi Caddesi[237]	Selâmî Ali Efendi Mahallesi
Toptaşı Caddesi[238]	Kefçedede Mahallesi

[228] Haldun Hürel, *İstanbul'un Ansiklopedik Öyküsü*, s. 775.
[229] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 2/4, 16/24.
[230] Davut Hut, *a.g.m.*, s.163; Haldun Hürel, *İstanbul'un Ansiklopedik Öyküsü*, s. 790-791.
[231] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 15/21, 23/32, 26/38, 38/57, 41/63.
[232] Haldun Hürel, *İstanbul'un Ansiklopedik Öyküsü*, s. 817.
[233] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 21/30.
[234] *Üsküdar 759 Nolu ŞS.*, 22/31.
[235] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 13/18.
[236] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 36/54.
[237] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 5/9.
[238] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 3/2.

Toptaşı Caddesi[239]	Davut Paşa Mahallesi
Tunusbağı Caddesi[240]	Çakırcı Hasan Paşa Mahallesi
Bahariye Caddesi[241]	Cafer Ağa Mahallesi
Ceviz Sokağı[242]	Osmân Ağa Mahallesi
Hâlid Ağa Sokağı[243]	Osmân Ağa Mahallesi
Helvacı Sokağı[244]	Valide Atik Mahallesi
Kızlarağası Çeşmesi Sokağı	Osmân Ağa Mahallesi
Simîdci Sokağı[245]	Kuzguncuk
Uzun Hâfız Sokağı[246]	Osmân Ağa Mahallesi
Ca'fer Ağa Mahallesi[247]	Kâdı Karyesi
Kuş Dili Mahallesi[248]	Kâdı Karyesi
Osmân Ağa Mahallesi[249]	Kâdı Karyesi
Sahrâ-yi Cedîd Mahallesi[250]	Kâdı Karyesi
Kuş Dili ve Söğütlü Çeşme Caddesi[251]	Kâdı Karyesi Osmân Ağa Mahallesi'nde
Küçük Çamlıca[252]	
Kızıltoprak[253]	

[239] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 15/22.
[240] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 3/2.
[241] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 17/12.
[242] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 61/40.
[243] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 12/9.
[244] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 21/15.
[245] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 41/28.
[246] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 21/30.
[247] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 12/17, 14/20, 40/61, 43/67.
[248] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 10/14.
[249] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 7/11, 9/12, 21/30, 28/42, 32/47, 39/59, 39/60.
[250] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 13/18.
[251] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 39/60.
[252] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 11/16.

1.1.4. 759 No'lu Üsküdar Şer'iyye Siciline Yansıyan Üsküdar Haricindeki Semtler, Mahalleler ve Sokaklar

Beşiktaş[254]

Galata[255]

Karagümrük[256]

Koca Mustafâ Paşa[257]

Koksa Civarı[258]

Kumkapı[259]

Tophâne[260]

Yenibağçe Civarı[261]

Absüsselâm Mahallesi [262]

Altı Poğaça Mahallesi [263]

Arabacı Bâyezîd Mahallesi [264]

Atîk İbrâhîm Paşa Mahallesi [265]

Bezzâz Hadîd Mahallesi [266]

Çoban Çavuş Mahallesi [267]

---

[253] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 30/46.
[254] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 38/57.
[255] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 38/57.
[256] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 1/1.
[257] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 10/14.
[258] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 13/18, 20/29.
[259] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 3/5.
[260] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 7/11.
[261] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 20/14, 23/15.
[262] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 30/46, 31/46, 32/46.
[263] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 42/63.
[264] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 10/14.
[265] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 31/46.
[266] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 19/29.
[267] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 20/29.

Dâvud Paşa Mahallesi[268]

Deniz Abdal Mahallesi [269]

Güngörmez Mahallesi [270]

Karabaş Mahallesi [271]

Keçecipîri Mahallesi [272]

Kızıltaş Mahallesi [273]

Lutfî Paşa Mahallesi [274]

Mağnisalı Mehmed Paşa Mahallesi [275]

Nişâncı Mahallesi [276]

Samanvîrân Mahallesi [277]

Sarıgez Mahallesi [278]

Teşvîkiyye Mahallesi [279]

Timür [Demir] Kassâb Mahallesi[280]

Zühdî Paşa Mahallesi[281]

Çeşme Sokağı[282] Timür [Demir] Kassâb Mahallesi

Havuzlu Mescid Sokağı[283] Nişâncı Mahallesi

[268] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 15/22.
[269] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 43/66.
[270] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 43/65.
[271] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 7/11.
[272] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 1/1.
[273] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 13/18.
[274] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 14/20, 15/23.
[275] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 22/31.
[276] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 3/5.
[277] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 27/40.
[278] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 4/6.
[279] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 38/57.
[280] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 36/54.
[281] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 19/29.
[282] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 54/36.

1.2. 759 NO'LU ÜSKÜDAR ŞER'İYYE SİCİLİNE GÖRE ÜSKÜDAR'DA SOSYAL ve TOPLUMSAL HAYAT

1.2.1. Üsküdar'da Gayri Müslimler

Osmanlı Devleti'nde ilk dönemden beri var olan gayri müslimlerin sayısı yıldan yıla değişmektedir. İncelediğimiz sicilin tarihine yakın olan 1897 tarihli veriye göre o tarihlere yakın nüfus sayımında Osmanlı ülkesinde toplam nüfus 19.050.307'dir. Bunun 14.111.945'i Müslüman, 4.938.362'si de gayri müslim nüfustur.[284] Bu tarihlerde (1896/1897) İstanbul'a bakıldığında ise nüfus 1.115.946'ya ulaşıp, Üsküdarlılar'ın sayısı 105.690 olarak belirtilmiştir. İstanbul'daki gayri müslim nüfustan; 47.000'ini Yahudiler oluştururken 162.000'ini de Ermeniler oluşturmaktadır.[285] Oran olarak bakıldığında ise bu tarihte İstanbul'un %56.37'si Müslümanlardan, %43.63'ü de gayri müslimlerden oluştuğu tespit edilmiştir.[286] Buradan da anlaşılacağı üzere gayri müslimlerin sayıları azımsanmayacak orandadır.

İncelediğimiz defterde gayri müslim vatandaşlarla ilgili dava sayısı az olduğundan var olan kayıtlardan onların yaşadıkları yerler, meslekleri, sosyal hayatları vb. unsurlar hakkında genelleme yapmak mümkün değildir. Ancak bu konu hakkında yapılan gerek aynı dönem gerekse diğer dönemleri kapsayan çalışmalardan elde edilen bilgilerden de yararlanılarak mevzu biraz daha geniş ele alınmaya çalışılmıştır.

Gayri müslimler İstanbul ve diğer bölgelere yerleşmiş olmakla birlikte inceleme konumuz Üsküdar'la sınırlı olduğundan özellikle burada bulunanlar üzerinde durulmuştur. Öncelikle gayri müslümlerle ilgili kısa bir bilgi vererek ardından bu kayıtlara değinilecektir.

Kur'ân-ı Kerim din konusunda insanlar üzerinde baskı kurmayı yasaklayarak,[287] Müslüman olmayanlara adaletli davranılması yönünde tavsiyelerde

---

[283] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 5/3.
[284] Bilal Eryılmaz, *Osmanlı Devletinde Gayrimüslim Tebaanın Yönetimi*, Risale Yay., İstanbul, 1996, s. 86.
[285] Kemal H. Karpat, *a.g.e.*, s. 218, 219.
[286] Cem Behar, *Osmanlı Devleti'nin Ve Türkiye'nin Nüfusu 1500-1927*, Devlet İstatistik Enstitüsü Matb., c. II, Ankara, 1996, s. 73.
[287] Bakara 2/256; Yunus 10/99; Kehf 18/29.

bulunmuştur.[288] İslamiyet gayri müslim vatandaşlara karşı müsamaha gösterip, Hıristiyanlık, Yahudilik gibi Kur'ân-ı Kerim'de[289] de belirtilen din mensuplarını ehl-i kitaptan saymıştır.[290]

Hz. Peygamber döneminde de gayri müslimlerle yapılan antlaşmalar neticesinde onların dinî ve hukukî temele dayalı kültürel kimliklerini koruyarak yaşamalarını sürdürmelerine imkân verilmesi, İslam toplumlarında da genel itibariyle devam eden bir uygulama olmuştur.[291]

Gayri müslimlere karşı himayeci bir yaklaşım sergilenmiştir. Bu anlayışla ehli kitap olan gayri müslimlere "zimmî" denilmektedir. Mana itibariyle himâye etme (koruma), sahip çıkma, birinin emniyetini taahhüt gibi anlamlara gelmektedir.[292] Bu bilgilerden hareketle zimmîler, İslam ülkesinde Müslüman halkla beraber güvence içerisinde yaşamlarını sürdürmüşlerdir.

Osmanlı Devleti'nde de Müslüman halk Ümmet-i Muhammet şeklinde belirtilirken, Müslüman olmayan vatandaş ise mensubiyetlerine göre "taife" veya "millet" kelimeleri ile ifade edilmiştir.[293] Buradan anlaşılacağı üzere vatandaş arasındaki sınıflandırmada dinî inanışın esas alındığı görülmektedir.

Millet sistemi, bir bölgenin İslam devletine katılmasından sonra buradaki gayri müslimleri himâye eden bir ahitle İslam devletinin idaresi altına girmesinden doğan hukukî bir varlıktır. Belli bir dine mensubiyeti ifade eden millet kelimesi, Osmanlı'da klasik dönemden itibaren dinî zümreleri tanımlayan "cemaat" anlamındadır.[294]

XIX. yüzyılda ise Batı kültürünün etkisiyle millet kelimesinin ifade ettiği anlamın kapsamı değişerek, bu kelime başlı başına her gayri müslim topluluk için kullanılmaya ve özellikle dinî bir aidiyeti ifade etmeye başlamıştır.[295]

---

[288] Mümtehine 60/8.
[289] Âl-i İmran 3/65, 67; Maide 5/68.
[290] Mustafa Fayda–Ahmet Yaman–M. Macit Kenanoğlu, *a.g.m.*, s. 428.
[291] Recep Şentürk-İlber Ortaylı, "Millet", *DİA*, XXX, İstanbul, 2005, s. 65.
[292] Mustafa Fayda-Ahmet Yaman-M. Macit Kenanoğlu, "Zimmî", *DİA*, XXXXIV, İstanbul, 2013, s. 428.
[293] Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, c. VIII, TTK, Ankara, 1962, s. 197.
[294] Recep Şentürk - İlber Ortaylı, *a.g.m.*, s. 66.
[295] Recep Şentürk - İlber Ortaylı, *a.g.m.*, s. 66.

Osmanlı Devleti topraklarında bulunan gayri müslim vatandaşlara yönelik çeşitli haklar verilmiştir. Toplum üzerindeki yetkilerden yönetim, güvenlik, maliye ve askerlik gibi alanlar istisna olacak şekilde tutlarak eğitim, haberleşme, sosyal güvenlik, adalet, nüfus, dinî işler ve vakıf hizmetleri gibi temel fonksiyonları din ya da mezhep esasına dayalı mevzular millet teşkilatlarının kontrolüne verilmiştir. Bu işleri yürüten cemaatlerin başında ise liderleri bulunmaktadır. Bu liderler; dinî otoritenin yanı sıra idarî otoriteyi kısmen temsil etme görevini de üstlenmişlerdir. Bu kişilere kendilerine devlet içerisinde cemaatini temsil etme ve sosyal yaşamdaki sorumlulukları kapsamında cemaati adına söz söyleme yetkisinden dolayı "kocabaşı, millet başı" denilmiştir. Bu yönüyle bu görevde bulunanlar dindaşlarına göre daha geniş yetkilere sahip bir konum elde etmişlerdir.[296]

İslam toplumu içerisinde yaşayan gayri müslimlerin hakları devlet tarafından güvenceye alınarak, yukarıda geçen idarî ve dinî alandaki bazı istisnalar dışında Müslümanlarla benzer haklara sahip oldukları anlaşılmaktadır. Öncelikli hususlardan olan can ve mal güvenliğinin yanı sıra Müslümanlar için kutsal sayılan bazı yerler[297] dışında ikamet etme ve seyahat hürriyetine sahip olup, eğitim, ulaşım, haberleşme gibi sosyal haklardan da yararlanmaktadırlar. Hukukî açıdan bakıldığında gayri müslimler Kur'ân-ı Kerim'in[298] işaret ettiği ve Hz. Peygamber'in uygulamalarından hareketle din ve vicdan hürriyetinin gereği sayılabilecek; aile, miras, borç ve bazı ceza hukukuna dayalı özel hukuku ilgilendiren hususlarda serbest bırakılmışlardır. Bu yönüyle kendi aralarındaki meselelerde cemaat mahkemelerine başvurma hakkına sahiplerdir. Ancak böyle durumlarda bile Müslümanların mahkemesine başvurabilme serbestliği de kendilerine tanınmıştır. [299] Nitekim incelenen defterde de bu türden dava kaydı

[296] DİA, "Kocabaşı", *DİA*, XXVI, İstanbul, 2002, s. 140-141.
[297] Müslümanlar için kutsal kabul edilen mâbed ve mekanların Hicaz bölgesinde olması sebebiyle fukahanın ortak içtihadına göre o bölgede gayri müslimlerin ikameti yasaktır. Bkz. Ahmet Özel, "Gayri Müslim", *DİA*, XIII, İstanbul, 1996, s. 421.
[298] "Eğer sana gelirlerse ister onlar arasında karar veririsin ister kendi hallerine bırakırsın. Eğer onları kendi hallerine bırakırsan sana hiçbir şekilde zarar veremezler. Ama eğer bir karar verirsen onlar arasında adaletle karar ver." Maide 5/42, 43, 47.
[299] Mustafa Fayda–Ahmet Yaman–M. Macit Kenanoğlu, *a.g.m.*, 436, 437.

mevcuttur.[300] Dava taraftarlarından birinin Müslüman olması durumunda ise olay Müslüman mahkemesine intikal etmektedir.[301]

Yukarıda da belirttiğimiz gibi İslam devletleri nasıl ki bir Müslümanın can ve mal güvenliğinden sorumlu iseler aynı şekilde orada yaşayan gayri müslimlerin de güvenliğinden sorumludurlar.[302] Bu anlamda İslam ülkesinde gayri müslim birini haksız yere öldüren kişinin Müslüman olması durumunda da hakettiği ceza[303] kısas dahi olsa uygulanmaktadır.[304]

Osmanlı gayri müslimlerle ilgili hususları da dikkate alan bir yönetim anlayışıyla hareket etmiştir. Yukarıda da kısmen temas ettiğimiz bilgilerden de anlaşılacağı üzere İslam'ın onları birçok yönden Müslümanlardan ayırt etmediği ifade edilebilir. Çeşitli gerekçelerle Hz. Peygamber döneminde uygulanıp, Osmanlı'da da devam eden bazı hususlar vardır. Bu yönüyle gayri müslimlerin Müslümanlardan farklı olan bazı hak ve yükümlülükleri mevcuttur. Bu uygulamalar arasında bulunun; askerlikten muaf olmalarına karşı ödedikleri cizye, haraç, kendilerine has belirlenen renkli kıyafetlerden giyme yönüyle gayri müslimler Müslümanlardan ayrılmaktadır.[305]

Ancak bu uygulamalar Müslüman vatandaşla gayri müslim vatandaşı ayrıştırarak, onları birbirlerinden soyutlamamaktadır. Nitekim aynı mahallede iki kesimden insanların bir arada yaşamaları bunun göstergesidir. Genelleme yapmamakla birlikte mahalle yaşamında bu farklı inanç kesimi arasındaki ilişkilerin de iyi tutularak, birbirlerine karşı Müslim–gayri müslim farkı gözetmedikleri anlaşılmaktadır. Mahallede insanî ilişkiler çerçevesinde hareket edilerek, dinî hassasiyetlere de dikkat edilmiş ve inanca duyulan saygı önemsenmiştir. Zira insanların dinî ve sosyal problemlerini çözme

---

[300] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 12/17, 28/41, 39/60, 40/61.
[301] Yavuz Ercan, *Osmanlı Yönetiminde Gayrimüslimler Kuruluştan Tanzimat'a Kadar Sosyal, Ekonomik ve Hukuki Durumları*, Turhan Kitabevi Yay., Ankara, 2001, s 247.
[302] Abdülkerim Zeydan, *Ahkâmu'z-Zimmiyyîn ve'l-Müste'menîn fî Dâri'l-İslam,* Bağdad 1982, s. 61.
[303] İslam hukukuna göre zimmî bir şahsı öldürmek haramdır. Diğer taraftan bu suçu işleyen kişinin Müslüman olması hâlinde uygulanacak ceza konusu ihtilaflı olup, çoğunluğa göre böyle bir durumda kısas değil diyet ödenmesine hükmedilmelidir. Hanefiler ise böyle bir durum için kısas cezası uygulanmasını gerekli görmüşlerdir. Diyet ödenmesi durumunda miktarı konusunda da ihtilâf olup, bir kısım hukukçular; diyetin yarısı veya üçte bir oranını belirtirken Hanefiler ve bazı hukukçular diyetin tamamının ödenmesini beyan etmişlerdir. Ahmet Özel, *a.g.m.*, s. 421.
[304] Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukuk-ı İslam iyye ve Islahatı Fıkhiyye Kamusu*, Bilmen Yay., c. 3, İstanbul, 1985, s. 426, 427.
[305] Recep Şentürk-İlber Ortaylı, *a.g.m.*, s. 67; Mustafa Fayda, *Hz. Ömer Zamanında Gayr-i müslimler*, İFAV, İstanbul, 1989, s. 196; Rena Molho, "Tanzimat Öncesi ve Sonrasında İstanbul Yahudileri", *XIX. Yüzyıl İstanbul'unda Gayri müslimler*, ed. Pinelopi Stathis, çev. Foti ve Stefo Benlisoy, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 2003, s. 78

amacıyla kendilerine başvurdukları şeyhülislamların verdiği fetvalar fıkıh literatüründe meseleye yaklaşımı göstermektedir. Paskalya yumurtasının alınmasıyla ilgili Ebussuud Efendi'nin verdiği "*Zeyd-i zimmî kefere bayramında Amr-i Müslîme çörek ve kızıl yumurta verip Amr dahi alıp kabul eylese Amr'a şeran nesne lâzım olur mu? El-cevâb: Beis yoktur. Eğer ol günü tazîm için olmayup komşuluk hakkını riayet için olacak"* şeklindeki cevabından da anlaşılacağı üzere, İslam bir arada yaşayanların ilişkilerindeki hassasiyeti ve inceliği önemli görmüştür.[306] Burada Müslüman kesimin dinî hassasiyete sahip olmakla birlikte komşuluk ilişkilerindeki nezâket açısından gösterdikleri titizlik dikkate değerdir.

İncelenen defterde de bu yönde örnek teşkil edebilecek dava kaydı mevcuttur. Kayıtta yer alan konu; Mûsevî milletinden Rapeno'nun Müslüman vatandaştan olan Zekî Paşa'ya borç vermesidir.[307] Kayıtta iki kişi arasında gerçekleşen borç verme nedeni belirtilmediğinden bu hususta kesin bir şey söyleyemiyoruz. Ancak bunun; dostâne bir tavır mı, yoksa bir iş ilişkisi mi veya başka bir sebepten mi kaynaklandığını bilemesek de taraflar arası bir bağın olduğu muhakkaktır. Ayrıca taraflar arasında yaşanan borç verme hadisesi birbirlerine karşı duydukları güveni de ortaya koymaktadır.

Müslümanlar ile gayri müslimlerin ilişkilerinde bir arada yaşama tecrübelerini görmemiz açısından farklı kayıtlarda yer alan, konuyla ilgili birkaç örneği ele alacağız.

Mahkeme kayıtlarında darpla ilgili bir davada yer alan bilgilere göre Yenimahalle'de Süleyman b. Osman'ı darp ettiği sırada Ahmed b. Mustafa ve Süleyman b. Abdullah'ın yanında bulunarak olaya şahit gösterilen Veli Uncuoğullarından Aleksi ve Tatos için kullanılan "*refik"* kelimesi[308] iki kesimin birbirleriyle muhabbet ve ilgili olma boyutunu ortaya koyup, kişilerin yakınlıklarını ifade etmektedir.

[306] Nevzat Erkan, *a.g.t.*, s. 234.
[307] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 46/30; Bkz. borç miktarı: on sekiz bin dokuz yüz seksen bir kuruş.
[308] Nevzat Erkan, *a.g.t.*, s. 235.

Diğer taraftan bu dava kaydında gayri müslim birinin şahitliğinin geçerli sayıldığı da anlaşılmaktadır. Ancak gayri müslim bir kişinin, şahitliğinin geçerliği konusunda mezhepler farklı görüşler ileri sürmüşlerdir.[309]

Ortak yaşam alanlarından olan mahalle kültüründe de belli değerler mevcuttur. Bu yönüyle bir nevi aile görünümünde olan mahalle yaşamında güvenlik, namus anlayışı, dürüstlük vb. genel değerler herkesi kapsamaktadır. Mahalle yapılanmasında kişilerin birbirlerine karşı olan sorumluluklarını ifade eden kefalet sistemiyle oluşturulan kontrol yöntemi, hukukî ve iktisadî konularla sınırlı kalmayarak sosyal değer niteliği de taşımaktadır. Kefili olmayan, ne oldukları bilinmeyen kişilerden gelebilecek kötülüğe engel olma ihtimaline yönelik, bir nevi tedbir niteliği taşıyan bu sisteme göre böyle kişilerin yaşadıkları mahalleden ve çalıştıkları işten çıkarılma kararını içeren ferman emrinin gereği uygulanmaktadır. Bu yönüyle kefalet izni kişiye, bulunduğu şehirde barınma ve iş imkânı anlamına gelmektedir. Böyle bir sebeple, muhtemelen şehir dışından gelip Kadıköy'de bahçıvanlık yapan Vasil ve Tika adlı iki gayri müslim, haklarında yeterli bilgi bulunmadığı gerekçesiyle kadı huzuruna çıkarılmışlardır. Kendilerinden kefil istenmiş, bulunamaması durumunda da yaşadıkları yerden sürgün edilecekleri beyan edilmiştir. Bunun üzerine Kadıköy'de yaşayan İsmail b. İbrahim ve Süleyman b. Ali adlı Müslümanların bu iki kişiye kefil olmasıyla orada kalıp mesleklerini icra etme imkânı sağlanmıştır.[310]

Bir arada yaşayan farklı inanç sahibi kişiler, yaşadıkları mahallenin güvenliği için alınan karar ve önlemlerde de birlikte hareket etmişlerdir. Güven konusunda örnek denilebilecek bir hadise de Küçük Maltepe köyünde yaşanmıştır. Müslüman birinin çiftliğini basan eşkıyaya karşı o yerin sakinlerinden olan Rumlar'ın çiftlik sahibinin yardımına koşarak, eşkıyanın yakalanması için çaba sarf eden yaklaşımları bu duyguyu geliştirecek niteliğe sahiptir.[311]

Bu bilgilerden hareketle insanların dinî ve etnik yapısı ne olursa olsun sosyal, iktisadî, hukukî vb. alanlarda insanî değerleri ön planda tutmaya çalışarak, bir arada

[309] Ömer Nasuhi Bilmen, *a.g.e.,* c. 8, s. 172-173.
[310] Nevzat Erkan, *a.g.t.,* s.231, 232.
[311] Nevzat Erkan, *a.g.t.,* s.233.

yaşamlarını sürdürdükleri ifade edilebilir. Muhtemelen konuyla ilgili farklı kayıtlarda da bu hususa örnek olabilecek birçok olay mevcuttur.

Genel hatlarıyla değindiğimiz bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere Osmanlı Devleti'nde adalet ön planda tutularak, hukukun uygulanmasında oldukça titiz davranılmıştır. Davalarda farklı inanç sahibi kişilerin aleyhinde bir tarafgirlik yapılmamakla birlikte suçlu olmaları durumunda kadı gibi devletin önemli yetkilileri bile cezalandırılmıştır. Devlet otoritesini temsil edenlerin bulundukları konumu halka karşı kötüye kullanmalarının önüne geçecek şekilde, adalete aykırı her türlü tutumlarını kesin bir şekilde yasaklayan beyannâme niteliğindeki "adaletnâme" denilen Padişah hükümleri haksızlığa engel olma düşüncesiyle hazırlanmıştır.[312]

Osmanlı Devleti'nde çeşitli gerekçelerle Müslüman vatandaştan ayrılan bazı uygulamalardan biri de yargı alanındadır. Ancak bu durum hak ve adaletin taraflılığını ifade etmemektedir. Ehl-i zimmî olanlara da haklarını aramalarına yönelik, Müslüman biri aleyhine mahkemeye başvurma hakkı verilmiştir.[313]

Dolayısıyla hukukun uygulanmasında ayrım yapılmamakla birlikte çeşitli gerekçelerle bazı hususlarda farklılık yaşanmaktadır. Bu farklılıklardan hareketle adalet konusunda şüpheye düşmemeli, uygulamanın sadece hukukî işleyişin farklılıklarından olduğu düşünülmelidir. Nitekim bu yöntemle davanın sınıflandırılması kolaylaşmakta, tarafların Müslüman mı gayri müslim mi olduğu bununla bile kolayca anlaşılmaktadır.

Yargılanma ve kayda geçme kısmındaki uygulanan bu farklılıktan hareketle dava kaydının gayri müslime ait olduğu sicildeki sakk-ı şer'-î usulünden anlaşılmaktadır.

Bu usule göre, Müslümanlar ve gayri müslimlerden bahseden kayıtlarda hitap şekilleri ve kullanılan belli ifadeler şu şekildedir:

[312] Halil İnalcık vd., *a.g.e.*, s. 143, 146, 200; Yavuz Ercan, *a.g.e.*, s. 247.
[313] Yavuz Ercan, *a.g.e.*, s. 247, 248.

-Müslümanlarla ilgili kayıtlarda şer'iyye mahkemesi "*meclis-i şer'-i şerîf-i enver / meclis-i şer'-i münîr"*[314], gayri müslimlerle ilgili kayıtlarda ise "*meclis-i şer'-i hatîr"*[315] şeklinde ifade edilmiştir.

- Müslümanların ikâmet ettikleri yer bildirilirken genellikle "*sâkin*[316] / *sâkine*[317] *"*, gayri müslimler için ise genellikle "*mütemekkin*[318] / *mütemekkine"*[319] tabirleri kullanılmıştır.

- Kayıt başlarında gayri müslimler için "*tebe'a-i Devlet-i Aliyye'nin Rum/Ermeni/Yahudi milletinden*"[320]ifadesi kullanılmıştır. "*Millet"* kelimesinin sadece gayri müslimlerle ilgili kayıtlarda yer almıştır.

- Müslümanların zikredildiği veya onlara atıfta bulunulduğu kayıtlarda genellikle "*mezkûr*[321] / *mezkûre"*[322] tâbirleri, gayri müslimlerin zikredildiği kayıtlarda ise bunun yerine "*merkûm*[323] / *merkûme"*[324] tabirlerinin kullanıldığı görülmektedir.

- Kayıtlarda Müslüman olan bir kişi tanıtılırken genellikle "*zâtı zeyl-i vesîkada muharrerü'l-esâmî müslimîn"* [325] ifadesinin gayri müslimlerde "*zeyl-i rakīmde muharrerü'l-esâmî kesân"*[326] şeklinde belirtilmektedir.

- Mahkeme kayıtlarında Müslüman erkeklerin oğlu ibaresi; *ibni* şeklinde ifade edilmektedir. Örneğin *Hâlid Ağa ibn Mehmed*[327]. Müslüman kadınlar belirtilirken de *hanım* kelimesi kullanılmaktadır. Örneğin *Zehrâ Hanım ibneti İbrâhîm*[328]. Diğer taraftan gayri müslim erkeklerin oğlu için *veled* kelimesi kullanılmaktadır. Örneğin

[314] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 1/1.
[315] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 12/17.
[316] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 2/4.
[317] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 1/2.
[318] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 28/41.
[319] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 12/17.
[320] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 12/17.
[321] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 35/52.
[322] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 38/56.
[323] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 28/41.
[324] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 39/60.
[325] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 36/54.
[326] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 40/61.
[327] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 26/37.
[328] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 23/32.

Yasef veled-i Salamon[329]. Gayri müslim kadınlar için ise *kadın* kelimesi kullanılır. Örneğin *Folik Kadın ibneti Marviros*[330].

- Müslüman kişilerden ölenler için "*vefât eden*[331]*"* ifadesi kullanılırken, gayri müslimlerle ilgili "*fevt olan*[332]*"* ifadesi kullanılmıştır.

Bu ifadelerde meselenin teknik yönü öne çıkmakla birlikte gayri müslimalerin dava kayıtlarının bu usulle kayda geçirildiği anlaşılmaktadır. Bu usul bilgisinden hareketle inceleyeceğimiz dava kayıtlarının yazım yöntemi daha anlaşılır hâle gelecektir.

İncelenen defterdeki gayri müslim davaları içerik yönüyle birbirinden farklı olmakla birlikte Müslümanların davalarıyla benzer nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.

Defterde geçen dava kayıtlarından birinde mirasla ilgili yaşanan anlaşmazlık sonucu taraflardan birinin mahkemeye başvurarak yaptığı şikâyet yer almaktadır. Dava Etmekçiyan Bedros veledi Asadur'un verâsetinde yaşanan anlaşmazlıktan dolayı karısı Ekabi Kadın'ın mahkemeye başvurması üzerine gerçekleşmiştir. Mahkemece yapılan araştırma neticesinde verâsete konu olan malın Folik Kadın'dan alınarak Ekabi Kadın'a verilmesiyle dava karara bağlanmıştır.[333] Bu kayıttan da anlaşıldığı gibi şer'î mahkemeler gayri müslimlerin kendi aralarındaki anlaşmazlıkları halinde de çözüm aradıkları merciilerdir.

İncelediğimiz sınırlı sayıda gayri müslim davalarında; Osmanlı'da bu gibi kişilerin "evlenme, boşanma, nesep, hidâne, vesâyet, vasiyet, miras vb." meselelerini dinî inançlarına göre çözümlenmesi için kendi mahkemelerine yetki verilmişken onların bu dava içeriklerinde de şer'iyye mahkemelerine başvurdukları anlaşılmaktadır.[334]

[329] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 28/41.
[330] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 40/61.
[331] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 27/40.
[332] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 40/61
[333] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 40/61.
[334] Ekrem Buğra Ekinci, *Osmanlı Hukuku*, s. 318.

Bunun dışında kendi aralarında yaşadıkları anlaşmazlıklarda ve menkul, gayri menkullerini hibe etme gibi konularda bile şer'iyye mahkemelerini tercih ettikleri görülmektedir.[335]

1.2.1.1. Yahudiler

İstanbul ve çevresinde M.Ö. 390'dan itibaren, Roma Devri'nde Yahudiler'in varlığı bilinmektedir. Bizans döneminde şehrin en önemli azınlıklarından olan Yahudiler, özellikle Pera civarında yaşamaktaydılar. İstanbul'un fethinden sonra uygulanan iskân siyasetiyle sayıları artmış ve Selanik'ten sonra ikinci Yahudi cemaatini oluşturmuşlardır.[336]

Hz. Musa'nın dinine mensup olduklarından kendilerine Musevî de denilmiştir.[337] İncelediğimiz defterde iki kayıt onlarla ilgili olup, birisi "Yahudi milleti"[338] şeklinde ifade edilirken diğerinde "Mûsevi milletinden"[339] tabiri kullanılmıştır. Osmanlı topraklarında Musevîler dağınık halde yaşayan ve en çok dil bilen millettir. Genelde kuyumculuk, bankerlik ve ticaretle uğraşan Musevîlerin hahambaşı denilen dinî liderleri vardı.[340]

Fatih döneminde İstanbul'da Yahudiler'in yoğun olarak yaşadığı yerler; Fatih Hasköy, Kasımpaşa, Balat, Fener, Cibâli, Unkapanı, Balıkpazarı, Ortaköy, Kuruçeşme, Arnavutköy, Belek, Yeniköy, Büyükdere, Üsküdar, Dağhamam, Bağlarbaşı, Kuzguncuk, Selamsız, Beykoz, Kadıköy, Moda, Fenerbahçe, Yedikule, Bakırköy, Yeşilköy, Küçükçekmece, Kınalı, Heybeli, Burgaz ve Büyük Ada olarak bilinmektedir.[341]

Yine; çoğu Haliç kıyılarında olmak üzere on yedi Yahudi Mahallesi olup, Balıkpazarı, Bahçekapı (iki mahalle de Eminönü'nde), Acemoğlu (Yemiş İskelesi civarında), Karaşemsi ve Timurtaş (Tahtakale yakınında) gibi yerler de Yahudiler'in yerleşim yerlerindendir. Hatta Bahçekapı'da yoğunlaşan Yahudiler, XVII. yüzyılda

---

[335] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 28/41, 39/60, 40/61.
[336] Rena Molho, *a.g.e.*, s. 78.
[337] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 30/46.
[338] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 28/41.
[339] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 30/46.
[340] Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Paradigma Yay., İstanbul, 2012, s. 61.
[341] Ahmet Hikmet Eroğlu, *Osmanlı Devleti'nde Yahudiler (XIX. Yüzyılın sonuna kadar)*, Alperen Yay., Ankara, 2000, s.104.

Yeni Valide camiinin onların yaşadığı yere yapılmasıyla vergiden muaf tutulma ve kendilerine ev verilmesine karşılık Hasköy'e yerleştirilmiştir.[342]

Üsküdar'da esas yerleşim yeri ise Kuzguncuk denilebilir. Nitekim ilk dönem sicillerinde 1516 (h.922) tarihli bir mahkeme kaydında Yahudilerin Kuzguncuk'ta ikamet ettiğini görmekteyiz.[343] Yahudiler'in, Ermeniler'de olduğu gibi Kuzguncuk'un dışında başka yerde erken dönemde yaşadığına dair bilgi bulunmayıp, 1582-1583 (h.990 991) tarihli sicilden itibaren kayıtlarda Atik Valide Vakfı'na bağlı Mahalle-i Mamure'de Ermenilerle birlikte ikamet etmeye başladıkları anlaşılmaktadır.[344]

İncelenen defterdeki davada Kuzguncuk[345] yerleşim yeri olarak geçmektedir. Yine aynı döneme ait Üsküdar Mahkemesi'ne ait başka bir sicilde yer alan kayıtlarda Kuzguncuk'un da adı Yahudi yerleşim yerleri arasında yer almaktadır.[346] Defterde Yahudiler'in yer aldığı dava kayıtlarından hareketle ikamet ettikleri yerleri kısmen öğrenmek mümkündür.

Yahudiler hakkındaki bu kısa bilgiden sonra onların yer aldığı dava içeriklerine bakıldığında benzer ya da farklı konularda mahkemeye başvurdukları görülmektedir. Bunlar arasında borç esası, hak ihlali, hibe gibi konular yer alırken, diğerlerine göre hibe konusunun öne çıkan dava kayıtlarından olduğu anlaşılmaktadır.[347]

Kayıtta geçen ifade de Yahudi milletinden olup, bakkal esnaflığı yapan Nesim Zunana adlı şahsın Kuzguncuk karyesinde bulunan evini kendisini, "…ölünceye değin gözetmek ve beslemek şartıyla" oğlu Şemoil'e hibe etmesine dairdir.[348]

---

[342] Robert Mantran, *17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul I*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Enver Özcan, V Yay., Ankara, 1986, s. 61.
[343] Bkz. *Üsküdar 1 No'lu ŞS. (H.919-927 / M. 1513-1521)***,** 244/388; Yine Naim Güleryüz, Abraham Galante'nin Kuzguncuk Yahudi mezarlığındaki mezar taşlarını incelerken buradaki en eski mezar taşının 1562 tarihli olduğunu bildirmiştir. Bkz. Naim A. Güleryüz "Tarih Boyunca İstanbul'da Yahudi İkamet Bölgeleri", *Tarih İçinde İstanbul Uluslararası Sempozyumu: Bildiriler (14-17 Aralık 2010)* İstanbul, 2011, s. 316; Ancak mahkeme kaydından hareketle Yahudilerin buraya yerleşmelerinin daha önce olduğu ifade edilebilir; Nevzat Erkan, *a.g.t.*, s. 17.
[344] *Üsküdar 56 No'luŞS., (H.990-991/ M. 1582-1583***),** haz. Hilal Kazan, Kenan Yıldız, İstanbul, 2010, 96/131; 132/237, 238; bu mahallede Müslümanlar da oturmaktaydı. Bkz. 160/307; Nevzat Erkan, *a.g.t.*, s. 17, 18.
[345] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 27/41.
[346] Şükran Çeker Çetin, "762 No'lu Üsküdar Şeriyye Siciline Göre H. 1317-1318/1899-1900 Yılları Arasında Üsküdar Kazasında Sosyal Hayat", *Yüksek Lisans Tezi*, SBE, İstanbul, 2008, s. 137; Ayşe Uygun, "760 No'lu Üsküdar Şeriyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi", *Yüksek Lisans Tezi*, SBE, İstanbul, 2014, s. 68.
[347] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 28/41, 39/60.
[348] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 28/41.

Yine benzer bir kayıtta ise Karabet veledi Abraham'ın bir ev ve dükkânını kendisi "…ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek" şartıyla karısı Hatanik Kadın'a hibesi yer almaktadır.[349]

Bu iki kayıttan anlaşıldığı üzere gayri müslimler sadece, yaşadıkları anlaşmazlıklar sonucunda değil hibe gibi bir tür vasiyet niteliğinde olan önemli konularda da şer'î mahkemeyi tercih etmişlerdir.

Ayrıca incelenen kayıtlarda Müslümanlar'ın aile bireylerine hibede bulundukları gibi gayri müslimlerinde aile fertlerinden olan yakınlarına hibede bulundukları görülmektedir.

Diğer taraftan her iki davada da öne sürülen "…ben ölünceye değin gözetmek ve beslemek" şartı da Müslümanların sundukları koşulla aynıdır. Burada dikkat çeken husus kişinin eş veya çocuğuna bu şartı açıkça belirtmesidir. Zira bu beyan; muhtaç olma durumunda kişinin bakımının üstlenilmesine yönelik sıkıntı yaşanacağı ihtimali üzerine düşündürmektedir.

Yine başka bir kayıt ise borçla ilgili olup, Müslüman bir kişiyle alacak-verecek davasıdır. Kayıtta sarraf olan Aynacıoğlu Rapeno'nun Erkân-i Harbiye-i Şâhâne Süvârî mîrlivâlarından olup, kendisine borç verdiği Zekî Paşa'nın bunu ödemeden önce ölmesi nedeniyle bu borcun ödemesine yönelik karar yer almaktadır. Görülen bu davada vasînin hem mahkemedeki davaya katılmayıp hem de vekil göndermediği gerkçesiyle mahkeme tarafından tayin edilen vekil aracılığıyla dava yürütülmüş ve Rapeno'nun alacağı miktarın kendisine ödenmesine karar verilmiştir.[350] Yukarıda bu davadaki husus ele alındığından burada sadece davanın içeriğine yer vererek mevzunun tekrarına gerek görülmemektedir.

İncelenen defter kaydında bu kimselerin meslekleri hakkındaki bilgilerden hareketle onların yoğun olarak, serbest meslekle uğraştıkları anlaşılmaktadır.[351] Daha çok, serbest meslekle uğraşan Yahudiler uzmanlık gerektiren esnaf grupları arasında yer almış aynı zamanda Türkler ve Frenkler arasında arabuluculuk görevini ifa etmişlerdir.

[349] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 39/60.
[350] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 30/46.
[351] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 28/41, 30/46.

Çoğu zaman sarraflık yapmakla birlikte, uluslararası ticarete de büyük ilgi duymuşlardır. Yine hekimlik gibi seçkin sayılan meslekleri de yapmışlardır. 1494 yılında İstanbul'da kurulan ilk matbaanın Yahudiler'e ait olması Osmanlı kültürel ve sosyal hayatında onların ne kadar etkili olduğunu ortaya koyması açısından önemlidir.[352] Ayrıca onların; mücevhercilik, imalatçılık, inci-kumaş tüccarlığı, meyhanecilik, peynircilik vb. gibi mesleklerle de uğraştıkları belirtilmektedir.[353]

İnceldiğimiz kayıtta da ismi geçen Yahudi tebadan biri yukarıda belirttiğimiz ve onların yaygın mesleklerinden sarraflıkla meşgul iken yine diğer vatandaşın da ticaretle uğraşan bakkal esnafından olması ticarî faaliyetlerdeki etkinliğini göstermesi açısından önemlidir.[354]

1.2.1.2. Ermeniler

İncelediğimiz defterde Ermenilerle ilgili kayıtlar da bulunmaktadır. Ermeniler Osmanlı Devleti'nin tebe'ası içinde yer alan gayri müslim topluluktan olup, çeşitli sebeplerle Osmanlı Devleti'nde yaşayan Ermeniler, İstanbul'da Marmara kıyısında Samatya, Sulumanastır, Yenikapı, Kumkapı, Balat, Topkapı, Haliç'in kuzey kıyısında Hasköy, Kasımpaşa, Galata, Boğaziçi'nde Beşiktaş, Ortaköy, Kuruçeşme ve Üsküdar'a yerleşmişlerdir.[355] Yine Karagümrük, Malta, Çarşamba, Ayazma, Gedikpaşa semtleri de yoğun olarak yaşadıkları yerler arasındadır.[356]

Ermeniler'in Üsküdar'a yerleşmeleri yaklaşık XVI. yüzyılda olduğu yönündedir.[357] Nitekim Üsküdar mahkeme kayıtlarının ilk sicillerinde Ermeni kaydına rastlanmazken, ilk defa 1535 (h.941) yılındaki kayıtta yer almasından hareketle Üsküdar'da Ermeniler'in bu tarihlerde ikamet etmeye başladığı düşünülebilir.[358]

---

[352] Robert Mantran, *XVI. ve XVII. Yüzyılda İstanbul'da Gündelik Hayat*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Eren Yay., İstanbul, 1991, s. 51.
[353] Robert Mantran, *17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul I*, s. 62.
[354] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 28/41, 30/46.
[355] Robert Mantran, *XVI. ve XVII. Yüzyılda İstanbul'da Gündelik Hayat*, s. 53.
[356] Yavuz Ercan, *a.g.e.*, s. 89.
[357] Kevork Pamukciyan, Bağlarbaşı'ndaki Ermeni mezarlığındaki kayda göre mezarlığın 1555 tarihinde tesis edildiğini ve Ermenilerin de yaklaşık bu tarihlerde Üsküdar'a yerleşmeye başladıklarını ifade etmektedir. Bkz. Pamukciyan, *İstanbul Yazıları*, haz. Osman Köker, Aras Yay., İstanbul, 2002, s. 159; Nevzat Erkan, *a.g.t.*, s. 17.
[358] Bkz. *Üsküdar 9 No'lu ŞS., (H.940-942 / M. 1534-1536)*, haz. Kenan Yıldız, İstanbul, 2010, 196/406, 407; Nevzat Erkan, *a.g.t.*, s. 17.

Üsküdar'a ilk defa yerleşen Ermeni grubun 1547 (h.954) tarihinde yaptırılan Mihrimah Sultan Camii inşaatında çalışmak amacıyla gelen Ermenilerden oluştuğu ifade edilmektedir. Aileleri ile beraber Van'dan ve Muş'tan gelen bu Ermeniler, bugünkü Yenimahalle'ye yerleştirilmiştir. Bir süre sonra buraya gelenlerle beraber yeni bir mahalle oluşturmuşlardır.[359] Zamanla onların yerleşim alanları genişleyerek Üsküdar merkez mahalleleri ile Vaniköy, Sultançiftliği, Kadıköy, Kartal ve Beykoz taraflarında ikamet etmişlerdir.

XVII. yüzyılın ilk çeyreğinde Üsküdar Sicillerinde yer alan bilgilerde Ermeniler'in Üsküdar ve çevresinde; karye (köy) yerleşim yeri olarak özellikle Kuzguncukta ikamet ettikleri belirtilmektedir. Mahalle olarak ise genellikle Mahalle-i Ma'mure'ye bağlı Ermeni Mahallesi'nde hayatlarını devam ettirmekle beraber, Mahalle-i Cedîde'de Kefere Mahallesi'nde, Mahalle-i Mamure'ye bağlı Kefce Mahallesi'yle beraber Sultantepesi Mahallesi de diğer ikamet yerleri olarak ifade edilmektedir.[360]

İnceldiğimiz defterde Ermeniler'in yaşadıkları yerler; Kâdı karyesi, Osmân Ağa Mahallesi, Kuşdili ve Söğütlüçeşme caddesi,[361] Cafer Ağa mahallesi[362] olarak geçmektedir. Bu sicilde Ermeniler'le ilgili geçen dava sayısının az olması yönüyle onların yaşadıkları yerler hakkında genelleme yapmak pek mümkün değildir. Ancak bu dönemde Üsküdar mahkemesine ait başka sicillere bakıldığında da onların yukarıda zikrettiğimiz köy ve mahallelerde yaşadıkları tespit edilmiştir.[363]

İncelediğimiz defterde Ermenilerle ilgili üç kayıt mevcuttur.[364] Bunlardan iki tanesi hibe ile ilgilidir.[365] Diğeri ise verasetle ilgili olup, yaşanan anlaşmazlık sonucu itiraz davasıdır.[366]

---

[359] Eremya Çelebi Kömürciyan, *İstanbul Tarihi: XVII. Asırda İstanbul,* haz. Kevork Pamukciyan, çev. Hrand D. Andreasyan, İstanbul, 1988, s. 48; Nevzat Erkan, *a.g.t.,* s. 17.
[360] Mustafa Akkaya, *a.g.t.*, s. 159.
[361] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 39/60.
[362] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 12/17, 40/61.
[363] Bkz. *Üsküdar 760, 761, 762 No'lu ŞS.*; Şükran Çeker Çetin, *a.g.t.*, s. 133.
[364] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 12/17, 39/60, 40/61.
[365] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 12/17, 39/60.
[366] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 40/61.

Hibe içerikli dava kayıtları farklı milletlerden olsalar bile hibeye konu olan mallar dışında birbirleriyle benzerdir. Ermenilerle ilgili hibe kayıtları şu şekildedir. Ca'fer Ağa Mahallesi'nde yaşayan Hâce Eskos hissedarı olduğu bahçe ve evden kendine düşen payını; kendisini ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek şartıyla kız kardeşi Hâce Maryem'e hibe etmektedir.[367] Diğer kayıtta ise kocanın yukarıdaki aynı şartı öne sürerek, sahibi olduğu ev ve dükkânı karısına hibe etmesi yer almaktadır.[368]

Mirasla ilgili olan kayıt ise bu konuda yaşanan anlaşmazlık sonucu taraflardan birinin mahkemeye başvurmasıyla ilgilidir. Etmekçiyan Bedros veledi Asadur'un verâsetinden kaynaklanan anlaşmazlık üzerine karısı Ekabi Kadın'ın mahkemeye başvurusu sonucu malın, Folik Kadın'dan alınarak Ekabi Kadın'a verilmesi üzerinedir.[369]

Defterde incelenen kayıtlardan hareketle Ermeniler'in meslekleri hakkında genelleme yapmak mümkün değildir. Ancak bu bilgiler kapsamında Ermeniler'in demircilik[370], mühendislik[371] meslekleriyle meşgul oldukları görülmüştür. Bunun yanı sıra İstanbul'da Ermeniler daha çok toptancılık, kambiyo ve bankacılık vb. mesleklerle uğraşırken, özellikle transit ve uluslararası ticarette onların öne çıktıkları belirtilmiştir. XVII. yüzyıldan sonra bankacılık faaliyetlerinde ilerlemişlerdir. Yine sarraflık gibi ekonomik açıdan önem taşıyan meslek grubunda da öne çıkarak, XVIII. yüzyılda Rumlar ve Yahudilerle rekabet edecek seviyeye ulaşmışlardır.[372]

Hatta padişahların, kuyumcu, sarraf, usta ve sanatkar Ermeni ustalarını İstanbul'a getirterek buraya yerleştirdikleri ifade edilmektedir.[373]

1.2.2. Aile Hayatı

İncelediğimiz 759 numaralı defterde geçen dava kayıtlarına bakıldığında gerek toplumsal yaşamı ilgilendiren konular olsun gerekse aile hayatıyla ilgili olaylar olsun

[367] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 12/17.
[368] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 39/60.
[369] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 40/61.
[370] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 39/60.
[371] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 12/17.
[372] Robert Mantran, *XVI. ve XVII. yüzyılda İstanbul'da Gündelik Hayat*, s. 53.
[373] Yavuz Ercan, *a.g.e.*, s. 89.

birçoğunun muhatabının kadın olması hasebiyle buna ayrı bir başlık altında yer vermek istiyoruz. Ancak bu konunun sınırları oldukça geniş olduğundan özellikle tezimizde geçen olaylardan hareketle meseleyi ele alacağız.

1.2.2.1. Kadın

1.2.2.1.1. Hukukî Alanda Kadın

İncelediğimiz defterde kadınların dahil olduğu dava kaydı oldukça fazladır. Bunlar arasında; mehir talebi, nafaka, verâsete dayalı miras hakkı, hidâne vb. konular yer alıp, bu davalarda kadınların davacı ya da davalı olduğu görülmüştür. Bunların defterin önemli bir kısmını oluşturmasından hareketle kadınların hukukî olaylarda sıkça hak arama girişiminde olduğu anlaşılmaktadır. Ki bu durum kadınların hukukî olarak mağdur edilmediğini de göstermektedir. Kadınların, mahkemeye bizzat başvurma salâhiyeti olduğu gibi vekili aracılığıyla da davasını takip etme hakkına sahiptir. Bu da kadının gücü ve sahip olduğu pozisyonunu göstermektedir. Ayrıca bu haklar erkek egemenliği altında ezilmesine karşı kadını koruyarak, savunmasız kalmamasını sağlamaktadır.

Kadının kolay bir şekilde mahkemeye başvurması, alınan kararlarda lehinde sonuçlar çıkması adalet anlayışını yansıtmakta, bu da kadının mahrumiyetinin ve mağduriyetinin önüne geçmektedir. Dikkat çeken bir husus da kadının açmış olduğu davaya konu olan hususta vazgeçme hakkının da kendi iradesinde olmasıdır. Örneğin boşandığı kocasının zimmetinde kalan mehrini alma amacıyla mahkemeye başvuran kadın, isteği üzere alacağı miktardan vazgeçme hakkına kendisi sahiptir.[374] Mahkeme ya da herhangi bir kişi kadını bu hususta zorlayamaz ve hakkından vazgeçmesi veya davasını geri çekmesini isteyemez. Kadın hür iradesiyle özgür bir şekilde adalet arayışında bulunabilir. Nitekim incelediğimiz davaların birçoğu bize bunu göstermektedir. Ayrıca yapılan başka araştırmalarda da kadınların hukukî haklarına yönelik tespitlerde de bunu görmek mümkündür.[375]

[374] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 13/18, 17/27, 27/40, 28/42, 34/50, 36/53.
[375] Betül İpşirli Argıt, "Osmanlı Hukuk Çalışmalarında Kadın", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, c. 3, sayı 5, Bilim ve Sanat Vakfi Yay., İstanbul , 2005, s. 577-578.

Defterdeki davaların birinde yer alan bilgi dikkate değerdir. Boşandığı kocasının zimmetinde olan mehrini talep eden Âişetü'l-Emsâl Hanım, mehrinin yanı sıra evlilikleri esnasında kocasının kendisine yüz görümlülüğü olarak taktığı elli adet lira-yi Osmânî değerinde Flemenk taşlı altın broşu ve yirmi adet lira-yi Osmânî değerinde kadife üzerine sırma işlemeli 4 adet baş yastığı ve yorganın kıymeti olan tutarları da mehrine ilave ederek davada belirtmiştir.[376] Buradan hareketle kadının, alacağı hakları ayrıntılı bir şekilde dikkate alıp, kendine ait olan eşyaları bile talep ettiği anlaşılmaktadır. Dönem itibariyle eşyanın az olması düşünülse de davaya söz konusu olan eşyaların yastık, yorgan gibi daha çok, kullanılır mahiyette olan eşya niteliğinde olmasına rağmen Âişetü'l-Emsâl Hanım'ın bunları almak için göstermiş olduğu kararlılığı oldukça önemli bir tavır sergilemedir.

1.2.2.1.2. Toplumsal Hayatta Kadın

Osmanlı dünyasında kadın toplumsal hayatın bir parçasıydı. Nitekim Osmanlı padişahları ve bazı devlet adamlarının hanımları, cariyeleri, valide sultanları ve kızları adına kurulan vakıf ve bu vakıfların yan kolları kadınların toplumsal faaliyetlerdeki yerini görmemiz açısından önemlidir.[377] Tanzimat'la birlikte değişim yaşanan hususlardan biri de kadın ve onun eğitim hayatı olmuştur. O dönemden sonra kadın toplumsal hayatın içine biraz daha dahil olarak, çeşitli kamu görevlerinde yer aldığı anlaşılmaktadır.[378] Çeşitli ekonomik faaliyetlerde de bulunan kadınlar, vakıfların kuruluşuna öncülük etmiş bunun yanı sıra mülk alım-satımı yaptıkları da olmuştur.[379] Üstelik bu durum malî alanla da sınırlı kalmamış, hukukî olarak haklarını aramalarına yönelik teşebbüsleri olmuştur. Hatta bu konuda akrabalarını, kocalarını ve kardeşlerini dava edecek kadar da irade sahibi oldukları görülmüştür. Ayrıca bu girişimler sadece İstanbul gibi merkezi yerlerde sınırlı kalmamış başka yerlerde de örneklerine rastlanmıştır.[380]

---

[376] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 34/50.
[377] Ruth M. Roded, "Osmanlı Tarihine Cinsiyet Açısından Bakılması", *Osmanlı*, c. V, Ankara, 1999, s. 421.
[378] İsmail Doğan, *Osmanlı Ailesi - Sosyolojik Bir Yaklaşım* -, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 2001, s. 146, 147.
[379] Ruth M. Roded, *a.g.m.*, s. 421.
[380] Ronald C. Jennings, "Women in Early Seventeenth Century Ottoman Judicial Records-The Sharia Court of Anatolian Kayseri", *Journal of he Economic and Social History of the Orient 18 (1975)*, s. 151, 114; Ruthe M. Roded, *a.g.e.*, s. 421; Mustafa Akkaya, *a.g.t.*, s. 117.

Çalıştığımız defterde de kadınların mahkemeye başvurarak hak arama girişimleri sıkça rastlanan davalardandır. Dava sebebi ise çoğunlukla; mehir talebi, nafaka, miras vb. hususlarda olup kadınlar, bu davaların bazılarına kendileri bizzat katılırken bazılarını ise vekilleri aracılığıyla takip etmişlerdir.

1.2.2.1.3. Çalışan Kadın

Osmanlı toplumunda kadınların sahip olduğu hakların yanı sıra özellikle, yaşam standartlarına ve maddî imkânlarına göre iş hayatının farklı sektörlerinde yer aldıkları görülmektedir. Yaygın olmamakla birlikte daha çok büyük kentlerde kadınların, çalışarak para kazandığı anlaşılmaktadır. Birbirinden farklı iş kollarında çalışmalarındaki etken ise bulundukları sosyal sınıfın kendilerine sunduğu imkânlardır. Nitekim orta ve üst düzey aileye mensup kadınlar sahip oldukları ya da miras aldıkları menkul ve gayr-i menkuller üzerinden yatırımlar yaparken, yoksul kadınlar ise daha çok el emeği gerektiren ve günümüz ifadesiyle vasıfsız işçilik diye tabir edilen iş pozisyonlarının yer aldığı sektörlerde çalışmaktadır. Bu iş kapsamında kadınların öne çıkan meslekleri; hizmetçilik, hasta bakıcılığı, çocuk bakıcılığı ve sütannelik, hamamlarda tellaklık, çiçek yetiştiriciliği, gülsuyu üretimi vs. gibi iş kollarıdır. Bunun yanı sıra tekstil ve yan sanayisi diyebileceğimiz sektörlerde de kadınların, önemli bir çalışma payına sahip olduğu tespit edilmiştir.[381] Bütün bunlar kısmen de olsa çalışma hayatında kadınların da yer aldığını göstermektedir.

İncelenen defterde bununla ilgili dava kaydı yer almakla birlikte gerek sayı gerekse iş alanı yönüyle sınırlı olmasından çalışma hayatında kadının payı ve iş çeşitliliği gibi hususlarda mevcut bilgiden hareketle geniş çaplı bir değerlendirme yapmak mümkün değildir. Ancak meseleye bir yönüyle de olsa ışık tutacağından ve kadının toplumsal hayattaki yerini göstermesi açısından mevcut bilgileri çeşitli yönlerine temas ederek ele almayı gerekli gördük. Dava kaydı olarak geçen olayda Fâtıma Hanım diye belirtilen bir kadının ücret karşılığı çalıştığı sırada ölmesi üzerine hizmetini yaptığı aileden alacağı miktarın babası tarafından talebi yer almaktadır.[382] Bu

[381] Yahya Araz, "Osmanlı Emek Çalışanlarına Bir Katkı: İstanbul'da Ev İçi Hizmetlerde Çalışan Kadınlar Üzerine Bir Değerlendirme (1780 – 1850) ", *Uluslarası Osmanlı İstanbul'u Sempozyumu II: Bildiriler (27-29 Mayıs 2014)* c. II, İstanbul 2014, s. 207.
[382] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 27/40.

dava çeşitli yönleriyle ele alınmaya müsait bir içeriğe sahiptir. Metinde geçen "ücret ile hizmet eder makulede[383]" ifadesinden Fâtıma'nın ev işleriyle uğraşan bir kadın olduğu anlaşılmaktadır. Burada meseleyi daha anlaşılır kılması açısından ev içi hizmet geleneğini ele almak faydalı olacaktır. Yukarıda yoksul kadınların meslekleri içerisinde de yer verdiğimiz hizmetçilik gibi ev içi hizmet işlerini kapsayan mesleğin İstanbul'da özellikle XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaygınlaştığı görülmektedir. Üst ve orta sınıfı oluşturan ailelerin ev işlerindeki ihtiyacı karşılaması amacıyla kısmen aynı işi yapan cariyelerin bu dönemde eskiye nazaran azalarak bunların yerini hizmetçilerin aldığı anlaşılmaktadır. Kimsesiz, yoksul, yardıma muhtaç kadınlar için hem sığınılacak bir yuva hem de az da olsa gelir elde edilebilecek bir iş olarak düşünülen hizmetçiliğin cariye almaya gücü yetmeyen ya da sade bir yaşam anlayışıyla hareket eden İstanbullu aileler tarafından tercih edildiği belirtilmektedir.[384] Diğer taraftan cariyelerin sayısının azalmasında önemli unsurlardan biri de Osmanlı'da 1847 yılında İstanbul'daki köle pazarının kapatılması ve sonraki yıllarda da köle ticaretini yasaklayan bazı uygulamalardır.[385]

İncelenen defterde geçen kayıtta; yanında çalıştığı Şevkiye Hanım'a izafetle "… talebiyle"[386] ifadesi kullanılması bu durumun bir ihtiyaçtan ileri geldiği yönündedir. Yani sadece çalışanın iş talebi olan tek yönlü bir ihtiyaç değildir. Bu yönüyle ele alındığında iki taraf açısından da faydalı olduğu anlaşılmaktadır.

Mevcut literatür bu işle uğraşanların büyük çoğunluğunun kadınlardan oluşmakla birlikte henüz çocuk sayılabilecek kızların da bunlar arasında olduğunu belirtir.[387] İstanbul'da XIX. yüzyılda yaygın hâle gelen "icâre- i sağîre" [388] diye tabir edilen yoksul ya da kimsesiz çocukların İstanbullu ailelerin yanında ev hizmetlerinde çalışmalarından hareketle Fatıma'nın da bu çocuklardan biri olması kesin değilse de

[383] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 27/40, 45/68.
[384] Yahya Araz, *a.g.m.*, s. 209.
[385] M. Âkif Aydın - Muhammed Hamidullah - Nihat Engin, "Köle", *DİA*, XXVI, Ankara, 2002, s. 245.
[386] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 27/40.
[387] 1885 ve 1907 senesi nüfus sayımından hareketle İstanbul'da hizmetçilik yapanların büyük çoğunluğu kadınlardan oluşmaktadır. 1885'te hizmetçilerin %85.3'ünde kadınlar yer almaktadır. Genel toplam içerisinde on beş yaş altı %23.9, on beş ile on dokuz yaş %20.6, yirmi ile yirmi dokuz yaş aralığındakiler ise %25.1'lik kısmı kapsamaktadır. Üç grubun toplamı ev içi hizmetlerde çalışanların %70'inin otuz yaş altı kişilerden oluştuğu sonucuna varılmaktadır. Alan Duben–Cem Behar, *a.g.e.*, 77-81; Yahya Araz, *a.g.m.*, s. 207–209.
[388] "İcâre" İslam borç hukukunda karşılıklı ücret karşılığında iş yapma. "icâre-i sağîre" ise maddi kazanç elde etme amacıyla çalışma karşılığında başka ailelere verilen çocuklar denilmektedir. Yahya Araz, *a.g.m.*, s. 212; Bkz. Ali Bardakoğlu–Ahmet Akgündüz, "İcâre", *DİA*, XXI, İstanbul, 2000, s. 379.

kuvvetli ihtimaldir. Dava kaydı verâset içeriğine sahip olduğundan Fatıma'nın şahsi hayatı hakkında fazla bilgiye yer verilmemiş, daha çok onun geride kalan parasının durumu, vârisinin beyan ve talebine değinilerek mevzunun hukukî boyutu ele alınmıştır. Dolayısıyla bu dava dikkate alınarak Fatıma'nın yaşı konusunda herhangi bir tespitte bulunmak mümkün değildir. Ancak dokuz yıl iki ay süresince bu hizmeti görmesinden hareketle onun küçük yaşta bu işe başlama ihtimali yüksektir. Üstelik ailesiyle aynı şehirde olmasına rağmen çalıştığı yabancı kimselerin yanında yatılı kalması[389] ve vârisi olarak sadece babası bulunmasından, Fatıma'nın bekâr olduğu anlaşılmaktadır ki bu da yaşının çok ileri olmadığı ihtimalini taşımaktadır. Burada Fâtıma'nın babasının varlığı onun kimsesiz olmadığını göstermekle birlikte ailesinin yoksul olduğu anlamına gelmektedir.

Görüldüğü üzere çeşitli imkânsızlıklar sebebiyle farklı aile ortamlarında belki de çok küçük yaşlarda yatılı olarak çalışmaya başlamak mevcut bir gerçektir. Sahip olunan bu iş sayesinde kimsesiz ve yoksul insanların barınma ve maddi yönden çeşitli ihtiyaçları karşılansa da bu durum psikoljik- sosyal yönden farklı problemlerin ortaya çıkışına da zemin hazırlamıştır. Ailesinden uzak, farklı bir ailenin yanında yaşamına devam etme yönüyle bile psikolojik açıdan oldukça zor bir durumdur. Meselenin psikolojik boyutunun yanı sıra trajik bazı tarafları da olup, bu kişilerin hırsızlık suçlamalarına ve şiddete marûz kaldıkları gibi şüpheli ölümlerle de yaşamları son bulabiliyordu. Bütün bunlara ilaveten belki de en önemli problem diyebileceğimiz cinsel istismar vakası da işin olumsuz ama gerçek bir tarafıdır.[390]

Defterde yer alan kayıtta da buna yönelik bir dava mevcuttur. Cinsel istismarın yaşandığı bu dava kaydı, kadının erkek tarafından bir nevi mağduriyetini ortaya koymaktadır. Ücret karşılığında[391] Beylerbeyi'ndeki bir hanede hizmetçi olarak çalışan Âsiye İkbâl Hanım'a ailenin Mülkiye Mektebi son sınıf öğrencisi olan oğlu Hilmî Efendi evlenme vaadinde bulunarak birlikte olmasına rağmen kendisiyle evlenmemiştir. Aradan geçen zamanda hamile olduğunu anlayan Âsiye İkbâl Hanım bu durumu açığa

[389] Bkz. Fâtıma'nın yanında çalıştığı Şevkiye Hanım'ın evinde öldüğü ve kayıtta geçen "… çekmecesinin derûnunda" ifadesi kullanarak ona ait parayı Şevkiye Hanım'ın el koyduğundan babası vârisi olarak bunu kendisine teslim etme talebi da'vâda yer almaktadır. *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 27/40.
[390] Yahya Araz, *a.g.m.*, s. 222, 223.
[391] Bkz. "… ücret ile hıdmet eder makûleden olmamla" ifadesiyle belirtilmiştir. *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 45/68

çıkardığında Hilmî Efendi şahitler huzurunda olayı kabul etmiştir. Çocuk doğup yaklaşık üç aylık olduğunda ise Hilmî Efendi'nin çocuğunun ihtiyaçlarını karşılamadığı iddiasıyla Âsiye İkbâl Hanım mahkemeye başvurmuştur. Hilmî Efendi'nin bu iddiayı reddetmesi üzerine durum Fetvâhâne-i Âlî'ye[392] aktarılmıştır. Ancak Âsiye İkbâl'in bu iddiasına karşı Fetvâhâne'den gelen "şer'an mesmû'a ve iltifâta şâyân değildir. " şeklindeki cevaba binaen dava karara bağlanarak, Âsiye İkbâl'in Hilmî Efendi'ye karşı sözlü sataşmadan (mu'ârazadan men' olunduğu) men edilip, bu iddialar kendisine yasaklanmıştır.[393]

Bu dava kaydında mahkemenin bu hususta titiz davranarak, meselenin Fetvâhâne-i Âlî'ye intikal ettirilmesi yargının bu konudaki hassasiyetini ortaya koymaktadır. Fetvâhâne'ye iletilen dava sonucundan Âsiye İkbâl'in haksızlığa uğradığını düşünmek doğru değildir. Bilakis bu konuda mahkemenin hassasiyeti oldukça nettir. Buradan hareketle böyle olayla karşı karşıya kalan kadının hakkını mahkemede kolayca arayabileceği görülmektedir. Ayrıca dava konusu Hilmî Efendi'yle Âsiye İkbâl'in aralarındaki evlilik vaadinin yerine getirilmemesi hususuna yönelik olmayıp, Hilmî Efendi'nin çocuğuna karşı babalık sorumluluğuyla ilgili hususdur.

Diğer taraftan Hilmî Efendi'nin evlenme vaadinde bulunmasına rağmen Âsiye İkbâl ile evlenmemesinin dinî ve hukukî açıdan mükellefiyetinin yanı sıra Âsiye İkbâl'in içinde bulunduğu durum psikolojik, sosyolojik ve kültürel açılardan sorgulanabilir niteliğe sahiptir. Günümüzde bile kabullenmesi oldukça güç ve utanç sebebi sayılan bu durum olayın gerçekleştiği dönem itibariyle de farklı değildir. Neticede cinsel istismar suçu evlilik vaadi olsun veya olmasın sonucu itibariyle kadının olumsuz birçok durumla karşı karşıya kalacağı kaçınılmaz bir durumdur. Âsiye İkbâl Hanım'ın yaşadığı bu olay, onun toplum tarafından maruz kalacağı olumsuz yargı ve tavırlara sebebiyet vermesi yönüyle oldukça zor bir haldir. Toplumdan tecrit edilmeye varacak sonuca bile sebep olabilecek niteliktedir. Bütün bunlar cinsel istismara uğrayan kadını ilgilendiren yönüdür. Meselenin bir de çocuğun yaşamını olumsuz etkileyen tarafı vardır ki onun teferruatına inmeyerek sadece değinmekle yetineceğiz. Ayrıca

[392] Şer'i temyiz kurumudur. Bkz. İlhami Yurdakul, "Osmanlı Devleti'nde Şer'î Temyîz Kurumları", *Yüksek Lisans Tezi*, TAE, İstanbul, 1996, s. 31.
[393] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 45/68.

Âsiye İkbâl'in yaşadığı bu hadise sosyolojik açıdan da "zayıf kadın" görüntüsü çizmektedir.

Âsiye İkbâl'in yaşadığı bu durumdan hareketle cinsel istismar konusu ele alındığında bununla karşı karşıya kalan kadınlar, marûz kaldıkları bu istismarı kanıtlayamayacakları bir davada "onurlarını" yitirme tehlikesiyle de karşı karşıya kalabiliyorlardı. Bu istismara marûz kaldığı halde hamileliğini başta gizleyip sonrasında mahkeme önünde dillendirmek, onların kaçındıkları bir durumdu. Nitekim o dönemde cinsel istismara uğrama veya hamile kalma şikâyetiyle mahkemeye başvuru sayısının çok az olduğu belirtilmektedir. Hatta bu şikâyetle mahkemeye başvuranlardan çoğu, cariyelerden olurken hizmetçi kızlar arasında yaygın bir hal olmadığı gözlenmektedir.[394] Ancak buradan hareketle bu olayların sayı ve oranları hakkında bir yargıya varmak mümkün değildir.

Mesele Hilmî Efendi cephesinden ele alındığında ise evlilik kararı açısından değerlendirilebilir tarafı vardır. Kayıtta Âsiye İkbâl ile ilgili herhangi bir bilgi mevcut değildir. Bu yüzden evlilik için bu kişilerin denklik yönüyle birbirleriyle uygun olup olmadıkları hakkında herhangi bir tespitte bulunmak mümkün olmasa da hizmetçilik sosyal sınıf olarak aşağı seviyededir. Bu açıdan Hilmî Efendi'nin evlilik vaadine rağmen evlenmemesindeki tek kararın kendisine ait olmayacağı ihtimali de düşünülmelidir. Zira hizmetçi bir kadının kendine kıyasla soylu ve zengin bir ailenin üyeleri tarafından gelin olarak kabul görmesi kolay bir hadise değildir.

1.2.2.1.4. Cariye

İslam hukukunda kölelik müessesesi rık, rıkkıyet olarak belirtilmiştir.[395] Kadın köleler Arapça'da memlûke, eme, gurre, cariye şeklinde isimlendirilmişken Tükçe'de odalık ve cariye kelimeleriyle isimlendirilmiştir.[396]

Osmanlı toplumunda cariyeler ev içinde de istihdam edilmekle birlikte, ücret karşılığında evlere gelen hizmetçi kadınlardan hukukî statüleri itibariyle farklıdır.

[394] Yahya Araz, "Cariyeler, Efendiler ve Pusuda Bekleyenler: Osmanlı İstanbul'unda Hâmile ve Çocuk Annesi Cariyeler Üzerine Düşünceler (1790–1880)", *Kebikeç*, 37. sayı, Ankara, 2014, s. 250.
[395] Ahmed Akgündüz, *İslam Hukukunda Kölelik – Câriyelik Müesesesi Ve Osmanlı'da Harem*, OSAV, İstanbul, 2006, s. 141.
[396] M. Âkif Aydın - Muhammed Hamidullah - Nihat Engin, *a.g.m.*,, s. 237.

Cariyeler ailenin bir ferdi gibi tasavvur edildiğinden hizmetçiden farklı bir konuma sahiptir. Nitekim hizmetçinin aylık karşılığında çalışmasına karşın câriyenin buna ilaveten evlenmesi durumunda kendisine çeyiz verilmesi, boşanması hâlinde mağdur ise miras hakkına sahip olması, boşanma halinde efendisinin evine geri gelmesi, evin fertlerinin özel eşyalarının onların gözetiminde korunmasız bırakılması vs. bazı hususlar ileri sürülerek onların sahip olduğu konum ortaya konulmuştur.[397]

Tüm bu haklara rağmen Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Peygamber köle azâdını teşvik etmiş, Hz. Peygamber onların özgürlüğüne kavuşturulması hususunda insanlara örnek olmuştur.[398] Yine, İslam hukukunda yasak olan bir davranışı yapan kişiye kefâret olarak köle azâd etmesine yönelik uygulama da bunlardan biridir.[399]

Efendilerinin rızasıyla azâd edilen köleler için "ıtk" kelimesi kullanılmaktadır.[400] Defterdeki davada "câriye-i mutekam"[401] ifadesi geçmekte olup, mutekam ifadesi o kişinin azâd edildiği anlamına gelmektedir.

1.2.2.1.5. Çok Eşlilik

Aile yapısı içinde önemli konulardan biri de çok eşlilik mevzusudur. İncelenen defterde çok eşliliğe işaret eden örnek sınırlı sayıda olduğundan genel bir yargıya imkan tanımaz. Sadece defterde yer alan 64 davanın[402] 48 tanesinin[403] boşanma neticesinde ortaya çıkan meselelerle ilgili olması çok eşlilik hususunda düşündürücüdür. Nitekim meseleye sayısal açıdan bakıldığında, 64 dava kaydının 48 tanesi sayı yönünden oldukça önemli bir yere sahiptir. Ancak defterdeki davalardan hareketle çok eşliliğin sayı olarak azlığı veya oranına yönelik herhangi bir kanaate varmak mümkün değildir.

---

[397] T. Cengiz Göncü, *Osmanlı'da Harem ve Cariyelik 19. Yüzyıl*, İstanbul, Büyükşehir Belediyesi Yay., İstanbul, 2015, s. 64, 66-67.
[398] M. Âkif Aydın - Muhammed Hamidullah - Nihat Engin, *a.g.m.*, s. 242.
[399] Maide 5/89; Ömer Nasuhi Bilmen, *a.g.e.*, c. 2, s. 308.
[400] Ömer Nasuhi Bilmen, *a.g.e.*, c. 4, s. 32; M. Âkif Aydın - Muhammed Hamidullah-Nihat Engin, *a.g.m.*, s. 241, 242.
[401] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 10/13.
[402] Bkz. *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*'nde son dava kaydı 68 olarak numaralandırılmasına rağmen iki ayrı davâya aynı numara verilerek, bunlar 46 numarayla belirtildiğinden tekrarlanan bu numarayı da toplam sayıya eklediğimizde 69 davâ kaydı yapmaktadır. Ancak 69 davânın 5 tanesi gayri müslimlerle ilgili olduğundan bunları toplam sayıdan çıkararak, Müslümanları ilgilendiren sayının metinde 64 adet olduğu anlaşılmaktadır.
[403] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 1/2, 2/4, 3/5, 4/6, 4/7, 4/8, 6/10, 10/14, 11/15, 13/18, 14/19, 14/20, 15/23, 16/24, 16/25, 17/26, 17/27, 18/28, 19/29, 22/31, 23/32, 24/33, 24/34, 25/35, 25/36, 26/37, 27/39, 28/43, 29/44, 30/46, 32/47, 33/48, 33/49, 34/50, 35/51, 35/52, 36/53, 37/55, 37/56, 38/57, 38/58, 41/62, 42/63, 42/64, 43/65, 43/66, 44/67.

İncelenen defterde verâset içerikli kayıtta, vefat eden askerî zümre mensubu Mustafa Paşa'dan geriye kalan verâsetin aile üyeleri arasında taksim edilirken şahıslar arasında zevce-i menkûha-i metrûkeleri şeklinde Emîne Hanım ve Hayriye Hanım'a yer verilmesi bu kişinin iki eşli olduğunu göstermektedir.[404] Defterde yer alan davalar içerisinde yalnız bu davada erkeğin çok eşli evlilik yaptığı görülmüştür. Burada erkeğin meslek itibariyle önemli ve üst düzey bir konumda olduğu anlaşılmaktadır. Buradan hareketle çok eşli olanların üst düzey zümreye has bir durum olduğu düşünülmemelidir. Zira defterde yer alan davalar içinde eski Şeyhülislamdan olan Bodrumî Elhâc Ömer Lutfî Efendi'nin[405] verâseti belirtilirken hanımının yanı sıra boşandığı hanımının da zikredilmesi onun çok eşli olmadığını göstermektedir.[406]

Çok eşliliğin Osmanlı toplumunda kanunî ve ahlakî açıdan uygunsuz olarak düşünülmese de yaygın olmayan, daha çok dar bir kesime özgü bir durum olduğu ifade edilmektedir. Özellikle Osmanlı'da XIX. yüzyılda İstanbul gibi önemli bir şehirde çok eşlilik oranına bakıldığında 1885 ile 1906 yılları arasında çok eşli erkek oranı evliler arasında 2,51 ile 2,16 arasında olduğu belirtilmektedir.[407] Bu sonuca göre erkeklerden çok eşli olanların sayısının az olduğu düşünülebilir.

1.2.2.2. Nikah

Aile hukuku İslam hukukunun müstakil bir bölümünü teşkil edip, en gelişmiş ve esasları oldukça ayrıntılı bir şekilde ele alınan bir alanıdır.[408]

İncelediğimiz defterde nikah akdi mevcut olmamakla birlikte boşanma ve bunun neticelerinden olan nafaka, eşlerin hanımlarına ödemedikleri mehirlerle ilgili dava kaydı fazla olduğundan bununla ilgili kavramlar sıkça geçmektedir. Dolaysıyla

---

[404] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 7/11.
[405] Şeyhülislâm Ömer Lutfi Efendi Bodrum'un Sandîme (Sayzima) köyünde doğdu. Hacı Mehmed Efendi'nin oğludur. Memleketinde başladığı eğitimine İstanbul'da devam etti. Dönemin tanınmış hocalarından olan Akşehirli Ömer Efendi'nin derslerinde bulunarak icazet aldı. Müderrislik, şehzade muallimliği, kadılık, Anadolu Kazaskerliği önemli görevlerde bulundu. 1889 yılında ise Sultan Abdülhamit tarafından şeyhülislamlık makamına getirildi. 2 yılı aşkın bu görevde bulundu. Siyasî sebeplerden ötürü Padişah tarafından bu görevden azledildi. Küçük Çamlıca'daki köşkünde ikamet eden Ömer Lutfi Efendi 22 Nisan 1897 tarihinde vefât etti. Çamlıca'da yaptırdığı caminin bahçesine defnedildi. Ömer Lutfi Efendi'nin farklı alanlarda yazdığı çeşitli eserleri mevcuttur. Enver Ziya Karal, *a.g.e.*, c. VIII, s. 307-308; İ. Hakkı Konyalı, *a.g.e.*, c. 1, s. 119; Tahsin Özcan, "Ömer Lutfi Efendi", *DİA*, XXXIV, İstanbul, 2007, s. 73–74; Mehmet İpşirli, "Üsküdar'da Medfun Şeyhülislâmlar", *Üsküdar Sempozyumu IV: Bildiriler (3-5 Kasım 2006),* c. II, İstanbul, 2007, s. 466, 467.
[406] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 11/16.
[407] İlber Ortaylı, *Osmanlı Toplumunda Aile*, Pan Yay., İstanbul, 2000, s. 87.
[408] M. Âkif Aydın, *Türk Hukuk Tarihi*, s. 263.

burada nikah konusuna kısaca değinerek defterde geçen bazı kavramları belirtmek istiyoruz.

Sözlükte; "evlenme, evlilik" gibi anlamlara gelen nikah, fıkıhta ise dinen aranan şartlar bağlamında evlenme engeli olmayan kadınla erkeğin geçici olmayacak şekilde hayatlarını birleştirmelerini sağlayan akdi ve evlilik ilişkisini ifade etmektedir. [409] Nikahta icap ve kabul, tenkih ve tezvic gibi kavramlarla belirtilmektedir.[410]

İncelenen defterde yer alan bilgilerden hareketle; bu kurumu oluşturan taraflardan; erkek için zevc[411], kadın için zevce[412], ifadesi kullanılmıştır. Evlilik için zevciyyet[413] ve karı koca için zevcân[414] kelimelerine yer verilmiştir. Ayrıca halen nikahlı olan eş için zevc-i dâhil[415] , vefat edenin eşi için zevc-i metrûk veya zevce-i menkûha i metrûke[416], boşandığı eş için zevc-i - zevce-i mutallık[417], eski eş için zevc-i sâbık[418] da kullanılan diğer kelimelerdendir.

Defterde nikah akdi olmasa da nikah vaadini içeren bir davaya burada yer vermek istiyoruz. Dava kaydında yaklaşık on yıl hizmetini yaptığı evin, oğlu Hilmî Efendi tarafından evlenme vaadiyle kendisiyle birlikte olmasına rağmen evlenmediği Âsiye İkbâl Hanım'ın durumu yer almaktadır. Evlilik vaadine rağmen verdiği sözü yerine getirmeyen Hilmî Efendi, Âsiye İkbâl'i oldukça müşkil bir duruma düşürmüş ve Âsiye İkbâl hakkını mahkemede aramak durumunda kalmıştır.

Bu yaşanan olaydan anlaşılan, nikah akdinin oldukça önemli olması ve nikahsız birlikteliklerin netice itibariyle kadını zor durumda bıraktığıdır. Zira kadına hakkını veren (mehir, nafaka vb.), olası bir mağduriyetin önüne geçerek kadının kanunî haklardan yararlanmasına imkân tanıyan nikah akdi ve evlilik kurumudur.

---

[409] Fahrettin Atar, "Nikah", *DİA*, XXXIII, İstanbul, 2007, s. 112.
[410] Orhan Çeker, *Osmanlı Hukuk-i Aile Kararnâmesi*, Mehir Vakfı Yay.:3, Konya, 1999, s. 31.
[411] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 30/46.
[412] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 29/45.
[413] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 32/47.
[414] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 36/54.
[415] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 2/4.
[416] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 7/11.
[417] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 3/5.
[418] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 1/1.

Defterde geçen kayıtlardan biri de itaat hükmü başlıklı kayıttır. Ketebeden Edhem Efendi'nin, nikahlı hanımı olan Fâtıma Binnâz'ın başka bir eve gidip orada kalmasından rahatsızlık duyması üzerine mahkemeye başvurusu yer almaktadır. Bu beyan üzerine mahkeme, bu konuda kadının evlilik hukukuna uygun hareket etmesi ve kocasına itaat ederek onun yanına gitmesine karar vermiştir.[419] Buradan çıkarılabilecek sonuçlardan biri ortak yaşam alanında birlikte hayat geçirme hukukuna riayet ederek, bu hakkın kanun tarafından güvenceye alındığıdır. Mahkemeden çıkan karar da bunu göstermektedir.

1.2.2.3. Mehir

İncelenen defterde yer alan dava konularından biri olan boşanmaya bağlı mehir talepleri sıkça yer aldığından dolayı bu hususa biraz daha geniş yer vererek meseleyi ele almak istiyoruz.

Kadının bir aileden başka bir aileye geçişinde ödenen değer, toplumlarda başlık, kalın vb. farklı isimlerle ifade edilmektedir. Evlilik yaşının küçük olması, ekonomik bağımlılıktan dolayı erkeğin evleneceği kadına böyle bir ödeme yapması daha çok geleneksel bir uygulama olup, hemen hemen bütün geleneksel kırsal toplumlarda rastlanan bir durumdur. Bu değer, hukukî varlığı yanında sosyolojik açıdan da etkinliği olan bir yöne sahiptir. Mehrin de maddi bir tür olmasından hareketle bu uygulamalara benzerliği düşünülürse bunun, Osmanlı ve İslam toplumlarına özgü bir durum olmadığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan başlık, kalın gibi uygulamalar mehirden farklıdır. Mehrin dinî dayanağı olup, fıkıh kitaplarındaki hükümlerde de karşılığı bulunmaktadır. Yine diğerlerine nazaran mehrin; mihr-i mu'accel ve mihr-i mü'eccel şeklinde iki kısımda ödenebilmesiyle daha çok kadının boşanma ve dul kalması halinde mağduriyetinin önüne geçip, ekonomik güvencesine yöneliktir.[420]

Mehir, evlilik esnasında erkeğin kadına verdiği para veya maldır.[421] Peşin ödendiği (mehr-i mu'accel) gibi bir kısmı ya da tamamı sonradan ödenmek (mehr-i

[419] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 14/21.
[420] İlber Ortaylı, *a.g.e.*, s. 59.
[421] M. Âkif Aydın, "Mehir", *DİA*, XXVIII, İstanbul, 2003, s. 389.

mü'eccel) şeklinde ertelenebilir ki yaygın olanı bu uygulamadır.[422] Mehrin varlığı kadını güvenceye almak ve erkeğin talak (boşanma) yetkisini istediği gibi kullanmasına engel olmaktır. Bu yönüyle ömür boyu beraber yaşama düşüncesi ve bunun için bir hediye olarak ifade edilebilir.[423] Ayrıca mehrin varlığı kadın için "güç" şeklinde düşünülebilir.

Mehrin nikahın şartlarından mı yoksa sonucundan mı olduğu hususunda farklı görüşler olmakla birlikte varlığı kesin ve bağlayıcıdır. Mehir, bağış veya hediye niteliğinde olup, kadına verilmesi Kur'ân-ı Kerim'de de beyan edilmiştir .[424] Nikah esnasında ifade edilmesi gereken mehir, sonrasında erkeğin ödemesi kesin bir borç niteliğindedir. Zira hanımına mehir borcu olan kocanın ölmesi halinde hanımı terekede öncelikli alacaklar arasında geçer ve tereke taksimi yapılmadan önce kendisine mehir miktarı ödenir.[425] Bunun yanı sıra kadının boşanması durumunda kocasından alacağı mehrin(mehr-i mü'eccel) bir kısmı veya tamamından vazgeçmesi sadece kendi rızasına dayalıdır.[426]

Mehir sadece para ve eşyadan ibaret olmayıp, ekonomik değere sahip bir malın kullanım hakkı şeklinde de verilebilmektedir. Miktarı konusunda ise geçmiş dönemlerde mezhepler farklı görüşler sunarak, mehrin alt ve üst sınırının tespitine gidilmiştir. Hadisler de referans alınarak oluşan ortak kanaatte, makul miktarların belirlenmesi esası önemsenmiş, kişiyi ve evlenmeyi zorlayacak şekilde olmaması tavsiye edilmiştir. Osmanlı Devleti' ne bakıldığında önceleri sadece Yeniçerilerle ilgili mehir miktarının üst sınırı belirlenmiş (bekârla evlendiklerinde en çok 1000, dul bir kimseyle evlendiklerinde ise 600 akçe), XIX. yüzyılda ise bütün evlenecekler için dört grup tespit edilerek bu gruplarda yer alanların düğün masrafları ve mehir miktarlarının

---

[422] Ömer Nasuhi Bilmen, *a.g.e.*, c. 2, s.10; Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku I*, İz Yay., İstanbul, 2001, s. 338, 342; M. Âkif Aydın, *a.g.m.*, s. 390.
[423] Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, s. 338.
[424] Bkz. Mehrin varlığına dair geçen ayet mealleri: "Kadınlara mehirlerini gönül rızasıyla verin..." (Nisâ 4/4); "... onlara mehirlerini verin..." (Nisâ 4/24).şeklindedir. Ayrıca kadına verilen mehrin de kullanım hakkıyla ilgili ayette yer alan ifadede "…verdiğiniz mehrin bir kısmını ele geçirmek için onları sıkıştırmanız da helal değildir....onlarla iyi ve güzel geçinin...".(Nisâ 4/19) olarak belirtilmiştir.
[425] İlber Ortaylı, *Osmanlı Toplumunda Aile*, s. 64, 65.
[426] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 2/4, 13/18, 17/27, 23/32, 36/53.

ölçüsü belirtilmiştir.[427] Muhtemelen bu uygulamada kolaylık esası dikkate alınmış ve bu konudaki mağduriyetlik asgari seviyeye indirilmeye çalışılmıştır.

Defterdeki kayıtlarda genellikle mehir ve nafaka birlikte geçmektedir. Nitekim boşanmayla sonuçlanan evliliklerde erkeğin hanımına ödemediği mehirlerle birlikte iddeti süresince geçimini sağlaması amacıyla nafaka talep edilmesinden dolayı bu iki husus aynı kayda geçmiştir. Mehir ise iki türlü verildiğinden kayıtların bazılarında sadece mehr-i mü'eccel[428] miktarları yer alırken, bazılarında ise mehr- i mu'accelle birlikte ikisi[429] de belirtilmiştir. Ayrıca birçoğu nafaka ve mehir şeklinde ortak ele alınmıştır. Yine bu kayıtların bir kısmında nikah akdinde mu'accel mehrin ödenip ödenmemesi durumu belirtilmediğinden bu yönde bir tespite gidilememiştir.

Defterde mehirle ilgili davaların bir kısmı içerik yönüyle aynı olmakla birlikte kayıtta belirtilen miktarlar, kişiler ve bu kişilerin meslekleri farklı olduğundan bazılarına değineceğiz. Bunlara değinirken de kişinin mesleğinin maddi durumunu etkileyen bir unsur olduğunu göz önünde bulundurarak, mehrin de kişinin gelir düzeyi ya da maddî seviyesiyle orantılı olması dolayısıyla kişilere meslekleriyle birlikte yer vereceğiz.

Şimdi defterde yer alan mehirle ilgili bazı davalara ve içeriklerine bakalım.

Mihr hükmü başlıklı yer alan davada Kâmile Hanım, boşandığı kocası araba vapuru tâifelerinden İsmâ'îl Ağa'dan alacağı olan on beş aded lira-yi Osmânî altın mihr-i mü'ecceli ödemeyi kabul etmesine rağmen kendisine henüz vermediğinden mahkemeye başvurmuş, mahkeme de onun bu miktarı ödemesine hükmederek, kararı kendisine ilâm etmiştir.[430]

Mihreyn hükmü başlıklı diğer bir davada da Âişe Sıddîka Hanım, boşandığı kocası ketebeden Mehmed Safvet Efendi'den alacağı olan beş yüz bir kuruş mihr-i mü'eccel ile iddeti süresince geçimini karşılamak için aralarında belirledikleri miktar

[427] M. Âkif Aydın, *a.g.m.*, s. 389-390.
[428] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 1/2, 4/6, 4/7, 4/8, 10/14, 14/19, 15/23, 18/28, 24/33, 25/35, 25/36, 26/37, 27/39, 29/44, 30/46, 33/48, 33/49
[429] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 3/5, 6/10, 11/15, 13/18, 17/26, 17/27, 22/31, 23/32, 24/34, 35/52, 41/62, 42/63, 42/64, 43/65.
[430] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 4/7.

olan beş yüz bir kuruşu kabul etmesine rağmen kendisine ödememesi üzerine mahkemeye başvurmuş, mahkeme de Mehmed Safvet Efendi'ye bu ödemeyi yapması hususunda karar vermiştir.[431]

Mihr ve nafaka hükmüyle yer alan davalardan biri de mühtediye Nâciye Hanım ile kassâb esnâfından Hüseyin Ağa arasında gerçekleşmiştir. Nâciye Hanım, Hüseyin Ağa'nın kendisini talâk-i selâse ile boşaması üzerine mahkemeye başvurarak, alacağı olan mihr-i mü'eccel üç yüz elli bir kuruşu kendisine ödemesini talep etmiştir. Diğer mehir ve nafaka davalarında olduğu gibi bu dava için de mahkeme ,belirtilen miktarın Nâciye Hanım'a ödemesini Hüseyin Ağa'ya tenbih ettiği ilâmdır.[432]

Mihr ve nafaka hükmü ile ilgili diğer bir dava ise Hâcer Hanım'ın boşandığı kocası İstanbul Vapur-i Hümâyûnu'nda Sanâyi'-i Sıbyân Müsikası'nda Gedikli-i Sâlis Vehbî Efendi'ye açtığı davadır. Davada Hâcer Hanım, Vehbî Efendi'den alacağı olan bin üç yüz kuruş mihr-i mu'accel ve bin bir kuruş mihr-i mü'eccel miktarı talebi yer almaktadır. Bu başvuru üzerine görülen dava sonucunda mahkeme, Vehbî Efendi'nin bu ödemeyi yapması hususunda aldığı kararı kendisine bildirmiştir.[433] Bütün bu davalarda mehir konusunda kadının lehinde karar verildiği görülmekte, bu da mehrin kadının hakkı olduğunu hukukî açıdan ortaya koymaktadır.

Aşağıda yer alan tabloda defterde geçen mehir miktarları verilmiştir. Talep edilen mehirlerin bazılarında mu'accelle birlikte mü'eccel mehir de belirtilmişken bazılarında sadece mü'eccel mehire yer verilmiştir. Dolayısıyla mu'accel mehir belirtilmediğinden o evlilikteki toplam mehir miktarı bilinmemekle birlikte bunun alınıp alınmadığı konusunda da herhangi bir tespitte bulunmak mümkün değildir. Ayrıca hanımıyla boşanıp sonra aynı hanımla evliliğin tekrarlanması durumunda yeni bir mehir ödenmesi gerekir ki bu da aşağıdaki tabloda belirtilerek gösterilmiştir. Genellikle bu durumda mü'eccel mehir ödendiğinden o bölümde iki veya üç mehir miktarı belirtilmişse bu tekrar edilen nikah sayısıyla orantılı olup, vaad edilen mehrin varlığını ifade etmektedir. Yine dava kaydının numarası, defterde geçen mehir miktarlarının türleri ve ödenecek miktara da yer verilmiştir. Ayrıca yapılacak çalışmaya fikir vermesi

[431] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 10/14.
[432] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 18/28.
[433] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 11/15.

açısından eski dönemdeki para biriminin (kuruş vb.) TL karşılığını hesaplamak için gerekli veriler Tevfik Güran'ın hazırlamış olduğu eserde mevcuttur.[434]

[434] Tevfik Güran, *Osmanlı Malî İstatistikleri Bütçeler 1841 – 1918*, c. 7, Devlet İstatistik Enstitüsü Matb., Ankara, 2003, s. 179.

Dava Kaydı	Mehr-i Mu’accel	Mehr-i Mü’eccel
2		301 kuruş
4	2500 kuruş	2501- 51- 51 kuruş
5	300 kuruş	551 kuruş
6		401 kuruş
7		15 aded lira-yi Osmânî
8		751 kuruş
10	40 aded lira-yi Osmânî	4401 kuruş
14		501 kuruş
15	1300 kuruş	1001 kuruş
18	50 aded lira-yi Osmânî	51 aded lira-yi Osmânî
19		501 kuruş
23		8 aded yüzlük mecîdî altın – 41 kuruş
26	750 kuruş	751 kuruş
27	3000 kuruş	3001 kuruş
28		351 kuruş
31	2500 kuruş	2501 kuruş
32	1500 kuruş	1001 kuruş
33		251 kuruş
34	2000 kuruş	2001 kuruş
35		2501 kuruş
36		2001 kuruş
37		201 kuruş – 51 kuruş – 51 kuruş

39		301 kuruş
44		701 kuruş
46		151 kuruş – 151 kuruş – 51 kuruş
48		401 kuruş
49		3501 kuruş
52	500 kuruş	500 kuruş
56		501 kuruş
58		400 kuruş
62	750 kuruş	751 kuruş
63	500 kuruş	501 kuruş
64	1000 kuruş	1001 kuruş
65	34 aded yüzlük mecîdî altın	17 aded yüzlük mecîdî altın – 31 kuruş
66		1001kuruş
67		150 kuruş – 100 kuruş – 50 kuruş

1.2.2.4. Evliliğin Sona Ermesi - Sonuçları

1.2.2.4.1. Boşanma (Talak)

Sözlük anlamı "serbest kalmak, serbest bırakmak, bağını çözmek" olan talak, hukukî anlamda ise belli ifadelerle nikah akdinin bozulması, sonlandırılmasıdır. Yani boşama veya boşanmadır. Evliliğin devamı için yeni bir akde ihtiyaç olup olmaması hususunda ric'î ve bâin olarak ikiye ayrılmaktadır. Ric'î talâk; erkeğin yeni bir nikah akdine gerek kalmadan iddet süresi içinde eski eşine dönebildiği boşamadır. Bâin talâk

ise; tarafların tekrar bir araya gelebilmesi için yeni bir nikah akdi yapılması lâzım gelen boşamadır. Bu şekilde ortaya çıkan boşamaya "ibâne" denilmektedir.[435]

Ayrıca bâin talâk; "beynûnet-i suğrâ" ve "beynûnet-i kübrâ" olarak iki kısma ayrılmaktadır. Beynûnet-i suğrâ; kadının iddet süresi dolduktan sonra yeni bir mehir ve nikah akdi ile kocasına dönme imkanı veren ve üç defadan az olan talâk demektir. Beynûnet-i kübrâ ise kadının ancak başka biriyle evlenip o kişiyle sahih halvet gerçekleştikten sonra ayrılması ya da o kişinin ölmesiyle eski kocasına dönme fırsatı bulduğu, üç talâktan sonra söz konusu olan boşanmadır.[436]

İncelenen kayıtlarda bâin talâkın her iki çeşidine de rastlanmakla birlikte beynûnet-i kübrâ denilen boşama türü diğerine göre daha az sayıdadır. Bu tür boşanma incelenen defterde beynûnet-i mugallaza[437] şeklinde belirtilmiştir.

Boşanmayla ilgili yer alan davalarda mehir miktarları ve nafaka talepleri yer almaktadır. Yukarıda mehir ve nafaka konusunda bu bilgilere yer verdiğimizden burada sadece boşanmayla ilgili olan hususa değineceğiz. Öncelikle aynı kişiler arasında gerçekleşen birden fazla boşanmaları içeren davalara yer vereceğiz.

Defterde yer alan dava kaydı, Rukiyye'nin boşandığı kocasından alacağı mehir miktarı için mahkemeye başvurmasıyla ilgilidir. Burada yer alan bilgiye göre Şükrî Ağa Rukiyye isimli hanımından boşanmıştır. Ancak bu kişiler yeni bir mehirle tekrar evlenmişlerse de bu evliliği de yürütemeyerek ikinci defa boşanmışlardır. Ve yeni bir mehir belirleyerek üçüncü kez evlenmişlerse de bu evlilik de boşanmayla sonuçlanmıştır.[438] Burada beynûnet-i kübrâ denilen ve yukarıda fıkhî yönüne yer verdiğimiz boşanma gerçeklemiş olup bu iki kişinin birbirleriyle evlenme ihtimalleri oldukça zor, hatta imkansız hâle gelmiştir. Bu davanın dikkatimizi çeken tarafı ise sonucu iki taraf için de ağır olan böyle bir kararın oldukça kısa sürede alınmasıdır. Zira kayıtta ilk evliliğin ne kadar sürdüğü konusunda herhangi bir bilgi yer almamasına

[435] H. İbrahim Acar, "Talâk", *DİA*, XXXIX, İstanbul, 2010, s. 496-499.
[436] Ebü'l-Hasan Burhâneddin Ali b. Ebî Bekr el-Merğinânî, *el-Hidâye Şerhu Bidâyetü'l-Mübtedi,* thk. Muhammed Muhammed Tamir-Hafız Aşur Hafız, c. II, Dâru's-Selâm, Kahire, 2000, s. 588-589; Zekiyyüddin Şa'bân, *ez-Zevâc ve't-Talâk Fi'l-İslam*, ed-Darü'l-Kavmiyye, Kahire, 1384/1964, s. 102.
[437] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 2/4, 18/28, 26/37, 30/46, 44/67. Galîz, kaba ve ağır mânasına gelmektedir. hurmet-i galîza, üç talak ile boşamak sonucu ortaya çıkan durumu ifade edip, beynûnet-i mugallaza da denilmektedir. Hilmi Ergüney, *Türk Hukukunda Lügat Ve Istılahlar*, Yenilik Basımevi, İstanbul, 1973, s. 179.
[438] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 43/65.

rağmen üç boşanmanın yedi ay içinde gerçekleşmesi bu hususta hızlı karar verildiğini göstermektedir. Bu hızlı karara etki eden sebep belirtilmese de çiftler arasında geçimsizlik olabileceği gibi evliliği kurtarma için gösterilen çaba olarak da düşünülebilir. Sorunun ne olduğu konusunda kesin bir kanıya varamasak da bu ihtimaller üzerinde düşünülebilir.

Bu olaya benzer bir dava kaydı ise Şerîfe Emîne Hanım ile kocası Elhâc Ahmed Şevkî Efendiyle ilgilidir. Yukarıdaki davada yer alan benzer gerekçeyle mahkemeye başvuran Şerîfe Emîne Hanım, tekrarlarıyla üç boşanmaya varan evliliğinde kocasının kendisine vermediği mehrinin ödenmesine yönelik talepte bulunmuştur.[439]

Görüldüğü üzere her iki dava kaydında da tekrarlanan evliliklerde boşanmanın üzerinden geçen süre belirtilmemiştir. Buna rağmen fıkhî olarak boşandığı hanımıyla yeniden evlenme esnasında mehir söz konusu olması ikinci nikah akdinin iddet süresi dolduktan sonra gerçekleştiği anlamına gelmektedir. Bu da beynûnet-i kübra denilen boşanmanın gerçekleştiğini göstermektedir. Buradan hareketle tekrarlanan evlilikte mehir belirlenmesi boşanma üzerinden en az üç ay geçtiğini ifade ettiğinden bu kayıttaki kişilerin en az üç ay ayrı kaldıkları anlaşılmaktadır. Yine çiftlerin evliliklerinin ne kadar sürdüğü hususuna yer verilmediğinden toplamda geçirdikleri süre bilinmemektedir. Bu yönüyle evliliklerinin kaç yıl devam ettiği konusunda bir tespitte bulunmak mümkün değildir. Ancak ikinci kayıtta geçen, çiftler arasında yaşanan üç boşanmanın on yıl zarfında gerçekleştiği bilgisinden hareketle bu çiftin en az on yıl evli kaldığı düşünülebilir.

Boşanmayla ilgili yer alan diğer bir dava ise yukarıda değindiğimiz her iki davadan farklıdır. Mühtediye Nâciye Hanım kocası Hüseyin Ağa'nın kendisini talâk-i selâse ile boşaması üzerine kocasının zimmetinde olan mihr-i mü'eccel ile iddeti süresince nafakasını talep etmiştir.[440]

Diğer iki davada aynı kadınla "üç defa" boşanmanın farklı zamanlarda ayrı ayrı yapılarak toplamda "üç"e ulaşmışken bu davada boşanma tek seferde beyan edilip, üç

[439] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 2/4.
[440] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 18/28.

boşanma hükmü taşıyan talâk-i selâse ile evlilik sonlandırılmıştır. Bu iki durumda da uygulanacak hüküm aynı olup, taraflar açısından bağlayıcılığı değişmemektedir.

Diğer taraftan kayıtlarda boşanma sebebine yer verilmediğinden bu yönde herhangi bir tespitte bulunmak mümkün olmamakla birlikte, kadınların "… beni tatlîk etti" beyanından boşanma kararının erkeğin isteği doğrultusunda gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Başka bir dava kaydında da buna benzer bir olay yaşanmakla birlikte sayı olarak farklılık göstermektedir. Davada Lutfiye Hanım'ın kocası Cerrâh kolağalarından Ömer Lutfî Efendi ile olan evlilikleri boşanmayla sonuçlanmıştır. Ardından Ömer Lutfî Efendi kendisiyle ikinci defa evlenmişse de bu evlilik de sonlandırılmıştır.[441]

Görüldüğü üzere bu dava yukarıda yer verdiğimiz iki davadan sayı yönüyle ayrılmaktadır. Beynûnet-i suğrâ denilen bu boşanmada taraflar evliliklerini iddet süresi geçmesi halinde bile yeni bir mehir ve akitle tekrarlayabilirler. Kayıtta geçen bilgiye göre bu iki boşanmanın yaklaşık üç yıl zarfında gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Nitekim yeni bir mehir miktarı belirlenmesinden hareketle, iddet süresi dolduktan sonra evlilik akdinin tekrarlandığı anlaşılmaktadır.

İncelenen defterdeki boşanmayla ilgili başka bir dava ise içeriği itibariyle diğerlerinden farklıdır. Hadîce Mehîbe Hanım boşandığı kocası polis efrâdından Muhyiddîn Efendi'den alacağı mehir için mahkemeye başvurmuştur. Ancak Muhyiddîn Efendi, Hadîce Mehîbe Hanım ile evliliklerinin sahih olmadığını gerekçe göstererek, bu miktara itiraz etmiştir. Bu sebeple hukukta da geçerliliği olan karar hükmüne binaen vereceği mehir miktarının yarısını ödemeyi beyan etmiştir. Ancak mahkeme onu bu iddiasında haklı bulmayarak, mehrini ve nafakasını tam olarak ödemesine hükmetmiştir.[442]

Bu davada Muhyiddîn Efendi'nin talebinin şer'î hükme dayandığı anlaşılmaktadır. Nitekim fıkhî olarak evlilikte, sahîh nikahla evlenen bir kadın sahîh

[441] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 15/23.
[442] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 24/34.

halvetten önce boşanırsa belirlenen mehrin yarısını alır.[443] Yine bu husus, "Eğer onlara mehir biçer de el sürmeden boşarsanız belirlediğinizin yarısını verin."[444] ayetiyle de ortaya konmuştur.

Diğer bir boşanma davası ise devletin üst düzey erkânından olan Sa'îd Paşa'yla ilgilidir. Kayıtta Hadîce Na'îme Hanım boşandığı kocası Sa'îd Paşa'dan alacağı olan elli adet lira-yi Osmânî mihr-i mu'accel ve elli bir adet lira-yi Osmânî mihr-i mü'eccel miktarın yanı sıra üç aylık hamile olduğunu da belirterek, iddeti süresince geçiminin karşılanması yönünde talepte bulunmuştur. Ancak Hadîce Na'îme Hanım ilerleyen sürede hamile olmadığını anlamış ve bu durum kesinleşince mahkemeye başvurarak alacağı miktarın bir kısmından rızasıyla vazgeçmiştir. Sa'îd Paşa'nın vekili Atâ Bey de müvekkilinin kalan miktarı ödemeyi kabul etmesine rağmen buna gücü yetmediğini gerekçe göstererek ödemede taksitlendirme yapılmasını talep etmiştir. Bu teklifin kabul edilmesiyle Sa'îd Paşa on iki ay on beş gün süresince elli adet lira-yi Osmânî'yi vekili aracılığıyla Hadîce Na'îme Hanım'a ödeyeceğine dair beyanda bulunmuştur.[445] Bu davadan hareketle erkeğin boşandığı hanımına ödeyeceği miktar ile ilgili zorluk yaşaması halinde taksitlendirme gibi kolaylık tanındığı anlaşılmaktadır.

İncelenen defterde boşanmayla ilgili dava sayısı oldukça fazladır. İçerikleri birbirinden farklı olsa da netice aynıdır. Boşanma kayıtlarının incelediğimiz defterde fazla olması dolayısıyla bununla ilgili doğrudan ve dolaylı olarak ele alınabilecek bazı hususlara değinmek istiyoruz.

Davalarda boşama sebebi belirtilmediğinden bu hususta herhangi bir kanıya varmak mümkün değildir. Evliliği sonlandırma kararının kimden kaynaklandığını bilemesek de kadınların; "… beni tatlîk etti" beyanından, boşanma kararının erkekler tarafından alındığı anlaşılmaktadır. Ancak bu durum kadının güçsüzlüğü ya da aile içi kararlarda ikinci planda kaldığı yönünde düşünülmemelidir. Zira kadın kocası üzerindeki hakkını yargı yoluyla sorma hakkına sahiptir. Yine kadın, kocasının statüsü ne olursa olsun bu haktan mahrum edilmemiş ya da kendisi bu hususta herhangi bir

[443] Ebü'l-Hasan Burhâneddin Ali b. Ebî Bekr el-Merğinâni, *a.g.e.*, s. 490.
[444] Bakara 2/237.
[445] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 13/18.

baskı görmemiştir. Yukarıda yer verdiğimiz Zekî Paşa, mesleği ve konumu itibariyle bu hususta örnek bir şahsiyettir.

Diğer taraftan boşanma kararı erkeğin teşebbüsüyle tek taraflı gözükse de boşanmaya sebep; kadının tutum ve tavrı da olabilir. Dolayısıyla boşanma kararını erkek vermiş olmasına rağmen bu konuda sadece erkeği eleştirmek doğru değildir. Bütün bu hususlar ihtimal çerçevesinde ele aldığımız mevzulardır.

Boşanma kararının alınmasında akla gelen diğer ihtimallerden biri de çocuk olmayışı mevzusudur. Ancak dava kayıtlarının bazılarında, boşanma esnasında kadınların hamile olduğu düşünülürse bu sebebin tamamen etkili olmadığı söylenebilir. Öyle ki hamile olduğu halde kısa aralıklarla üç kere boşanıp, nikahın tekrarlanmasına rağmen dönüşü çok zor olan "beynûnet-i kübrâ" şeklinde boşanmayla evliliğin sonlandırılmasında [446], çocuğun varlığının bile buna engel olmadığı anlaşılmaktadır.

1.2.2.4.2. Evliliğin Sona Ermesinin Sonuçları

1.2.2.4.2.1. İddet

İddet; sözlükte mikdar, saymak karşılığında kullanılıp fıkhî olarak ise kocası ölen, boşanan veya evliliği fesh edilmiş kadının, bu evlilikle ilgisinin ortadan kalkması ve başkasıyla evlenecek hale gelebilmesi için beklemesi gereken süredir. İddet nafakası ise, bu bekleme süresinde kadının geçiminin boşandığı kocası tarafından karşılanmasıdır.[447]

İddet süresinin ne kadar olduğu hususunda farklı görüşler olmakla birlikte ortak kanaat bunun üç ay olduğu yönündedir. Nitekim bu husus ayette "Boşanmış kadınlar kendi kendilerine üç adet hâlî beklerler...."[448] şeklinde beyan edilmiştir. Ancak bu durum normal halde olup hamile olanlar için farklıdır. Boşanma esnasında hamile olanlar için ise "Kadınlarınız içinde adetten kesilenler ile henüz âdet görmeyenlerin iddetleri hususunda şüpheye düşerseniz onların iddeti de üç aydır, gebe olanların iddeti

[446] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 26/37.
[447] Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, s. 382.
[448] Bakara 2/228.

doğurmalarıyla tamamlanır." [449] ayeti esas alınır. Buna binaen kadının boşanma esnasında hamile olması halinde doğumun gerçekleşmesiyle bu süre sona ermektedir. İddet süresi hakkında günümüz hukuk sistemi olan Medeni Kanuna (132. madde) bakıldığı zaman bu sınır üç yüz gün olarak belirtilmektedir.[450] Buradan şu sonuca varmak mümkündür. Gerek Kur'ân-ı Kerim'de belirtilen ve şer'î hukukta uygulaması olsun gerekse Medeni Kanunda olsun kadının boşanır boşanmaz başka biriyle evlenmesi durumunda doğacak çocukta nesep karışıklığına mahal vermemek adına tedbir mahiyetinde bir zaman dilimi dikkate alınmıştır.

Defterde geçen kayıtlar içerisinde nafakayla ilgili davaların bir kısmında kadın, boşandığı kocasından hamile olduğunu belirterek iddeti süresince nafakasını talep etmiştir.[451] Bu durumda olmayanlar ise sadece kendileri için iddet süresince geçiminin karşılanmasına yönelik talepte bulunmuştur. Bu süre içerisinde ödenecek miktarın tutarı hakkında farklı rakamlar ortaya konmuş genellikle; " nafaka-i iddet-i mu'ayyene-i ma'lûme ve me'ûnet-i süknâsı mukâbelelerinde bi't-terâzî beynlerinde ta'yîn olunan ……." [452] ibâresiyle iki tarafın aralarında anlaştıkları belirtilmiştir. Bu ifadeden hareketle iddet nafakasında erkeğin gelir seviyesi ve kadının ihtiyaç mevzusunun dikkate alınarak ortalama bir miktar belirlendiği anlaşılmaktadır.

Yukarıda değinilen hususları defterdeki kayıtlarda incelemek için bu konudaki davaların bazılarına yer vereceğiz.

Kayıtta Emîne Hanım boşandığı kocası odacı Recep Ağa'nın iddeti süresince geçimini sağlaması için aralarında belirledikleri yüz elli kuruşu kabul etmesine rağmen kendisine herhangi bir ödeme yapmaması gerekçesiyle mahkemeye başvurarak şahsına ödeme yapılması talebinde bulunmuş, mahkeme de Recep Ağa'nın bu miktarları ödemesine hükmetmiştir.[453] Bu kayıttaki beyanda Emîne Hanım'ın sadece kendisi için iddet nafakası talep etmesinden onun hamile ve çocuklu olmadığı anlaşılmaktadır.

---

[449] Talâk 65/4.
[450] Lütfü Başöz-Ramazan Çakmakcı, *Türk Medenî Kanunu*, Legal Yay., İstanbul, 2003, s. 79; Serda Kurtoğlu, *Türk Medenî Hukuku Dersleri*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1977, s. 128.
[451] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 17/26, 25/35, 26/37, 32/47, 33 /49,36 /53, 42/64.
[452] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 6/10.
[453] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 1/2.

Başka bir kayıt Nefîse Su'âd Hanım'ın hamile olduğunu da belirterek, kocasından iddeti süresince geçimini sağlama talebine dairdir.[454] Bu durum iddet süresi ve nafakası yönüyle dikkate alınması gereken bir hususdur. Bununla ilgili zaman ve sorumluluk hususuna dair hüküm, yukarıda yer verdiğimiz ayette belirtilmiştir. Bu konuda dikkat çeken bir husus da kadının hamileliği yeterli bilgi sayılmayıp, kaç aylık hamile olduğu da açık bir şekilde ifade edilmektedir. Bundaki amaç ise hamileliği gerekçe göstererek bundan çıkar elde etme düşüncesi taşıyanlara karşı önlem alma olarak düşünülebilir. Ayrıca bu durum, erkeğin kadına ne kadar süreyle nafakaya devam edeceğine dair bilgiyi de ifade etmektedir.

1.2.2.4.2.2. Nafaka

Sözlük anlamı harcamak, tüketmek anlamında kullanılan infâk masdarından türetilmiş, hukukî olarak "azık, ihtiyaçların karşılanması amacıyla harcanan para vb. maddî değerler" anlamına gelmektedir. Nafaka, kocanın hanımına nakit veya aynî olarak hayatını devam ettirebilmesi için gerekli yiyecek, giyecek, mesken vb. ihtiyaç maddelerini temin etmesidir. Yani kişinin bakmakla yükümlü olduğu kimselerin ortalama bir hayat sürdürebilmeleri için ihtiyaç duydukları, mükellefin de temin ile yükümlü bulunduğu şeyler denilebilir.[455] İslam hukukunda nafaka çeşitli kısımlara ayrılmakla birlikte defterdeki kayıtlar özellikle evlilik ve hısımlık (kan bağı bulunan kişiler arasında) nafakasıyla ilgili olduğundan biz de sadece bu hususa değineceğiz.

Evlilik nafakası, nikah akdinin hukukî sonuçlarından olup evlilik süresince devam eden bir yükümlülüktür. İslam hukukçularının birçoğu fakirlik, hastalık gibi durumlarda bile erkeği nafakada yükümlü görürken, kadını zengin olması durumunda dahi nafaka alacaklısı olarak değerlendirmişlerdir. Evliliğin sona ermesi durumunda ise iddet nafakası ödenir ki bunun ödenip ödenmemesi ise nikah akdini sona erdiren sebebe göre değişmektedir. İslam hukukçularının birçoğu ric'i ve bâin talakta erkeği, boşadığı hanımına iddet nafakası ödemekle mükellef saymışlardır. Ayrıca kadının farklı bir dine mensup olması durumunda da sonuç değişmemektedir.[456]

---

[454] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 17/26.
[455] Celal Erbay, "Nafaka", *DİA*, XXXII, İstanbul, 2006, s. 282.
[456] Celal Erbay, *a.g.m.*, s. 282, 283.

Hısımlık nafakası ise aralarında kan bağı bulunan kimseler arasında gerçekleşen bir durumdur. Bu bağ ise Hanefî mezhebine göre usul-fürû denilen anne, baba, büyükanne, büyükbaba, torun ve çocuklardan oluşmaktadır. Ayrıca evlenmeleri yasak olan amca, dayı, teyze, hala gibi yakınları da kapsamaktadır.[457]

İncelenen defterde hısımlık nafakasıyla ilgili kayıtlar sınırlı sayıda olup tamamı baba-çocuk arasındadır. Ayrıca davaların bazısında kadınların hamile oldukları beyan edilmektedir ki bu durumda nafaka anne ve bebek düşünülerek ödenir.[458] Nafaka miktarlarına bakıldığında çeşitlilik gösterdiği anlaşılmaktadır ki bunda kişilerin gelir düzeylerinin etkili olmaktadır.

İncelenen defterde geçen nafaka zammı başlıklı kayıtta; Fâtıma Hûriye Hanım boşandığı kocası Asâkir-i Şâhâne kolağalarından Mehmed Âdil Efendi ile evliliklerinden olan yaklaşık dört buçuk yaşındaki kızı Emîne Enîse'nin bakımının kendisinde olduğunu ve bunun için aylık yetmiş kuruş ödenen nafaka miktarının ihtiyaçlarını karşılamadığı gerekçesiyle, artırılması yönünde çocuğun babasına dava açmıştır. Mehmed Âdil Efendi ise bu talebi kabul ederek ödediği miktarı aylık otuz kuruş artırarak toplamda yüz kuruş ödeyeceğini beyan etmiştir.[459]

Bu dava kaydında çocuğun yaşının küçük olduğundan bakımının annesine verildiği anlaşılmaktadır. Burada öne çıkan husus ise, verilen miktarın ihtiyaçları karşılamada yetersiz kaldığı durumlarda artırılması yoluna gidilerek, olası bir mağduriyetin önüne geçilmesine yönelik alınan karardır. Mahkemenin bu yöndeki kararına karşın Mehmet Âdil Efendi'nin de bunu kabul etmesi bu yöndeki hassasiyeti göstermektedir.

Yukarıda yer verdiğimiz kayıtta nafaka sebebi çocuğun ihtiyaçlarına yönelikken bazı kayıtlar ise hamile olduğu gerekçesiyle iddeti süresince geçimini karşılama talebi üzerinedir.[460]

---

[457] Celal Erbay, *a.g.m.*, s. 283.
[458] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 17/26, 25/35, 26/37, 32/47, 33 /49,36 /53, 42/64.
[459] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 1/1.
[460] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 17/26, 25/35, 26/37, 32/47, 33/49, 36/53, 42/64.

Aşağıdaki tabloda defterde geçen kayıtlardaki nafaka miktarları belirtilmiş, hamilelik durumunda iddet süresinin değişmesi sebebiyle hamile olanlar belirtilerek, kaç aylık hamile oldukları eklenmiştir.

Dava Kaydı	Nafaka Kaynağı	Zamanı	Miktarı
1	Hısımlık Nafakası	Aylık	70 kuruş + 30 kuruş(zam miktarı)= 100 kuruş
2	Evlilik Nafakası	-	150 kuruş
4	Evlilik Nafakası	-	600 kuruş
5	Evlilik Nafakası	-	80 kuruş
6	Evlilik Nafakası	-	220 kuruş
10	Evlilik Nafakası	-	400 kuruş
14	Evlilik Nafakası	-	501 kuruş
15	Evlilik Nafakası	-	180 kuruş
18	Evlilik Nafakası		Miktar belirtilmemiş.
19	Evlilik Nafakası	-	200 kuruş
23	Evlilik Nafakası	-	200 kuruş
26	Evlilik Nafakası	-	Her ay için 60 kuruş (4 aylık hamile)
27	Evlilik Nafakası	-	200 kuruş
28	Evlilik Nafakası	-	180 kuruş
32	Evlilik Nafakası	-	450 kuruş
33	Evlilik Nafakası	-	148 kuruş
34	Evlilik Nafakası	-	200 kuruş
35	Evlilik Nafakası		Her ay için 120

			kuruş (3 aylık hamile)
36	Evlilik Nafakası	-	300 kuruş
37	Evlilik Nafakası		Her ay için 60 kuruş (2 buçuk aylık hamile)
39	Evlilik Nafakası	-	100 kuruş
44	Evlilik Nafakası	-	300 kuruş
46	Evlilik Nafakası	-	150 kuruş
47	Evlilik Nafakası		Her ay için 75 kuruş (6 aylık hamile)
48	Evlilik Nafakası	-	150 kuruş
49	Evlilik Nafakası	-	Her ay için 200 kuruş (4 aylık hamile)
52	Evlilik Nafakası	-	212.5 kuruş
53	Evlilik Nafakası		Her ay için 120 kuruş (altı aylık hamile)
56	Evlilik Nafakası	-	225 kuruş
62	Evlilik Nafakası	-	120 kuruş
63	Evlilik Nafakası		Her ay için 75 kuruş
64	Evlilik Nafaka ve kisve bahası için		Her ay için 60 kuruş (3 aylık hamile)
66	Evlilik Nafaka ve kisve bahası için	-	300 kuruş

1.2.2.4.2.3. Hidâne

Hidâne, fıkhî terim olarak küçük çocukları yanında bulundurma, onların bakım, gözetim ve terbiye etme sorumluluğudur. Bunu üstlenen kimseye hâdın (hâdıne) denir. Evliliğin sona ermesi durumunda bu görev öncelikle anneye aittir.[461] Bu hak, hidâneyi üstlenmeye engel bir durumun ortaya çıkması, ehliyetin yitirilmesi ya da süresinin dolmasıyla sona erer.[462]

Hidâne ve velâyet kavramları birbirine benzer içeriğe sahiptir. İslam hukukunda doğumla birlikte küçükler üzerinde üç türlü velâyetin olabileceği kabul edilir. Bunlardan bir kısmı çocuğun şahsıyla ilgili olurken, bir kısmı ise maddi haklarıyla ilgili hususlardır. Bu yönüyle; çocuğun şahsına bağlı kullanımıyla ilgili olan velâyet, mallarını koruma ve idaresiyle ilgili olan velâyet ve bedenen - ruhen sağlıklı şekilde yetiştirilerek, gözetimi ile eğitimini kapsayan velâyet olarak kategorize edilmiştir. Bunlar içerisinde çocuğun bakımı, yetiştirilmesi ve eğitimini kapsayan velâyet İslam hukukunda hidâne terimiyle ifade edilmiştir. Bu yönüyle velâyet hidânenin bir üst kavramı olmakla birlikte aralarında yakın bir bağ vardır. Velâyet hakkı özellikle evli çiftlerin bu görevi birlikte üstlenmesinden dolayı daha çok boşanma halinde taraflar arası anlaşmazlıklara konu olmaktadır.[463]

Hidâne hakkı normal durumlarda öncelikli anneye ait olsa da malî yönden bu görev babanın sorumluluğundadır. Kız çocuklar 9, erkek çocuklar ise 7 yaşını doldurana kadar onların bakım ve eğitim gibi yükümlüklerini üstlenmedir.[464] Yaş mevzusunda birbirinden farklı rivayetler ileri sürülmüştür. Bu hususta erkek için 7-9, kız için 9-11 yaşı ölçü alınarak bu yaştaki çocuğun; "kendi kendine yiyip, içip, giyinceye kadar" sorumluluğu dikkate alındığından, bunları yapmaya güç yetirecek halde olması yeterli görülmüştür. Buna karşın başka rivayette ise "erkeğin buluğ çağına ulaşması, kızın ise evlenmesine kadar" şeklinde annenin hidâne hakkı bir süre daha uzatılmıştır. Bu hak son bulduğunda ise "… çocuğa sorulur, çocuk kimi tercih ederse onun yanında kalır."

---

[461] Ali Bardakoğlu, "Hidâne", *DİA*, XVII, İstanbul, 1998, s. 467; Fikret Karaman-İsmail Karagöz vd., *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006, s. 254.
[462] Ali Bardakoğlu, *a.g.m.*, s. 470.
[463] Ali Bardakoğlu, *a.g.m.*, s. 467.
[464] Hayreddin Karaman, *İslam'da Kadın Ve Aile*, Ensar Neş., İstanbul, 1993, s. 349.

görüşüne karşı çoğunluğa göre sormadan ziyade bu hak babaya aittir. Ve çocuklar da bu hak üzere babada kalırlar.[465]

Bu yönde defterde geçen davalara bakıldığında uygulamada birinci rivayetin ağırlık kazandığı anlaşılmaktadır. Nitekim hidâneye konu olan gerek kız gerekse erkek çocuk olsun 8 ile 15 yaş aralığında olduğu görülmektedir.[466] Yine, defterde yer alan kayıtlarda babaların "… nâm sağirin hakk-i hidânesi vâlidesi … hanımdan sâkıt olup…"[467] şeklinde gerekçe beyan ederek bu yaştaki çocukların hidâne hakkının annelerinin sorumluluğundan çıktığını iddia etmeleri sınır olarak bu yaşların dikkate alınıp, yeterli görüldüğünü göstermektedir.

Defterde bununla ilgili dava kayıtlarında sağîr teslimi[468] başlığıyla olaya yer verilmiştir. İncelenen defterde bu konuyla ilgili davaların biri haricinde tümü hidâne hakkını talep eden tarafın babalardan oluştuğu görülmektedir. İstisna sayılabilecek dava ise içerik yönüyle diğerlerinden farklıdır. Zira kayıtta cariye olarak çalışan zenciye bir annenin ölümü üzerine geride kalan sekiz yaşındaki kız çocuğunun annenin çalıştığı kadının yanında kalması üzerine, aralarındaki bağa değinilmeden çocuğun hidânesini isteyen başka bir kadının talebi yer almaktadır. Babasına dair de hiçbir bilgiye yer verilmemiştir.[469]

Davada İsmet Hanım, Zenciye Hoşkadem isimli cariyeden olma yaklaşık sekiz yaşında olan Goncakız'ın, Hoşkadem'in ölümü üzerine yanında cariyelik yaptığı Mihreda Hanım'dan alınarak kendi himayesine verilmesine dair talepte bulunmuştur.[470]

Bu davada İsmet Hanım, Mihreda Hanım'ın tutumuna karşı çıkarak çocuğu "… fuzuli zabt eylediği" şeklinde gerekçe beyan etmiştir. Sınırlı bilginin yer aldığı bu dava kaydında mevzu hakkında kesin bir hükümde bulunmak mümkün değilse de İsmet Hanım'ın bu talebi dikkate alındığında çocuk üzerinde yetki sahibi olduğu anlaşılmaktadır.

---

[465] Hayreddin Karaman, *İslam'da Kadın Ve Aile*, s. 305.
[466] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 10/13, 14/20, 16/24, 28/43, 35/51, 37/55, 38/57.
[467] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 14/20, 16/24.
[468] Bkz. bu konu incelediğimiz defterde sağîr-sağîre teslimi olarak geçmekteyken (*Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 10/13, 14/20, 16/24, 28/43, 35/51, 38/57.) 37/55 numaralı dava kaydında çocuk teslimi şeklinde kayda geçirilmiştir. Bu da günümüzde yaygın olarak kullandığımız bir ifade şeklidir.
[469] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 10/13.
[470] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 10/13.

Burada Hoşkadem'in özgürlüğüne kavuşturulmuş bir cariye olma ihtimalinden hareketle İsmet Hanım'ın da onun özgür kalmasında etkili bir konuma sahip olduğu gerekçesiyle çocuğun hidâne hakkının kendisine aidiyetini savunduğu düşünülmektedir. Nitekim özgür bırakılmış cariyeler üzerinde efendilerinin devam eden hakları vardır. Bu dava kaydındaki talebin dayanağının kaynağı ihtimal bundandır.

Hidâne talebinin altında yatan sebeplerden biri de yakınlık bağı yönüyle Goncakız'ın babasının varlığıdır. Zira bu kişinin, İsmet Hanım'ın ailesinden biri (kocası, erkek kardeşi) olma ihtimali de düşünülebilir. Ancak bu ihtimal kuvvetli olmamakla birlikte İsmet Hanım'ın evli oluşu ya da eşi ve ailesi hakkında herhangi bilgi mevcut değildir.

Hidâneyle ilgili dava kayıtları arasında yer alan bir kayıt diğerlerinden farklı olup, içeriğinde yer alan gerekçe dikkate değerdir. Nitekim dava kaydında beş yaşalarında olan kızının bakımını kendisi almak isteyen babanın beyanında, annenin "ecnebi" bir kişiyle evleneceğini gerekçe göstermesi nadir bir durumdur. İslam hukuku açısından da bu gerekçeye binaen annenin hidânesinin sonlandırıldığı görülmekte, mahkemenin de aldığı karar hukukla da örtüşmektedir. Mahkeme doğrultuda hareket ederek, çocuğun babasına teslim edilmesine karar vermiştir.[471]

Diğer bir dava ise Cerrâh kolağalarından Ömer Lutfî Efendi'nin boşandığı eşi Lütfiye Hanım'ın yanında yaşayan çocuklarının hidâne talebiyle ilgilidir. Bu talep üzerine mahkeme, yaklaşık on beş yaşında Nâfiz, on üç yaşında Nâciye ve on yaşındaki Vehbiye'nin annelerinden alınarak kendisine verilmesine karar vermiştir.[472]

Bu kayıtta; çocukların on ile on beş yaş aralığında olmalarından hareketle anneye olan ihtiyaçlarının küçüklüklerine göre daha az olduğu söylenebilir. Nitekim küçüklük dönemleri geçmiş, biraz daha büyümüş olan üç çocuğunun hidânesini isteyen babanın çocuklarına bakması daha kolaydır. Bu düşünce dava kaydında yer alan ifadede de görülmektedir. Zira babanın talebinde çocukların yaşı belirtildikten sonra "… vâlideleri Lutfiye Hanım'dan hidâneleri sâkıt olup" beyanıyla, bu hakkın kendisine ait olduğunu vurgulamaktadır. Bu ifadeden hareketle çocukların ihtiyaç yönüyle anneye

[471] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 29/43; Ömer Nasuhi Bilmen, *a.g.e.*, c. 2., s. 429.
[472] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 14/20.

daha az gereksinim duydukları buluğ çağı diyebileceğimiz yaş aralığında olmaları, hidâne hakkının babaya geçişini kolaylaştıracak bir durum olarak ele alınmıştır.

Diğer taraftan bu davada üç çocuğun anne-baba arasında paylaştırılmaması kardeşlerin bir arada yaşamalarına imkan tanırken, anne açısından kolay bir durum olmasa gerekir. Üç çocuğuyla yaşayan annenin bir anda bundan mahrum kalması psikolojik açıdan güç bir durum olabilir.

Yine başka bir dava da müstahdem polis Mehmed Efendi'nin mahkemeye başvurarak boşandığı eşi Hâcer Hanım'la birlikte yaşayan dokuz yaşındaki oğlu Mehmed Münîr'in hidâne hakkının kendisine verilmesine dair ilâmdır.[473]

Başka bir dava da Binbaşı Hâfız Mehmed Efendi'nin vekili aracılığıyla, boşandığı eşi Fâtımatü'z-Zehrâ Hanım'ın yanında yaşayan dokuz yaşındaki oğlu Emîn Refîk'in babasına verilmesine dair ilâmdır.[474]

Sağîr teslimli başka bir dava kaydında ise Yüzbaşı Abdurrahmân Efendi'nin boşandığı eşinden olan on yaşındaki kızı Nedret'in annesi Sıddîka Hanım'dan alınarak kendisine verilme talebi ve mahkemenin de bu yönde kararı yer almaktadır.[475]

Yukarıda yer verdiğimiz üç davanın da ortak özelliği dokuz ve on yaşına ulaşmış erkek veya kız çocuğunun hidâne hakkına yönelik babaların talepleridir. Bu üç davada da boşanma sebebine değinilmemiş, çocukların annelerinin himayesindeyken kaç yaşında oldukları ve anneleriyle kaç yıl yaşadıkları belirtilmemiştir. Ancak küçük yaşlarda anneye olan ihtiyaç ile anne sevgisinin dikkate alındığı düşünüldüğünden dokuz, on yaşına gelmiş bir çocuğun artık, babasında kalmasının daha uygun görüldüğü anlaşılmaktadır. Ayrıca bu yaşlardaki çocukların meseleleri biraz daha idrak edebilecekleri yaşlara ulaşmaları da diğer bir etkendir.

Çocuk teslimi konulu başka bir davada Evkâf-i Hümâyûn Masârifât İdâresi mümeyyizlerinden izzetli Mehmed Âdil Bey, boşandığı eşi Safiye Hanım'ın hidânesinde olan on dört yaşındaki Hüseyin Muzaffer'in kendisine teslim edilmesine

[473] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 16/24.
[474] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 35/51.
[475] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 38/57.

dair karar yer almaktadır.[476] Bu dava da diğerleriyle hemen hemen aynı gerekçeye sahiptir.

Hidâneyle ilgili davalar ele alındığında unutulmaması gereken bir husus da annelerin tutumudur. Mahkemenin verdiği bu kararlara karşı annelerin ne hissettiği ya da itiraz edip etmediklerini bilemesek de kolay kabullenecek bir durum değildir. Bazı dava kayıtlarında birden fazla çocuğu yanında bulunan anneden bütün çocukların alınarak babaya verilmesi de annenin düşeceği yalnızlığı ortaya koymaktadır.

Genel olarak benzer içeriğe sahip olan bu davalardan bir kısmında çocukların kendilerine teslim edilmesi talebinde gerekçe belirtilmişken[477] bazılarında ise herhangi bir gerekçeye değinilmemiştir.[478] Ancak hidâne kapsamındaki bu davaların genelinde bu hakkın kendisine verilmesini isteyen babanın talebini haklı çıkaran ve bu hakkın babaya geçişini kolaylaştıran husus "yaş" etkeni olarak dikkat çekmektedir. Zira bu yaşlar sekiz ile on beş arasında değişiklik göstermektedir Bu da bebeklik döneminden çıkıp çocukluk ve gençlik dönemine geçiş sürecidir ki anneye olan ihtiyacın en azından önceki sürece nazaran azaldığı dönemdir.

Bunların yanı sıra bütün dava kayıtlarında dikkatimizi çeken önemli bir husus da yukarıda İslamî açıdan da ele aldığımız üzere çocuğun hidâne hakkının öncelikli annede olma kararına mutabık kalındığıdır. Erkeğin statüsü ne olursa olsun göz önünde bulundurulmayıp, kararın tamamen çocuğun menfaati çerçevesinde ele alındığı anlaşılmaktadır.

1.3. İKTİSADÎ HAYATLA İLGİLİ 759 NO'LU ÜSKÜDAR ŞER'İYYE SİCİLİNDE GEÇENLER

1.3.1. Verâset

Verâset konusuna değinmeden önce bununla ilgili olması açısından ilk olarak taksimi ele alalım. Sözlük mânası "bölmek" anlamına gelen kısmet, hukukî olarak hisseli mallarda ortakların mallarını belirleme ve paylaştırma işlemine denilmektedir.

[476] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 37/55.
[477] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 10/13.
[478] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 14/20.

Haksızlığın oluşmaması ve bunun önüne geçilmesi açısından önemli olup, fıkıhta teferruatlı olarak ele alınmıştır. Taksim işleminin yapılması için şahısların kendi iradeleriyle mahkemeye başvurmaları gerekmektedir. Aksi halde kadı kendi isteği doğrultusunda taksim yapamamaktadır.[479] Verâset; miras, irs gibi kelimelerle aynı kökten gelmektedir.[480] Miras da; terekede hak ve hissesi olan kişilerin hisseslerinin miktarını bildiren hesap kaideleri anlamına gelmektedir.[481] İslam hukukunda miras hukukunu ifade etmek amacıyla "ferâiz" kelimesi kullanılmıştır.[482]

İncelenen kayıtlarda yer alan bir dava, ölen kişinin malının vârisleri arasında dağıtımıyla ilgilidir. Asâkir-i Hazret-i Şâhâne Topçu mîrlivâlığından mütekâ'id Mustafâ Paşa'nın vefat etmesiyle geride kalan terekesi hanımları; Emîne Hanım ile Hayriye Hanım ve bu iki hanımdan olan çocukları arasında taksim edilmiştir. Mustâfa Paşa'dan kalan miktar olan altmış dört sehm Emîne Hanım ve ondan olan çocukları; İsmâ'îl Hakkı, Hadîce, Zehrâ ile diğer eşi Hayriye Hanım ve çocukları; Ali, Gül ve Hamdiye(?) arasında paylaşılmıştır. Hanımlarına dört sehm verilip ikisininki toplamda 1/8 oranına ulaşmıştır. Kız çocuklarına yedi sehm ve erkek çocuklarına on dört sehm olmak üzere erkek çocukların payı kızların iki katı olacak şekilde herhangi bir ayrım yapılmadan taksim edilmiştir.[483] Bu kayıttan anlaşıldığı üzere tereke taksimi gelişigüzel olmayıp, hukuk çerçevesinde yapılmaktadır.

Diğer bir dava kaydı dönemin önde gelen şahsiyetlerinden olan şeyhülislam terekesidir. Kayıtta şeyhülislam Bodrumî Elhâc Ömer Lutfî Efendi'nin vefatı üzerine terekesinin nikahlı hanımına ve ondan doğan çocukları ile boşandığı hanımlarından olan çocuklarına dağıtılması yer almaktadır.[484]

Kayıttaki taksim yukarıdaki diğer davada olduğu gibi İslamî usullere göre yapılmıştır. Bu dava kaydında terekeye konu olan paranın Ömer Lutfî Efendi'nin görevi karşılığında devletten aldığı maaş tutarı olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim görevine karşılık henüz almadığı paranın vârislerine verilmesi yönündeki talepte de bu maaş

[479] Hamza Aktan, "Kısmet",*DİA*, XXV, İstanbul, 2002, s. 497.
[480] Hamza Aktan, *a.g.m.*, s. 143.
[481] Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, s. 411.
[482] Halil Cin - Ahmed Akgündüz, *Türk-İslam Hukuk Tarihi*, c. II, s. 123.
[483] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 7/11.
[484] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 11/16.

açıkça ifade edilmiştir. Bu kayıtta yer alan bilgilerden hareketle dönemin şeyhülislamı olan Ömer Lutfî Efendi'nin o dönemde aylık dört bin yedi yüz doksan bir kuruş aldığı anlaşılmaktadır.

Diğer bir dava ise Mehmed İzzet Efendi'nin ölümü üzerine verâsetinin hanımı ve çocukları arasında taksimini içermektedir. Verâset miktarı olan beş bin üç yüz elli kuruştan altı yüz altmış sekiz kuruş otuz parası hanımına olacak şekilde kalan tutar da iki oğlu arasında paylaştırılmıştır.

Verâsetle ilgili dava kayıtlarına bakıldığında terekenin İslamî esaslar çerçevesinde paylaştırılarak, herhangi birinin lehine ya da aleyhine olabilecek bir ayrıma gidilmediği anlaşılmaktadır.

1.3.2. Hibe

Sözlükte "karşılıksız vermek, bağışlamak" anlamına gelen hibe hukukî olarak, özel borç ilişkileri kısmında yer alıp, bir malın karşılıksız olarak başkasına temlikini ifade eden akittir. Bu akitte taraflara vâhib-mevhûbünleh, bağışa konu olana da mevhûb denilmektedir. Hibeyi belirtmek amacıyla Arapça'da hediyye, sadaka, atıyye, nihle, Türkçe'de bağış ve teberru gibi kelimeler kullanılmasına rağmen hibenin daha teknik ve hukukî bir terim olduğu ifade edilmektedir. Vasiyetle de benzer olmasına rağmen önemli bir yönüyle ondan ayrılan hibenin farkı, hayattayken verilmesi ve bunun beyan edilerek resmi kayda geçirilmesidir.485

Kur'ân-ı Kerimde'de486 hibe kelimesi geçmemekle birlikte aynı kökten gelen kelimelerde Allah'ın kullarına maddi-manevi ihsanını, karşılıksız verdiği nimetlerini ifade etmektedir.[487]

Hibe şartlı olarak yapıldığı gibi şartsız da yapılmaktadır. İncelenen defterde yer alan hibe kayıtlarının tamamında "… ben ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek üzere" ifadesiyle şartlı hibe yapılmıştır. Yapılan bu hibelerde hibeye konu olan şey;

[485] Ali Bardakoğlu, "Hibe", *DİA*, XVII, İstanbul, 1998, s. 421.
[486] Âl-i İmrân 3/8, 38; En'am 6/84; Meryem 19/49-50, 53; Şuarâ 26/21; Şûrâ 42/49.
[487] Ali Bardakoğlu, *a.g.m.*, s. 421.

hanımın kocasına[488], kocanın hanımına[489], babanın oğluna[490], kız kardeşe[491], damada[492] şeklinde akrabalık bağı taşıyan kişiler arasında yapıldığı gibi aralarında herhangi bir akrabalık, arkadaşlık vb. ilişki belirtilmeden[493] doğrudan kişinin adına yapılan hibeler de mevcuttur. Ayrıca kayıtlarda sadece Müslüman vatandaşın değil gayri müslimlerden olan Ermeni[494] ve Yahudi[495] Milletinden de bir kısım kimsenin mahkemeye başvurarak hibede bulundukları görülmektedir. Diğer taraftan Müslümanlar gibi bunlar da akrabalarından biri bile olsa malını hibe etiğinde kendi bakımını üstlenmeleri koşulunu dile getirerek, bu beyanı şartlı hibe ile belirtmişlerdir. Kişinin birinci dereceden yakını olan çocuğu ya da kardeşi bile bu şartla sorumlu tutulmuştur.

Defterde Mübâya'a-i dükkân ilâmı başlığıyla verilen kayıt, Fahriye Hanım'ın Üsküdar'da Kefçededе Mahallesi'nde bulunan sahibi olduğu bir kahve dükkânı ve tütüncü gediğini "… ben ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek üzere" şeklindeki beyanıyla kocası Abbâs Efendi'ye hibe ettiğine dair ilâmdır.[496]

Başka bir dava kaydında da yine aynı aileye mensup kişiler arasında yapılan hibeye rastlamaktayız. Kayıtta Zenciye Hadîce Kadın sahip olduğu müştemilâtıyla birlikte yarım hisseli evini kendisini ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek şartıyla damadı Ahmed Ağa'ya hibe ettiğini ifade etmiştir.[497] Yapılan bu iki hibede de kişiler arasında, kan bağı olmayıp evlilik neticesinde gerçekleşen aileye dayalı bir bağ olduğunu görmekteyiz.

Diğer bir dava kaydında; Hadîce Servet Hanım'ın hisseli olduğu ev ve dükkândan hissesinin yarısını kendisini ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek şartıyla Nebiye Hanım'a hibe ettiği yer almaktadır.[498]

---

[488] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 2/3.
[489] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 36/54, 39/60.
[490] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 28/41.
[491] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 12/17.
[492] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 5/9.
[493] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 9/12, 15/22.
[494] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 12/17, 39/60.
[495] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 28/41.
[496] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 2/3.
[497] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 5/9.
[498] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 9/12.

Burada dikkatimizi çeken husus hibede bulunanın ve hibeyi kabul edenin de kadın olduğu bilinmesine rağmen bu kişilerin birbirleriyle ilgili akrabalık, arkadaşlık vb. herhangi bir durumu belirtilmemesidir. Ancak hibenin şartına bakılırsa "… ben ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek" ifadesinden kişilerin birbirlerini önceden tanıma ihtimalini akla getirmektedir. Ayrıca kişinin böyle bir şartta bulunması o kişiye güvendiğini ve kendisine bakabileceği düşüncesine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Yukarıdaki kayıtla benzer başka bir davada ise Adeviyye Neş'erîz Hanım'ın sahibi olduğu ev ve hânı, gediği, kendisini ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek şartıyla Dördüncü Dâ'ire-i Belediyye Veznedârı Mehmed Âgâh Bey'e hibesi yer almaktadır.[499]

Bu kayıtta arada akrabalık vb. başka bir bağ belirtilmeden yapılan hibe dikkat çekmektedir. Üstelik "… ben ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek" ifadesiyle kadının böyle önemli bir şartı erkeğe sunması yönüyle de ilginçtir. Bu beyan kadının kendisini tanımadığı erkeğin bir nevi himâyesine geçme düşüncesi taşıdığından, o kişiye karşı güven duygusunu da yansıtmaktadır. Ayrıca kadının sağlık durumu belirtilmemişse de "… ölünceye değin" şartından yaşlılık ve hastalık gibi bakıma muhtaç olma durumlarında da Mehmed Âgâh Bey bakmakla sorumlu kılınmıştır. Bu yönüyle mesele dinî açıdan ele alınacak olursa iki kişi arasında mahremiyet mevzusundan hareketle hibede bulunulan erkeğin hibeyi yapan kadınla akraba olma ihtimali meselenin faklı bir boyutudur. Diğer taraftan kadının sahipsiz olma ihtimali de mevcuttur. Burada kesin bir neticeye varamasak da kadının Kanlıca'da Âsaf Bey Sahilhânesi olarak bilinen yerde ikamet etmesinden belli bir maddî güce sahip olduğu yüksek ihtimaldir.

Hibe ile ilgili başka bir dava kaydında Haydar Paşa Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne İnşâ'ât Me'mûru Ahmed Şâkir Efendi'nin vefat eden anne ve babasından kalma bahçesiyle birlikte evi "… ben ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek" şartıyla hanımı Emîne Münîre Hanım'a hibe etmesi yer almaktadır.[500]

[499] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 15/22.
[500] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 36/54.

Bu kayıtta Ahmed Şâkir Efendi'nin karısına bağışta bulunması günümüz anlayışına göre değişik bir yaklaşımdır. Zira eşler arasındaki evlilik esasının "iyi günde, kötü günde" birbirlerinin yanında olmalarına dayalı yönü düşünülürse hibede neden böyle bir şart öne sürüldüğü düşündürücüdür. Ayrıca kişinin ölümü halinde malı kanûnen varislere belli oranda paylaştırılmaktadır. Dolayısıyla Ahmed Şâkir Efendi bu hibede bulunmamış olsa bile karısına, beyan ettiği malın tamamı olmamakla birlikte belli bir miktarı zaten verilmektedir.

Aynı içerikli başka bir kayıt da Ermeni bir vatandaşa dairdir. Bu kayıtta teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Ermeni milletinden ve demirci esnâfından Karabet'in "… ben ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek" şartı ile kendi mülkiyetinde olan demirci dükkânı ve evi, hanımı Hatanik Kadın'a hibe ettiği belirtilmiştir.[501] Yukarıda değindiğimiz kayıtla benzer içeriklere sahip olan bu olay ise Ermeni karı koca arasında gerçekleşmiştir. Bu iki kayıtta farklı din ve milletten olan kimselerin aynı şartları beyan etmesi meselenin sosyolojik yönünü öne çıkarmaktadır. Bu husus dinî ve etnik açıdan daha ziyâde insanların ihtiyaçları doğrultusunda düşünülerek, bunun sosyolojik yönden ele alınması gerekmektedir.

Gayri müslimlerin geçtiği bir dava kaydında ise Teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Yahûdi milletinden Nesim Zunana'nın sahibi olduğu bahçesiyle birlikte evini oğlu Şemoil'e hibesi yer almaktadır.[502] Diğer davalarda olduğu gibi bunda da "… ben ölünceye değin görüp gözetmek" ifadesi geçmektedir. Bu kayıtta babanın çocuğuna hibede bulunmasında başka çocuğu olmadığı ihtimalini ya da varsa da içlerinden Şemoil'in onlara nazaran babasına yakınlığı düşünülmektedir. Ayrıca babanın "… ben ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek" şartını dile getirmesinden Şemoil'in bu sorumluluğu üstlenmeye uygun oluşu, babanın Şemoil'e olan yakınlığı veya onun babasına duyduğu evlatlık şuurunu da vurgulamaktadır.

Defterdeki kayıtlardan birinde, Ermeni iki kadın arasında yapılan hibe geçmektedir. Kayıtta Hâce Eskos Kadın bahçesiyle birlikte yarım hissesi olan evi kız

[501] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 39/60.
[502] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 28/41.

kardeşi Hâce Maryem'e kendisini ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek şartıyla hibe etmiştir.[503]

Bütün bu hibe kayıtlarında hibeye konu olan mallar veya hibe edilen kişiler değişse de öne sürülen şartın değişmediği görülmektedir. Gerek Müslüman gerekse gayri müslim olsun hepsinin ortak şartı kendisine ölünceye değin bakılması mevzusudur. Öne sürülen bu şart dönem itibariyle ele alındığında düşündürücüdür. Zira günümüz perspektifinde geniş aile kavramından çekirdek aileye dönüşümün bir ürünü gibi düşünülen böylesi mağduriyetlerin çok eski dönemlerde yaşanma ihtimaline karşı bu şekilde bir tedbir geliştirildiği düşüncesi bizleri şaşırtmıştır.

1.3.3. İbrâ

Sözlük anlamı; arındırmak, temize çıkarmak, yükümlülükten kurtarmak anlamına gelen ibrâ, hukukî olarak bir kimsenin başkasının zimmetinde olan hakkından vazgeçmesini ifade etmektedir. Hakkın, sahibi tarafından vazgeçilerek davâ konusu olmaktan çıkması anlamına gelmektedir. Ki böylece borç sonlandırılmış olur. Bu hususta hakkından feragat eden kimseye mübri', borcundan kurtulan kimseye mübre', ibrâ konusu olan mal ya da paraya ise mübreün minh denilmektedir.[504]

İbrâ, şartlarının gerçekleşmesiyle hak düşer ve dava konusu teşkil etmez. Mübri' ile mübre' arasındaki borç ilişkisi ise sona erer. Mübri'nin malından vazgeçtiğini beyan etmesiyle hak düştüğü için malını tekrar talep etmesi de mümkün değildir.[505]

İbrâ ile ilgili defterde yer alan kayıt Âişetü'l-Emsâl Hanım'ın boşandığı kocası Topçu Dâ'iresi Birinci Şu'be mümeyyizlerinden olan Mehmed Şerîf Bey'den alacağı kırk lira tutarıyla ilgilidir. Âişetü'l-Emsâl Hanım ifadesinde kocasının evlendiği gün kendisine yüz görümlülüğü olarak hediye ettiği elli adet lira-yi Osmânî değerinde altın üzerinde Flemenk taşı bulunan broşu ve sırma işlemeli kadife iki adet baş yastığı ve yorganını gereksiz ve haksız bir şekilde kullandığı gerekçesiyle toplam değeri yirmi adet lira-yi Osmânî tutarı (toplamda yetmiş adet lira-yi Osmânî) belirterek bunları

[503] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 12/17.
[504] H. Yunus Apaydın, "İbrâ",*DİA*, XXI, İstanbul, 2000, s. 263; Ömer Nasuhi Bilmen, *a.g.e.*, c. 8, s. 5.
[505] Fikret Karaman, İsmail Karagöz vd., *a.g.e.*, s. 287.

kocasından talep etmiştir. Ancak daha sonra kendi rızasıyla toplamda yetmiş lira-yi Osmânî olan bu miktarın otuzunu ibrâ ve ıskât[506] ederek kalan elli adet lira-yi Osmânîyi kendisine ödemesi beyanında bulunmuştur.[507]

Bu dava kaydında belirtilen eşyaların gereksiz kullanılması gerekçe gösterilerek boşanan kocadan buna mukabil hak talep edilmesi dikkate değerdir. Zira bu gerekçeyle olayı mahkemeye taşıması kadının karar yetkisini göstermektedir. Ayrıca kocaya böyle bir konudan dolayı hesap sorulması ev gereçlerinden olan malların kullanım hakkında erkeğe konulan bir sınır olarak düşündürmektedir.

Defterde yer alan kayıtların biri de Tophâne-i Âmire Dîvân-i Harb Re'îsi ferîkân-i kirâmdan yâverân-i hazret-i şehriyârîden sa'âdetlü diye zikredilen dönemin önemli şahsiyetlerinden Sa'îd Paşa'nın, boşandığı eşi Hadîce Na'îme Hanım ile gerçekleşen davalarıdır. Hadîce Na'îme Hanım Sa'îd Paşa'dan alacağı elli aded lira-yi Osmânî mihr-i mu'accel ve elli bir aded lira-yi Osmânî mihr-i mü'eccel miktar ile üç aylık hamile olduğunu belirterek iddeti süresince geçimini karşılaması amacıyla mahkemeye başvurmuştur. Bir süre sonra hamile olmadığını anlayınca mahkemeye tekrar başvurup, Sa'îd Paşa'dan alacağı miktarın bir kısmından ibrâ ve ıskât ederek sadece elli aded lira-yi Osmânî'yi kendisine ödemesini beyan etmiştir.[508] Bu davada Hadîce Na'îme Hanım'ın alacağı miktardan ibrâ etme sebebi belirtilmemişken, hamile olduğu zannıyla mahkemeye başvurup sonrasında hamileliğinin vukû bulmadığını beyan etmesi bu kararı almasındaki etken olarak düşünülebilir.

Diğer bir kayıt ise yukarıdaki dava ile benzer olup, boşanan çiftler arasındaki alacakla ilgili hakkın bir kısmından vazgeçilmesiyle ilgilidir. Dava Hâcer Nâciye Hanım ve İdâre-i Mahsûsa vapurları süvârîlerinden Mehmed Mirât Efendi arasında geçmektedir. Mehmed Mirât Efendi talâk-i vâhid-i bâyin ile Hâcer Nâciye Hanım'ı boşamıştır. Bunun üzerine Hâcer Nâciye Hanım da vekili aracılığıyla mahkemeye başvurarak Mehmed Mirât Efendi'den alacağı olan altı bin bir kuruş tutarındaki mehrini

[506] Bkz. Defterde geçen davalarda bununla alâkalı geçen yerlerde kullanılan ibrâ ve ıskât: bir kimse diğer bir kimseden olan hakkının tamamını ıskât veya bir miktarını hat ve tenzil ile o kimseyi bundan muaf kılar. Osman Öztürk, *Osmanlı Hukuk Tarihinde Mecelle*, İSAM, İstanbul, 1973, s. 76.
[507] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 34/50.
[508] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 13/18.

talep etmekle birlikte, bu miktarın iki bin kuruşundan vazgeçip kalan dört bin bir kuruşun kendisine ödemesini beyan etmiştir.[509]

İbrâ içerikli diğer bir dava kaydında ise Fâtıma Hesnâ Hanım boşandığı kocasından iki bin beş yüz bir kuruş mihr-i mü'eccel miktarı ve yaklaşık altı aylık hamile olduğu gerekçesiyle infakı için ödeyeceği altı yüz on iki kuruştan (toplamda üç bin yüz on üç kuruş) kendisine ödenen iki bin dokuz yüz yetmiş altı kuruşun dışındaki miktarı talep etmiştir. Ancak daha sonra mahkemeye başvurarak kendi rızasıyla bu miktarı ibrâ ve ıskât edip hakkından feragat ettiğini belirtmiştir.[510]

İncelenen defterde ibrâ konulu kayıtların birçoğu boşanan kadınların kocalarından alacakları mehir veya nafaka miktarlarının bir kısmından kendi rızalarıyla vazgeçmeleri üzerinedir. Onları bu karara vardıran sebep beyan edilmese de boşandıkları kocalarının bu mehirleri kendilerine vermediğinden hareketle onları müşkil durumda bırakacak bir sondan kaçınma düşüncesi olabilir. Ancak ibrâ ile ilgili yer alan bu dava kayıtlarına bakıldığında erkeklerin üst sınıfa mensup kişilerden olduğu düşünülürse bu tespit yetersiz kalmaktadır. Nitekim aralarında paşa gibi devletin yüksek rütbeli görevlilerinin gelir seviyeleri dikkate alındığında mehirlerinde ödeme güçlüğü çekmesi düşündürücüdür.

Başka bir dava kaydında ise ibrâ konusu alacak ücretle ilgilidir. Kayıtta Şevkiye Hanım'ın hizmetinde dokuz yıl iki ay süresince çalışan Fâtıma Hanım'ın vefat etmesi üzerine vârisi olan babası Alî Osmân Ağa, Şevkiye Hanım'ın kendisine ödeyeceği toplamda altı bin dokuz yüz elli beş kuruştan altı bin iki yüz elli beş kuruşunu kendi rızasıyla ibrâ ve ıskât ettiğini beyan ederek, kalan miktar olan yedi yüz kuruşu ödemesine dair ilâmdır.[511]

Bu dava kaydı yoksulluk sebebiyle başka bir evde yatılı olarak çalışan bir kadının alacağı tutardan yine ihtiyaç sahibi babanın maddi gelirinin yetersizliğine rağmen hakkının büyük bir kısmından vazgeçmesi yönüyle dikkat çekicidir.

[509] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 17/27.
[510] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 36/53.
[511] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 27/40.

1.3.4. Bey' (Mübâya'a)

Sözlükte; mübâdele anlamına gelen bey' (çoğulu büyû'), genel mânada alışveriş ve ticareti, hukukî olarak da satım akdini ifade etmektedir. Mübâya'a ise daha çok alış-veriş mânası taşımaktadır. Satım akdinde taraflar, iki malın karşılıklı olarak değişimi konusundaki iradelerini, hukukî bir sonuç doğuracak şekilde birleştirmelidir. Bu akdin üç esası vardır. Birincisi taraflar; yani satıcı (bayi') ve alıcı (müşteri), ikincisi; tarafların akit konusundaki iradelerinin birleşimi anlamına gelen icap ve kabul, üçüncüsü ise satışa konu olan mal (mebî') ve bedeldir (semen).[512]

Üç tür bey' olup, bunlar içerisinde bey'-i bât kesinlik anlamı taşımaktadır ki bununla satış gerçekleşmiş demektir. Ayrıca bey' denilince öncelikle satım akdini taşıyan mana düşünülmektedir. Bey'-i bi'l-vefâ ise ikinci bir malı kararlaştırılan süre içinde bedelini geri vererek almak şartıyla yapılan satım akdidir. Müşteri bu suretle satın aldığı şeyi başkasına satamayacağından bu durum, rehin hükmündedir. Bey'-i bi'l-istiğlâl da kişinin bir malı bizzat kendisi kiralamak üzere birisine vefâen vermesidir.[513]

Defterde Mübâya'a-i dükkân ilâmı[514] başlıklı davada içeriği incelediğimizde hibe ile ilgili kayıt olduğundan bu davaya hibe konusunda yer verdik.

1.3.5. Deyn (İdâne)

Sözlük anlamı; ödünç, semen, ve hazırda bulunmayan şey anlamına gelen deyn, ıstılahta borç alma, satın alma, kefil olma gibi bir yolla zimmette sabit olan şey anlamına gelmektedir. Mecelle'deki tarifi oldukça geniş olup, zimmette sabit olan anlamına gelmektedir. Bu tanıma göre deyn semen, ücret, nafaka, zekât gibi her türlü malî borcun yanı sıra karz kelimesini de ifade etmektedir. Borç veren kimseye yani alacağı olana dâyin; borç veya ödünç alan borçluya ise medyûn veya medîn denir.[515]

[512] Ali Bardakoğlu, "Bey'", *DİA*, VI, İstanbul, 1992, s. 13-14; Ömer Nasuhi Bilmen, *a.g.e.*, c. 6, s. 5, 6.
[513] Ömer Nasuhi Bilmen, *a.g.e.*, c. 6, s. 7-8.
[514] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 2/3.
[515] Mehmet Âkif Aydın, "Deyn", *DİA*, IX, İstanbul, 1994, s. 266.

İncelenen defterde yer alan borçla ilgili kayıtların bazıları birbirini tanıyan insanlardan oluşurken bazıları ise boşanan eşler arasındadır. Birkaç örnekle bunlara değinelim.

Defterde geçen davalardan ikrâr-i deyn başlıklı kayıt Livâ Kumandanı Mîrlivâ ElhâcGâlib Paşa'nın vefâtı üzerine Mısır Çarşısı attârlarından Sâlih Efendi'nin kendisine ödeyeceği miktarla ilgilidir. Salih Efendi yetmiş aded lira-yi Osmânî borcundan iki-bin sekiz yüz yetmiş kuruşunu ödemiş kalan miktarı tamamlamadan alacaklı Gâlip Paşa vefât etmiştir. Bunun üzerine Salih Efendi müteveffanın vârislerinden olan, hanımı Fâtıma Sadberg ve çocuklarına borcunu peşin ödemeye gücü yetmediğini gerekçe göstererek kalan tutarı elli yedi ay on altı günde tamamlayacağını vekili aracılığıyla bildirmiştir.[516]

Bu dava kaydında borca konu olan tutar ikisine kalan terekeden dolayıdır. Ancak tereke sahibinin adı geçmesine rağmen Gâlip Paşa ya da Salih Efendi ile aralarındaki bağa değinilmemiştir. Bu iki kişinin aynı terekeden pay almaları ise birbirleriyle olan yakınlık bağının varlığını göstermektedir.

Bu kayıttaki diğer bir husus da borç üzerinden taksitlendirme sistemi esas alınarak ödeme planı yapılmasıdır. Ayrıca borçlunun her ay elli kuruşu ödeyerek elli yedi ay on altı günde borcunu tamamlayacağını belirtmesi düzenli ödeme yapacağını göstermektedir.

İkrâr-i deyn ilâmı başlıklı diğer bir dava kaydı ise mektep kalfası Bolulu Süleymân Efendi'nin satın aldığı evin dört yüz yetmiş beş kuruş değerindeki borç tutarıyla ilgilidir. Süleyman Efendi'nin tek seferde ödeme güçlüğü çektiği bu miktar için on bir ay yirmi günde her ay belli bir kısmını verme şeklindeki beyanına mahalle imamının da şahitlik etmesiyle bu taahüd kayda geçirilmiştir.[517]

Yukarıdaki kayıtla benzer özellik taşıyan bu davada da kişiye taksit imkanı tanınması kolaylık esasının dikkate alınmasına yönelik bir uygulamadır. Ödeme

[516] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 39/59.
[517] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 26/38.

planında aylık kırk kuruş olacak şekilde toplam miktarı on bir ay yirmi gün süresinde tamamlama beyanı sabit tutarla düzenli bir şekilde borcun ödeneceğini göstermektedir.

Bu dava kayıtlarından hareketle farklı sebeplerle borçlu olan kişilerin ödemeye imkanları olmadığı zamanlarda onlara kolaylık gösterilerek taksitlendirme yapılmasında ay ve gün hesabı netleştirerek, gelişigüzel ya da plansız bir taksitlendirme anlayışından kaçınıldığı görülmüştür.

Diğer bir kayıt ise birinci dereceden yakın olan kişiler arasında gerçekleşen borç davasıdır. Fâtımatü'z-Zehrâ Hanım vekili aracılığıyla, boşandığı kocası Hüseyin Ağa'nın evlilikleri esnasında kendisinden borç alıp harcadığı yirmi beş adet Osmânlı lirasını kendisine ödemekten kaçınması üzerine mahkemeye başvurmuştur. Hüseyin Ağa ise mahkeme tarafından kendisine bildirilen bu habere tamamen itiraz ederek, bu iddiayı doğrulayacak herhangi bir şahit olmadığı gerekçesiyle reddetmiştir. Mahkeme ise bu konu üzerinde iki tarafın da tartışmasına karşı çıkarak, bu konuda yasak koymuştur.[518]

Yukarıdaki davaya benzer başka bir davada da Zelîhâ Nesîme Hanım'ın boşandığı kocası Yûsuf Kenan'a evliyken ödünç verdiği miktarı kendisine iade etmesi yönündeki talebi yer almaktadır.[519]

Yine başka bir dava içeriğinde de evliliği esnasında kocasına verdiği borç tutarı olan beşi bir yerde bir mecîdî altını boşandıktan sonra geri istediğine yönelik Muzaffer Hanım'ın beyanı yer almaktadır.[520]

Görüldüğü üzere bu üç davada da konu aynı olup, boşanan eşler arasında yaşanmıştır. Kayıtlardaki miktarlar farklı olmakla birlikte eşlerin evlilikleri süresi içerisinde aralarında borç mevzusunun geçmesi ilginç bir tutumdur. Zira evlilik, eşler arasında bireysellikten ziyade ortak faydaya yönelik hareket etmeyi gerektirdiğinden eşlerin birbirlerine borç vermesinin bu anlayışa uygun olmadığı düşünülebilir.

[518] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 16/25.
[519] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 22/31.
[520] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 32/47.

1.3.6. 759 No'lu Üsküdar Şer'iyye Sicilinde Geçen Meslekler

Müstahdem[521], odacı[522], seyyâr veznedâr[523], ketebe[524], (araba vapuru) tâ'ifesi[525], debbâğ esnâfı[526], mü'ezzin[527], mühendis[528], (Topçu Mîrlivâlığından) mütekâ'id[529], (Kuleli Mektebi) Hâfız-ı Kütüb[530], (İstanbul Vapur-i Hümâyûnu'nda Sanâyi'-i Sıbyân Müsikası'nda) Gedikli-i Sâlis[531], şeyhülislâm[532], paşa[533], Reji İdâresi hademesi[534], Altıncı Ordu-yi Hümâyûnu Kırk İkinci Alay'ın Birinci Tabur'un Cerrâh kolağası[535], veznedâr[536], müstahdem polis[537], imâm[538], kapıcı[539], (İdâre-i Mahsûsa vapurları) süvârî[540], kassâb[541], serveznedâr[542], (Asâkir-i Hazret-i Şâhâne) kolağası[543], başkâtib mu'âvini[544], başkâtib[545], eczâcı hademesi[546], hademe[547], polis[548], manav esnafı[549], mektep kalfası[550], süvârî onbaşı[551], bakkal esnâfı[552], bilet me'mûru[553], komiser[554], sarraf[555], süvârî mîrlivâları[556], kuyumcubaşı[557], binbaşı[558], yüzbaşı[559], kayıkçı[560], fabrika

[521] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 1/1.
[522] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 1/2, 5/9.
[523] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 1/3.
[524] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 4/6, 10/14, 13/18, 14/21, 17/26, 20/30, 22/30, 22/31, 25/36, 31/46, 32/46, 37/56.
[525] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 4/7.
[526] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 4/8.
[527] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 7/11.
[528] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 7/11; 12/17.
[529] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 7/11.
[530] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 10/13.
[531] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 11/15.
[532] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 11/16.
[533] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 13/18, 39/59.
[534] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 14/19.
[535] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 14/20, 15/23
[536] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 15/22.
[537] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 16/24, 23/32, 41/62.
[538] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 16/25, 25/35, 26/38, 31/46, 38/58.
[539] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 16/25, 25/35,36/53.
[540] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 17/27.
[541] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 18/28.
[542] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 19/29.
[543] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 20/29.
[544] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 22/30, 36/54.
[545] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 22/30, 33/49.
[546] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 24/33.
[547] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 24/33, 32/47.
[548] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 24/34.
[549] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 26/37, 30/46.
[550] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 26/38.
[551] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 27/39.
[552] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 28/41.
[553] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 28/43.
[554] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 29/44.
[555] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 30/46.
[556] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 30/46.
[557] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 31/46.
[558] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 32/46,35/51.
[559] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 32/46, 38/57.

tesviyecisi[561], serçavuş[562], (Topçu Dâ'iresi Birinci Şu'be) mümeyyizlerinden[563], (Zabtiye Süvâri Altıncı Tabur) bölük efradı[564], inşâ'ât me'mûru[565], (Evkâf-i Hümâyûn Masârifât İdâresi) mümeyyiz[566], (Livâ) kumandanı[567], attâr esnafı[568], demirci esnâfı[569], serdümen[570], işçi[571], eczacıbaşı[572], nâib[573], kahveci esnâfı[574], (Mekteb-i Hukûk-i Şâhâne) Me'zûnu[575]

1.4. 759 NO'LU ÜSKÜDAR ŞER'İYYE SİCİLİNE YANSIYAN BAZI HUKUKÎ ISTILAHLAR

1.4.1. Vekâlet

Sözlükte "birine güvenmek, bir işi güvenilir kimseye bırakmak" anlamına gelen vekl kökünden türeyen vekâlet, fıkıhta ise bir kimsenin kendi adına hukukî işlem yapma yetkisini başka birine vermesi ve bu yetkiyi ifade etmektedir. Kendisine yetki verilene vekil**,** işin sahibine müvekkil, yetki dâhilindeki işe ise müvekkelün-bih denilmektedir. Kişinin bir konuda başkasına vekâlet vermesi için öncelikle o işte yetki sahibi olması gerekmektedir. Ayrıca vekâlet işinde icap-kabul esastır. Akidlerde akid konusunun net ve taraflarca bilinir olması ilkesiyle vekâlet konusunun da müvekkilin amacının gerçekleşmesine imkân verecek derecede belli ve bilinir olması lazımdır. İfayı imkânsızlaştıracak kadar bilinmezlik akdin kuruluşunu engel olmakla beraber bütün ayrıntıların belirtilmesi şart değildir.[576] Ancak kişiler, vekâlet şartları olan âkil ve

[560] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 32/46.
[561] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 32/47.
[562] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 33/48.
[563] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 34/50.
[564] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 35/52.
[565] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 36/54.
[566] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 37/55.
[567] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 39/59.
[568] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 39/59.
[569] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 39/60.
[570] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 42/64.
[571] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 43/65.
[572] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 43/66.
[573] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 43/66.
[574] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 44/67.
[575] *Üsküdar 759No'lu ŞS.*, 19/29.
[576] Bilal Aybakan, "Vekâlet", *DİA*, XXXXIII, İstanbul, 2013, s. 1, 2.

mümeyyiz olma, vekil tayin edildiği hususa mûttali olma, cehâlet-i fahişe (ileri derecede bilinmezlik) ile meçhul olmama gibi şartlara sahip olmaları halinde vekil olabilirler.[577]

Vekâlet genel olarak, bir kimsenin yapmakta bağımsız olduğu bey' ve şira, îcâr ve isticâr, rehin ve irtihân, hibe ve ittihâb, sulh ve ibrâ, ikrâr ve dava, şuf'a ve kısmet talebi, borcu ifa ve istifâ, mal kabzı gibi durumlarda verilebilirken; belli bir şarta, belli bir zamana bağlı olarak ya da kayıtsız şartsız da verilebilir. Vekile ait yetkinin kapsamı öncelikle müvekkilin akid esnasında açıkladığı irade beyanından anlaşılmaktadır.[578]

Belirli bir zaman, mekan vb. şeylerle sınırlandırılma getirilmeyen vekâlete; vekâlet-i mutlaka denilmektedir. Bu aynı zamanda vekâlet-i mürsele şeklinde de ifade edilmektedir. "Seni bu hususta vekil tayin ettim." gibi beyanla yapılmaktadır.[579]

Geneli işâr eden bir tabir ile yapılan birçok muâmelâtı (alışveriş, kira, hibe, borç vb.) kapsayan vekâlete ise vekâlet-i âmme denilmektedir. Vekâlet-i mufavvaze de denilen bu tür de, "Seni bütün umuruma bakmak üzere tevkil ettim" beyanı ile yapılmaktadır. Vekilin her defasında azledilerek yenilendiği vekâlete ise vekâlet-i devriye denilmektedir. "Seni ne vakit azledersem vekilim olmak üzere şu işime tevkil ettim" beyanı bu yönde bir ifade şeklidir.[580]

İncelenen defterdeki kayıtlara bakıldığında bu davaların bazılarına şahısların kendileri katılırken bazılarına ise vekilleri katılmıştır. Bu vekillerin tayini bazı hallerde mahkeme yoluyla olup, ümenâdan[581], imamlardan[582] veya herhangi bir meslek belirtilmeden ünvanlarıyla birlikte ismi yazılan şahıslar görevlendirilmiştir. Bazı davalarda ise davalı olan kişilerin mahkemeye katılmaması ya da herhangi bir vekil göndermemesi durumunda mahkemenin bu kişilerle ilgili olan davayı takip etmesine yönelik vekil tayin ettiği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan çocuklarla ilgili davalarda da mahkemenin vekil tayin ederek onların mağduriyetinin önüne geçildiği anlaşılmaktadır.[583] Bu da çocuk haklarının önemsendiğini gösterir ki kendi hakkını

[577] Ömer Nasuhi Bilmen, *a.g.e.*, c. 6, s. 316-317.
[578] Bilal Aybakan, *a.g.m.*, s. 2-4, , *a.g.e.*, VI, s. 323-325.
[579] Fikret Karaman, *a.g.e.*, s. 689, Ömer Nasuhi Bilmen, *a.g.e.*, c. 6, s. 311.
[580] Ömer Nasuhi Bilmen, *a.g.e.*, c. 6, s. 312.
[581] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 20/30.
[582] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 16/25.
[583] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 20/30.

savunamayacak acizlikte olan bu kişilerin hakları mahkeme vasıtasıyla garanti altına alınmış olur.

Vekil tayin edilerek takip edilen davaların boşanmanın neticelerinden olan mehir-nafaka[584], borç[585], velâyet[586] gibi hususlarla ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

1.4.2. İspat

Sözlükte "devam, istikrar, gerçekleşme" anlamını taşıyan sebt kökünden türeyen ispat(isbât)", "bir şeyi açıklığa kavuşturma, delil getirme, bir hak veya olgunun gerçekliğini delille ortaya koyma" anlamına gelmektedir. Yargılama hukukunda özel bir anlam taşıyıp, mahkemede ileri sürülen ve hukuki sonuçları bulunan bir iddianın gerçekliği konusunda kesin bilgi ya da galip zan oluşturacak şekilde delillendirmeyi ifade eder. İspatın konusu mahkemede taraflar arasında çekişmeye konu olan hak veya olgudur. İspat olgusu hukuk açısından oldukça önemlidir. Nitekim iddianın mahkeme önünde hukukun çizdiği kurallar dahilinde, delil ve usullerle ispat edilmesi esastır. Yargılamada zan ve tahmine dayalı hüküm vermeyi önleyip, objektifliği ve kanuniliği sağlama adına zanna değil de kesin delile dayandırma önemli bir husustur. Ayrıca şahitlik ve ikrâr da ispat vasıtaları arasındadır. Açılan bir davanın sonuçlanması için hakkında başvuru yapılan iddianın ispatlanması ya da çürütülmesi gerekmektedir. İspat sorumluluğu davacıya savunma hakkı da davalıya aittir. Davacı iddiasını ispatlayacak bir delil sunamadığı takdirde yapılabilecek şey yemin ettirmektir. Bu durumda hâkimin takdir yetkisini kullanması da mümkündür. Ancak yargılamada ispatını delile dayandıranın lehine sonuçlanma ihtimali yüksektir.[587]

Defterde de örneğine rastladığımız bazı dava kayıtlarında davacı ya da davalıdan herhangi birinin iddiasını ispat etmesi kararı yer almaktadır. Bu husus borç[588], boşanma[589], evlilik[590]vb. konularıyla ilgili olup, iddiayı ispat edecek şahit vb. delil getirilmesi istenmiştir.

---

[584] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 25/35.
[585] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 30/46.
[586] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 35/51.
[587] Ali Bardakoğlu, "İsbat", *DİA*, XXII, İstanbul, 2000, s. 492.
[588] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 16/25.
[589] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 4/8.

Defterde geçen ve evlilikle ilgili olan ke'l-evvel zevcesi olduğuna hükm ve itâ'at ilâmı başlıklı kayıtta Hadîce Hanım'ın mahkemeye başvurarak kocası Mehmed Ağa'ya açtığı dava yer almaktadır. Davada Hadîce Hanım kocasıyla sürekli tartıştıklarından bir yıl önce kocasının kendisine "… eğer ben seni bir dahî darb ü münâza'a eder isem talâk-i vâhid-i bâyin ile benden boş ol." şeklinde beyanı olmasına rağmen sözünde durmayarak kendisiyle münâza'aya devam etmesini gerekçe göstererek evliliklerinin son bulduğunu belirtmiştir. Buna bağlı olarak da Mehmet Ağa'dan alacağı olan yedi yüz elli bir kuruş mihr-i mü'ecceli kendisine ödemesini istemiştir. Ancak mahkeme durumu Mehmed Ağa'ya bildirdiğinde kendisi bunu reddederek, Hadîce Hanım'ın da şahiti ve ispatı olmadığından mahkeme Mehmet Ağa'yı lehinde karar vererek, evliliklerinin devamına hükmetmiştir.[591]

Bu ve benzeri davalarda, davacının beyanına karşın davalının iddiayı reddederek ispatını istemesine rağmen bunun mümkün olmadığı hallerde genellikle davalı lehinde karar çıktığı anlaşılmaktadır. Burada mahkemenin bu tutumundan adalet düşüncesinin öne çıktığı düşünülebilir.

1.4.3. Hüküm

Sözlükte "iyileştirmek amacıyla menetmek, düzeltmek, karar vermek" alamına gelen hüküm, isim olarak "ilim, derin anlayış; siyasî hakimiyet, karar ve yargı" anlamına gelmektedir.[592]

Yine; isnad etmek, bu iş böyledir ya da değildir gibi emir ve irade anlamında kullanılmaktadır. Hukukî anlamıyla; inceleme ve muhâkeme sonucunda hâkimin, taraflara tanınan hak ve salâhiyetleri, sorumlu oldukları vazifeleri, taraflara ve maznuna ait bütün hak ve sorumlulukları tespit ve tayin eden kararını ifade etmektedir.[593]

Defterde geçen isbât-ül hüküm başlıklı kayıtta yer alan bilgi; boşanmış bir çiftin alacak-verecek meselesi üzerinedir. Bâb-i Vâlâ-yi Ser'askerî Nizâmiye Serveznedârı sa'âdetlü Elhâc Mehmed Efendi, boşandığı hanımı Habîbe Hûriye

[590] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 4/8.
[591] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 4/8.
[592] İlyas Üzüm-Muhammed Ebü'l-Feth El-Beyânûnî, "Hüküm", *DİA*, XVIII, İstanbul, 1998, s. 464.
[593] Himi Ergüney, *a.g.e.*, s. 180.

Hanım'dan alacağı olan on bin kuruş değerinde salkım diye adlandırılan kıymetli bir çift pırlanta küpe ve bin seksen kuruş kıymetinde altın saat kordonunun yanı sıra ortak mülkiyetleri olan konağın, vergisi, tamir giderleri ve çalışanların ücret, yiyecek, giyecek masraflarının tutarını vekili aracılığıyla talep etmiştir. Mehmed Efendi bu talebinde pırlanta küpe ve saat kordonunu duruyorsa aynen durmuyorsa değeri olan tutarı ve Habîbe Hûriye Hanım ile ortak ödemeleri gereken konağın masraf ve giderleri için otuz bin altı yüz seksen sekiz kuruşu kendisi karşıladığından bu paranın borç mahiyetinde olması gerekçesiyle kendisine ödenmesini beyan etmiştir. Ancak Habîbe Hûriye Hanım pırlanta küpe ve saat kordonunu evlilikleri esnasında Mehmed Efendi'nin kendisine hibe ettiğini söyleyerek, mülkiyetinin kendisine ait olduğunu iddia etmiş, konağın giderlerini de ödemeyi reddetmiştir. Mehmed Efendi bunu kabul etmeyip Habîbe Hûriye Hanım'ın konağın masraf tutarı olan otuz bin altı yüz seksen sekiz kuruşu şahitlerin huzurunda ödeyeceğine dair ifadesinin olduğunu ileri sürmüştür. Mahkeme şahitlerin beyanına başvurarak bu iddianın doğru olduğuna kanaat getirmiş ve Habîbe Hûriye Hanım'ın Mehmed Efendi'ye olan konağın giderlerine dayalı borcunu ödemesi hükmüne varmıştır.[594]

Bu dava kaydında kadının ziynet eşyası olan takılarının boşandıktan sonra erkeğin tasarruf ve mülkiyetinde olmadığı anlaşılmaktadır. Mahkemenin, dönemi itibariyle oldukça kıymetli ve maddi değeri yüksek olan takıları kadının tasarrufunda bırakarak lehinde karara varması kadın haklarına yönelik önemli bir anlayışı yansıtmaktadır. Ayrıca maddi değere sahip malların kadına bırakılması olası bir mağduriyet halinde güvence niteliğinde düşünülebilir.

Başka bir dava ise alacaklı yetim kardeşlerin haklarıyla ilgili içeriğe sahiptir. Müteveffa Sâliha Hanım'ın çocukları Alîşân ve Ca'ferü's-Sâdık'ın mallarını borç olarak alan Refîk ve Behcet ve Râkım Beyler ile üvey vâlideleri Cenân Hanım'dan alacakları olan üç yüz adet tam yüzlük mecîdî altını ile meblağ-i mezkûrun üç yıl süreyle bâ-devr-i şer'î ribh-i[595] mülzemi olan yüz sekiz adet tâm yüzlük mecîdî altınla birlikte toplamda

[594] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 19/29.
[595] Muamele-i Şeriyye: Karz/borç alırken ya da zimmette sabit bir borcun vadesini uzatırken haram olan faizden kurtulmak için tahakkuk edecek fazlalığın satım aktinden kaynaklanmış olmasını sağlamak üzere yapılana hile-i şeriyyeye muamele-i şeriyye denilmektedir. Daha önce zimmette sabit bir borcun vadesinin uzatılması söz konusu olduğunda yapılan muamele-i şeriyyeye, devr-i şer ya da devir denilmektedir.

dört yüz sekiz altınla ilgili hüküm yer almaktadır. Bu davada konuyla ilgili borçlu tarafın çok defa mahkemeye çağırılmalarına rağmen katılmamaları ve herhangi birini vekil de göndermemelerinden dolayı mahkemenin tayin ettiği vekil vasıtasıyla karara varılmıştır. Borcun bir kısmını ödeyen bu kişiler, paranın kalan kısmını ödemeyi vekilleri aracılığıyla reddetmişlerdir. Ancak mahkeme bu tutum karşısında şahitlerin dinlenmesine karar vermiş ve onların beyanına ittifakla bu paranın tamamının çocuklara ödenmesine hükmetmiştir.[596]

Bu davada iki yetim çocuğun alacağı 300 adet tam yüzlük mecidi altın üzerinden hesaplanan üç yıllık nemanın (108 adet mecidi altın) da ilave edilerek toplam tutarın ödenmesi kararında nema göze çarpmaktadır. Bunun da gelişigüzel olmayıp, standart oranı üzerinden %15 artırıldığı anlaşılmaktadır. Burada geçen nema kavramı dinî açıdan ele alınarak, ulema tarafından sorgulanmış ve caizliği konusunda çeşitli fikirler ileri sürülmüştür. Varlığı muâmele-i şer'iyye niteliğinde görülüp, yetim malının korunması ve zamanla miktarda değer kaybını önlemeye yönelik bir amaç doğrultusunda olduğu düşünülebilir.

Bu dava kaydından anlaşılacağı üzere mahkemelerin adalete önem vererek kendi hakkını savunmayacak yaşta olan çocukların kanun önünde haklarının korunmasına önem verilmiştir. Bu yönde vekil tayin edilmiş ve iddianın doğruluğunun ortaya çıkması için şahit istenmiştir.

Muamele-i şeriyye yapılmaksızın ribh alınamaması hususunda vakıf, yetim ve akıl hastaları için istisna getirilmiştir. Buna göre borçlu; vakıf, yetim ya da akıl hastasının masraflarına harcanmak üzere teberru şeklinde ribh namına ödeme yapabilir ve bunu daha sonra anaparaya sayamaz. Muamele-i Şeriyye belgelerinde ribh için farklı oranlarla karşılaşılmakla beraber devlet tarafından koyulan bir üst sınırın olduğu görülür. XVIII. yüzyılın ikinci yarısına ait birçok belgede %15'in üzerinde ribh alınamayacağı, bunun üzerinde alınan ribhin anaparaya sayılacağı ifade edilmektedir. XIX. yüzyılda (1268 ve 1280 yıllarında) yayınlanan iki ayrı Murabaha Nizamnamesinde oranın %12'ye düşürüldüğü görülür. Ancak yetimler ve bazı haller bunun dışında tutularak %15 oranı devam etmiş olmasına rağmen incelememize konu olan defter XIX. yüzyıla ait olup, %12lik ölçüye göre hesaplandığı tespit edilmiştir. Nitekim 300 adet tam yüzlük mecidi altına üç sene zarfında 108 adet mecidi altın istenmiştir ki bu da %12ye tekabül etmektedir.(*Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 20/30.) Muamele-i Şeriyye genellikle bir yıllığına yapılmakta ve yetim vasilerinin daha ziyade vermiş oldukları borca mukabil kefil almayı tercih ettikleri görülmektedir. Bkz. Süleyman Kaya, "XVIII. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Nazari ve Tatbiki Olarak Karz İşlemleri", *Doktora Tezi*, SBE, İstanbul, 2007, s. 14, 40, 53–54, 61, 68, 78.

[596] *Üsküdar 759 No'lu ŞS.*, 20/30.

İKİNCİ BÖLÜM

759 NO'LU ÜSKÜDAR ŞER'İYYE SİCİLİNİN ÖZELLİKLERİ ve TRANSKRİPSİYONLU METNİ

2.1. 759 NO'LU ÜSKÜDAR ŞER'İYYE SİCİLİNİN ÖZELLİKLERİ

759 numaralı şer'iyye sicili Üsküdar Kadılığı'na ait 1316-1317 yılları arasındaki kayıtları ihtiva etmektedir. Defterin orjinali ebruli ciltlidir. Numaralama usulü ise sayfadır. 57x21 ebatlıdır. 199 sayfadan oluşmakla birlikte boş sayfalarda mevcuttur. Ve 46-196, 198, 199 numaralı sayfaları da boş olanlardır. Defterdeki bazı dava kayıtlarında derkenar bulunmaktadır. Davalar talik yazı çeşidiyle kaleme alınmıştır.

Defterin başında ilâmât sicili olduğu beliritlmesine rağmen sonunda "kassâm sicili" olarak yazılmıştır. Ancak defterin içerisindeki kayıtlardan ilâmât olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca defterde yer alan dava numaralarında iki davaya da aynı numara verilmiştir. Bunların ikisi de 46 şeklinde numaralandırılmıştır.

2.2. 759 NO'LU ÜSKÜDAR ŞER'İYYE SİCİLİNİN TRANSKRİPSİYONLU METNİ

Hû

anL [Şevval] ilâ C (c. evvel)

Bil fi'il Anadolu Kadî'askeri Ra'fet Efendizâde semâhatlü İbrahim Edhem Efendi Hazretleri'nin nâibi fazîletlü Es- Seyyîd Mehmed Hâlid Efendi'nin zamanında vuku' bulan i'lâmât-ı şer'îyye sicilidir.

Fî gurre-i [Şevvâli'l-Mükerrem] 1316

1316 ve 1317 seneleri behâ

İ'lâmât-ı Üsküdar Mahkemesi behâ

Sahîfe 1(Mühür)

Yâ Ganî yâ Allâh, yâ Fettâh yâ Rezzâk

Kâtib Mustafâ Efendi, Zamm-i nafaka i‘lâmı, Numero 1

Zikrî âtî sagîrenin vâlidesi olup mahmiyye-i İstanbul’da Karagümrük civârında Keçecipîri mahallesinde sâkine ve zâtı ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe Fâtıma Hûriye Hanım bt. Abdullâh Osmân Medîne-i Üsküdar mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde mezbûre Fâtıma Hûriye Hanım’ın vâlidesi olup mahalle-i mezkûrede sâkine kezâlik zâtı ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe Fâtıma Habîbe Hanım bt. Mustafâ hâzıra olduğu hâlde ve zevc-i sâbıkı olup medîne-i mezkûrede Çakırcı Hasan Paşa mahallesinde sâkin Bâb-i Vâlâ-yi Ser‘askerî ... Dâ’iresi’nde müstahdem olup bu kerre terfî‘an ve Dördüncü Ordu-yi Hümâyûn’a azîmeti mukarrer olduğu tebeyyün (?) eden Asâkir-i Şâhâne kolağalarından Mehmed Âdil Efendi b. Mehmed muvâcehesinde mûmâ ileyh Mehmed Âdil Efendi ile mukaddemâ zevciyyet beynimizde kâ’ime iken mûmâ ileyh Mehmed Âdil Efendi’nin firâşından hâsıla ve benden mütevellide ve bi hakki’l-hidâne hâlen hacr ve terbiyemde olan tahmînen dört buçuk yaşında işbu hâzıra-bi’l-meclis Emîne Enîse nâm sagîrenin nafakası-çün yedimde olup sene-i sâbıka bin üç yüz on beş senesi Zilka‘deti’ş-Şerîfe’sinin dördüncü günü târîhiyle müverraha hâlen bilfi‘il Dârü’l-Hilâfeti’l-‘Aliyye (?) Kâdısı semâhatli Es-Seyyid Mehmed Ziyâ’üddîn Efendi hazretlerinin mühürleriyle mahtûm işbu bir kıt‘a i‘lâm mantûkunca vâlidem hâzıra-i mezbûrenin talebiyle pederi mûmâ ileyh Mehmed Âdil Efendi üzerine şehriye yetmiş guruş nafaka farz ü takdîr olunmuş ise de meblağ-i merkûm yetmiş guruş kadr-i kifâyeden dûn olup sagîre-i mezbûrenin nafakasına kifâyet etmediğine binâ’en kadr-i kifâye meblağ zamm olunmak matlûbumdur deyu da‘vâ ettikte mûmâ ileyh Mehmed Âdil Efendi dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi‘an ve kat‘iyyen ikrâr ü i‘tirâf etmeğin mûcibince mefrûz-i mezkûr yetmiş guruş üzerine işbu târîh-i i‘lâmdan i‘tibâren bi’t-terâzî beher şehr otuz guruş meblağ zamm ü takdîr olup cem‘an yüz guruşa iblâğ olunmakla meblağ-i mefrûz-i mecmû‘-i mezkûr yüz guruşu sagîre-i mezbûre Emîne Enîse’nin nafaka ve kisvebehâ ve sâ’ir levâzım-i zarûriyyesine harc ü sarfa ve lede’l-hâce istîdâneye ve inde’z-zafer pederi mûmâ ileyh Mehmed Âdil Efendi üzerine rücû‘a kıbel-i şer‘den izn verildiği i‘lâm olundu.

Fi'l-yevmi's-sânî aşer min Şevvâli'l-Mükerrem sene sitte aşer ve selâse-mi'e ve elf.

Kâtib Mustafâ Efendi, Mihr ve nafaka hükmü i'lâmı, Numero 2

Medîne-i Üsküdar'da Selâmî Alî Efendi mahallesinde sâkine mu'arrefetü'z-zât Emîne Hanım bt. Mehmed medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i münîrde zevc-i mutallıkı olub medîne-i mezkûrede Selmân Ağa mahallesinde sâkin Odacı Receb Ağa b. Osmân muvâcehesinde mezbûr Receb Ağa üç yüz bir guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i'lâmdan dokuz güne mukaddem talâk-i vâhid-i bâyin ile beni tatlîk etmekle mezbûrun zimmetinde mütekarrir ve ma'kûdün-'aleyh mihr-i mü'eccel-i mezkûr alacak hakkım olan üç yüz bir guruşu hâlen bana edâya ve iddetim inkızâsına değin beni infâka zevc-i mutallıkım mezbûr Receb Ağa'ya tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da'vâ ettikte zevc-i mezbûr Receb Ağa dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi'an ve kat'iyyen ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince mihr-i mü'eccel meblağ-i mezkûr üç yüz bir guruş hâlen ve nafaka iddet-i mu'ayyene-i ma'lûme-

Sahîfe 2

-ve me'ûnet-i süknâsı mukâbelelerinde bi'r-rızâ beynlerinde ta'yîn olunan yüz elli guruş dahî hîn-i istihkâkda müdde'iye-i mezbûre Emîne Hanım'a edâ ve teslîme zevc-i mutallıkı mezbûr Receb Ağa'ya tenbîh olundığı tescîl ve i'lâm olundı.

Fi'l-yevmi's-sâbi' min Şevvâli'l-Mükerrem sene sitte 'aşer ve selâse-mi'e ve elf.

Kâtib Nâcî Efendi, Mübâya'a-i dükkân i'lâmı, Numero 3

Husûs-i âtiyü'l-beyânın mahallinde ketb ü tahrîri-çün cânib-i şerî'at-i garrâdan bi'l-iltimâs me'zûnen irsâl olunan kâtib Mehmed Nâcî Efendi b. merhûm Hüseyin Efendi medîne-i Üsküdar'da Çakırcı Hasan Paşa mahallesinde Tunusbağı câddesinde kâ'in yirmi iki numaralı menzile varıp cerîde-i esâsda esâmîleri muharrer zevât-i kirâm huzûrunda akd-i meclis-i şer'-i âlî ettikte menzil-i mezkûrede sâkine ve zevâtı zevât-i mûmâ ileyhim ta'rîfleriyle mu'arrefe olan Misl-i Cihân nâm dîger Fahriye Hanım bt.

Abdullâh meclis-i ma‘kûd-i mezkûrda hâlen zevci olup menzil-i mezkûrda sâkin Mâliye Hazîne-i Celîlesi Beytü’l-Mâl İdâresi seyyâr veznedârlarından Abbâs Efendi b. Mustafâ muvâcehesinde medîne-i mezkûrede Kefçededе mahallesinde Toptaşı câddesinde kâ’in yüz otuz iki numero ile mürakkam bir tarafı Civelek Hânı denmekle arîf hâne ve bir tarafı Kassâb Hamdî Efendi dükkânı ve bir tarafı Doktor Hüseyin Hüsnî Bey bağçesi ve taraf-i râbi‘i tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb kahve dükkânı derûnunda müstekarr beyne’l-esnâf tütüncü gediği ta‘bîr olunur mülk âlât-i lâzime-i ma‘lûmenin bütünü yedimde olup bin üç yüz on iki sene-i Hicriyesi Zilka‘deti’ş-Şerîfe altıncı ve bin üç yüz on bir sene-i Mâliyesi Nisan’ının on dokuzuncu günü târîhleriyle müverrah bir kıt‘a Sened-i Hâkânî mantûkunca mâlim ve mülküm olmakla ben ber-vech-i muharrer mâlike olduğum mülk gedik ve mezkûru ben ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek üzere zevcim mûmâ ileyh Abbâs Efendi’ye hibe-i sahîhe-i şer‘iyye ile hibe ve temlîk ve vech-i lâyıkı üzere teslîm eylediğimde mûmâ ileyh Abbâs Efendi dahî ber-vech-i muharrer meclis-i hibede bilâ-mâni‘ ittihâb ü temellük ü tesellüm ve kabz ü kabûl etmekle ol-vechle gedik-i mezkûrda benim aslâ ve kat‘â alâka vü medhalim kalmayıp zevcim mûmâ ileyh Abbâs Efendi’nin mâl-i mevhûbu ve hakk-i sarfı olmuştur deyu mukırre-i zevce-i mûmâ ileyhâ Misl-i Cihân nâm dîger Fahriye’nin ber-vech-i muharrer sâdıra olan bilcümle takdîr-i meşrûhasını mûmâ ileyh Abbâs Efendi vicâhen tahkîk ve şifâhen tasdîk eylediğini kâtib-i mûmâ ileyh mahallinde ketb ü tahrîr ve me‘an mürsel ümenâ’-i şer‘le meclis-i şer‘-i şerîfe gelip alâ-vukû‘ihâ ve takrîr etmeğin bu sûretde bütün gedik-i mezkûr mûmâ ileyh Abbâs Efedi’nin ber-vech-i muharrer mâl-i mevhûbu olduğunu nâtık ismine tashîhan Defterhâne-i Hâkânî’den sened i‘tâsı iktizâ eylediği tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’s-sâmin aşer min Şevvâli’l-Mükerrem sene sitte aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Kâtib Nâcî Efendi, Numero 4

Medîne-i Üsküdar’da Toygar Hamza mahallesinde sâkine zâtı ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe Şerîfe Emîne Hanım bt. Mehmed medîne-i mezbûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde zevc-i mutallıkı medîne-i mezkûrede Hâce Hesnâ Hâtûn mahallesinde sâkin Mülkiye Kâ’im-i Makâm ma‘zûllerinden Elhâc Ahmed Şevkî Efendi b. dîger

Mehmed muvâcehesinde mûmâ ileyh Es-Seyyid Şevkî Efendi evvelâ iki bin beş yüz guruş mihr-i mu‘accel ve iki bin beş yüz bir guruş mihr-i mü’eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i‘lâmdan on sene mukaddem talâk-i vâhid-i bâyin ile beni-

Sahîfe 3

-tatlîk edip sâniyen elli bir guruş mihr-i mü’eccel tesmiyesiyle yine beni tezevvüc ve duhûl ve ol-vechle zevc-i dâhilim iken târîh-i i‘lâm-i mezkûrdan tahmînen üç sene mukaddem talâk-i vâhid-i bâyin ile beni tatlîk edip sâlisen elli bir guruş mihr-i mü’eccel tesmiyesiyle yine beni tezevvüc ve duhûl ve ol-vechle zevc-i dâhilim iken târîh-i i‘lâm-i mezkûrdan on gün mukaddem yine beni tatlîk etmekle ve ol-vechle ben zevcim mûmâ ileyh Elhâc Ahmed Şevkî Efendi’den beynûnet-i mugallaza ile mutallaka olmamla mûmâ ileyhin üç def‘ada zimmetinde mütekarrir ve ma‘kûdün-‘aleyh mühûr-i mezkûre alacak hakkım olan cem‘an beş bin yüz üç guruşun bin guruşunu rızâmla hatt ü tenzîl ve mutâlebesine müte‘allika da‘vâdan dahî zevc-i mutallıkım mûmâ ileyhin kabûlünü hâvî zimmetini ibrâ-yi sahîh-i şer‘î ile ibrâ ve ıskât etmemle bâkîsi olan dört bin yüz üç guruşunu hâlen bana edâya ve iddetim inkızâsın değin beni infâka zevc-i mutallıkım mûmâ ileyh Elhâc Ahmed Şevkî Efendi’ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da‘vâ ettikte mûmâ ileyh Elhâc Ahmed Şevkî Efendi dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi‘an ve kat‘iyyen ikrâr ü i‘tirâf etmeğin mûcibince meblağ-i bâkî-i merkûm bi’r-rızâ beynlerinde ta‘yîn olunan altı yüz guruşu dahî hîn-i istihkâkda müdde‘iye-i mûmâ ileyhâ Şerîfe Emîne Hanım’a edâ ve teslîme zevc-i mutallıkı mûmâ ileyh Elhâc Ahmed Şevkî Efendi’ye tenbîh olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’s-sânî ve’l-‘işrîn min Şevvâli’l-Mükerrem sene sitte aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Kâtib Âsım Efendi, Mihr ve nafaka hükmü, Numero 5

İstanbul’da Kumkapı kurbünde Nişâncı mahallesinde Havuzlu Mescid sokağında sâkine mu‘arrefetü’z-zât Adeviyye Hanım bt. Mehmed medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde zevc-i mutallıkı medîne-i mezkûreye tâbi‘ Eren karyesinde sâkin Mehmed Pehlivân b. Yûsuf muvâcehesinde mezbûr Mehmed Pehlivân

üç yüz guruş mihr-i mu‘accel-i mütevakkî (?) ve beş yüz elli bir guruş mihr-i mü’eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken mezbûr Mehmed Pehlivân işbu sene-i mübâreke şehr-i Ramazânü’l-Mübârek’inin dördüncü günü talâk-i vâhid-i bâyin ile beni tatlîk etmekle zimmetinde mütekarrir ve ma‘kûdün-‘aleyh mihr-i mü’eccel-i mezkûr alacak hakkım olan beş yüz elli bir guruşu hâlen bana edâya ve inkızâ’-i iddetime değin beni infâka zevc-i mutallıkım mezbûr Mehmed Pehlivân’a tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da‘vâ ettikte mezbûr Mehmed Pehlivân dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi‘an ve kat‘iyyen ikrâr ü i‘tirâf etmeğin mûcibince mihr-i mü’eccel meblağ-i merkûm beş yüz elli bir guruşu hâlen ve nafaka-i iddet bâkiye-i ma‘lûme ve me’ûnet-i süknâsı mukâbelelerinde bi’t-terâzî beynlerinde ta‘yîn olunan seksen guruşu dahî hîn-i istihkâkda zevce-i mutallakası müdde‘iye-i mezbûre Adeviyye Hanım’a edâ ve teslîme zevc-i mutallık-i mezbûr Mehmed Pehlivân’a tenbîh olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’s-sâlis min Zîlka‘deti’ş-Şerîfe sene sitte aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Sahîfe 4

Kâtib Bedrî Efendi, Mihr ve nafaka hükmü i‘lâmı, Numero 6

Mahmiyye-i İstanbul’da Sarıgez mahallesinde sâkine ve zâtı ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe Hâmide Hanım bt. Mehmed medîne-i Üsküdar mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde zevc-i mutallıkı medîne-i mezkûrede Hamza Fakîh mahallesinde ... Dördüncü Dâ’ire-i Belediyye me‘a Tahrîr Vergi Kalemi ketebesinden Ahmed Efendi b. Mehmed Kâmil muvâcehesinde mezbûr Ahmed Efendi dört yüz bir guruş mihr-i mü’eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i‘lâmdan iki mâh mukaddem beni talâk-i selâse ile tatlîk edip ol-vechle ben kendisinden beynûnet-i mugallaza ile mutallaka olduğumdan mezbûrun zimmetinde mütekarrir ve ma‘kûdün-‘aleyh mihr-i mü’eccel-i mezkûr alacak hakkım olan dört yüz bir guruşu hâlen bana edâya ve inkızâ’-i iddetime değin beni infâka zevc-i mutallıkım mezbûr Ahmed Efendi’ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da‘vâ ettikte mezbûr Ahmed Efendi dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi‘an ve kat‘iyyen ikrâr ü i‘tirâf etmeğin mûcibince mihr-i mü’eccel meblağ-i merkûm dört yüz bir guruşu hâlen ve nafaka-i

iddet-i bâkiyye-i mu‘ayyene-i ma‘lûme ve me’ûnet-i süknâsı mukâbelelerinde bi’t-terâzî beynlerinde ta‘yîn olunan iki yüz yirmi guruşu dahî hîn-i istihkâkda müdde‘iye-i mezbûre Hâmide Hanım’a edâ ve teslîme zevc-i mutallık-i mezbûr Ahmed Efendi’ye tenbîh olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’r-râbi‘ min Zîlka‘deti’ş-Şerîfe sene sitte aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Kâtib Âsım Efendi, Mihr hükmü i‘lâmı, Numero 7

Medîne-i Üsküdar’da Solak Sinân mahallesinde sâkine mu‘arrefetü’z-zât Kâmile Hanım bt. Hüseyin medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde zevc-i mutallıkı mahalle-i mezkûrda sâkin Şirket-i Hayriyye’nin araba vapuru tâ’ifelerinden İsmâ‘îl Ağa b. Süleymân Ağa muvâcehesinde mezbûr İsmâ‘îl Ağa on beş aded lira-yi Osmânî mihr-i mü’eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i‘lâmdan üç ay mukaddem talâk-i vâhid-i bâyin ile beni tatlîk etmekle mezbûrun zimmetinde mütekarrir ve ma‘kûdün-‘aleyh mihr-i mü’eccel-i mezkûr alacak hakkım olan on beş aded lira-yi Osmânî’yi zevc-i mutallıkım mezbûr İsmâ‘îl Ağa’dan hâlen taleb ederim deyu da‘vâ ettitke mezbûr İsmâ‘îl Ağa dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi‘an ve kat‘iyyen ikrâr ü i‘tirâf etmeğin mûcibince mihr-i mü’eccel meblağ-i merkûm on beş aded lira-yi Osmânî altınlarının müdde‘iye-i mezbûre Kâmile Hanım’a edâ ve teslîmiyle zevc-i mutallık-i mezbûr İsmâ‘îl Ağaya ilzâm olunduğu tescîl ü i‘lâm olundu.

Fî gurrei Zîlka‘deti’ş-Şerîfe sene sitte aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Kâtib Abdî Efendi, Ke’l-evvel zevcesi olduğuna hükm ve itâ‘at i‘lâmı, Numero 8

Medîne-i Üsküdar’da Debbâğlar mahallesinde sâkine zâtı ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe Hadîce Hanım bt. İzzet medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde zevci olup medîne-i mezkûrede Vâlide-i Atîk mahallesinde sâkin debbâğ esnâfından Mehmed Ağa b. Mustafâ muvâcehesinde mezbûr Mehmed Ağa yedi yüz elli bir guruşu mihr-i mü’eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim olup lâkin kendisiyle dâ’imâ

beynimizde münâza‘a vukû‘una binâ’en işbu târîh-i i‘lâmdan bir sene mukaddem zevcim mezbûr Mehmed Ağa bana hitâben-

Sahîfe 5

-eğer ben seni bir dahî darb ü münâza‘a eder isem talâk-i vâhid-i bâyin ile benden boş ol deyu ta‘lîk-i talâk edip ve kendi mührüyle mahtûm işbu bir kıt‘a senedi dahî şühûd muvâceheside yedime i‘tâ eyledikten sonra zevcim mezbûr Mehmed Ağa işbu sene-i mübâreke şehr-i Ramazânü’l-Mübârek’inin sekizinci günü benimle münâza‘a edip ol-vechle mu‘allakun-‘aleyhin vukû‘una binâ’en ben mezbûr Mehmed Ağa’dan mutallaka ve mübâne olmamla mezbûrun zimmetinde mütekarrır ve ma‘kûdün-‘aleyh mihr-i mü’eccel-i mezkûr alacak hakkım olan meblağ-i merkûm yedi yüz elli bir guruşu hâlen bana edâ ve teslîme ve inkızâ’-i müddetime değin beni infâka zevc-i mutallıkım mezbûr Mehmed Ağa’ya tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da‘vâ ettikte mezbûr Mehmed Ağa dahî cevâbında müdde‘iye-i mezbûre Hadîce Hanım yedi yüz elli bir guruş mihr-i mü’eccel tesmiyesiyle zevce-i menkûha-i medhûlün-bihâsı olduğunu ve ber-vech-i muharrer ta‘lîk-i talâk eylediğini ikrâr[dan] mâ‘adâ ber-vech-i muharrer müdde‘iye-i mezbûre ile münâza‘a ederek mu‘allakun-‘aleyhin vukû‘unu külliyen inkâr etmekle müdde‘iye-i mezbûre Hadîce Hanım’dan ber-vech-i muharrer müdde‘âsına mutâbık beyyine taleb olundukta aslâ şâhidim yoktur deyu ityân-i beyyineden izhâr-i acz edip tahlîfe tâlib olmağın mûcibince mezbûr Mehmed Ağa bi’l-muvâcehe ber-nehc-i şer‘î tahlîf olunmakla ol-vechle müdde‘iye-i mezbûre Hadîce Hanım ber-vech-i muharrer da‘vâsıyla zevc-i mezbûr Mehmed Ağa’ya bilâ-beyyine mu‘ârazadan ba‘de’l-men‘ ke’l-evvel zevc-i mezbûr Mehmed Ağa’ya itâ‘at ve hukûk-i zevceyne mürâ‘âta mezbûre Hadîce Hanım’a tenbîh olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’t-tâsi‘ min Zilka‘deti’ş-Şerîfe sene sitte aşer ve selâse-mi’e ve elf.

[Katib] Nâcî Efendi, Muktezî i‘lâmı, Numero 9 -

- İhrâc olunmuştur. Fî 23 Saferi’l-Hayr sene 1319

Husûs-i âtiyü’l-beyânın mahallinde ketb ü tahrîri-çün cânib-i şerî‘at-i garrâdan bi’l-iltimâs me’zûnen irsâl olunan mekremetli Mehmed Nâcî Efendi b. merhûm Hüseyin

Efendi medîne-i Üsküdar'da Solak Sinân mahallesinde vâki‘ zikrî âtî menzile varıp cerîde-i esâsda mazbûtu'l-esâmî Müslimîn huzûrunda akd-i meclis-i şer‘-i âlî ettikte menzil-i mezkûrda sâkine ve zâtı Müslimûn-i mezbûrûn ta‘rîfleriyle mu‘arrefe Hadîce Kadın bt. Abdullâh meclis-i ma‘kûm-i mezkûrda mezbûrenin rızâ‘an dâmâdı olup menzil-i mezkûrda sâkin Odacı Ahmed Ağa b. Süleymân muvâcehesinde mahalle-i mezkûrede Selâmî Alî Efendi câddesinde kât'in yüz elli beş numero ile mürakkam bir tarafdan Sıddîka Hanım menzili ve iki tarafı Hâce Kâmil Efendi vâlidesi müteveffiye Ümmü Gülsûm ve zevcesi Hâce Fâtıma Hanım'ın bağçe ve menzili ve taraf-i râbi‘i tarîk-i âmm ile mahdûd kâbil-i kısmet olmayan me‘a-müştemilât bir bâb sırf (?) mülk menzilin nısf hisse-i şâyi‘ası yedimde olup bin üç yüz iki sene-i mâliyesi Kânûn-i Evvel'inin dokuzuncu günü târîhiyle müverrah işbu mübrez bir kıt‘a Sened-i Hâkânî mantûkunca yedimde mülk ve hakkım olmakla ben ber-vech-i muharrer mâlike olduğum me‘a-müştemilât nısf hisse-i şâyi‘a-i menzil-i mezkûru ben ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek üzere-

Sahîfe 6

-hibe-i sahîha-i şer‘iyye ile mezbûr Ahmed Ağa'ya hibe ve temlîk ve vech-i lâyıkı üzere teslîm eylediğimde mezbûr Ahmed Ağa dahî bilâ-mâni‘ ittihâb ü temellük ve ber-vech-i muharrer tesellüm ve kabz ü kabûl etmekle ol-vechle me‘a-müştemilât nısf hisse-i şâyi‘a-i menzil-i mezkûrda benim aslâ ve kat‘â alâkam ve medhalim kalmayıp mezbûr Ahmed Ağa'nın mâl-i mevhûbu ve hakkı ... olmuştur deyu mukırre-i mezbûre Zenciye Hadîce Kadın'ın ber-vech-i muharrer sâdır olan bi'l-cümle takrîr-i meşrûhasını mezbûr Ahmed Ağa vicâhen tahkîk ve şifâhen tasdîk eylediğini kâtib-i mûmâ ileyh mahallinde ketb ü tahrîr ve me‘an mürsel ümenâ-yi şer‘le meclis-i şer‘-i şerîfe geip alâ-vukû‘ihâ inhâ ve takrîr etmeğin bu sûretde me‘a-müştemilât nısf hisse-i şâyi‘a-i menzil-i mezkûrun ber-vech-i muharrer mâl-i mevhûbu olduğunu nâtık mezbûr Ahmed Ağa'nın ismine tashîhan Defterhâne-i Hâkânî'den sened i‘tâsı iktizâ eylediği tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi'l-yevmi't-tâsi‘ min Zilka‘deti'ş-Şerîfe sene sitte aşer ve selâse-mi'e ve elf.

Kâtib Bedreddîn Efendi, Tatlîk i‘lâmı, Numero 10

Medîne-i Üsküdar’da Rûmî Mehmed Paşa mahallesinde sâkine zâtı ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe Nedîme Behiyye Hanım bt. Abdurrahmân tarafından zikrî âtî husûsda taleb ü da‘vâ ve ahz ü kabz-i vekâlet-i mutlaka-i sahîha-i şer‘iyye ile vekîl-i müseccel-i şer‘îsi Asâkir-i Hazret-i Şâhâne mülâzım-i sânîlerinden Ahmed Zekî Bey b. Vâmık Bey medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde müvekkile-i mezbûrun zevce-i mutallıkı evvelden (?) medîne-i mezkûra tâbi‘ Çengel karyesinde sâkin Kuleli Mekteb-i İ‘dâdîsi’nde müstahdem-i Asâkir-i Hazret-i Şâhâne tabîb kolağalarından fütüvvetlü Abdüşşekûr Nâsih Efendi b. Abdüşşekûr muvâcehesinde mûmâ ileyh Abdüşşekûr Nâsih Efendi müvekkilem mezbûre Nedîme Behiyye Hanım’ın kurk aded lira-yi Osmânî mihr-i mu‘acceli müteveffâ dört bin bir guruş mihr-i mü’eccel tesmiyesiyle zevce-i menkûha-i medhûlün-bihâ iken mûmâ ileyh Abdüşşekûr Nâsih Efendi’nin zimmetinde mütekarrir ü ma‘kûdün-‘aleyh mihr-i mü’eccel-i mezkûr alacak hakkı olan dört bin bir guruş ile müvekkilem mezbûrenin nafaka-i iddet-i mu‘ayyene-i ma‘lûme ve me’ûnet-i süknâsı mukâbelesinde bi’t-terâzî beynimizde ta‘yîn olunan dört yüz guruş-ki cem‘an dört bin dört yüz bir guruşun dört yüz guruşunu mûmâ ileyh Abdüşşekûr Nâsih Efendi işbu meclis-i şer‘de bana def‘ ü teslîm, ben dahî yedinden bi’l-vekâle ahz ü kabz etmemle bâkîsi olan dört bin bir guruşu müvekkilem mezbûre için henüz bana edâ ve teslîm etmemekle su’âl olunup meblağ-i bâkî-i merkûm dört bin bir guruşu dahî müvekkilem mezbûre için hâlen bana edâ ve teslîme mûmâ ileyh Abdüşşekûr Efendi’ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyu bi’l-vekâle da‘vâ ettiğinde mûmâ ileyh Abdüşşekûr Nâsih Efendi dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğu bi-tamâmihâ tâyi‘an ve kat‘iyyen ikrâr ü i‘tirâf etmeğin mûcibince meblağ-i bâkî-i merkûm dört bin bir guruşun müvekkile-i mezbûre Nedîme Behiyye Hanım için vekîl-i mûmâ ileyh Ahmed Zekî Bey’e edâ ve teslîmine mûmâ ileyh Abdüşşekûr Nâsih Efendi ilzâm olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’l-hâmis aşer min Zilhicceti’ş-Şerîfe, sene sitte aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Sahîfe 7

Kâtib Mu‘âvin Efendi, Taksîm i‘lâmı, Numero 11-

- Bir sûreti ihrâc olunmuştur. 24 S[afer] sene 1336

Husûs-i âtiyü’l-beyânın mahallinde keşf ü tahrîr ü teftişi-çün savb-i şer‘u’l-enverden bi’l-iltimâs me’zûnen bi’l-mahkeme irsâl olunan Başkâtib Mu‘âvini mekremetli Es-Seyyid Mehmed Ârif Efendi b. Ömer Efendi zikrî âtî bâğın üzerine varıp cerîde-i esâsda isimleri muharrer Mehmed Efendi b. Hüseyin ve Mü’ezzin Süleymân Efendi b. Mustafâ ve Receb Efendi b. Elhâc Mustafâ ve Hasan Ağa b. Hüseyin ve Onuncu Dâ’ire-i Belediye’den Mürsel Mühendis Hayrî Bey b. merhûm Es‘ad Efendi hâzır oldukları hâlde akd-i meclis-i şer‘-i âlî ettikte Tophâne civârında Karabaş mahallesinde mukîm iken bundan akdem vefât eden Asâkir-i Hazret-i Şâhâne Topçu mîrlivâlığından mütekâ‘id Mustafâ Paşa b. Ahmed b. Abdullâh’ın verâseti zevce-i menkûha-i metrûkeleri Âmine [Nâmiye] Hanım bt. Elhâc Hasan ve Hayriye Hanım bt. Mehmed ile mezbûre Âmine [Nâmiye] Hanım’dan mütevellidler sulbî kebîr mahdûmu İsmâ‘îl Hakkı Bey ve sulbiye kebîre kerîmeleri Hadîce ve Zehrâ Hanımlar ve mezbûre Hayriye Hanım’dan mütevellidler sulbî sagîr oğlu Alî Bey ve sulbiye sagîre kızları Gül ve Hamdiye Hanımlara münhasıra olduğu bi’l-ihbâr inde’ş-şer‘ zâhir ü nümâyân olduktan ve tashîh-i mes’ele-i mîrâsları altmış dört sehmden [ibâret] olup sihâm-i mezkûreden dörder sehmden cem‘an sekiz sehmi zevcetân-i mûmâ ileyhimâ Âmine [Nâmiye]ve Hayriye Hanım’a ve on dörder sehmden cem‘an yirmi sekiz sehmi ibnân-i mezbûrân İsmâ‘îl Hakkı ve Alî Bey’e ve yedişer sehmden cem‘an yirmi sekiz sehmi bintân-i mezbûrât Hadîce ve Zehrâ ve Gül ve Hamdiye Hanımlara isâbeti tahakkuk ettikten sonra verese-i mûmâ ileyhimden ibn-i kebîr mûmâ ileyh İsmâ‘îl Bey nefsinden asâleten ve zevce-i mûmâ ileyhâ Âmine [Nâmiye] Hanım ile bintân-i kebîretân Hadîce ve Zehrâ Hanımlar taraflarından zikrî âtî husûsda vekâlet-i mutlaka-i sahîha-i şer‘iyye ile vekîl-i müseccel-i şer‘îleri olmakla vekâlet ve gâ’ibûn-ani’l-meclis zevce-i mezbûre Hayriye Hanım ile sıgâr-i mezbûrûn Alî Bey ve Gül ve Hamdiye Hanımlara kıbel-i şer‘den kayyım ve vasî nasb ü ta‘yîn olunmakla vesâyeten meclis-i ma‘kûd-i mezkûrda medîne-i mezkûreye tâbi‘ Kâdı karyesinde Osmân Ağa mahallesinde sâkin iken bundan akdem vefât eden Kırmızzâde Hüseyin Efendi b. Mehmed Emîn b. Abdullâh’ın verâseti zevce-i menkûha-i metrûkesi Hadîce Behîce Hanım bt. Mehmed Nu‘mân Efendi ile

zevce-i mezbûreden mütevellideler sulbiye sagîre kızları Âişe Behîce ve Cemîle Nigâr Hanımlara münhasıra ba‘dehû kable’l-kaseme ve zevce-i mezbûre Hadîce Behîce Hanım vefât edip verâseti vâlidesi Fâtımatü’z-Zehrâ Hanım bt. İbrahim ile sadriye sağîre kızları mezbûretân Âişe Behîce ve Cemîle Nigâr Hanımlara zevc-i evveli müteveffâ İbrâhîm Nûrî Efendi’nin firâşından hâsıllar sadrî kebîr oğlu Alî Avnî Bey ve sadriye kebîre kızı [Âmine] Nâmiye Hanım’a münhasıra ba‘dehâ kable’l-kaseme mezbûre Fâtımatü’z-Zehrâ Hanım dahî vefât edip verâseti kızı müteveffâ-yi mezbûrenin evlâdı mûmâ ileyh Alî Bey ile mezbûrât Âişe ve Cemîle Nigâr ve Âniye Nâmiye Hanımlara münhasıra olduğu bi’l-ihbâr inde’ş-şer‘ zâhir ü nümâyân olduktan ve tashîh-i mes’ele-i mîrâsları bi-hükmil münâsahati’ş- şer‘iyye iki yüz kırk sehmden olup sihâm-i mezbûreden on iki sehmi mûmâ ileyh Alî Avnî Bey’e ve altı sehmi mezbûre Âmine Nâmiye Hanım’a ve yüz on bir sehmden cem‘an iki yüz yirmi iki dahî sagîretân-i mezbûretân Âişe Behîce ve Cemîle Nigâr Hanımlara isâbeti tahakkuk ettikten sonra verese-i mezbûreden sagîretân-i mezbûretân Âişe Behîce ve Cemîle Nigâr Hanımların tesviye-i umûruna bâ-hüccet-i şer‘iyye vasî-i mansûbu ve zâtı mu‘arrefe Âmine Nâmiye Hanım’ın husûs-i câ’iyü’z-zikrde kezâlik vekîl-i müseccel-i şer‘îsi Alî Avnî Bey muvâcehesinde yedimizde olup bin iki yüz seksen dokuz senesi şehr-i Rebî‘ulevvel’inin yirmi dördüncü günü târîhiyle müverrah ve ol-târîhde Anadolu Kâdı‘askeri bulunan Çârşambevî-zâde merhûm Es-Seyyid Mehmed Sa‘îd Efendi’nin imzâ ve hatemini hâviye bir kıt‘a mübâya‘a hücceti mantûkunca sâlifü’z-zikr Osmân Ağa mahallesinde Kızlarağası çeşmesi sokağında Fesçiler Kabristânı civârında kâ’in elyevm bir tarafdan Fesçiler Kabristânı ve bir tarafından Dervîş İsmâ‘îl Efendi tarlası ve bir tarafdan Ömer Şem‘î Efendi bâğı ve taraf-i râbi‘i ba‘zan tarîk-i hâss ve ba‘zan tarîk-i âmm ile mahdûd altmış dokuz numero ile mürakkam cennetmekân-i firdevs-âşiyân Gâzî Sultân Selîm Hân-i Sâlis aleyhi’r-rahmeti ve’l-gufrân hazretleri evkâf-i şerîfelerine-

Sahîfe 8

-mukâta‘a-i kadîmeli bilcümle ebniye ve kürûm ve eşcârı mülk işbu derûnunda akd-i meclis-i şer‘-i âlî olunan on altı bin altı yüz elli zirâ‘ sekiz parmak bir kıt‘a harâb bâğın on sehm i‘tibâriyle sekiz sehm hisse-i şâyi‘ası pederim ve mûrisim müteveffâ-yi mûmâ ileyh Mustafâ Paşa’nın hayâtında ile’l-vefât taht-i temellük ü tasarrufunda ve iki sehm

hisse-i şâyi‘ ber-tashîh-i mezkûr benimle müvekkilelerim vâlide zevce-i mûmâ ileyhâ Âmine [Nâmiye] Hanım ile hemşîrelerim mûmâ ileyhimâ Hadîce ve Zehrâ Hanımlar ve gâ’ibûn-ani’l-beled dîger zevce-i mezbûre Hayriye ve li-eb birâderim sagîr-i mûmâ ileyh Alî Bey ve li-eb kız karındaşım sagîretân-i mûmâ ileyhimâ Gül ve Hamdiye Hanımlara mevrûs olup lâkin beynimizde müşâ‘ ve müşterek taksîm kâbil idüğüne ve ifrâz ü taksîmi sıgâr-i mezbûrûn hakklarında min-külli’l-vücûh enfa‘ ü evlâ olduğuna binâ’en bâğ-i mahdûd-i mezkûr kıymet-i âdile ile bâ-marifeti’ş-şer‘-i şerîf iktisâm olup benimle müvekkilelerim ve sıgâr-i merkûmûnun hisseleri ta‘yîn ü tahdîd ü ifrâz ve alâmât-i fâsıla vaz‘ıyla ba‘de’l-imtiyâz yedimize müceddeden birer kıt‘a Sened-i Hâkânî i‘tâ olunmak bi’l-verâse ve bi’l-vekâle matlûbumdur deyu da‘vâ ettikte asîl ve vasî ve vekîl-i mûmâ ileyh Alî Avnî Bey dahî cevâbında müdde‘î asîl ve vekîl-i mûmâ ileyh İsmâ‘îl Hakkı Bey’in ber-vech-i muharrer müdde‘âsını bi’l-verâse ve bi’l-asâle ve bi’l-vekâle bi-tamâm ihî tasdîk ettikten sonra müdde‘î asîl ve kayyım ve vasî ve vekîl-i mûmâ ileyh İsmâ‘îl Hakkı Bey’in bâlâda bast ü beyân eylediği üzere bâğ-i mahdûd-i mezkûr kâbil-i kısmet olmayıp ve taksîm olundukta verese-i mûmâ ileyhin her birerlerinin hisse-i müfrezelerinde intifâ‘ hâsıl olacağı ve sıgâr-i mûmâ ileyhim hakklarında dahî her vechle enfa‘ ü evlâ olduğu Müslimûn-i hâzırûn-i mezbûrûndan her birinin alâ-tarîki’ş-şehâde ihbârlarıyla zâhir ü mütehakkık olmağın mühendis-i hâzır-i mûmâ ileyhin tersîm ve dâ’ire-i mezkûre ile Şehr Emânet-i Celîlesi’ne tasdîk edilmiş olan bir kıt‘a harîta mûcibince bâğ-i mahdûd-i mezkûr bi-hesâb-i terbî‘î on altı bin altı yüz elli zirâ‘ sekiz parmakdan ibâret olunup bundan ber-mûceb-i nizâm-i seniyye iki bin zirâ‘ sekiz parmak mahalli müceddeden küşâd olunan tarîke terk olmakla bâkî kalan on dört bin dört yüz elli zirâ‘ mahallin mûmâ ileyh Ömer Şem‘î Efendi bâğı tarafından bir tarafı tarîk-i hâss ve bir tarafı mûmâ ileyh Ömer Şem‘î Efendi bâğı ve bir tarafı mezbûre Sadberg Hanım menzili ve taraf-i râbi‘i müceddeden küşâd olunan tarîk-i mezkûr ile mahdûd ber-mûceb-i harîta-i mezkûre tûlen ve arzan bi-hesâb-i terbî‘î beş-bin dokuz yüz doksan altı zirâ‘ on sekiz parmak mahalli müdde‘î-i mûmâ ileyh İsmâ‘îl Hakkı Bey ile müvekkileleri vâlidesi zevce-i mûmâ ileyhâ Âmine [Nâmiye] ve kız karındaşları mûmâ ileyhimâ Hadîce ve Zehrâ Hanımların otuz iki sehm hisse-i şâyi‘alarıyla müteveffâ-yi sânî mezbûr Kırmızzâde Hüseyin Efendi veresesinden Alî Avnî Bey ve müvekkile-i mezbûre Âmine Nâmiye Hanımın ber-mûceb-i münâsaha-i mezkûr son sekiz sehm hisse-i şâyi‘alarına ta‘yîn ü tahsîs ve yine mezkûr Fesçiler kabristânı

tarafından bir tarafı ba‘zan tarîk-i hâss ve ba‘dan mezkûr Fesçiler kabristânı ve bir tarafı ba‘zan Fesçiler kabristânı ve ba‘zan mezbûr Ömer Şem‘î Efendi’nin müfrez arsası ve bir tarafı Kızlarağası câddesine müntehî olan ve müceddeden küşâd olunan tarîk-i mezkûr ile mahdûd tûlen ve arzan bi-hesâb-i terbî‘î sekiz bin dört yüz elli üç zirâ‘ altı parmak mahall dahî zevce-i gâ’ibe-i mezbûre Hayriye Hanım ile sıgâr-i gâ’ibûn-i mezbûrûn Alî Bey ve Gül ve Hamdiye Hanımların kezâlik ber-tashîh-i merkûm otuz iki sehm hisse-i şâyi‘alarıyla müteveffâ-yi mezbûr Kırmızzâde Hüseyin Efendi’nin kızları sagîretân-i mûmâ ileyhimâ Âişe Behîce ve Cemîle-

Sahîfe 9

-Nigâr Hanımların kezâlik ber-mûceb-i münâsaha-i mezkûre iki yüz yirmi iki sehm hisse-i şâyi‘alarına ta‘yîn ü tahsîs olunarak ifrâz ve alâmât-i fâsıla ve dâlle vaz‘ıyla ba‘de’l-imtiyâz müdde‘î-i mûmâ ileyh İsmâ‘îl Hakkı Bey kendi hisse-i şâyi‘asıyla müvekkileleri Âmîne [Nâmiye] ve Hadîce ve Zehrâ ve gâ’ibe-i zevce-i mezbûre Hayriye Hanımların ve vasîleri olmadığı sıgâr-i mûmâ ileyhimün hisse-i şâyi‘a-i müfrezelerini bi’l-asâle ve bi’l-vesâye ve bi’l-vekâle ve bi’l-emâne mezbûr Alî Avnî Bey dahî kendi hisse-i şâyi‘a-i müfrezesiyle müvekkilesi mûmâ ileyhâ Âmine Nâmiye Hanım’ın ve vasîleri olduğu sagîretân-i mûmâ ileyhimâ Âişe Behîce ve Cemîle Nigâr Hanımların hisse-i müfrezelerini dahî bi’l-asâle ve bi’l-verâse ve bi’l-vekâle ahz ü kabz eylediklerini meclis-i ma‘kûd-i mezkûrda Müslimûn-i mezbûrûn huzûrlarında ikrâr ü i‘tirâf eylediklerini mu‘âvin-i mûmâ ileyh mahallinde ketb ü tahrîr ve me‘an mürsel ümenâ’-i şer‘le meclis-i şer‘-i şerîfe gelip alâ-vukû‘ihâ inhâ ve takrîr etmeğin ba‘de’t-tenfîz bu sûretde bâğ-i mahdûd-i mezkûrun mûmâ ileyh Ömer Şem‘î Efendi tarafından beş bin dokuz yüz doksan altı zirâ‘ on sekiz parmak mahalli mûmâ ileyh İsmâ‘îl Hakkı Bey ve zevce-i mûmâ ileyhâ Âmine [Nâmiye] ve kız karındaşları mûmâ ileyhimâ Hadîce ve Zehrâ Hanımların ber-tashîh-i mezkûr otuz iki sehm hisse-i şâyi‘alarıyla mûmâ ileyh Alî Avnî Bey ve müvekkilesi mûmâ ileyhimâ Âmine [Nâmiye] Hânım’ın on sekiz sehm hisse-i şâyi‘aları-çün ismlerine tashîhan ve mezkûr Fesçiler kabristânı tarafından sekiz bin dört yüz elli üç zirâ‘ altı parmak mahalli dahî zevce-i gâ’ibe-i mûmâ ileyhâ Hayriye Hanım ve sıgâr-i gâ’ibûn-i mûmâ ileyhim Alî Bey ve Gül ve Hamdiye Hanımların ber-tashîh-i mezkûr otuz iki sehm hisse-i şâyi‘alarıyla sagîretân-i

mezbûretân Âişe Behîce ve Cemîle Nigâr Hanımların iki yüz yirmi iki sehm hisse-i şâyi‘aları-çün kezâlik ismlerine tashîhan Defterhâne-i Hâkânî’den başka başka yedlerine sened i‘tâsı iktizâ eylediği tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’s-sânî aşer min Zilka‘deti’ş-Şerîfe sene sitte aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Kâtib Kemâleddîn Efendi, Menzil hibesi, Numero 12

Medîne-i Üsküdar’a tâbi‘ Kâdı karyesinde Osmân Ağa mahallesinde kendi ve zâtı ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe Hadîce Servet Hanım bt. el-müteveffâ Elhâc Selîm Efendi medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde karye-i mezkûrede sâkine kezâlik zâtı ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe Nebiye Hanım bt. el-müteveffâ Ârif muvâcehesinde yedimde olup bin üç yüz on üç senesi Cemâziyelevvel’inin sekizinci günü târîhiyle müverrah işbu bir kıt‘a Sened-i Hâkânî mantûkunca zikr olunan Kâdı karyesinde Osmân Ağa mahallesinde Hâlid Ağa sokağında kâ’in bir numero ile mürakkam bir tarafdan Alî Bey hânesi ve bir tarafdan Rızâ Paşa kerîmesinin hâne ve bağçesi ve bir tarafı Câmî Râsim Efendi bağçesi ve taraf-i râbi‘i tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb mülk menzil ve tahtında kâ’in bir bâb dükkân dört sehm i‘tibâriyle iki sehm hisse-i şâyi‘ası taht-i temellükümde olmakla ben kâbil-i taksîm olmayan me‘a-dükkân menzil-i mahdûd-i mezkûrda mâlike olduğum iki sehm hisse-i şâyi‘amdan sehmini yedimde terk ü ibkâ mâ‘adâ bir sehm hisse-i şâyi‘amı beni ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek üzere mezbûre-

Sahîfe 10

-Nebiye Hanım’a hibe-i sahîha-i şer‘iyye ile hibe ve temlîk ü teslîm eylediğimde mezbûre Nebiye Hanım dahî ber-vech-i muharrer ittihâb ü temellük ü tesellüm ve kabz ü kabûl etmekle ol-vechle me‘a-dükkân menzil-i mahdûd-i mezkûrun bir sehm hisse-i şâyi‘asında benim aslâ ve kat‘â alâka vü medhalim kalmayıp mezbûre Nebiye Hanım’ın mâl-i mevhûbu olmuştur deyu mukırre-i mezbûre Hadîce Servet Hanım’ın sâdır olan bilcümle kelimât-i meşrûhası mezbûre Nebiye Hanım vicâhen tahkîk ve şifâhen tasdîk etmeğin bu sûretle bir sehm hisse-i mezkûre için mezbûre Nebiye Hanım’ın ber-vech-i

muharrer mâl-i mevhûbu olduğunu nâtık Defterhâne-i Hâkânî ismine tashîhan sened i‘tâsı iktizâ eylediği i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’l-‘işrîn min Zilhicceti’ş-Şerîfe sene sitte aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Kâtib Nâcî Efendi, Sagîre teslîm i‘lâmı, Numero 13

Medîne-i Üsküdar’da Selîmiyye mahallesinde sâkine ve zâtı ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe İsmet Hanım bt. Emîn medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde medîne-i mezkûrede Tenbel Elhâc Mehmed mahallesinde sâkine Kuleli Mektebi Hâfız-i Kütübü Hüsnî Efendi zevcesi denmekle bilinir zâtı ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe Mihredâ Hanım bt. Râ’if Efendi muvâcehesinde câriye-i mu‘tekam olup bundan akdem vefât eden zenciye Hoşkadem bt. Abdullâh’dan mütevellide kezâlik câriye-i mu‘tekam tahmînen sekiz yaşında işbu hâzıratün-bi’l-meclis Goncakız nâm sagîrenin hidânesi hasebi’l-velâye bana â’id ve râci‘ ise de mûmâ ileyhâ Mihredâ Hanım fuzûlî zabt eylediği cihetle sagîre-i mezbûre Goncakız’ı hâlen bana teslîme mûmâ ileyhâ Mihredâ Hanım’a tenbîh olunmak matlûbumdur deyu bi’l-velâye ve bi’l-hidâne da‘vâ ettikte mûmâ ileyhâ Mihredâ Hanım dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi‘an ve kat‘iyyen ikrâr ü i‘tirâf etmeğin mûcibince sagîre-i mezbûre Goncakız’ı hâzınesi ve veliyyesi müdde‘iye-i mûmâ ileyhâ İsmet Hanım’a teslîme mûmâ ileyhâ Mihredâ Hanım’a tenbîh olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’r-râbi‘ min Muharremi’l-Harâm sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

[Katib] Bedrî Efendi, Mihreyn hükmü, Numero 14

Mahmiyye-i İstanbul’da Koca Mustafâ Paşa kurbünde Arabacı Bâyezîd mahallesinde sâkine ve zâtı ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe Âişe Sıddîka Hanım bt. Mehmed Medîne-i Üsküdar Mahkemesi’nde meclis-i şer‘-i münîrde zevc-i mutallıkı medîne-i mezkûreye tâbi‘ Kâdı Karyesinde Kuşdili nâm mahallde sâkin Mâliye Nezâret-i Celîlesi Kupon Kalemi ketebesinden Mehmed Safvet Efendi b. Haşmet Efendi muvâcehesinde mûmâ ileyh Mehmed Safvet Efendi beş yüz bir guruş mihr-i mü’eccel tesmiyesiyle

zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i‘lâmdan kırk gün mukaddem talâk-i vâhid-i bâyin ile beni tatlîk etmekle mûmâ ileyhin zimmetinde mütekarrir ve ma‘kûdün-‘aleyh mihr-i mü’eccel-i mezkûr alacak hakkım olan beş yüz bir guruşu hâlen bana edâya ve iddetim inkızâsına değin beni infâka zevc-i mutallıkım mûmâ ileyh Mehmed Safvet Efendi’ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da‘vâ ettikte mûmâ ileyh Mehmed Safvet Efendi dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi‘an ve kat‘iyyen ikrâr ü i‘tirâf etmeğin mûcibince mihr-i mü’eccel meblağ-i mezkûr beş yüz bir guruşu hâlen ve nafaka-i iddet-i mu‘ayyene-i ma‘lûme ve me’ûnet-i süknâsı mukâbelelerinde-

Sahîfe 11

-bi’t-terâzî beynlerinde ta‘yîn olunan beş yüz bir guruşu dahî hîn-i istihkâkda müdde‘iye-i mezbûre Âişe Sıddîka Hanım’a edâ ve teslîme zevc-i mutallık-i mezbûr Mehmed Safvet Efendi’ye tenbîh olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’r-râbi‘ aşer min Muharremi’l-Harâm, sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

[Katib] Bedrî Efendi, Mihr ve nafaka hükmü, Numero 15

Medîne-i Üsküdar’da Arâkiyyeci Elhâc Mehmed mahallesinde sâkine ve zâtı ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe Hâcer Hanım bt. Hüseyin medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde zevc-i mutallıkı medîne-i mezkûrede Kâdı‘asker Ahmed Efendi mahallesinde sâkin İstanbul Vapur-i Hümâyûnu’nda Sanâyi‘-i Sıbyân Müsikası’nda Gedikli-i Sâlis Vehbî Efendi b. dîger Hüseyin muvâcehesinde mezbûr Vehbî Efendi bin üç yüz guruş mihr-i mu‘accel ve bin bir guruş mihr-i mü’eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i‘lâmdan on iki gün mukaddem talâk-i vâhid-i bâyin ile beni tatlîk etmekle mezbûrun zimmetinde mütekarrir ve ma‘kûdün-‘aleyh mihreyn-i mezkûreyn alacak hakkım olan cem‘an iki-bin üç yüz bir guruşu hâlen bana edâya ve iddetim inkızâsına değin beni [infâka] zevc-i mutallıkım mezbûr Vehbî Efendi’ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da‘vâ ettikte mezbûr Vehbî Efendi dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi‘an ve kat‘iyyen ikrâr ü i‘tirâf etmeğin mûcibince mihreyn-i mezkûreyn cem‘an iki-bin üç yüz bir guruşu hâlen

ve nafaka-i iddet-i mu‘ayyene-i ma‘lûme ve me’ûnet-i süknâsı mukâbelelerinde bi’t-terâzî beynlerinde ta‘yîn olunan yüz seksen guruşu dahî hîn-i istihkâkda müdde‘iye-i mezbûre Hâcer Hanım’a edâ ve teslîme mezbûr Vehbî Efendi’ye tenbîh olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’s-sânî min Muharremi’l-Harâm sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Kâtib TerekeTaksîm i‘lâmı, Numero 16

Medîne-i Üsküdar’a tâbi‘ Bulgurlu karyesinde Küçük Çamlıca civârında kâ’in köşkünde mukîm iken bin üç yüz on dört sene-i Hicriyyesi Zilka‘deti’ş-Şerîfe’sinin on sekizinci ve bin üç yüz on üç sene-i Mâliyesi Nisan’ının sekizinci günü irtihâl-i dâr-i bekâ eden şeyhulislâm-i sâbık Bodrumî Elhâc Ömer Lutfî Efendi b. merhûm Mehmed Efendi’nin verâseti halîle-i muhteremeleri Hâce Fâtıma Münîre Hanım bt. Abdullâh ve zevce-i mutallakası dîger Fâtıma Hanım bt. Abdülmennân’dan mütevellide sulbiye kebîre kerîmesi Âişe Ruk‘iyye Hanım ve ümm-i veledi Nâ’ile Hanım bt. dîger Abdullâh’dan mütevellide sulbiye kebîre kerîmesi Fâtıma Cemîle Hanım ve sulbî kebîr mahdûmu olup kendisinden mukaddem vefât eden Mehmed Fâ’ik Efendi’nin sulbî sagîr mahdûmu Ahmed Salâhaddîn Efendi ve sulbiye sagîre kerîmeleri Âişe ve Zeyneb Hanımlara münhasıra ve mes’ele-i mîrâsları doksan altı sehmden ibâret olup sihâm-i mezkûrede on iki sehmi zevce-i mûmâ ileyhâ Hâce Fâtıma Münîre Hanım’a ve otuz ikişer sehmden cem‘an altmış dört sehmi bintân-i mûmâ ileyhimâ Âişe Ruk‘iyye ve Fâtıma Cemîle Hanımlara ve on sehmi sagîr-i mûmâ ileyh Salâhaddîn Efendi’ye ve beşer sehmden cem‘an on sehmi sagîretân-i mûmâ ileyhimâ Âişe ve Zeyneb Hanımlara isâbeti bi’l-ihbâr lede’ş-şer‘iyyü’l-enver zâhir ü mütehakkık olduktan sonra verese-i mûmâ ileyhimden zâtı ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe zevce-i mûmâ ileyhâ Hâce Fâtıma Münîre Hanım bi’l-verâse kezâlik zâtları ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefeler bintân-i mûmâ ileyhimâ Âişe Ruk‘iyye ve Fâtıma Cemîle Hanımlar ile sıgâr-i mûmâ ileyhim Ahmed Salâhaddîn Efendi ve Âişe ve Zeyneb Hanımların vâlideleri ve tesviye-i umûrlarına bâ-hüccet-i şer‘iyye vasî-i mansûbeleri kezâlik zâtı ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe Hava (?) Nâciye Hanım bt. Mehmed hâzırân oldukları-

Sahîfe 12

-hâlde medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde mûrisimiz merhûm-i müşârun ileyhin Bâb-i Vâlâ-yi Hazret-i Fetvâ-Penâhî’den muhassas şehrî dört-bin yedi yüz doksan bir guruş ma‘âşından bin üç yüz on bir senesi Eylül’ü ibtidâsından Şubat’ı gâyesine değin altı aylık yirmi sekiz bin yedi yüz kırk altı guruş ve bin üç yüz on iki senesi Eylül’ü ibtidâsından Şubat’ı gâyesine değin altı aylık yirmi sekiz bin yedi yüz kırk altı guruş-ki cem‘an on iki aylık bi’l-istihkâk alacağı elli yedi bin dört yüz doksan iki guruştan hayâtında üç yüz altı ve üç yüz yedi senelerinden fazla me’hûzâtı olan on bin beş yüz guruş bi’t-tenzîl bâkîsi olan kırk altı bin dokuz yüz doksan iki guruş ber-vech-i muharrer bize mevrûs olmakla meblağ-i bâkî-i merkûm kırk altı bin dokuz yüz doksan iki guruştan her birimizin hisselerimize isâbet eden mikdârı mutazammın Muhâsebe-i İlmiye’den her birimizin nâmına birer kıt‘a sened i‘tâsı için yedimize bir kıt‘a i‘lâm i‘tâsı matlûbumuzdur deyu verese-i asîl ve vasî-i mûmâ ileyhimden her biri ifâde ve beyân etmeleriyle bu sûretde meblağ-i bâkî-i merkûm kırk altı bin dokuz yüz doksan iki guruşun beş-bin sekiz yüz yetmiş dört guruşu zevce-i mûmâ ileyhâ Hâce Fâtıma Münîre Hanım’a ve on beş-bin altı yüz altmış dört guruş bint-i kebîre-i mûmâ ileyhâ Âişe Ruk‘iyye Hanım’a ve on beş-bin altı yüz altmış dört guruşu bint-i kebîre-i mûmâ ileyhâ Fâtıma Cemîle Hanım’a ve dokuz bin yedi yüz doksan guruşu dahî sıgâr-i mûmâ ileyhim Ahmed Salâhaddîn Efendi ve Âişe ve Zeyneb Hanımlara mes’ele-i mîrâsları vechiyle mevrûs olduğundan ol-vechle mûmâ ileyhimden her biri hisse-i musîbelerini Dâ’ire-i İlmiye Veznesi’nden istîfâ etmek üzere Muhâsebe-i İlmiye’den nâmlarına ayrı ayrı birer kıt‘a sened i‘tâsı iktizâ eylediğini mübeyyin işbu vesîka-i enîka verese-i mûmâ ileyhim yedine i‘tâ kılındı.

Fi’l-yevmi’s-sâlis ve’l-‘işrîn min Muharremi’l-Harâm sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

[Katib] Haydar Efendi, Hibe-i menzil, Numero 17

Medîne-i Üsküdar’a tâbi‘ Kâdı Karyesinde Ca‘fer Ağa mahallesinde mütemekkine şahsı ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe teb‘a-i Devlet-i Aliyye’nin Ermeni milleti nisvânından Hâce Eskos Kadın bt. Artin medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-

i hatîrde li-ebeveyn kız karındaşı olup mahalle-i mezkûrede mütemekkine ve şahsı kezâlik ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe Hâce Maryem Kadın bt. merkûm Artin muvâcehesinde yedimde olup bin üç yüz yedi senesi Teşrîn-i Sânî’sinin dokuzuncu günü târîhiyle müverrah bir kıt‘a Sened-i Hâkânî mantûkunca zikrî mesbûk Kâdı Karyesinde Ca‘fer Ağa mahallesinde Bahâriye sokağında kâ’in mükerrer otuz beş numero ile mürakkam tarafeyni Mühendis Andon Efendi zevcesi Kulek Hanım bt. Karabet’in menzil ve bağçesi ve bir tarafı Kapamacıoğlu bâğı ve ba‘zan Ceyyidoğlu menzili ve taraf-i râbi‘i tarîk-i âmm ile mahdûd cennetmekân-i firdevs-âşiyân Sultân Selîm Hân kadîm -tâbe serâhû- hazretleri vakfından mukâta‘alı kâbil-i taksîm olmayan bir bâb mülk menzil me‘a-bağçenin nısf hisse-i şâyi‘ası taht-i temellükümde olmakla ben ber-vech-i muharrer kâbil-i taksîm olmayan me‘a-bağçe menzil-i mahdûd-i mezkûrda olan nısf hisse-i şâyi‘alarını ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek üzere li-ebeveyn kız karındaşım ve hissedârım merkûme Hâce Maryem’e hibe-i sahîha-i şer‘iyye ile hibe ve temellük ve teslîm eylediğimde merkûme Hâce Meryem dahî ber-vech-i muharrer ittihâb ü temellük ü tesellüm ve kabz ü kabûl etmekle ol-vechle nısf hisse-i şâyi‘a-i me‘a-bağçe menzil-i mahdûd-i mezkûrda benim aslâ ve kat‘â alâka vü medhalim kalmayıp karındaşım merkûme Hâce Maryem’in mâl-i mevhûbu olmuştur deyu mukırre-i merkûme Hâce Maryem Kadın vicâhen tahkîk ve şifâhen tasdîk etmeğin bu sûretde nısf hisse-i şâyi‘a-i menzil-me‘a-bağçe mahdûd-i mezkûre için merkûme Hâce Maryem Kadın’ın ber-vech-i muharrer mâl-i mevhûbu olduğunu nâtık Defterhâne-i Hâkânî’den ismine tashîhan sened i‘tâsı iktizâ eylediği tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’l-hâmis min Saferi’l-Hayr sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Sahîfe 13

Kâtib Hüseyin Haydar Efendi, Tatlîk i‘lâmı, Numero 18

Mahmiyye-i İstanbul’da Koska civârında Kızıltaş mahallesinde sâkine ve zâtı ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe Hadîce Na‘îme Hanım bt. İhsân Efendi Medîne-i Üsküdar Mahkemesi’nde meclis-i şer‘-i münîrde zevc-i mutallıkı medîne-i mezkûreye tâbi‘ Kâdı Karyesinde Sahrâ-yi Cedîd mahallesinde Edhem Efendi câddesinde kâ’in bâğ köşkünde şeref-mukûm Tophâne-i Âmire Dîvân-i Harb Re’îsi ferîkân-i kirâmdan yâverân-i

hazret-i şehriyârîden sa‘âdetlü Sa‘îd Paşa hazretleri b. merhûm Mustafâ Paşa tarafından zikrî âtî husûsda taleb ü da‘vâ ve muhâkeme ve muhâsame ve mücâvebeye ve lede’l-iktizâ sulh ü ibrâya ve kâtib-i mutlaka-i sahîha-i şer‘iyye ile vekîl-i müseccel-i şer‘î rüsûmât ketebesinden Atâ Bey b. Ahmed Efendi muvâcehesinde müvekkil-i müşârun ileyh Sa‘îd Paşa hazretleri elli aded lira-yi Osmânî mihr-i mu‘accel ve elli bir aded lira-yi Osmânî mihr-i mü’eccel tesmiyeleriyle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i‘lâm senesi şehr-i Rebî‘ulâhir’inin on üçüncü günü talâk-i vâhid-i bâyin ile beni tatlîk etmekle zevc-i mutallıkım müvekkil-i müşârun ileyhin zimmetinde mütekarrir ve ma‘kûdün-‘aleyh mihreyn-i mezkûreyn alacak hakkım olan cem‘anyüz bir aded lira-yi Osmânî ile müvekkil zevc-i mutallık-i müşârun ileyhin firâşından hâsıl ve batnımda mütebeyyin tahmînen üç aylık hamlim olmakla vaz‘-i haml ile iddetim inkızâsına değin beni infâka zevc-i mutallıkım müvekkil-i müşârun ileyh Sa‘îd Paşa hazretlerine tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da‘vâya tasaddî etmiş-idim, lâkin ben târîh-i talâk-i mezkûrdan işbu târîh-i i‘lâma gelince[ye] değin iddet-i ma‘lûmede üç def‘a tahr-i kâmil-i muhtel ile dem-i hayzı rü’yet edip iddetim münkaziye olmakla ol-vechle ber-vech-i muharrer ancak haml da‘vâmda kâzibe ve ... olduğuma binâ’en ancak mihreyn-i mezkûreynim olan meblağ-i mecmû‘-i merkûm yüz bir aded lira-yi Osmânî’sini rızâmlahatt ve tenzîl ve mutâlebesine müte‘allıka da‘vâmdan dahî zevc-i mutallıkım müvekkil-i müşârun ileyh Sa‘îd Paşa hazretlerinin zimmetini ibrâ’-i sahîh-i şer‘î ile ibrâ ve ıskât eylediğimde vekîl-i mûmâ ileyh Atâ Bey dahî ber-vech-i muharrer ibrâ’-i mezkûrumu bi’l-vekâle ba‘de’l-kabûl vekîl-i mûmâ ileyh Atâ Bey mihreyn-i mezkûreynimden bâkî alacağım olan elli aded lira-yi Osmânî’yi müvekkil zevc-i mutallıkım müşârun ileyh hazretlerinin bana def‘aten edâya iktidârı olmadığından bi’l-vekâle teshîl ve mukassatan edâya tâlib olmakla ben dahî mâh-be-mâh dörder aded lira-yi Osmânî’den meblağ-i bâkî-i merkûm elli aded lira-yi Osmânî’yi on iki mâh on beş gün müddet zarfında bana edâ etmek üzere zevc-i mutallıkım müvekkil-i müşârun ileyhi ishâl eylediğimde vekîl-i mûmâ ileyh Atâ Bey dahî ber-vech-i muharrer bâkî-i merkûm elli aded lira-yi Osmânî’yi on iki mâh on beş gün müddet zarfında müsehhelen ve mukassatan müvekkil-i müşârun ileyhin mâlinden bana edâya bi’l-vekâle ta‘ahhüd eylediğimde ben dahî ta‘ahhüd-i mezkûru kabûl eyledim deyu tarafeynin ikrâr ü tasdîkleri tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’s-sâbi‘ min Zilka‘deti’ş-Şerîfe sene sitte aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Sahîfe 14

Kâtib Mustafâ Efendi, Numero 19

Medîne-i Üsküdar'da Hâce Hesnâ Hâtûn mahallesinde sâkine ve zâtı ta'rîf-i şer'î ile mu'arrefe Emîne Hûriye Hanım bt. Abdullâh medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i münîrde zevc-i mutallıkı mahalle-i mezkûrda sâkin Reji İdâresi hademesinden Bilâl Efendi b. Mehmed muvâcehesinde mezbûr Bilâl Efendi beş yüz bir guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i'lâm günü talâk-i vâhid-i bâyin ile beni tatlîk etmekle mezbûrun zimmetinde mütekarrir ve ma'kûdün-'aleyh mihr-i mü'eccel-i mezkûr alacak hakkım olan beş yüz guruşu hâlen bana edâya ve iddetim münkaziye oluncaya değin beni infâka zevc-i mutallıkım mezbûr Bilâl Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da'vâ ettikte mezbûr Bilâl Efendi dahî cevâbında müdde'iye-i mezbûre Emîne Hûriye Hanım ol-mikdâr guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle zevce-i menkûha-i medhûlün-bihâsı iken târîh-i mezkûrda mezbûreyi ber-vech-i muharrer tatlîk eylediğini ve mihr-i mü'eccel meblağ-i merkûm beş yüz guruş elyevm zimmetinde mezbûre Emîne Hûriye Hanım'a sahîhan deyni olduğunu bi-tamâmihâ tâyi'an ve kat'iyyen ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince mihr-i mü'eccel meblağ-i merkûm beş yüz guruşu hâlen ve nafaka-i iddet-i mu'ayyene ve ma'lûme ve me'ûnet-i süknâsı mukâbelelerinde bi't-terâzî beynlerinde ta'yîn olunan iki yüz guruşu dahî hîn-i istihkâkda müdde'iye-i mezbûre Emîne Hûriye Hanım'a edâ ve teslîme zevc-i mutallıkı mezbûr Bilâl Efendi'ye tenbîh olunduğu tescîl ve i'lâm olundu.

Fi'l-yevmi's-sâlis min Saferi'l-Hayr sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf.

Kâtib Mustafâ Efendi, Sagîr teslîm i'lâmı, Numero 20

Mahmiyye-i İstanbul'da Yenibağçe civârında Lutfî Paşa mahallesinde sâkin Asâkir-i Hazret-i Şâhâne Altıncı Ordu-yi Hümâyûnu Kırk İkinci Alay'ın Birinci Tabur'un Cerrâh kolağalarından Ömer Lutfî Efendi b. Abdullâh Medîne-i Üsküdar Mahkemesi'nde meclis-i şer'-i münîrde zevce-i mutallakası olup medîne-i mezkûrede Arâkiyyeci Elhâc Ca'fer Ağa mahallesinde sâkine zâtı ta'rîf-i şer'î ile mu'arrefe Lutfiye Hanım bt. Mustafâ muvâcehesinde mezbûre Lutfiye Hanım ile mukaddemâ zevciyyet beynimizde kâ'ime iken benim firâşımdan hâsıllar ve mezbûreden mütevellideler işbu

hâzırûn-bi'l-meclis tahmînen on beş yaşında Nâfiz ve on üç yaşında Nâciye ve on yaşında Vehbiye nâm sıgârın hakk-i hidâneleri vâlideleri mezbûre Lutfiye Hanım'dan sâkıt olup terbiyeleri bana â'id ve râci' olmakla evlâdım sıgâr-i mezbûrûnu bana teslîme vâlideleri mezbûre Lutfiye Hanım'a kıbel-i şer'den tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da'vâ ettikte mezbûre Lutfiye Hanım dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi'an ve kat'iyyen ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince sıgâr-i mezbûrdan Nâfiz ve Nâciye [ve] Vehbiye'yi pederleri müdde'î-i mezbûr Ömer Lutfî Efendi'ye teslîme mezbûr Lutfiye Hanım kıbel-i şer'den tenbîh olunduğu tescîl ve i'lâm olundu.

Fi'l-yevmi'r-râbi' aşer min Saferi'l-Hayr sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf.

Kâtib Nâbî Efendi, İtâ'at i'lâmı, Numero 21

Medîne-i Üsküdar'da Arâkiyyeci Elhâc Ca'fer [Ağa] mahallesinde sâkin Bahriye Nezâret-i Celîlesi Evrâk Kalemi ketebesinden Edhem Efendi b. Hasan medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i münîrde zevce-i menkûha-i medhûlün-bihâsı olup medîne-i mezkûrede Aşçıbaşı mahallesinde sâkine zâtı ta'rîf-i şer'î ile mu'arrefe Fâtıma Binnâz Hanım bt. Hüseyin muvâcehesinde mezbûr Fâtıma Binnâz Hanım bâ-defter-i müfredât eşyâ'-i ma'lûme mihr-i mu'accel-i müstevfî ve iki-bin bir guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle zevce-i menkûha-i medhûlün-bihâm olup lâkin zevcem-

Sahîfe 15

-mezbûre Fâtıma Binnâz Hanım bana itâ'at ve hukûk-i zevceyne ri'âyet etmemekle su'âl olunup medîne-i mezkûrede Vâlide-i Atîk mahallesinde Helvâcı sokağında kâ'in gılk ü merâfıkı başka tehyi'e vü tedârük eylediğim menzilime gelip bana itâ'at ve hukûk-i zevceyne mürâ'âta zevcem mezbûre Fâtıma Binnâz Hanım'a tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da'vâ ettikte zevce-i mezbûre Fâtıma Binnâz Hanım dahî cevâbında müdde'î-i mûmâ ileyh Edhem Efendi ber-vech-i muharrer bâ-defter-i müfredât eşyâ'-i ma'lûme mihr-i mu'accel-i müstevfî ve iki-bin bir guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhili olduğunu ve menzil-i mezkûr mesken-i şer' idüğünü bi-tamâmihâ tâyi'aten ve kat'iyyen ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince mûmâ ileyh Edhem Efendi'nin tehyi'e vü tedârük eylediği menzil-i mezkûra gidip zevci mûmâ ileyh Edhem Efendi'ye itâ'at ve

hukûk-i zevceyne mürâ‘âta mezbûre Fâtıma Binnâz Hanım’a kıbel-i şer‘den tenbîh olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’s-sâdis min Saferi’l-Hayr sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Kâtib Alî Efendi, Hibe-i menzil-me‘a-dükkân, Numero 22

Medîne-i Üsküdar’a tâbi‘ Kanlıca karyesinde kâ’in müteveffâ Âsaf Bey Sâhilhânesi denmekle ma‘rûf sâhilhânede mukîme ve zâtı ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe Adeviyye Neş’erîz Hanım bt. Abdullâh medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde medîne-i mezkûrede Dâvud Paşa mahallesinde sâkin Dördüncü Dâ’ire-i Belediyye Veznedârı Mehmed Âgâh Bey b. İzzet muvâcehesinde zikr olunan Dâvûd Paşa mahallesinde Toptaşı câddesinde kâ’in mükerrer yirmi üç numero ile mürakkam bir tarafdan muhallebici dükkânı ve iki tarafı müteveffâ Şükrî Efendi’nin kahve dükkânı ve bağçesi ve taraf-i râbi‘i tarîk-i âmm ile mahdûd Feyzullâh Efendi vakfıyla mahlût tahtında bir bâb dükkânı müştemil bir bâb menzilin mu‘ayyeni mülk mahalli ile dükkân-i mezkûr derûnunda ... sırf mülk ve hânı gediği bizzât taht-i temellükde olmaklaben ber-vech-i muharrer mâlike olduğum mülk-i mu‘ayyen mahall ile gedik-i mezkûru beni ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek üzere mûmâ ileyh Mehmed Âgâh Bey’e hibe-i sahîha-i şer‘iyye ile hibe ve temlîk ve teslîm eylediğimde mûmâ ileyh Mehmed Âgâh Bey dahî ber-vech-i muharrer ittihâb ü temellük ü teslîm ve kabz ü kabûl etmekle ol-vechle mu‘ayyen mülk mahall-i mezkûr ile gedik-i mezkûrda benim aslâ ve kat‘â alâka vü medhalim kalmayıp mûmâ ileyh Mehmed Âgâh Bey’in mâl-i mevhûbu olmuştur deyu mukırre-i mûmâ ileyhâ Adeviyye Tenşerîz Hanım’ın sâdır olan bilcümle takrîr-i meşrûhasını mûmâ ileyh Mehmed Âgâh Bey vicâhen tahkîk ve şifâhen tasdîk etmeğin bu sûretde mu‘ayyen mülk mahall-i mezkûr ile gedik-i mezkûr için mûmâ ileyh Mehmed Âgâh Bey’in ber-vech-i muharrer mâl-i mevhûbu olduğunu nâtık Defterhâne-i Hâkânî’den ismine tashîhan sened i‘tâsı iktizâ eylediği i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’l-‘işrîn min Saferi’l-Hayr sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Kâtib Mustafâ Efendi, Tatlîk i‘lâmı, Numero 23

Medîne-i Üsküdar’da Arâkiyyeci Elhâc Ca‘fer Ağa mahallesinde sâkine zâtı ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe Lutfiye Hanım bt. Mustafâ medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde zevc-i mutallıkı olup mahmiyye-i İstanbul’da Yenibağçe civârında Lutfî Paşa mahallesinde sâkin Altıncı Ordu-yi Hümâyûn’un Kırk İkinci Alay’ın Birinci Taburu Cerrâh kolağalarından Ömer Lutfî Efendi b. Abdullâh muvâcehesinde mezbûr Ömer Lutfî Efendi evvelâ sekiz aded yüzlük mecîdî altını mihr-i mü’eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i‘lâmdan üç sene mukaddem talâk-i vâhid-i bâyin ile beni tatlîk edip mihr-i evvel-i mezkûr zimmetinde iken sâniyen kırk bir guruş mihr-i mü’eccel tesmiyesiyle-

Sahîfe 16

-yine beni tezvîc ve duhûl ve ol-vechle zevc-i dâhilim iken târîh-i i‘lâm-i mezkûrdan on beş gün mukaddem talâk-i vâhid-i bâyin ile yine beni tatlîk etmekle mezbûrun zimmetinde mütekarrir ve ma‘kûdün-‘aleyh mihr-i evvel ve sânî mezkûr alacak hakkım olan sekiz aded yüzlük altını ve kırk bir guruşu hâlen bana edâya ve iddetim inkızâsına değin beni infâka zevc-i mutallıkım mezbûr Ömer Lutfî Efendi’ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da‘vâ ettikte mezbûr Ömer Lutfî Efendi dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi‘an ve kat‘iyyen ikrâr ü i‘tirâf etmeğin mûcibince mihr-i evvel ve sânî mezkûr sekiz aded yüzlük mecîdî altını ve kırk bir guruşu hâlen ve nafaka-i iddet-i mu‘ayyene-i ma‘lûme ve me’ûnet-i süknâsı mukâbelelerinde bi’t-terâzî beynlerinde ta‘yîn olunan iki yüz guruşu dahî hîn-i istihkâkda müdde‘iye-i mezbûre Lutfiye Hânm’a edâ ve teslîme zevc-i mutallık-i mezbûr Ömer Lutfî Efendi’ye tenbîh olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’r-râbi‘ aşer min Saferi’l-Hayr sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Kâtib Hüseyin Bedreddîn, Sagîr teslîmi, Numero 24

Mahmiyye-i İstanbul’da Kumkapı Karakolhânesi’nde müstahdem polis efrâdından Mehmed Efendi b. Alî Medîne-i Üsküdar Mahkemesi’nde meclis-i şer‘-i münîrde medîne-i mezkûrede Toygar Hamza mahallesinde sâkine ve zâtı ta‘rîf-i şer‘î ile

mu‘arrefe Hâcer Hanım bt. dîger Alî muvâcehesinde mezbûre Hâcer Hanım ile mukaddemâ zevciyyet beynimizde kâ’ime iken benim firâşımdan hâsıl ve mezbûreden mütevellid elyevm dokuz yaşında işbu hâzırun-bi’l-meclis oğlum Mehmed Münîr nâm sagîrin hidânesi vâlidesi mezbûre Hâcer Hanım’dan sâkıt ve terbiyesi bana â’id ve râci‘ olmakla su’âl olunup oğlum sagîr-i hâzır-i mezbûr Mehmed Münîr’i bana teslîme vâlidesi mezbûr Hâcer Hanım’a kıbel-i şer‘den tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da‘vâ ettikte mezbûre Hâcer Hanım dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi‘aten ve kat‘iyyen ikrâr ü i‘tirâf etmeğin mûcibince sagîr-i hâzır-i mezbûr Mehmed ünîr’i babası müdde‘î-i mebzbûr Mehmed Efendi’ye teslîme mezbûre Hâcer Hanım’a tenbîh olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’l-‘işrîn min Muharremi’l-Harâm sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Kâtib Nâcî Efendi, Mu‘âraza men‘i i‘lâmı, Numero 25

Medîne-i Üsküdar’da Debbâğlar mahallesinde sâkine zâtı mu‘arrefe Fâtımatü’z-Zehrâ Hanım bt. Hasan tarafından zikrî âtî husûsunda taleb ü da‘vâ ve ahz ü kabza ve ikâme-i meşhûda ve tahlîf ü tahallüfe vekâlet-i mutlaka-i sahîha-i şer‘iyye ile vekîl-i müseccel-i şer‘î mahalle-i mezkûre imâmı Hâfız Hüseyin Hüsnî Efendi b. Ebûbekr medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde müvekkile-i mûmâ ileyhânın zevc-i mutallıkı olup mahalle-i mezkûrede sâkin Yıldız Hastahânesi kapıcılarından Hüseyin Ağa b. Emîn muvâcehesinde mezbûr Hüseyin Ağa ile müvekkilem mûmâ ileyhânın zevciyyet beynlerinde kâ’im iken müvekkilem mûmâ ileyhâ mâlinden zevci mezbûr Hüseyin Ağa’ya müvekkilem mûmâ ileyhâ yedinden ber-vech-i muharrer iktirâzı ve ahz ü kabz ve umûruna sarfla istihlâk etmekle ol-vechle mezbûr Hüseyin Ağa deyni olan meblağ-i merkûm yirmi beş aded Osmânlı lirasını müvekkilem mûmâ ileyhâya edâdan imtinâ‘ eder olmakla su’âl olunup meblağ-i merkûm yirmi beş aded Osmânlı lirasını zevce-i mutallakası müvekkilem mûmâ ileyhâ için bana edâ ve teslîme mezbûr Hüseyin Ağa’ya tenbîh olunmak matlûbumdur deyu bi’l-vekâle da‘vâ ettikte mezbûr Hüseyin Ağa dahî-

Sahîfe 17

-cevâbında vekîli mûmâ ileyh Hâfız Hüseyin Hüsnî Efendi'nin ber-vech-i muharrer yirmi beş aded Osmânlı lirasını karz müdde'âsını külliyen inkâr etmekle vekîl-i mûmâ ileyh Hâfız Hüseyin Efendi'den ber-vech-i muharrer yirmi beş aded Osmânlı lirasını karz müdde'âsına mutâbık beyyine taleb olundukta aslâ şâhidim yoktur deyu ityân-i beyyineden izhâr-i acz edip tâlib-i tahlîf olmakla mezbûr Hüseyin Ağa bi'l-muvâcehe ber-nehc-i şer'î tahlîf olunmağın mûcibince dîger mûmâ ileyh Hâfız Hüseyin Hüsnî Efendi ber-vech-i muharrer yirmi beş aded Osmânlı lirası da'vâsıyla mezbûr Hüseyin Ağa bilâ-beyyine mu'ârazadan men' olunduğu tescîl ve i'lâm olundu.

Fi'l-yevmi't-tâsi' aşer min Saferi'l-Hayr sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf.

Kâtib Âsım Efendi, Tatlîk i'lâmı, Numero 26

Medîne-i Üsküdar'a tâbi' Bulgurlu karyesinde sâkine zâtı ta'rîf-i şer'î ile mu'arrefe olan Nefîse Su'âd Hanım bt. Alâ'eddîn medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i münîrde zevc-i mutallıkı medîne-i mezkûrede Gülfem Hâtûn mahallesinde sâkin medîne-i mezkûre bidâyet mahkemesi ketebesinden Mehmed Ziyâ'eddîn Efendi b. Ahmed muvâcehesinde mezbûr Mehmed Ziyâ'eddîn Efendi yedi yüz elli guruş mihr-i mu'accel ve yedi yüz elli bir guruş mihr-i mü'eccel tesmiyeleriyle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i'lâm günü talâk-i vâhid-i bâyin ile beni tatlîk etmekle mezbûrun zimmetinde mütekarrir ve ma'kûdün-'aleyh mihreyn-i mezkûreyn alacak hakkım olan bin beş yüz bir guruşu hâlen bana edâya ve mezbûrun firâşından hâsıl ve batnımda mütebeyyin tahmînen dört aylık hamlim olmakla vaz'-i haml ile iddetim inkızâsına değin beni infâka zevc-i mutallıkım mezbûr Mehmed Ziyâ'eddîn Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da'vâ ettikte mezbûr Mehmed Ziyâ'eddîn Efendi dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi'an ve kat'iyyen ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince mihreyn-i mezkûreyn cem'an bin beş yüz bir guruşu zevce-i mutallakası müdde'iye-i mezbûre Nefîse Su'âd Hanım'a hâlen ve mezbûre Nefîse Su'âd Hanım vaz'-i haml ile iddeti münkaziye oluncaya değin işbu târîh-i i'lâmdan i'tibâren bi't-terâzî beynlerinde ta'yîn olunup kendi nafakasına harc ü sarfa ve lede'l-hâce istidâneye ve inde'z-zafer zevc-i mutallık-i mezbûr Mehmed

Ziyâ'eddîn Efendi üzerine rücû'a kıbel-i şer'den izn verilen beher şehr altmış guruşu dahî hîn-i istihkâkda zevce-i mutallakası müdde'iye-i mezbûre Nefîse Su'âd Hanım'a edâ ve teslîme zevc-i mutallık-i mezbûr Mehmed Ziyâ'eddîn Efendi'ye tenbîh olunduğu tescîl ve i'lâm olundu.

Fi'l-yevmi's-sânî aşer min Saferi'l-Hayr sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf.

[Katib] Bedrî, Mihreyn hükmü, Numero 27

Medîne-i Üsküdar'da Altunîzâde mahallesinde sâkine zâtı mu'arrefe Hâcer Nâciye Hanım bt. Hasan Nâsır Efendi tarafından zikrî âtî husûsda taleb ü da'vâ ve ahz ü kabza ve sulh ü ibrâya vekâlet-i mutlaka-i sahîha-i şer'iyye ile vekîl-i müseccel-i şer'îsi ve da'vâ vekîllerinden Mehmed Şükrî Efendi b. Elhâc Ahmed medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i münîrde müvekkile-i mezbûrenin zevc-i mutallıkı olup medîne-i mezkûrede Kefçedede mahallesinde sâkin İdâre-i Mahsûsa vapurları süvârîlerinden Mehmed Mirât Efendi b. Sâdık muvâcehesinde mezbûr Mehmed Mirât Efendi üç bin guruşu-

Sahîfe 18

-mihr-i mu'accel ve üç bin bir guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle müvekkilem mezbûre Hâcer Nâciye Hanım'ın zevc-i dâhili iken mezbûr Mehmed Mirât Efendi işbu sene-i mübâreke Muharremü'l-Harâm'ının yirmi dokuzuncu günü müvekkilem mezbûreyi talâk-i vâhid-i bâyin ile tatlîk etmekle müvekkilem mezbûrenin mezbûr Mehmed Mirât Efendi zimmetinde mütekarrir ve ma'kûdün-'aleyh mihreyn-i mezkûreyn alacak hakkı olan cem'an altı bin bir guruşu müvekkilem mezbûre için hâlen bana edâya ve müvekkilem mezbûrenin iddeti münkaziye oluncaya değin müvekkilem mezbûreyi infâka zevc-i mutalık-i mezbûr Mehmed Mirât Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da'vâya tasaddî etmiş-idim. Ben ber-vech-i muharrer bi'l-vekâle tasaddî eylediğim altı bin bir guruş mihreyn da'vâmdan iki bin guruşu bi'l-vekâle hatt ü tenzîl ve mutâlebesine müte'allika da'vâdan mezbûr Mehmed Mirât Efendi'nin kabûlünü hâvî zimmetini ibrâ'-i sahîh-i şer'î ile ibrâ ve ıskât etmemle bâkîsi olan dört bin bir guruşu müvekkilem mezbûre için hâlen bana edâya ve müvekkilem mezbûrenin iddeti münkaziye oluncaya değin müvekkilem mezbûreyi infâka zevc-i mutalık-i mezbûr

Mehmed Mirât Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyu bi'l-vekâle va'ad ettikte mezbûr Mehmed Mirât Efendi dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi'an ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince mihreyn meblağeyn-i mezkûreynden bâkî dört bin bir guruşu hâlen ve müvekkile-i mezbûrenin nafaka-i iddet-i mu'ayyene-i ma'lûme ve me'ûnet-i süknâsı mukâbelelerinde bi't-terâzî beynlerinde ta'yîn ol[un]an iki yüz guruşu dahî hîn-i istihkâkda müdde'iye-i müvekkile-i mezbûre için vekîl-i mezbûr Mehmed Şükrî Efendi'ye edâ ve teslîme zevc-i mutallık-i mezbûr Mehmed Mirât Efendi'ye tenbîh olunduğu tescîl ve i'lâm olundu.

Fi'l-yevmi't-tâsi' min Saferi'l-Hayr sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf.

[Katib] Bedrî, Mihr ve nafaka hükmü, Numero 28

Medîne-i Üsküdar'da Gülfem Hâtûn mahallesinde sâkine ve zâtı ta'rîf-i şer'î ile mu'arrefe mühtediye Nâciye Hanım bt. Abdullâh medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i münîrde zevc-i mutallıkı olup mahalle-i mezkûrede sâkin kassâb esnâfından Hüseyin Ağa b. Emîn muvâcehesinde mezbûr Hüseyin Ağa üç yüz elli bir guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i'lâm günü talâk-i selâs ile beni tatlîk edip ben kendisinden beynûnet-i mugallaza ile mutallaka zimmetinde mütekarrir ve ma'kûdün-'aleyh mihr-i mü'eccel mezkûr alacak hakkım olan üç yüz guruşu hâlen bana edâya ve iddetim münkaziye oluncaya değin beni infâka zevc-i mutallıkım mezbûr Hüseyin Ağa'ya tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da'vâ ettikte mezbûr Hüseyin Ağa dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi'an ve kat'iyyen ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince mihr-i mü'eccel meblağ-i merkûm üç yüz elli bir guruşu hâlen ve nafaka-i iddet-i mu'ayyene-i ma'lûme ve me'ûnet-i süknâsı mukâbelelerinde bi't-terâzî beynlerinde ta'yîn [olunan] yüz seksen guruşu dahî hîn-i istihkâkda müdde'iye-i mezbûre Nâciye Hanım'a edâ ve teslîme zevc-i mutallık-i mezbûr Hüseyin Ağa'ya tenbîh olunduğu tescîl ve i'lâm olundu.

Fi'l-yevmi's-sânî min şehri Rebî'ilevvel sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf.

Sahîfe 19

Kâtib mekremetli Haydar Efendi, İsbâtü'l-hükm, Numerosu 29

Mahmiyye-i İstanbul'da Uzunçarşı başında Bezzâz Hadîd mahallesinde 185 numaralı konakta mukîb Bâb-i Vâlâ-yi Ser'askerî Nizâmiye Serveznedârı sa'âdetlü Elhâc Mehmed Efendi b. Hüseyin tarafından zikrî âtî husûsda taleb ü da'vâ ve ahz ü kabza ve ikâme-i şühûda ve vekâlet- mutlaka-i sahîha-i şer'iyye ile münferiden ve müctemi'an icrâ-yi vekâlet etmek üzere vekîl-i müseccel-i şer'îleri Dersa'âdet da'vâ vekîllerinden fazîletlü Mehmed Reşîd Efendi b. Mustafâ Vehbî ve Mekteb-i Hukûk-i Şâhâne me'zûnlarından Halîl Lebîb Efendi b. Mahmûd Nâ'il ve Hasan Hakkı Efendi b. Hüseyin'den ancak mûmâ ileyh Hasan Hakkı Efendi Medîne-i Üsküdar Mahkamesi'nde meclis-i şer'-i münîrde müvekkil-i mûmâ ileyhin zevce-i mutallakası olup medîne-i mezkûreye tâbi' Kâdı Karyesi civârında Zühdî Paşa mahallesinde Çiftehavuzlar civârında kâ'in üç numaralı köşkünde mukîme zâtı ta'rîf-i şer'î ile mu'arrefe Hâce Habîbe Hûriye Hanım bt. Abdülkerîm'in dâmâdı tarafından ve kezâlik zikrî âtî husûsda taleb ü da'vâ ve husûmet ve redd-i cevâba ve ahz ü kabza ve ikâme ve istimâ'-i şühûda vekâlet-i mutlaka-i sahîha-i şer'iyye ile vekîl-i müseccel-i şer'îsi Asâkir-i Hazret-i Şâhâne kâ'im-i makâmlarından izzetlü Elhâc Alî Kemâl Bey b. merhûm Sabrî Paşa muvâcehesinde müvekkile-i mûmâ ileyhâ Habîbe Hûriye Hanım ile müvekkilim mûmâ ileyh Elhâc Mehmed Efendi'nin mukaddemâ hâl-i zevciyyet beynlerinde kâ'im iken müvekkilim mûmâ ileyhin mâlı olan on bin guruş kıymetli salkım isminde bir çift pırlanta küpe ve bin seksen guruş kıymetli bir altın sâ't kordonunu müvekkile-i mûmâ ileyhâ Habîbe Hûriye Hanım fuzûlî ahz ü kabz ve bi-gayri-hakk zabt ve vaz'-i yed eder olmakla zikrleri mürûr eden bir çift küpe ve bir altın sâ'at kordonu mevcûd ise aynen, müstehlek ise ba'de's-sübût kıymetleri olan cem'an on bir bin seksen guruşu zımânen ve müvekkile-i mûmâ ileyhâ Habîbe Hûriye Hanım ile müvekkilim mûmâ ileyh Elhâc Mehmed Efendi'nin mukaddemâ münâsafeten mâlik ü mutasarrıf oldukları zikr olunan Kâdı Karyesinde Çiftehavuzlar nâm mahalde vâki' ma'lûmü'l-hudûd bir bâb köşk ile zikrî mesbûk Bezzâz Hadîd mahallesinde kâ'in on sekiz numaralı ma'lûmü'l-hudûd konağın vergisiyle Ma'ârif akçesini i'tâya ve iktizâ eden ta'mîr ü termîmâtını icrâya ve îcâb eden bağçevanları istîcâr ve istihdâma ve istîcâr olunan bağçevanların ücret ve ta'âmiyye ve elbiselerine harc ü sarfa, mebâliğ-i masrûfe-i medfû'adan hissesine isâbet eden mebâliği kendi mâlinden tesviye ve îfâ edeceğini beyân ile bundan akdem emr ve

tarafından zevci müvekkilim mûmâ ileyh Elhâc Mehmed Efendi'yi tevkîl eylediğinde müvekkilim mûmâ ileyh Elhâc Mehmed Efendi dahî kabûlü'l-vekâle zevcesi müvekkile-i mûmâ ileyhânın ber-vech-i muharrer emr ve tevkîline binâ'en konağ-i mekzûrun müddet-i ma'lûmede vergisiyle Ma'ârif akçesinde bâğ-i mezkûrun tımarı ve bağçevan ücretleri ve ta'âmiyye ve elbiselerine ve kuyuların ta'mîr ü termîmine ve mübâya'a etmiş olduğu kuyu makine ve tulumba bahâsıyla ta'mîrât-i sâ'iresine bâ-defter-i müfredât müvekkilim mûmâ ileyh kendi mâlinden bi'l-asâle ve bi'l-vekâle harc ü sarf eylediği mebâliğ-i ma'lûmeden müvekkile-i mûmâ ileyhâ Habîbe Hûriye Hanım'dan meblağ-i mezkûr zimmetinde müvekkilim mûmâ ileyhe deyni olduğunu huzûr-i Müslimîn'de ikrâr ü i'tirâf edip ol-vechle mûmâ ileyhâ Habîbe Hûriye Hanım müvekkilim mûmâ ileyhe deyni olan meblağ-i merkûm otuz bin altı yüz seksen sekiz guruşu edâdan imtinâ' eder olmakla su'âl olunup müvekkilim mûmâ ileyhin mûmâ ileyhâ Habîbe Hûriye Hanım zimmetinde bi'l-mürâca'a alacağı olan meblağ-i mezkûr otuz bin altı yüz seksen sekiz guruş ile zikr olunan bir çift küpe ve kordonu müvekkilim mûmâ ileyh için bana edâ ve teslîme vekîl-i mûmâ ileyh Hâce Kemâl Bey'e tenbîh olunmak matlûbumdur deyu bi'l-vekâle da'vâ ettikte vekîl-i mûmâ ileyh Hâce Kemâl Bey dahî cevâbında sâlifü'z-zikr on bir bin guruş kıymetli salkım isminde bir çift küpe ve bir sâ'at kordonu müvekkilim mûmâ ileyh Elhâc Mehmed Efendi müvekkilem mûmâ ileyhâ ile zevciyyet beynlerinde kâ'im iken zevcesi müvekkile mûmâ ileyhâ Habîbe Hûriye Hanım'a hibe-i sahîha-i şer'iyye ile hibe ve temlîk ve teslîm eylediğinde müvekkilem mûmâ ileyhâ Habîbe Hûriye Hanım dahî ittihâb ü temellük ü tesellüm ve kabz ü kabûl etmekle ol-vechle mezkûr küpe ve kordon müvekkilem mûmâ ileyhânın mâl-i mevhûbu olduğuna binâ'en müvekkile-i mûmâ ileyhâ bi-hakkın vaz'-i yed eylediğini ve zirk olunan me'a-köşk bâğ ile mezkûr konağa müvekkilesi-

Sahîfe 20

-mûmâ ileyhâ ile müvekkil-i mûmâ ileyh Elhâc Mehmed Efendi'den her biri mukaddemâ ber-vech-i muharrer şâyi'an ve müştereken mutasarrıf olduklarını bi'l-vekâle ikrâr mâ'adâ vekîl-i mûmâ ileyh Hakkı Efendi'nin ber-vech-i muharrer bi-şarti'r-rücû' emriyle bi'l-vekâle alacak müdde'âsını külliyen inkâr etmekle vekîl-i mûmâ ileyh Kemâl Bey'in ber-vech-i muharrer hibe müdde'âsını beyâna ba'de'l-havâle müdde'î

vekîl-i mûmâ ileyh Hasan Hakkı Efendi'den ber-vech-i muharrer otuz bin altı yüz seksen sekiz guruş müdde'âsına mutâbık beyyine taleb olundukta her biri Mahmiyye-i İstanbul'da Uzunçarşı başında Bezzâz Hadîd mahallesinde kâ'in on sekiz numaralı konakta sâkin müvekkile-i mûmâ ileyhâ Habîbe Hûriye Hanım'ın sulbî kebîr mahdûmu müvekkil-i mûmâ ileyh Elhâc Mehmed Efendi'nin üvey mahdûmu ve hâlen dâmâdı Tersâne-i Âmire Elektrik Fabrika-i Hümâyûnu Müdîri Asâkir-i Bahriyye-i Şâhâne kolağalarından fütüvvetlü Yahyâ Nedîm Bey b. merhûm Ömer Paşa b. Hasan Ağa ve Koska'da Çoban Çavuş mahallesinde sâkin Bâb-i Ser'askerî Hâssa Erkân-i Harb Dâ'iresi İkinci Şu'besi'nde müstahdem Asâkir-i Hazret-i Şâhâne kolağalarından fütüvvetlü Şâkir Efendi b. Osmân b. İbrâhîm nâm kimesneler li-ecli'ş-şehâde meclis-i şer'a hâzırân olup eserü'l-istişhâd Fi'l-hakîka zâtı bi'l-mu'arrefeti'ş-şer'iyye ma'lûmumuz olan müvekkile-i mûmâ ileyhâ Habîbe Hûriye Hanım bt. Abdülkerîm b. Abdullâh ile müvekkil-i mûmâ ileyh Elhâc Mehmed Efendi b. Hüseyin b. Abdülmennân sene-i sâbıka bin üç yüz altı sene-i Mâliyesi târîhinde zikr olunan me'a-köşk bâğın nısf hisse-i şâyi'asını müvekkil-i mûmâ ileyh Elhâc Mehmed Efendi zevcesi müvekkile-i mûmâ ileyhâ Habîbe Hûriye Hanım'a hibe-i sahîha-i şer'yye ile hibe ve temlîk ve teslîm eylediği sırada me'a-köşk bâğ-i mezkûr ile mezkûr kokağın vergisiyle Ma'ârif akçesini i'tâya ve iktizâ eden ta'mîr ü termîmâtı icrâya ve îcâb eden bağçevanları istîcâr ve istihdâma ve ücret-i ta'âmiyye ve elbise bahâlarını edâya emr ve mebâliğ-i masrûfe-i medfû'adan hissesine isâbet edecek mebâliğ tarafından kendi mâlinden edâ etmek üzere zevc-i müvekkil-i mûmâ ileyh Hâce Mehmed Efendi'ye emr ve tarafından tevkîl eylediği gibi bin üç yüz on-dört sene-i Mâliyesi Mayıs'ının yirmi dokuzuncu günü dahî bâğ-i mezkûrda müvekkilân-i zevcân-i mûmâ ileyhimâdan her biri hâzır oldukları hâlde bizim huzûrumuzda muhâsabelerini rü'yet edip mûmâ ileyh Elhâc Mehmed Efendi zevce-i müvekkile-i mûmâ ileyhâya hitâben masârif-i vâkı'adan senin hissene otuz bin alt yüz seksn guruş isâbet ietti, ver deyu taleb eylediğinde mûmâ ileyhâ Habîbe Hûriye Hanım dahî masârifât-i vâkı'ayı kabûl ederek meblağ-i merkûm otuz bin altı yüz seksen sekiz guruş zimmetinde borcumdur ve veririm deyu bizim huzûrumuzda ikrâr ü i'tirâf etti, bizler bu husûsa bu vech üzere şâhidiz ve şehâdet dahî ederiz deyu her biri müttefiku'l-lafz ve'l-ma'nâ bi'l-muvâcehe edâ ve şehâdet-i şer'iyye ettiklerinden sonra müvekkile-i mûmâ ileyhânın vekîli mûmâ ileyh Hâce Kemâl Bey huzûr-i şer'den tagayyüb etmekle Mecelle-i Ahkâm-i Adliyye'nin bin sekiz yüz otuzuncu mâddesi

hükmüne tevfîkan şâhidân-i mezbûrândan mezbûr Yahyâ Nedîm Bey mahallesi imâmı Mehmed Hilmî Efendi b. Hâfız Mustafâ ve mahalle-i mezkûre ahâlîsinden ve Bâb-i Ser‘askerî ketebesinden Ahmed Efendi b. Alî ve Mehmed Efendi b. Ârif ve mezbûr Şâkir Efendi dahî mahallesi imâmı Hüseyin Hüsnî Efendi b. Süleymân ve muhtâr-i evveli Hüseyin Efendi b. İbrâhîm’den evvelâ usûl-i mevzû‘asına tatbîkan bâ-varaka-i mestûre sırran ve ba‘dehû mahalle-i mezkûre ahâlîsinden Hâfız Yûsuf Efendi b. Mehmed ve Mustafâ Ağa b. Halîl ve Elhâc Ömer Efendi b. Nûrî ve Nâzım Bey b. Kadrî ve Azmî Efendi b. Mehme ve Ömer Efendi b. Ârif’den alenen lede’t-tezkiye adl ve makbûlü’ş-şehâde idükleri ihbâr ü iş‘âr olunup şehâdet- ivâkı‘aları makbûl olmağın mûcibince meblağ-i mezkûr otuz bin altı yüz seksen sekiz guruş müdde‘î müvekkil-i mûmâ ileyh Elhâc Mehmed Efendi için vekîl-i mûmâ ileyh Hasan Hakkı Efendi’ye edâ ve teslîmi iktizâ eylediği tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’s-sâlis min Saferi’l-Hayr sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Kâtib Kemâleddîn Efendi, Hükm i‘lâmı, Numerosu 30

Medîne-i Üsküdar’da Gülfem Hâtûn mahallesinde sâkine iken bundan akdem vefât eden Sâliha Hanım bt. Mustafâ b. Abdullâh’ın sadrî sagîr oğulları Alîşân ve Ca‘ferü’s-Sâdık b. el-müteveffâ Ca‘fer’in enişteleri ve bâ-hüccet-i şer‘iyye vasîleri Şerîf Efendi b. Mehmed medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde medîne-i mezkûrede Altunîzâde mahallesinde Seyyid Ahmed deresinde kâ’in bâğ köşkünde sâkinler Telgraf Nezâret-i Aliyyesi ketebesinden izzetli Refîk ve birâderleri Behcet ve Râkım beyler b. el-müteveffâ Emîn Paşa ve üvey vâlideleri Cenân Hanım bt. Abdullâh zikrî âtî husûs için müdde‘î-i vazî-i mezbûrun talebiyle Mecelle-i Ahkâm-i Adliyye’nin bin sekiz yüz otuz dördüncü mâddesine tevfîkan mahkemeye mahsûs varaka-i da‘vetiyye irsâliyle ayrı ayrı günlerde üç def‘a mahkemeye da‘vet olunmuş iken yevm-i mu‘ayyende mahkemeye gelmediklerine ve taraflarından vekîl-i şer‘î dahî göndermediklerine binâ’en müdde‘î vasî-i mezbûrun da‘vâ ve beyyinesi gıyâben istimâ‘-

Sahîfe 21

-ve ber-nehc-i şer‘î fasl ü hasm olacağı ayrıca ihtâr dahî olunmuş ise de mûmâ ileyhim Refîk ve Behcet ve Râkım beyler ile Cenân Hanım ne bizzât ve ne de vekîl-i şer‘î irsâliyle olunan da‘vete icâbet etmediklerinden bi’t-taleb mâdde-i mezkûre hükmüne tevfîkan mûmâ ileyhim Refîk ve Behcet ve Râkım beyler ile Cenân Hanım’ın hukûklarını muhâfazaya kıbel-i şer‘den vekîl-i musahhar nasb ü ta‘yîn olunup vekâleti kabûl eden ümenâdan Mustafâ Ağa b. Abdullâh muvâcehesinde müvekkilûn-i mûmâ ileyhim Refîk ve Behcet ve Râkım beyler ile Cenân Hânım’dan her biri yedimde olup sene-i sâbıka bin üç yüz on bir senesi Rerebü’l-Müreccеb’inin on dokuzuncü günü târîhiyle müverraha bir kıt‘a hüccet-i şer‘iyye mantûkunca vasîleri olduğum sagîrân-i mezbûrân Alîşân ve Ca‘ferü’s-Sâdık’ın müşterek mâllerinden ve mukaddemâ vasîleri Ahmed Efendi b. Abdullâh tarafından umûr-i vesâyeti rü’yete vekîl-i müseccel-i şer‘îsi Kâşif Efendi b. Mustafâ yedinden istidâne ve ahz ü kabz ve umûrlarına sarfla istihlâk eyledikleri üç yüz aded tam yüzlük mecîdî altını ile meblağ-i mezkûrun üç sene müddetde bâ-devr-i şer‘î ribh-i mülzemi olan yüz sekiz aded tâm yüzlük mecîdî altını-ki ciheteyn-i mezkûreynden cem‘an dört yüz sekiz aded tâm yüzlük mecîdî altını deynleri mukâbelesinde sâlifü’z-zikr Seyyid Ahmed deresinde kâ’in ma‘lûmü’l-hudûd ve’l-müştemilât her biri müşâ‘an mâlikler oldukları me‘a-bâğ bir bâb mülk köşkleri rehn vaz‘ ve vasî-i sâbık vekîli mûmâ ileyh Kâşif Efendi’ye teslîm, ol dahî bi’l-vekâle irtihân ü tesellüm ve kabz ü kabûl eylediklerinden sonra medyûn-i müvekkilûn-i mûmâ ileyhim deynleri olan meblağ-i mecmû‘-i merkûmu müddet-i mezkûre tamâmında edâ edemediklerine mebnî asl mâl meblağ-i mezkûrun senesinden zâ’id bin üç yüz on dört senesi Recebü’l-müreccеb’inin on dokuzuncu gününe değin mürûr eden on sekiz mâh müddetde neması olup sagîrân-i mezbûrâna teberru‘ eyledikleri elli dört aded tâm yüzlük mecîdî altını ve yine asl mâl meblağ-i mezkûrun bin üç yüz on altı senesi Muharremü’l-Harâm’ının yirmi üçüncü gününden bin üç yüz on altı senesi Rebî‘ulevvel’inin yirmi üçüncü gününe gelinceye değin iki mâh müddetde kezâlik bâ-devr-i şer‘î ribh-i mülzemi olan altı aded tâm yüzlük mecîdî altın-ki min-haysi'’-mecmû‘ dört yüz altmış sekiz aded tâm yüzük mecîdî altını zimmetlerinde sagîrân-i mezbûrâna deynleri olduğunu bin üç yüz on altı senesi Muharremü’l-Harâm’ının on dokuzuncu gününde ve mahzar-i şühûda Üsküdar Mahkeme-i Şer‘iyyesi’nde her biri tâyi‘an ve kat‘iyyen ikrâr ü i‘tirâf dahî ettiklerinden sonra meblağ-i mecmû‘-i merkûm dört yüz altmış sekiz aded tâm yüzlük mecîdî altınlarının on beş adedini müvekkilûn-i

mûmâ ileyhim sagîrân-i mezbûrân için bana def‘ ü teslîm etmeleriyle bâkîsi olan dört yüz elli üç adedinin yüz yirmi iki adedini dahî Defterhâne-i Hâkânî Nezâret-i Celîlesi ma‘rifetiyle âhere bey‘ olunan sâlifü’z-zikr me‘a-bâğ köşkün esmânından kezâlik sagîrân-i mezbûrân için bana def‘ ü teslîm eylediklerinden mâ‘adâ ben mûmâ ileyh Refîk Bey’in sâlifü’z-zikr Osmân Ağa mahallesinde Azîziyye câddesinde Uzun Hâfız sokağında kâ’in ma‘lûmü’l-hudûd mükerrer on bir numaralı bâ-Sened-i Hâkânî mâlik olduğu bir bâb menzilini lede’l-müzâyede tâlibine bey‘ve temlîk ve teslîme ve semenini ahz ü kabza ve makbûzumdan deyn-i meblağ-i mecmû‘-i mezkûr dört yüz altmış sekiz aded Osmânlı lirasını edâ vü îfâya vekîl-i

Sahîfe 22

-müseccel-i şer‘îsi olduğuna binâ’en menzil-i mezkûr bundan akdem rızâmla ve Emniyyet Sandığı ma‘rifetiyle lede’l-müzâyede tâlibine bey‘ ve temlîk edildikten sonra semeninden yüz elli aded Osmânlı lirasını sagîrân-i mezbûrân için bi’l-vesâye ahz ü kabz etmemle bâkîsi olan yüz seksen bir adede tâm yüzlük mecîdî altınının emsâlleri sagîrân-i mezbûrân için bana teslîme müvekkilûn-i medyûn-i mûmâ ileyhim Refîk ve Râkım ve Behcet beyler ile Cenân Hanım’a izâfetle vekîl-i musahhar-i mezbûr Mustafâ Ağa’ya tenbîh olunmak bi’l-vesâye matlûbumdur deyu da‘vâ ettikte vekîl-i musahhar-i mezbûr Mustafâ Ağa dahî cevâbında külliyen inkâr etmekle müdde‘î-i vasî-i mezbûr Şerîf Efendi’den ber-vech-i muharrer müdde‘âsına mutâbık beyyine taleb olundukta Üsküdar’da Ahmed Çelebi mahallesinde sâkin Üsküdar Mahkeme-i Şer‘iyyesi Başkâtib Mu‘âvini mekremetli Es-Seyyid Mehmed Ârif Efendi b. merhûm Ömer Efendi b. Ahmed ve mahkeme-i mezkûre muhzırâtından Kâmil Ağa b. Alî b. Abdullâh nâm kimesneler li-ecli’ş-şehâde meclis-i şer‘a hâzırân olup eserü’l-istişhâd Fi’l-hakîka müvekkilûn-i mûmâ ileyhim Refîk ve Râkım ve Behcet beyler b. el-müteveffâ Emîn Paşa ve Cenân Hanım bt. Abdullâh’dan her biri bin üç yüz on altı senesi Muharremü’l-Harâm’ının on dokuzuncu günü huzûr-i şer‘de ve bizim muvâcehemizde müdde‘î-i vasî-i mezbûrun vasîleri olduğu sagîrân-i mezbûrân Alîşân ve Ca‘ferü’s-Sâdık b. el-müteveffâ Ca‘fer’e dört yüz altmış sekiz aded tâm yüzlük mecîdî altını zimmetlerinde deynleri olduğunu her biri tâyi‘an ve kat‘iyyen ikrâr eyledik mezbûrlar bu husûsa bu vech üzere şâhidleriz ve şehâdet dahî ederiz deyu her biri müttefiku’l-lafz ve’l-ma‘nâ

edâ ve şehâdet-i şer‘iyye etmeleriyle şâhidân-i mezbûrândan her biri Üsküdar Mahkeme-i Şer‘iyyesi Başkâtibi mekremetli Es-Seyyid Mehmed ... Efendi b. Halîl Efendi ve ketebeden Hüseyin Haydar Efendi b. Azîz Efendi’den evveâ usûl-i mevzû‘asına tatbîkan bâ-varka-i mestûre sırran ve ba‘dehû mukayyed Mehmed Nûrî Efendi b. Mustafâ ve ketebeden Nâcî Efendi b. Osmân ve Muhzır Alî b. Alî ve Muhzır Mehmed Ağa b. Abdullâh’dan vekîl-i musahhar muvâcehesinde alenen lede’t-tezkiye adl ve makbûlü’ş-şehâde idükleri ihbâr ü iş‘âr olunup şehâdetleri makbûl olmağın mûcibince meblağ-i mecmû‘-i merkûmdan bâkî yüz seksen bir aded tâm yüzlük mecîdî altınlarının emsâllerini sagîrân-i mezbûrân için dahî mezbûr Şerîf Efendi’ye edâ ve teslîme müvekkilûn-i mûmâ ileyhim Refîk ve Râkım ve Behcet beyler ile mûmâ ileyhâ Cenân Hanım’a izâfetle vekîl-i musahhar-i mezbûr Mustafâ Ağa’ya kıbel-i şer‘den tenbîh olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’t-tâsi‘ aşer min Saferi’l-Har sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Kâtib Nâcî Efendi, Husûs-i mihreyn ve nafaka hükmü, Numerosu 31

Husûs-i âtiyü’l-beyânın mahallinde ketb ü tahrîri-çün cânib-i şerî‘at-i garrâdan bi’t-taleb me’zûnen bi’l-hükm irsâl olunan Kâtib mekremetli Mehmed Nâcî Efendi Medîne-i Üsküdar’da Çakırcı Hasan Paşa mahallesinde Doğancılar câddesinde kâ’in otuz altı numaralı menzile varıp cerîde-i esâsda esâmîleri muharrer zevât huzûrlarında akd-i meclis-i şer‘-i âlî ettikte menzil-i mezkûrda sâkine ve zâtı zevât-i mûmâ ileyhim ta‘rîfleriyle mu‘arrefe Zelîhâ Nesîme Hanım bt. el-müteveffâ Binbaşı Azîz Efendi meclis-i ma‘kûd-i mezkûrda Mahmiyye-i İstanbul’da Fâtih civârında Mağnisalı Mehmed Paşa mahallesinde sâkin Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne’de müstahdem Asâkir-i Hazret-i Şâhâne Alay kâtiblerinden rif‘atlü Yûsuf Ken‘ân Efendi b. Alî muvâcehesinde mûmâ ileyh Yûsuf Ken‘ân Efendi iki bin beş yüz guruş mihr-i mu‘accel ve iki bin-

Sahîfe 23

-beş yüz [guruş] bir guruş mihr-i mü’eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i‘lâmdan üç buçuk ay mukaddem talâk-i vâhid-i bâyin ile beni tatlîk etmekle zimmetinde mütekarir ve ma‘kûdün-‘aleyh mihreyn-i mezkûreyn alacak hakkım olan cem‘an beş bin bir guruş ile cihet-i karz-i şer‘îden zimmetinde alacağım olan sekiz bin

guruş-ki min-haysi'l-mecmû' on üç bin bir guruşu hâlen bana edâ ve teslîme zevc-i mutallıkım mûmâ ileyh Yûsuf Ken'ân Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da'vâ ettikte mûmâ ileyh Yûsuf Ken'ân Efendi dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi'an ve kat'iyyen ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince mihreyn ve cihet-i karz meblağ-i mecmû'-i mezkûr on üç bin guruşu zevce-i mutallakası müdde'iye-i mûmâ ileyhâ Zelîhâ Nesîme Hanım'a hâlen edâ ve teslîme zevc-i mutallık-i mûmâ ileyh Yûsuf Ken'ân Efendi'ye tenbîh eylediğini kâtib-i mûmâ ileyh mahallinde ketb ü tahrîr ve me'an mürsel ümenâ'-i şer'le meclis-i şer'-i şerîfe gelip alâ-vukû'ihâ inhâ ve takrîr etmeğin ba'de't-tenfîz i'lâm olundu.

Fi'l-yevmi's-sânî aşer min şehri Rebî'ilevvel sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf.

Kâtib Mustafâ Efendi, Mihreyn ve nafaka hükmü, Numero 32

Medîne-i Üsküdar'da Vâlide'-i Atîk mahallesinde sâkine ve zâtı ta'rîf-i şer'î ile mu 'arrefe Zehrâ Hanım bt. İbrâhîm medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i münîrde zevc-i mutallıkı olup Üsküdar Mutasarrıflığı Polis Mahalli ma'iyyetinde müstahdem polis me'mûrlarından Mehmed Âkif Efendi b. Ahmed muvâcehesinde mezbûr Mehmed Âkif Efendi bin beş yüz guruş mihr-i mu'accel ve bin bir guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i'lâmdan on beş gün mukaddem talâk-i vâhid-i bâyin ile beni tatlîk etmekle mezbûrun zimmetinde mütekarrir ve ma'kûdün-'aleyh mihreyn-i mezkûreyn alacak hakkım olan cem'an iki bin beş yüz bir guruşu hâlen bana edâya ve de iddetim inkızâsına değin beni infâka zevc-i mutallıkım mezbûr Mehmed Âkif Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da'vâya tasaddî etmiş-idim ben ber-vech-i muharrer tasaddî eylediğim iki bin beş yüz bir guruş mihreyn da'vâmdan bin guruşunu rızâmla hatt ve tenzîl ve mutâlebesine müte'allıka da'vâdan zevc-i mutallıkım mezbûr Mehmed Âkif Efendi'nin kabûlünü hâvî zimmetini ibrâ etmemle bâkîsi olan bin beş yüz bir guruşu hâlen bana edâya ve iddetim münkaziye oluncaya değin beni infâka ve zevc-i mutallıkım mezbûr Mehmed Âkif Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da'vâ ettikte mezbûr Âkif Efendi dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi'an ve kat'iyyen ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince mihreyn meblağeyn-i mezkûreynden bâkî bin beş yüz bir guruşu

hâlen ve nafaka-i iddet-i mu‘ayyene-i ma‘lûme ve me’ûnet-i süknâsı mukâbelelerinde bi’t-terâzî beynlerinde ta‘yîn olunan dört yüz elli guruşu dahî hîn-i istihkâkda müdde‘iye-i mezbûre Zehrâ Hanım’a edâ ve teslîme zevc-i mutallık-i mezbûr Mehmed Âkif Efendi’ye tenbîh olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’s-sâdis aşer min şehri Rebî‘ilevvel sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Sahîfe 24

Kâtib Âsım Efendi, Mihreyn hükmü, Numero 33

Medîne-i Üsküdar’da Arâkiyyeci Elhâc Ca‘fer Ağa mahallesinde sâkine mu‘arrefetü’z-zât Necîbe Hürmüz Hanım bt. İbrâhîm medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde zevc-i mutallıkı Haydar Paşa Hastahânesi Eczâcı hademelerinden Hasan Ağa b. Alî muvâcehesinde mezbûr Hasan Ağa iki yüz elli bir guruş mihr-i mü’eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i‘lâmdan altı gün mukaddem talâk-i vâhid-i bâyin ile beni tatlîk etmekle mezbûrun zimmetinde mütekarrir ve ma‘kûdün-‘aleyh mihr-i mü’eccel-i mezkûr hakkıım olan iki yüz elli bir guruşu hâlen bana edâya ve inkızâ’-i iddetime değin beni infâka zevc-i mutallıkım mezbûr Hasan Ağa’ya tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da‘vâ ettikte mezbûr Hasan Ağa dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi‘an ve kat‘iyyen ikrâr ü i‘tirâf etmeğin mûcibince mihr-i mü’eccel meblağ-i mezkûr iki yüz elli bir guruşu hâlen ve nafaka-i iddet-i bâkiye-i ma‘lûme ve me’ûnet-i süknâsı mukâbelelerinde zikrî âtî meblağ kadr-i ma‘rûf idüğü zevc-i mutallık-i mezbûrun ahvâline vukûf-i tâmmları olan bî-garaz sikât-i Müslimîn’den ve hademeden Kâmil Ağa b. Alî ve Alî Ağa b. Alî nâm kimesnelerin ihbârlarıyla zâhir ü mütehakkık olan yüz kırk sekiz guruşu dahî hîn-i istihkâkda müdde‘iye-i zevce-i mezbûre Necîbe Hürmüz Hanım’a edâ ve teslîme zevc-i mutallık-i mezbûr Hasan Ağa’ya tenbîh olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’s-sâdis aşer min şehri Rebî‘ilevvel sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Kâtib Mustafâ Efendi, Mihreyn hükmü, Numero 34

Medîne-i Üsküdar'da Pazarbaşı mahallesinde sâkine ve zâtı ta'rîf-i şer'î ile mu'arrefe Hadîce Mehîbe Hanım bt. el-müteveffâ Eş-Şeyh Şâkir Efendi medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i münîrde zevc-i mutallıkı olup medîne-i mezkûrede Selâmî Alî Efendi mahallesinde sâkin polis efrâdından Muhyiddîn Efendi b. Eş-Şeyh Mehmed Tâhir Efendi muvâcehesinde mûmâ ileyh Muhyiddîn Efendi iki bin guruş mihr-i mu'accel ve iki-bin bir guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle beni tezvîc ve kabûl ve halvet-i sahîha ile bana dâhil olup ol-vechle zevc-i dâhilim iken mûmâ ileyh Muhyiddîn Efendi işbu târîh-i i'lâmdan bir hafta mukaddem talâk-i vâhid-i bâyin ile beni tatlîk etmekle mûmâ ileyhin zimmetinde mütekarrir ve ma'kûdün-'aleyh mihreyn-i mezkûreyn alacak hakkım olan cem'an dört bin bir guruşu hâlen bana edâya ve iddetim inkızâsına değin beni infâka zevc-i mutallıkım mûmâ ileyh Muhyiddîn Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da'vâ ettikte mûmâ ileyh Muhyiddîn Efendi dahî cevâbında mihreyn-i mezkûreyn tesmiyesiyle müdde'iye-i mûmâ ileyhâ Hadîce Mehîbe Hanım'ı tezvîc ve kabûl ve halvet-i sahîha ile bi'd-defa'ât halvet ve zevcesi müdde'iye-i mûmâ ileyhâ ile bir odada beytûtet ettiğini ve ber-vech-i muharrer müdde'iye-i mûmâ ileyhâyı bâyinen tatlîk eylediğini ikrâr lâkin zevcem müdde'iye-i mûmâ ileyhâ Hadîce Mehîbe Hanım halvet-i mezkûrede nefsini bana temkîn ve teslîmden ibâ vü imtinâ' eylediğine binâ'en vaty ü duhûl kâbil olamadığından ol-vechle mihreyn-i mezkûreynin nısfı lâzım gelir deyu zevc-i mutallık-i mûmâ ileyh Muhyiddîn Efendi'nin makâm-i def'de îrâd eylediği kelâmı mesmû'a ve iltifâta şâyân olmadığı kendüye tefhîm ve ber-vech-i muharrer def' da'vâsıyla müdde'iye-i mûmâ ileyhâ Hadîce Mehîbe Hanım'a ber-vech-i şer'î mu'ârazadan ba'de'l-men' sâlifü'l-beyân mûmâ ileyh Muhyiddîn Efendi'nin ikrâr ü i'tirâfıyla lâzım gelen mihreyn-i mezkûreyn cem'an dört bin bir guruşunu hâlen ve nafaka-i iddet-i bâkiye-i ma'lûme ve me'ûnet-i süknâsı mukâbelelerinde bi't-terâzî beynlerinde ta'yîn olunan iki yüz guruşu dahî hîn-i istihkâkında müdde'iye-i mûmâ ileyhâ Hadîce Mehîbe Hanım'a edâ ve teslîme zevc-i mutallık-i mûmâ ileyh Muhyiddîn Efendi'ye tenbîh olunduğu tescîl ve i'lâm olundu.

Fi'l-yevmi's-sâdis aşer mi şehri Rebî'ilevvel sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf.

Sahîfe 25

Kâtib Nâcî Efendi, Mihreyn ve nafaka hükmü, Numero 35

Medîne-i Üsküdar'da Debbâğlar mahallesinde sâkine ve zâtı ta'rîf-i şer'î ile mu'arrefe Fâtıma Hesnâ Hanım bt. Hasan tarafından zikrî âtî husûsda taleb ü da'vâ ve ahz ü kabza vekâlet-i mutlaka-i sahîha-i şer'iyye ile vekîl-i müseccel-i şer'îsi mahalle-i mezkûre İmâmı Hâfız Hüseyin Hüsnî Efendi b. Ebûbekr medîne-i mezkûrede sâkin Yıldız Hastahânesi kapıcılarından Hüseyin Ağa b. Emîn muvâceshesinde mezbûr Hüseyin Ağa müvekkilem mezbûre Fâtıma Hesnâ Hanım'ın iki bin beş yüz bir guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhili iken sene-i sâbıka Zilka'deti'ş-Şerîfe'sinin yirmi beşinci günü talâk-i vâhid-i bâyin ile zevcesi müvekkilem mezbûreyi tatlîk etmekle mezbûrun zimmetinde mütekarrir ve ma'kûdün-'aleyh mihr-i mü'eccel-i mezkûr müvekkilem mezbûrenin alacak hakkı olan meblağ-i merkûm iki bin beş yüz bir guruşu müvekkilem mezbûre için hâlen bana edâya ve zevc-i mutallık-i mezbûr Hüseyin Ağa'nın firâşından hâsıl ve müvekkilem zevcesi mezbûre Fâtıma Hesnâ Hanım'ın elyevm batnında mütebeyyin tahmînen üç aylık hamli olmakla vaz'-i haml ile iddeti münkaziye oluncaya değin zevce-i mutallakası müvekkilem mezbûreyi infâk ü iksâya zevc-i mutallıkı mezbûr Hüseyin Ağa'ya tenbîh olunmak bi'l-vekâle matlûbumdur deyu da'vâ ettikte mezbûr Hüseyin Ağa dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi'an ve kat'iyyen ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince mihr-i mü'eccel meblağ-i merkûm iki bin beş yüz bir guruşu hâlen ve zevce-i müvekkile-i mezbûrenin vaz'-i haml ile iddeti münkaziye oluncaya değin nafakası-çün zevc-i mutallıkı mezbûr Hüseyin Ağa üzerine işbu bin üç yüz on yedi senesi Muharremü'l-Harâm'ının üçünci gününden i'tibâren bi't-terâzî beher şehr karz ve takdîr olunub meblağ-i mefrûz-i mezkûru nafaka ve kisvebehâ ve sâ'ir levâzım-i zarûriyyesine harc ü sarf ve lede'l-hâce istidâneye ve inde'z-zafer zevc-i mutallık-i mezbûr Hüseyin Ağa üzerine rücû'a zevce-i mutallakası müvekkile mezbûre Fâtıma Hesnâ Hanım için vekîl-i mûmâ ileyh Hüseyin Hüsnî Efendi'ye kıbel-i şer'den izn verilen beher şehr yüz yirmi guruşu dahî hîn-i istihkâkında zevce-i mutallakası mezbûre Fâtıma Hesnâ Hanım için vekîl-i mûmâ ileyh Hüseyin Hüsnî Efendi'ye edâ ve teslîme zevc-i mutallık-i mezbûr Hüseyin Ağa'ya tenbîh olunduğu tescîl ve i'lâm olundu.

Fi'l-yevmi't-tâsi' aşer min Saferi'l-Hayr sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf.

Kâtib Hüseyin Bedreddîn Efendi, Mihreyn ve nafaka hükmü, Numero 36

Medîne-i Üsküdar'a muzâfe Beylerbeyi civârında İstavros mahallesinde sâkine ve zâtı ta'rîf-i şer'î ile mu'arrefe Fâtıma Hüsniye Hanım bt. reşâdetlü Şeyh Hâmil Efendi medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i münîrde zevc-i mutalıkı olup medîne-i mezkûrede Kefçededе mahallesinde sâkin Üsküdar Bidâyet Mahkemesi zabt kâtiblerinden Hamdî Râcî Efendi b. Atâ Efendi muvâcehesinde mûmâ ileyh Hamdî Râcî Efendi sîm-mecîdî yirmi guruş hesâbıyla iki bin bir guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i'lâmdan yirmi dört gün mukaddem talâk-i vâhid-i bâyin ile beni tatlîk etmekle mezbûrun zimmetinde mütekarrir ve ma'kûdün-'aleyh mihr-i mü'eccel-i mezkûr alacak hakkım olan iki bin bir guruşu hâlen bana edâya ve iddetim münkaziye oluncaya değin beni infâka zevc-i mutallıkım mûmâ ileyh Hamdî Râcî Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da'vâ ettikte mûmâ ileyh Hamdî Râcî Efendi dahî-

Sahîfe 26

-cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi'an ve kat'iyyen ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince mihr-i mü'eccel meblağ-i mezkûr iki bin bir guruşu hâlen ve nafaka-i iddet-i mu'ayyene-i ma'lûme ve me'ûnet-i süknâsı mûkâbelelerinde bi't-terâzî beynlerinde ta'yîn olunan üç yüz guruşu dahî hîn-i istihkâkında müdde'iye-i mûmâ ileyhâ Fâtıma Hüsniye Hanım'a edâ ve teslîme zevc-i mutallık-i mûmâ ileyh Hamdî Râcî Efendi'ye tenbîh olunduğu tescîl ve i'lâm olundu.

Fi'l-yevmi's-sâlis ve'l-'işrîn min şehri Rebî'ilevvel sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf.

Kâtib Mustafâ Efendi, Mihreyn hükmü, Numero 37

Medîne-i Üsküdar'da Arâkiyyeci Elhâc Ca'fer Ağa mahallesinde sâkine ve zâtı ta'rîf-i şer'î ile mu'arrefe Şükriye Hanım bt. Ahmed medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i münîrde zevc-i mutallıkı olup mahalle-i mekzûrede sâkin manav esnâfından Hâlid Ağa b. Mehmed muvâcehesinde mezbûr Hâlid Ağa evvelâ iki yüz bir

guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i'lâmdan sekiz sene mukaddem talâk-i vâhid-i bâyin ile beni tatlîk edip ba'dehû elli bir guruş mihr-i mü'eccel-i sânî tesmiyesiyle yine beni tezevvüc ve duhûl ve ba'dehû târîh-i i'lâm-i mezkûrdan bir sene mukaddem talâk-i vâhid-i bâyin ile beni tatlîk edip ba'dehû elli bir guruş mihr-i mü'eccel-i sâlis tesmiyesiyle yine beni tezevvüc ve duhûl ve ol-vechle zevc-i dâhilim iken işbu sene-i mübâreke şehr-i Rebî'ulevvel'inin altıncı günü yine beni tatlîk edip ol-vechle ben kendisinden beynûnet-i mugallaza ile mutallaka olmamla mezbûrun zimmetinde mütekarrir ve ma'kûdün-'aleyh mihr-i mü'eccel evvel ve sânî ve sâlis-i mezkûr cem'an alacak hakkım olan üç yüz üç guruşu hâlen bana edâya ve mezbûrun firâşından hâsıl ve hâlen batnımda mütebeyyin tahmînen iki buçuk aylık hamlim olmakla vaz'-i haml ile iddetim münkaziye oluncaya değin beni infâka zevc-i mutallıkım mezbûr Hâlid Ağa'ya tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da'vâ ettikte mezbûr Hâlid Ağa dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharerr üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi'an ve kat'iyyen ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince mühûr-i mezkûre cem'an üç yüz üç guruşu hâlen ve müdde'iye-i mezbûre vaz'-i haml ile iddeti münkaziye oluncaya değin işbu târîh-i i'lâmdan i'tibâren bi't-terâzî beynlerinde farz ve takdîr olunup kendi nafakasına harc ü sarfa ve lede'l-hâce istidâneye ve inde'z-zafer zevc-i mutallık-i mezbûr Hâldi Ağa üzerine rücû'a kıbel-i şer'den izn verilen beher şehr altmış guruşu hîn-i istihkâkında müdde'iye-i mezbûre Şükriye Hanım'a edâ ve teslîme zevc-i mutallık-i mezbûr Hâlid Ağa'ya tenbîh olunduğu tescîl ve i'lâm olundu.

Fi'l-yevmi'r-râbi' ve'l-'işrîn min şehri Rebî'ilevvel sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf.

Kâtib Nâcî Efendi, İkrâr-i deyn i'lâmı, Numero 38

Medîne-i Üsküdar'da Çinili Câmi'-i Şerîfi civârında sâkin Gülfem Hâtûn Mektebi kalfalarından Bolulu Süleymân Efendi b. Hüseyin medîne-i mezkûr[e] mahkemesinde meclis-i şer'-i münîrde câmi'-i şerîf-i mezkûr imâm-i evveli Hâfız Mehmed Efendi b. Mustafâ muvâcehesinde medîne-i mezkûrede Vâlide-i Atîk mahallesinde altmış altı umûm numaramı bir bâb vakf menzili bedelinden dolayı zimmetimde mûmâ ileyh Hâfız Mehmed Efendi dört yüz yetmiş beş guruşu sahîhan deynim olup ben deynim olan meblağ-i merkûmu def'aten edâya iktidârım olmadığı

ecilden ber-vech-i âtî müsehhelen ve mukassatan edâya tâlib olduğumda ol dahî ba‘de’l-kabûl meblağ-i merkûm dört yüz yetmiş beş guruşu şehriye kırk guruş te’diye edip mecmû‘u on bir mâh yirmi gün müddetde edâ etmek üzere müsehhelen ve mukassatan edâya ta‘ayyüd eylediğimde mûmâ ileyh Hâfız Mehmed Efendi dahî ta‘ahhüd-i mezkûrumu kabûl eyledi ve bu tarafeynin ikrâr ve tasdîkleri tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’l-hâmis ve’l-‘işrîn min şehri Rebî‘ilâhir, sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Sahife 27

Kâtib Mustafâ Efendi, Mihr hükmü, Numerosu 39

Medîne-i Üsküdar’da Hayreddin Çavuş mahallesinde civârında sâkine ve zâtı ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe zenciye Emîne Esrâr Kadın bt. Abdullâh medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde zevc-i mutallıkı olup mahalle-i mezkûrede sâkin Üsküdar Ciheti Jandarma Süvârî Üçüncü Bölüğü efrâdından Açıktan Onbaşı Mûsâ Ağa b. Alî muvâcehesinde mezbûr Mûsâ Ağa üç yüz bir guruş mihr-i mü’eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i‘lâmdan kırk beş gün mukaddem talâk-i vâhid-i bâyin ile beni tatlîk etmekle mezbûrun zimmetinde mütekarrir ve ma‘kûdün-‘aleyh mihr-i mü’eccel-i mekzûr alacak hakkım olan üç yüz bir guruşu hâlen bana edâya ve iddetim inkızâsına değin beni infâka zevc-i mutallıkım mezbûr Mûsâ Ağa’ya tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da‘vâ ettikte mezbûr Mûsâ Ağa dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi‘an ve kat‘iyyen ikrâr ü i‘tirâf etmeğin mûcibince mihr-i mü’eccel meblağ-i mezkûr üç yüz bir guruşu hâlen ve nafaka-i iddet-i bâkiye-i ma‘lûme ve me’ûnet-i süknâsı mukâbelelerinde bi’t-terâzî beynlerinde ta‘yîn olunan yüz guruşu dahî hîn-i istihkâkında müdde‘iye-i mezbûre Emîne Esrâr Kadın’a edâ ve teslîme zevc-i mutallık-i mezbûr Mûsâ Ağa’ya tenbîh olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’s-sâdis min şehri Rebî‘ilâhir sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Kâtib Bedreddîn Efendi, Ücret hükmü, Numerosu 40

Medîne-i Üsküdar'da Rûmî Mehmed Paşa mahallesinde sâkine iken bundan akdem vefât eden Fâtıma Hanım'ın pederi ve hasran vârisi olup Mahmiyye-i İstanbul'da Samanvîrân mahallesinde sâkin teb'adan Alî Osmân Ağa b. Ahmed medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i münîrde zikr olunan Rûmî Mehmed Paşa mahallesinde sâkine ve zâtı ta'rîf-i şer'î ile mu'arrefe Şevkiye Hanım bt. Abdullâh muvâcehesinde kızım müteveffât-i mezbûre Fâtıma Hanım ücret ile hıdmet eder makûleden olmakla hayâtında mezbûre Şevkiye Hanım'ın talebiyle hânesinde ücret tesmiye etmeksizin kendüye dokuz sene iki ay müddet hıdmet edip müddet-i mezkûrede üçer misli olan şehriye altmış guruşdan mezbûre Şevkiye Hanım zimmetinde müterâkim alacağı olan altı-bin dört yüz seksen guruşu kızım ve mûrisem müteveffât-i mezbûre kable'l-ahz vefât edip meblağ-i merkûm altı bin dört yüz seksen guruş bana mevrûs olmakla meblağ-i merkûm altı bin dört yüz seksen guruş ile beheri yirmi beş guruşdan mecmû' yüz yetmiş beş guruşa mu'âdil yedi aded yirmilik zînet altını ile hîn-i vefâtında çekmecesi derûnunda mevcûd olup mezbûre Şevkiye Hanım'ın ahz ü kabz eylediği üç yüz guruş-ki cem'an bi'l-verâse alacağım olan altı bin dokuz yüz elli beş guruşun altı bin iki yüz elli beş guruşunu rızâmla hatt ve tenzîl ve mutâlebesine müte'allıka da'vâdan mezbûre Şevkiye Hanım'ın kabûlünü hâvî zimmetini ibrâ'-i âmm-i sahîh-i şer'î ile ibrâ' ve ıskât etmemle bâkîsi olan yedi yüz guruşu hâlen bana edâ ve teslîme mezbûre Şevkiye Hanım'a tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da'vâ ettikte mezbûre Şevkiye Hanım dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi'an ve kat'iyyen ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince meblağ-i bâkî merkûm yedi yüz guruşu müdde'î-i mezbûr Alî Osmân Ağa'ya edâ ve teslîme mezbûre Şevkiye Hanım'a tenbîh olunduğu tescîl ve i'lâm olundu.

Fi'l-yevmi't-tâsi' min şehri Rebî'ilevvel sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf.

Kâtib Mu'âvin Efendi, Hibe-i menzil, Numerosu 41

Medîne-i Üsküdar'a tâbi' Kuzguncuk karyesinde mütemekkin teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin Yahûd[î] milletinden şahsı her biri teb'a-i Devlet-i Aliyye'nin millet-i merkûmesinden camcı (?) Necos Yasef v. Salamon ve Dellâl Molis v. Hayim

ta‘rîfleriyle mu‘arrefe bakkâl esnâfından Nesim Zunana v. İsak medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i hatîrde sulbî kebîr oğlu olup karye-i mezkûrede mütemekkin teb‘a-i devlet-i müşârun ileyhânın millet-i merkûmesinden ve bakkâl esnâfından Şemoil muvâcehesinde zikr olunan Kuzguncuk karyesinde Simîdci sokağında bir tarafı Kadenko (?) menzili ve üç tarafı tarîk-i âmm ile mahdûd zemîni Serbostân-i Hâssa Abdullâh Ağa vakfına senevî yüz elli akçe mukâta‘alı otuz yedi numero ile mürakkam me‘a-bağçe bir bâb menzil bin üç yüz sekiz senesi Saferü’l-Hayr’ının on birinci günü târîhli iki kıt‘a Sened-i Hâkânî mantûkunca yedimde mülküm olmakla ben ber-vech-i muharrer mâlik olduğum me‘a-bağçe menzil-i mahdûd-i mezkûru beni ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek üzere oğlum merkûm Şemoil’e hibe-i sahîha-i şer‘iyye ile hibe ve temlîk ve vech-i lâyıkıyla teslîm eylediğimde ol dahî ber-vech-i muharrer ittihâb ü temellük ü tesellüm ve kabz ü kabûl etmekle ol-vechle me‘a-bağçe menzil-i mahdûd-i mezkûrda benim aslâ ve kat‘â alâka vü medhalim kalmayıp oğlum merkûm Şemoil’in mâl-i mevhûbu ve hakk-i sarfı olmuştur deyu mukırr-i merkûm Nesim Zunana’nın bilcümle takrîr-i meşrûhunu oğlu merkûm Şemoil tahkîk ve tasdîk etmeğin bu sûretde merkûm Şemoil me‘a-bağçe menzil-i mahdûd-i mezkûr mâl-i mevhûbu olduğunu nâtık ismine tashîhan Defterhâne-i Hâkânî’den sened ahzını iktizâ eylediği i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’s-sâlis aşer min şehri Rebî‘ilâhir sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Kâtib Nâcî Efendi, İbrâ i‘lâmı, Numerosu 42

Fi’l-asl Mat kazâsı ahâlîsinden olup Medîne-i Üsküdar’da Selmân Ağa mahallesi dâhilinde kâ’in Mihrimâh Sultân -tâbe serâhû- hazretleri imâretinde sâkin Arnabud Sâlih Ağa b. Hasan b. Hüseyin medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde medîne-i mezkûreye tâbi‘ Eren karyesinde sâkin Kürd Mûsâ oğlu Şevket Efendi b. Şişman Mustafâ muvâcehesinde mezbûr Şevket Efendi zimmetinde diyet-i şer‘iyyeden bâ-i‘lâm mahkûmün-bih alacağım olan gümüşden on bin dirhem-i şer‘îyi bin guruşa mu‘âdil elli aded sîm mecîdî üzerine mezbûr Şevket Efendi ile sulh olup bedel-i sulh olan meblağ-i merkûm elli aded sîm mecîdîyi mezbûr Şevket Efendi işbu meclis-i şer‘de bana def‘ ü teslîm eylediğinde ben dahî yedinden ahz ü kabz etmemle

ol-vechle bâkî diyet-i mezkûre mutâlebesine ve cemî‘ hukûk-i şer‘iyyeye müte‘allıka da‘vâdan mezbûr Şevket Efendi’nin zimmetini ibrâ’-i âmm-i sahîh-i şer‘î ile ibrâ ve ıskât eylediğimde mezbûr Şevket Efendi dahî bana medfû‘u olan bedel-i sulh meblağ-i merkûm elli aded sîm mecîdînin istirdâdına ve cemî‘ hukûk-i şer‘iyyeye müte‘allıka da‘vâdan benim zimmetimi ibrâ’-i âmm-i sahîh-i şer‘î ile ibrâ ve ıskât ve tarafeynden her birimiz ber-vech-i muharrer âherin ibrâsını kabûl eyledik deyu tarafeynin ikrâr ve tasdîkleri tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’s-sâlis ve’l-‘işrîn min şehri Rebî‘ilâhir sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Kâtib Âsım Efendi, Sagîr teslîmi, Numerosu 43

Medîne-i Üsküdar’a tâbi Kâdı karyesinde Osmân Ağa mahallesinde sâkin İdâre-i Mahsûsa’nın sevâhil-i mütecâvire iskelelerinden Moda iskelesi bilet me’mûrlarından Rusçuklu Mehmed Efendi b. Mustafâ medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde zevce-i mutallakası olup medîne-i mezkûrede Debbâğlar mahallesinde sâkine mu‘arrefetü’z-zât Ganîme Hanım bt. Ahmed muvâcehesinde mezbûr Ganîme Hanım ile mukaddemâ hâl-i zevciyyet beynimizde kâ’ime iken benim firâşımdan hâsıla ve mezbûre Ganîme Hanım’dan mtüevellide tahmînen beş yaşında sulbiye sagîre kızım Hayriye nâm sagîre-

Sahîfe 29

-sagîre vâlidesi mezbûre Ganîme Hanım’ın bi hakki’l-hidâne hacr ve terbiyesinde iken mezbûre Ganîme Hanım bu def‘a nefsini sagîre-i mezbûreye ecnebî olan kimesneye tezvîc edip ol-vechle hakk-i hidânesi sagîre-i mezbûreden sâkıt olduğuna ve kızım sagîre-i mezbûrenin hâzıne-i uhrâsı dahî olmadığına binâ’en kızın sagîre-i mezbûre Hayriye’yi bana teslîme vâlidesi mezbûre Ganîme Hanım’a tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da‘vâ ettikte mezbûre Ganîme Hanım dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi‘an ve kat‘iyyen ikrâr ü i‘tirâf etmeğin mûcibince sagîre-i mezbûre Hayriye’yi babası müdde‘î-i mezbûr Mehmed Efendi’ye teslîme mezbûre Ganîme Hanım’a tenbîh olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi'l-yevmi's-sâbi' ve'l-'işrîn min şehri Rebî'ilâhir sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf.

Kâtib Âsım Efendi, Nafaka ve mihr hükmü, Numerosu 44

Medîne-i Üsküdar'da Kadı'asker Ahmed Efendi mahallesinde sâkine mu'arrefetü'z-zât Fâtıma Nigâr Hanım bt. İzzet medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i münîrde zevc-i mutallıkı olup mahalle-i mezkûrda sâkin Beyoğlu Merkez komiserlerinden Mehmed Bey b. Hâfız Ahmed Efendi tarafından zikrî âtî husûsda husûmet ve redd-i cevâba ve sulh ü ibrâya, vekâlet-i mutlaka-i sahîha-i şer'iyye ile vekîl-i müseccel-i şer'îsi da'vâ vekîllerinden Mehmed Mutî' Efendi b. Osmân Şevkî muvâcehesinde müvekkil-i mûmâ ileyh Mehmed Bey yedi yüz bir guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i'lâmdan sekiz gün mukaddem talâk-i vâhid-i bâyin ile beni tatlîk etmekle mûmâ ileyhin zimmetinde mütekarrir ve ma'kûdün-'aleyh mihr-i mü'eccel-i mezkûr alacak hakkım olan yedi yüz bir guruşu hâlen bana edâya ve inkızâ'-i iddetime değin beni infâka zevc-i mutallıkım mûmâ ileyh Mehmed Bey'e izâfetle vekîl-i mûmâ ileyh Mehmed Mutî' Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da'vâ ettikte vekîl-i mûmâ ileyh Mehmed Mutî' Efendi dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi'an ve kat'iyyen ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince mihr-i mü'eccel meblağ-i merkûm yedi yüz bir guruşu hâlen ve nafaka-i iddet-i mu'ayyene-i ma'lûme ve me'ûnet-i süknâsı mukâbelelerinde bi't-terâzî beynlerinde ta'yîn olunan üç yüz guruşu dahî hîn-i istihkâkda müdde'iye-i mezbûre Fâtıma Nigâr Hanım'a edâ ve teslîme zevc-i mutallık müvekkil-i mûmâ ileyh Mehmed Bey'e izâfetle vekîl-i mûmâ ileyh Mehmed Mutî' Efendi'ye tenbîh olunduğu tescîl ve i'lâm olundu.

Fi'l-yevmi's-sâlis min Cemâziyelûlâ sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf.

Kâtib Kemâl Efendi, Numerosu 45

Müteveffâ-yi mûmâ ileyh Mehmed İzzet Efendi'nin verâseti zevcesi Âişe Leylâ Hanım bt. Sâlih ile sulbî kebîr mahdûmları Fethî ve Tâhir efendilere münhasıra olduğu inde'ş-şer'u'l-enver zâhir ü mütehakkık olduğuna binâ'en müteveffâ-yi mûmâ ileyhin bâlaâ-yi derkenârda muharrerü'l-istihkâk alacağı olan beş bin üç yüz elli

guruşun altı yüz altmış sekiz guruş otuz parası zevcesi mezbûre Âişe Leylâ Hanım'a ve iki bin üç yüz kırk guruş yirmi beş parası dahî b. mezbûr Fethî Efendi'ye ve iki bin üç yüz kırk guruş yirmi beş parası dahî b.mezbûr Tâhir Efendi'ye i'tâsı iktizâ eylediği i'lâm olundu.

Fi'l-yevmi'l-'âşir min Cemâziyelûlâ sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf.

Sahîfe 30

Kâtib Âsım Efendi, Mihreyn hükmü, Numerosu 46

Medîne-i Üsküdar'da Selmân Ağa mahallesinde sâkine mu'arrefetü'z-zât Zelîhâ Hanım bt. İzzet medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i münîrde zevc-i mutallıkı olup medîne-i mezkûrede Solak Sinân mahallesinde sâkin manav esnâfından Ahmed Ağa b. Hüseyin muvâcehesinde mezbûr Ahmed Ağa evvelâ yüz elli bir guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i'lâmdan bir buçuk sene mukaddem talâk-i vâhid-i bâyin ile beni tatlîk edip sâniyen yüz elli bir guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle beni tezevvüc ve duhûl ve ol-vechle zevc-i dâhilim iken beni talâk-i vâhid-i bâyin ile tatlîk edip sâlisen elli bir guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle yine beni tezevvüc ve duhûl ve ol-vechle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i'lâm günü beni tatlîk, ol-vechle kenisinden beynûnet-i mugallaza ile mutallaka olmamla zevc-i mutallıkım mezbûr Ahmed Ağa zimmetinde mütekarrir ve ma'kûdün-'aleyh mihr-i mezkûr alacak hakkım olan cem'an üç yüz elli üç guruşu hâlen bana edâya ve inkızâ'-i iddetime değin beni infâka zevc-i mutallıkım mezbûr Ahmed Ağa'ya tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da'vâ ettikte mezbûr Ahmed Ağa dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi'an ve kat'iyyen ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince mihr-i mezkûr cem'an üç yüz elli üç guruşu hâlen ve nafaka-i iddet-i mu'ayyene-i ma'lûme ve me'ûnet-i süknâsı mukâbelelerinde bi't-terâzî beynlerinde ta'yîn olunan yüz elli guruşu dahî hîn-i istihkâkda müdde'iye-i mezbûre Zelîhâ Hanım'a edâ ve teslîme zevc-i mutallık-i mezbûr Ahmet Ağa'ya tenbîh olunduğu tescîl ve i'lâm olundu.

Fi'l-yevmi'l-hâdî ve'l-'işrîn min şehri Rebî'ilâhir sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf.

Kâtib Kemâl Efendi, Hükm i‘lâmı 18981, Numerosu 46

Mahmiyye-i İstanbul’da Halıcıoğlu’nda Abdüsselâm mahallesinde mütemekkin teb‘a-i Devlet-i Aliyye’nin Mûsevî milletinden ve sarrâfândan Aynacıoğlu Rapeno v. Hayim Medîne-i Üsküdar mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde medîne-i mezkûreye tâbi‘ Kızıltoprak’da mukîm iken bundan akdem vefât eden Erkân-i Harbiye-i Şâhâne Süvârî mîrlivâlarından Zekî Paşa b. Abdullâh b. Abdurrahmân’ın sulbiye sagîre kerîmesi ve hasram vârisi Fâtıma Ra‘nâ Hanım’ın min-kabli’l-ümm ceddesi ve bâ-hüccet-i şer‘iyye mansûbe vasîsi olup zikr olunan Kızıltoprak’da mukîme ve müteveffâ-yi mûmâ ileyhin mâline bi’l-vesâye vaz‘-i yedi mütehakkik olan Fâtıma Şevkiye Hanım bt. Abdullâh müdde‘î-i merkûm Rapeno’nun talebiyle Mecelle-i Ahkâm-i Adliyye’nin bin sekiz yüz otuz dördüncü mâddesine tevfîkan mahkemeye mahsûs varaka-i da‘vetiyye irsâliyle ayrı ayrı günlerde üç def‘a mahkemeye da‘vet olunmuş ise de yevm-i mahsûsunda mahkemeye gelmediği gibi bir vekîl-i şer‘î dahî göndermediğinden müdde‘î-i merkûm Rapeno’nun da‘vâ ve beyyinesi gıyâben istimâ‘ ve ber-nehc-i şer‘î fasl ü hasm olunacağı ayrıca ihtâr dahî olunmuş ise de vasî-i mûmâ ileyhâ Fâtıma Şevkiye Hanım yine da‘vet-i mezkûreye icâbet etmediği gibi vekîl-i şer‘î dahî göndermediğinden bi’t-taleb mâdde-i mezkûre ahkâmına tevfîkan vasî-i mûmâ ileyhâ Fâtıma Şevkiye Hanım’ın hukûkunu muhâfazaya kıbel-i şer‘den vekîl-i musahhar ta‘yîn-i vekâleti kabûl eden ümenâdan Kâmil Efendi b. Alî muvâcehesinde müvekkile-i mûmâ ileyhâ Fâtıma Şevkiye Hanım’ın vasîsi olduğu sagîre-i mezbûre Fâtıma Ra‘nâ Hanım’ın pederi merhûm-i mûmâ ileyh Zekî Paşa hayâtında yedimde olup bin üç yüz on üç sene-i Mâliyesi Nisan’ının-

Sahîfe 31

-birinci günü târîhli ve kendi hatt-i destiyle mümzâ vek endi mührüyle mahtûm ve ma‘nûn ve mersûm ve nisbetinde pul mevzû‘ işbu mübrez bir kıt‘a sened mantûkunca mâlimden ve yedimden iktirâz ve ahz ü kabz ve umûruna sarfla istihlâk eylediği on sekiz bin dokuz yüz seksen bir guruş alacak hakkım olup hattâ müteveffâ-yi mûmâ ileyh hayâtında kemâl-i akl ü sıhhatinde meblağ-i merkûm on sekiz bin dokuz yüz seksen bir guruş zimmetinde bana deyni olduğunu mahzar-i şühûdda tav‘an ikrâr ü i‘tirâf etmekle ol-vechle alacağım olan meblağ-i merkûm on sekiz bin dokuz yüz seksen bir guruşu

medyûn-i mûmâ ileyh Zekî Paşa bana kable'l-edâ ber-vech-i muharrer vefât edip terekesine dahî müvekkile vasî-i mûmâ ileyhâ Fâtıma Şevkiye Hanım bi'l-vesâye vaz'-i yed eder olmakla meblağ-i merkûmu vaz'-i yed olduğu tereke-i merhûm-i mûmâ ileyhden bana edâya müvekkile vasî-i mûmâ ileyhâ Fâtıma Şevkiye Hanım'a izâfetle vekîl-i musahhar-i mezbûr Kâmil Ağa'ya tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da'vâ ettikte vekîl-i musahhar-i mezbûr Kâmil Ağa dahî cevâbında müvekkile vasî-i mûmâ ileyhâ Fâtıma Şevkiye Hanım'ın tereke-i müteveffâ-yi mûmâ ileyhe bi'l-vesâye vaz'-i yedini ikrâr, mâ'adâ ber-vech-i muharrer müdde'âsını külliyen inkâr etmekle müdde'î-i merkûm Rapeno'dan ber-vech-i muharrer müdde'âsına mutâbık beyyine taleb olundukta zikr-î mesbûk Abdüsselâm mahallesinde sâkin Galata Ecnebî Gümrüğü Muhâsebe-i İcmâl ketebesinden İsmâ'îl Hakkı Efendi b. Elhâc Edhem b. Ömer ve İstanbul'da Uzunçarşı başında Atîk İbrâhîm Paşa mahallesinde sâkin Kuyumcubaşı atûfetlü Harunaci Efendi hazretlerinin kâtib-i husûsîsi Mehmed Cemîl Bey b. Seyyid b. Ahmed nâm kimesneler li-ecli'ş-şehâde meclis-i şer'e hâzırân olup istişhâd olundukta Fi'l-hakîka müteveffâ-yi mûmâ ileyh Zekî Paşa b. Abdullâh b. Abdurrahmân hayâtında ve kemâl-i akl ü sıhhatinde bin üç yüz on üç sene-i Mâliyesi Nisan'ının birinci günü müdde'î-i merkûmun Büyük Yeni Hân'da kâ'in odasına gelerek bizler dahî mezkûr odada hâzırân olduklarımız hâlde işbu mübrez senedi merhûm-i müşârun ileyh Zekî Paşa koynundan çıkarıp müdde'î-i merkûm Rapeno'ya hitâben işte senedi yazdım ve getirdim, al dedi. Müdde'î-i merkûm dahî Türkçe bilmediğinden li-ecli'l-kırâ'e bizlere irâ'e eyledi, bizler dahî mezkûr senedi ba'de'l-kırâ'e müşârun ileyh Zekî Paşa'ya i'âde ettik. Paşa-yi mûmâ ileyh dahî mezkûr senedi merkûm Rapeno'ya teslîm eyledi ve senedin hâvî olduğu on sekiz bin dokuz yüz seksen bir guruş merkûm Rapeno'ya cihet-i karzdan zimmetimde sahîhan deynimdir deyu bizim huzûrumuzda ikrâr ü i'tirâf eyledi. Bizler bu husûsa bu vech üzere şâhidleriz ve şehâdet dahî ederiz deyu her biri müttefiku'l-lafz ve'l-ma'nâ vekîl-i musahhar-i mezbûr muvâcehesinde edâ'-i şehâdet-i şer'iye etmeleriyle şâhidân-i mezbûrândan mûmâ ileyh Mehmed Cemîl Bey mensûb olduğu mezkûr Atîk İbrâhîm Paşa Mahallesi İmâmı İsmâ'îl Hakkı Efendi b. Abdullâh ve Gümrük ketebesinden İsmâ'îl Şevkî Efendi b. Halîl ve mûmâ ileyh İsmâ'îl Hakkı Efendi dahî mensûb olduğu Abdüsselâm Mahallesi İmâmı Hâlid Efendi b. Hasan b. Abdullâh ve muhtâr-i sânîsi Hüseyin Hüsnî Efendi b. Edhem'den evvelâ usûl-i

mevzû‘asına tatbîkan bâ-varaka-i mestûre sırran ve ba‘dehû şâhidân-i mûmâ ileyhimâ mezkûr Atîk İbrâhîm Paşa-

Sahîfe 32

-mahallesi ahâlîsinden ve ketebeden Tâhir Efendi b. Ömer ve Hammâmcı Mehmed Efendi b. Osmân ve Abdüsselâm mahallesi ahâlîlerinden Binbaşı izzetlü Âtıf Bey b. Ârif ve Yüzbaşı fütüvvetlü Alî Ağa b. Ömer ve Esvâb Emîni Mehmed Efendi b. Hâce Edhem ve Âdil Bey b. Hâce Mahmûd ve Kayıkçı Ömer Ağa b. Hasan nâm kimesnelerden vekîl-i musahhar muvâcehesinde alenen lede’t-tezkiye adl ve makbûlü’ş-şehâde idükleri ihbâr ü iş‘âr olunup şehâdetleri makbûle olmağın mûcibince müdde‘î-i merkûm Rapeno’ya ber-nehc-i şer‘î yemîn verilmeğin mûcibince meblağ-i merkûm on sekiz bin dokuz yüz seksen bir guruşu vâzı‘u’l-yed olduğu tereke-i müteveffâ-yi mûmâ ileyhden müdde‘î-i merkûm Rapeno’ya edâ ve teslîme müvekkile vasî-i mûmâ ileyhâ Fâtıma Şevkiye Hanım’a izâfetle vekîl-i musahhar-i mezbûr Kâmil Efendi’ye tenbîh olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’l-hâmis min Saferi’l-Hayr sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Kâtib Âsım Efendi, Nafaka hükmü, Numerosu 47

Medîne-i Üsküdar’a tâbi‘ Kâdı karyesinde Osmân Ağa mahallesinde sâkine mu‘arrefetü’z-zât Muzaffer Hanım bt. Yûsuf Ken‘ân medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde zevc-i mutallıkı medîne-i mezkûrede Debbâğlar mahallesinde sâkin Haydar Paşa Şimendüfer Fabrikası tesviyecilerinden Tevfîk Efendi b. Şerîf muvâcehesinde mezbûr Tevfîk Efendi ile mukaddemâ zevciyyet beynimizde kâ’im iken yedimde müstakilleten mâlim olan beşi bir yerde bir mecîdî altınını zevc-i mutallıkım mezbûr Tevfîk Efendi yedimden fuzûlî ahz ü kabz etmekle mezkûr beşi bir yerde bir mecîdî altınını aynen bana teslîme zevc-i mutallıkım mezbûr Tevfîk Efendi’nin firâşından hâsıl ve batnımda mütebeyyin tahmînen altı aylık hamlim olmakla vaz‘-i haml ile iddetim inkızâsına değin beni infâka zevc-i mutallıkım mezbûr Tevfîk Efendi’ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da‘vâ ettikte zevc-i mutallık-i mezbûr Tevfîk Efendi dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi‘an ve kat‘iyyen ikrâr ü i‘tirâf etmeğin mûcibince zikr olunan beşi bir yerde bir

mecîdî altınını aynen müdde‘iye-i mezbûre Muzaffer Hanım’a hâlen edâ ve teslîme ve müdde‘iye-i mezbûre Muzaffer Hanım vaz‘-i haml ile iddeti münkaziye oluncaya değin nafakası-çün zikrî âtî meblağ kadr-i ma‘rûf idüğü zevc-i mutalık-i mezbûrun ahvâline vukûf-i tâmmları [olan] bî-garaz sikât-i Müslimîn’den medîne-i mezkûrede Selâmî Alî Efendi mahallesinde sâkinler hademeden Kâmil Ağa b. Alî ve Mustafâ Ağa b. Abdullâh nâm kimesnelerin ihbârlarıyla zâhir ü mütehakkık olup işbu târîh-i i‘lâmdan i‘tibâren nafaka ve kisvebehâ ve sâ’ir levâzım-i zarûriyyesine harc ü sarfa ve lede’l-hâce istidâneye ve inde’z-zafer zevc-i mutallık-i mezbûr Tevfîk Efendi üzerine rücû‘a kıbel-i şer‘den izn verilen beher şehr yetmiş beş guruş dahî hîn-i istihkâkda müdde‘iye-i mezbûre Muzaffer Hanım’a edâ ve teslîme zevc-i mutallık-i mezbûr Tevfîk Efendi’ye tenbîh olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’t-tâsi‘ ve’l-‘işrîn min şehri Rebî‘ilevvel sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Sahîfe 33

Kâtib Mustafâ Efendi, Mihr hükmü, Numerosu 48

Medîne-i Üsküdar’da Solak Sinân mahallesinde sâkine ve zâtı ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe Fâtıma Râziye Hanım bt. Elhâc Sâlih medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde zevc-i mutallıkı olup mahalle-i mezkûrede sâkin Bahriye-i Şâhâne serçavuşlarından İbrâhîm Edhem Efendi b. Hüseyin muvâcehesinde mezbûr İbrâhîm Edhem Efendi dört yüz bir guruş mihr-i mü’eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i‘lâmdan on dört gün mukaddem talâk-i vâhid-i bâyin ile beni tatlîk etmekle mezbûrun zimmetinde mütekarrir ve ma‘kûdün-‘aleyh mihr-i mü’eccel-i mezkûr alacak hakkım olan dört yüz bir guruşu hâlen bana edâya ve iddetim inkızâsına değin beni infâka zevc-i mutallıkım mezbûr İbrâhîm Edhem Efendi’ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da‘vâ ettikte mezbûr İbrâhîm Edhem Efendi dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi‘an ve kat‘iyyen ikrâr ü i‘tirâf etmeğin mûcibince mihr-i mü’eccel meblağ-i merkûm dört yüz guruşu hâlen ve nafaka-i iddet-i bâkiye-i ma‘lûme ve me’ûnet-i süknâsı mukâbelelerinde bi’t-terâzî beynlerinde ta‘yîn olunan yüz elli guruşu dahî hîn-i istihkâkında müdde‘iye-i mezbûre Fâtıma

Râziye Hanım'a edâ ve teslîme zevc-i mutallık-i mezbûr İbrâhîm Edhem Efendi'ye tenbîh olunduğu tescîl ve i'lâm olundu.

Fi'l-yevmi's-sânî ve'l-'işrîn min Cemâziyelûlâ sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf.

Kâtib Nâcî Efendi, Mihr ve nafaka hükmü, Numero 49

Medîne-i Üsküdar'a tâbi' Beylerbeyi civârında İstavros mahallesinde sâkine ve zâtı ta'rîf-i şer'î ile mu'arrefe Adeviyye Hanım bt. Ahmed Bey tarafından zikrî âtî husûsda taleb ü da'vâ ve ahz ü kabza ve lede'l-iktizâ sulh ü ibrâya vekâlet-i mutlaka-i sahîha-i şer'iyye ile vekîl-i müseccel-i şer'îsi da'vâ vekîllerinden fazîletli Mehmed Atâ Efendi b. Sa'dullâh Efendi medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i münîrde medîne-i mezkûrede Ahmed Çelebi mahallesinde sâkin Hazîne-i Hâssa-i Şâhâne Meclis Başkâtibi sa'âdetli İsmâ'îl Hakkı Beyefendi b. Mehmed Emîn Efendi tarafından husûs-i âtîde husûmet ve redd-i cevâba ve lede'l-îcâb sulh ü ibrâya vekâlet-i mutlaka-i sahîha-i şer'iyye ile vekîl-i müseccel-i şer'îsi da'vâ vekîllerinden Hasan Tahsîn Efendi b. Tevfîk Efendi muvâcehesinde müvekkil-i mûmâ ileyh İsmâ'îl Hakkı Beyefendi müvekkilem mûmâ ileyhâ Adeviyye Hanım'ın üç-bin beş yüz bir guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle zevce-i menkûha-i medhûlün-bihâsı iken işbu sene-i mübâreke Muharremü'l-Harâm'ının dokuzuncu günü zevcesi müvekkilem mûmâ ileyhâyı talâk-i vâhid-i bâyin ile tatlîk etmekle müvekkil-i mûmâ ileyhin zimmetinde mütekarrir ve ma'kûdün-'aleyh mihr-i mü'eccel meblağ-i mezkûr alacak hakkı olan üç bin beş yüz bir guruşu müvekkilem mûmâ ileyhâ Adeviyye Hanım için hâlen bana edâ ve teslîme ve müvekkil-i mûmâ ileyhin firâşından hâsıl ve müvekkilem mezbûrenin batnında mütebeyyin tahmînen dört aylık hamli olmakla vaz'-i haml ile iddeti münkaziye oluncaya değin müvekkilem mûmâ ileyhâyı infâka zevc-i mutallık-i mûmâ ileyh İsmâ'îl Hakkı Bey'e izâfetle vekîl-i mûmâ ileyh Hasan Tahsîn Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyu bi'l-vekâle da'vâ ettikte vekîl-i mûmâ ileyh Hasan Tahsîn Efendi dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi'an ve kat'iyyen bi'l-vekâle ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince mihr-i mü'eccel meblağ-i merkûm üç bin beş yüz bir guruşu hâlen ve müvekkile-i mûmâ ileyhâ Adeviyye Hanım vaz'- i haml ile iddeti münkaziye oluncaya değin nafakası-çün müvekkil-i mûmâ ileyh-

Sahîfe 34

-İsmâ‘îl Hakkı Beyefendi üzerine işbu târîh-i i‘lâmdan i‘tibâren bi’t-terâzî farz ü takdîr olunup müvekkile-i mûmâ ileyhâ kendi nafaka ve kisvebehâ ve sâ’ir levâzım-i zarûriyyesine harc ü sarfa ve lede’l-hâce istidâneye ve inde’z-zafer zevc-i mutallık müvekkil-i mûmâ ileyh İsmâ‘îl Hakkı Beyefendi üzerine rücû‘a kıbel-i şer‘den izin verilen lira-yi Osmânî yüz guruş hesâbıyla beher şehr iki yüz guruşu dahî hîn-i istihkâkda müvekkile-i mûmâ ileyhâ için vekîl-i mûmâ ileyh Mehmed Atâ Efendi’ye edâ ve teslîme zevc-i mutallık müvekkil-i mûmâ ileyh İsmâ‘îl Hakkı Bey’e izâfetle vekîl-i mûmâ ileyh Hasan Tahsîn Efendi’ye tenbîh olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’s-sâdis min şehri Rebî‘ilâhir sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Kâtib Nâcî Efendi, Kırk liranın hükm-i ikrâr ilâmı, Numerosu 50

Medîne-i Üsküdar’da Rûmî Mehmed Paşa mahallesinde sâkine ve zâtı ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe Âişetü’l-Emsâl Hanım bt. Kâmil Bey medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde zevc-i mutallıkı olup medîne-i mezkûrda Arâkiyyeci Elhâc Ca‘fer mahallesinde sâkin Bâb-i Vâlâ-yi Ser‘askerî Topçu Dâ’iresi Birinci Şu‘be mümeyyizlerinden rif‘atlü Mehmed Şerîf Bey b. Mehmed Sa‘îd Bey muvâcehesinde mûmâ ileyh Mehmed Şerîf Bey ile mukaddemâ hîn-i izdivâcımızda ve leyle-i zifâfda yüz görümlüğü nâmıyla elli aded lira-yi Osmânî kıymetli Flemenk taşlı altın üzerine masnû‘ bir broşu mûmâ ileyh Mehmed Şerîf Bey bana hibe-i sahîha-i şer‘iyye ile hibe ve temlîk ve boynuma ta‘lîk ederek teslîm eylediğinde ben dahî yedinden ittihâb ü temellük ü tesellüm ve kabz ü kabûl edip ol-vechle yedimde mâl-i mevhûbum olan mezkûr broş ile yedimde müstakilleten mâlim olan kadife üzerine sırma ve kılabdan işlemeli mecmû‘u yirmi aded lira-yi Osmânî kıymetli dört aded baş yastığı ve bir yorgandan her birini mûmâ ileyh Mehmed Şerîf Bey fuzûlî ve bi-gayri-hakk ahz ü kabz edip âhere bey‘le semeni olan meblağ-i mecmû‘-i merkûmu kendi umûruna sarfla istihlâk etmekle ol-vechle mekzûr broş ile yorgan ve yastıkların hîn-i istihlâkde kıymetleri olan meblağ-i mecmû‘-i merkûm yetmiş aded lira-yi Osmânî’yi zımânen bana edâ ve teslîme mûmâ ileyh Mehmed Şerîf Bey’e tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da‘vâya tasaddî etmiş-idim. Ben ber-vech-i muharrer tasaddî

eylediğim yetmiş aded lira-yi Osmânî'nin otuz aded lira-yi Osmânî'sini rızâmla hatt ve tenzîl ve mutâlebesine müte'allıka da'vâdan mûmâ ileyh Mehmed Şerîf Bey'in kabûlünü hâvî zimmetini ibrâ'-i sahîh-i şer'î ile ibrâ' ve ıskât etmemle bâkîsi olan kırk aded lira-yi Osmânî'yi hâlen bana edâ ve teslîme mûmâ ileyh Mehmed Şerîf Bey'e tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da'vâ ettikte mûmâ ileyh Mehmed Şerîf Bey dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi'an ve kat'iyyen ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince ber-mûceb-i ikrâr meblağ-i bâkî-i merkûm kırk aded lira-yi Osmânî'yi müdde'iye-i mûmâ ileyhâ Âişetü'l-Emsâl Hanım'a edâ ve teslîme mûmâ ileyh Mehmed Şerîf Bey'e tenbîh olunduğu tescîl ve i'lâm olundu.

Fi'l-yevmi's-sâdis ve'l-'işrîn min Cemâziyelûlâ sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf.

Sahîfe 35

Kâtib Nâcî Efendi, Sagîr teslîmi, Numerosu 51

Fi'l-asl Medîne-i Üsküdar'da Selîmiyye mahallesi ahâlîsinden olup Cisr-i Mustafâ Paşa kazâsında ârâmsâz Asâkir-i Hazret-i Şâhâne Piyâde On Altıncı Alay'ın Dördüncü Taburu'nun Binbaşısı rif'atlü Hâfız Mehmed Efendi b. Mustafâ tarafından zikrî âtî husûsda taleb ü da'vâ ve ahz ü kabza vekâlet-i mutlaka-i sahîha-i şer'iyye ile vekîli olduğu yedinde olup bin üç yüz on altı senesi Zîlka'deti'ş-Şerîfe'sinin on birinci günü târîhiyle müverraha ve ol-târîhde kazâ'-i mezkûr nâ'ibi mekremetli Mehmed Sa'îd Efendi'nin imzâ ve hatemini hâviye ve hâmişi Fetvâhâne-i Âlî'den musaddak olup tezvîr ü tasnî'den sâlim ve bilâ-beyyine mazmûnuyla amel câ'iz senedât-i şer'iyyeden bulunan işbu bir kıt'a vekâlet hücceti mantûkunca vekîli Mahmiyye-i İstanbul'da Çarşamba civârında Fethiye kurbünde Kâtib Muslihuddîn mahallesinde sâkin da'vâ vekîllerinden Ahmed Ziyâ Efendi b. Hüseyin medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i münîrde müvekkil-i mûmâ ileyhin zevce-i mutallakası (?) olup zikr olunan Selîmiyye mahallesinde sâkine ve zâtı ta'rîf-i şer'î ile mu'arrefe zikrî âtî sagîrin vâlidesi ve hidânesi Fâtımatü'z-Zehrâ Hanım bt. Emîn muvâcehesinde mûmâ ileyhâ Fâtımatü'z-Zehrâ Hanım ile müvekkilim mûmâ ileyh Hâfız Mehmed Efendi'nin mukaddemâ zevciyyet beynlerinde kâ'ime iken müvekkilim mûmâ ileyhin firâşından hâsıl ve

zevcesi mûmâ ileyhâ Fâtımatü'z-Zehrâ Hanım'dan mütevellid ve bi hakki'l-hidâne hâlen vâlidesi mûmâ ileyhâ Fâtımatü'z-Zehrâ Hanım'ın hacr ve terbiyesinde olan sulbî oğlu işbu hâzırun-bi'l-meclis Emîn Refîk Efendi nâm sagîr elyevm sekiz yaşını ikmâl edip bizzât ekl ü şirbe ve lebse kâdir ve i'âne-i nisvândan müstagnî olup hakk-i hidânesi vâlidesi mûmâ ileyhâ Fâtımatü'z-Zehrâ Hanım'dan sâkıt ve terbiyesi pederi müvekkilim mûmâ ileyh Hâfız Mehmed Efendi'ye â'id ve râci' olduğuna binâ'en su'âl olunup sagîr-i hâzır-i mezbûr Emîn Refîk Efendi'yi pederi ve velîsi müvekkilim mûmâ ileyh Hâfız Mehmed Efendi için bana teslîme vâlidesi zevce-i mûmâ ileyhâ Fâtımatü'z-Zehrâ Hanım'a tenbîh olunmak matlûbumdur deyu bi'l-vekâle da'vâ ettikte mûmâ ileyhâ Fâtımatü'z-Zehrâ Hanım dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi'aten ve kat'iyyeten ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince sagîr-i hâzır-i mezbûr Emîn Refîk Efendi'yi pederi ve velîsi müvekkil-i mûmâ ileyh Hâfız Mehmed Efendi için vekîl-i mezbûr Ahmed Ziyâ Efendi'ye teslîme vâlidesi zevce-i mûmâ ileyhâ Fâtımatü'z-Zehrâ Hanım'a tenbîh olunduğu tescîl ve i'lâm olundu.

Fî selhi Saferi'l-Hayr sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf.

Kâtib Mustafâ Efendi, Mihr ve nafaka, Numerosu 52

Medîne-i Üsküdar'da Tavâşî Hasan Ağa mahallesinde sâkine zâtı ta'rîf-i şer'î ile mu'arrefe Nevres Hanım bt. Zîver medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i münîrde zevc-i mutallıkı olup Üsküder Ciheti Zabtiye Süvârî Altıncı Tabur'un Üçüncü Bölüğü efrâdından Ca'fer Ağa b. Mahmûd muvâcehesinde mezbûr Ca'fer Ağa beş yüz guruş mihr-i mu'accel ve beş yüz guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i'lâmdan altı gün mukaddem talâk-i vâhid-i bâyin ile beni tatlîk etmekle mezbûrun zimmetinde mütekarrir ve ma'kûdün-'aleyh mihreyn-i mezkûreyn alacak hakkım olan cem'an bin bir guruşu hâlen bana edâya ve iddetim inkızâsına değin beni infâka zevc-i mutallıkım mezbûr Ca'fer Ağa'ya tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da'vâ ettikte zevc-i mutallık-i mezbûr Ca'fer Ağa dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi'an ve kat'iyyen ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince mihreyn-i mezkûreyn cem'an bin bir guruşu hâlen ve nafaka-i iddet-i

Sahîfe 36

-bâkiyye-i ma‘lûme ve me’ûnet-i süknâsı mukâbelelerinde bi’t-terâzî beynlerinde ta‘yîn olunan iki yüz on iki buçuk guruşu dahî hîn-i istihkâkında zevce-i mutallakasını müdde‘iye-i mezbûre Nevres Hanım’a edâ ve teslîme zevc-i mutallık-i mezbûr Ca‘fer Ağa’ya tenbîh olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’r-râbi‘ min Cemâziyelâhire sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Kâtib Nâci Efendi, İbrâ i‘lâmı, Numerosu 53

Medîne-i Üsküdar’da Tavâşî Hasan Ağa mahallesinde sâkine ve zâtı ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe Fâtıma Hesnâ Hanım bt. Mehmed Şâhîn nâm dîger Hasan medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde zevc-i mutallıkı olup medîne-i mezkûrede Debbâğlar mahallesidne sâkin Yıldız Hastahânesi kapıcılarından Hüseyin Ağa b. Emîn muvâcehesinde mûmâ ileyh Hüseyin Ağa zimmetinde mihr-i mü’eccel olarak bâ-i‘lâm mahkûmün-bih alacağım olan ikibin beş yüz bir guruş ile mukaddemâ zevciyyet beynimizde kâ’ime iken mûmâ ileyhin firâşından hâsıl ve elyevm batnımda mütebeyyin tahmînen altı aylık hamlim olmakla vaz‘-i haml ile iddetim münkaziye oluncaya değin nafakam için işbu sene-i mübâreke Muharremü’l-Harâm’ının üçüncü gününden i‘tibâren zevc-i mutallıkım mûmâ ileyh Hüseyin Ağa üzerine kıbel-i şer‘den farz ü takdîr olunup nafakama harc ü sarf ve lede’l-hâce istidâneye ve inde’z-zafer zevc-i mutallıkım mezbûr Hüseyin Ağa’ya rücû‘a kıbel-i şer‘den izn verilen beher şehr yüz yirmi guruşdan işbu târîh-i i‘lâma gelinceye değin beş ay üç gün müddetde âhere istidâne ile nafakama harc ü sarfla istihlâk edip ol-vechle zevc-i mutallıkım mûmâ ileyh Hüseyin Ağa zimmetinde müterâkim bi’l-mürâca‘a alacağım olan altı yüz on iki guruş-ki cem‘an üç bin yüz on üç guruşun iki bin dokuz yüz yetmiş altı guruşunu mûmâ ileyh Hüseyin Ağa işbu meclis-i şer‘de bana def‘ ü teslîm eylediğinde ben dahî yedinden ahz ü kabz etmemle bâkîsi olan yüz otuz bir guruşu hâlen bana edâya zevc-i mutallıkım mezbûr Hüseyin Ağa’ya tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da‘vâya tasaddî etmiş-idim. Ben meblağ-i mecmû‘-i merkûmdan bâkî ber-vech-i muharrer tasaddî eylediğim yüz on bir guruş da‘vâmdan meccânen fârig ve mutâlebesine müte‘allıka da‘vâdan zevc-i mutallıkım mûmâ ileyh Hüseyin Ağa’nın kabûlünü hâvî zimmetini ibrâ’-i sahîh-i şer‘î ile ibrâ ve ıskât eyledim deyu mukırre-i zevce-i mûmâ ileyhâ Fâtıma Hesnâ Hanım’ın

ber-vech-i muharrer sâdıre olan bilcümle kelimât-i meşrûhasını zevc-i mutallıkı mûmâ ileyh Hüseyin Ağa tahkîk ve tasdîk eylediği tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’s-sâdis min Cemâziyelâhire sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Kâtib Mu‘âvin Efendi, Hibe-i menzil-i husûs ile Numerosu 54

Husûs-i âtiyü’l-beyânın mahallinde ketb ü tahrîri-çün cânib-i şerî‘at-i garrâdan me’zûnen-bi’l-hükm irsâl olunan Başkâtib Mu‘aâvini mekremetli Es-Seyyid Mehmed Ârif Efendi Medîne-i Üsküdar’da İhsâniye mahallesinde İhsâniye câddesinde kâ’in Trabzonlu Zehrâ Hanım’ın mutasarrıfe olduğu iki numaralı menzile varıp zeyl-i vesîkada muharrerü’l-esâmî Müslimîn huzûrlarında akd-i meclis-i şer‘-i âlî ettikte menzil-i mezkûrda müste’ciren sâkin Haydar Paşa Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne İnşâ’ât Me’mûru Ahmed Şâkir Efendi b. Sâlih b. Mehmed Necîb meclis-i ma‘kûd-i mezkûrda hâlen zevce-i menkûhası olup menzil-i mezkûrda sâkine zâtı Müslimûn-i mezbûrûn ta‘rîfleriyle mu‘arrefe Emîne Münîre Hanım bt. Mehmed Râşid muvâcehesinde Mahmiyye-i İstanbul’da Demir Kassâb mahallesinde Çeşme sokağında kâ’in bir tarafdan Hakkı Bey menzili ve bir tarafdan merhûm İzzet Bey vereselerinini menzili ve bir tarafdan Neş’et Bey arsası ve ba‘zan Yağcılar bağçesi ve taraf-i râbi‘i tarîk-i âmm ile mahdûd gallesi sâlifü’z-zikr Timür Kassâb imâm ve mü’ezzizine meşrût beher şehr otuz akçe mukâta‘alı bilcümle ebniyesi ile bağçesi sırf-

Sahîfe 37

-mülk on üç numero ile mürakkam bir bâb menzil ebeveynim olup bundan akdem birbirini müte‘âkıben vefât eden mezbûr Mehmed Sâlih Ağa b. el-mezbûr Mehmed Necîb ile Hadîce Hâtûn bt. Abdullâh nâm zevcânın hayâtlarında bir kıt‘a hüccet-i şer‘iyye ve bir kıt‘a mütevellî temessükü mantûklarınca münâsafeten taht-i temellüklerinde olup ba‘de-vefâtihâ me‘a-bağçe menzil-i mahdûd-i mezkûr ancak bana mevrûs olmakla ben ber-vech-i muharrer irsen mâlik olduğum me‘a-bağçe menzil-i mahdûd-i mezkûru beni ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek üzere zevcim mûmâ ileyhâ Emîne Münîre Hanım’a hibe-i sahîha-i şer‘iyye ile hibe ve temlîk ve vech-i lâyıkıyla teslîm eylediğimde ol dahî ber-vech-i muharrer ittihâb ü temellükü tesellüm ve kabz ü kabûl etmekle olv-vechle me‘a-bağçe menzil-i mahdûd-i mekzûrda benim

aslâ ve kat‘â alâka vü medhalim kalmayıp mûmâ ileyhâ Emîne Münîre Hanım’ın mâl-i mevhûbu ve hakk-i sarfı olmuştur deyu mukırr-i mûmâ ileyh Ahmed Şâkir Efendi’nin sâdır olan bilcümle takrîr-i meşrûhunu mûmâ ileyhâ Emîne Münîre Hanım tahkîk ve tasdîk eylediği mu‘âvin-i mûmâ ileyh mahallinde ketb ü tahrîr ve me‘an mürsel ümenâ’-i şer‘le meclis-i şer‘a gelip alâ-vukû‘ihâ inhâ ve takrîr etmeğin ba‘de’t-tenfîz bu sûretde me‘a-bağçe menzil-i mahdûd-i mezkûr mûmâ ileyhâ Emîne Münîre Hanım’ın minvâl-i meşrûh üzere mâl-i mevhûbu olduğunu nâtık ismine tashîhan Defterhâne-i Hâkânî’den sened ahzı iktizâ eylediği tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’l-‘âşir min Cemâziyelâhire sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Kâtib Hüseyin Bedreddîn Efendi, Çocuk teslîmi, Numerosu 55

Mahmiyye-i İstanbul’da Harâccı Muhyiddîn mahallesinde sâkin Evkâf-i Hümâyûn Masârifât İdâresi mümeyyizlerinden izzetli Mehmed Âdil Bey b. Hüseyin Efendi Medîne-i Üsküdar Mahkemesi’nde meclis-i şer‘-i münîrde zevce-i mutallakası olup medîne-i mezkûrede Ahmed Çelebi mahallesinde sâkine ve zâtı ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe Safiyye Hanım bt. Zâkir muvâcehesinde mezbûre Safiyye Hanım ile mukaddemâ zevciyyet beynimizde kâ’ime iken benim firâşımdan hâsıl ve mezbûreden mütevellid ve hâlen mezbûrenin hacr ve terbiyesinde olan işbu hâzırun-bi’l-meclis on dört yaşında Hüseyin Muzaffer’in hidânesi vâlidesi mezbûreden sâkıt ve terbiyesi bana â’id ve râci‘ olduğuna binâ’en su’âl olunup oğlum hâzır-i mezbûr Hüseyin Muzaffer’i bana teslîme vâlidesi mezbûre Safiyye Hanım’a tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da‘vâ ettikte mezbûre Safiyye Hanım dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi‘aten ve kat‘iyyeten ikrâr ü i‘tirâf etmeğin mûcibince sgîr-i hâzır-i mezbûr Hüseyin Muzaffer’i pederi mûmâ ileyh Mehmed Âdil Bey’ teslîme mezbûr Safiyye Hanım’a tenbîh olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’l-‘işrîn min Cemâziyelâhire sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Kâtib Âsım Efendi, Mihr ve nafaka, Numerosu 56

Medîne-i Üsküdar’a tâbi‘ Vanî karyesinde sâkine mu‘arrefetü’z-zât Hadîce Makbûle Hanım bt. Mustafâ medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde

zevc-i mutallıkı olup Beğlerbeği karyesinde sâkin Adliye ketebesinden muhrec Mehmed Fâzıl Efendi b. Celâl muvâcehesinde mezbûr Mehmed Fâzıl Efendi beş yüz bir guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i zabtdan on dokuz gün mukaddem beni talâk-i vâhid-i bâyin ile tatlîk etmekle mezbûrun zimmetinde mütekarrir ve ma'kûdün-'aleyh mihr-i mü'eccel-i mezkûr alacak hakkım olan meblağ-i mezkûr beş yüz bir guruşu hâlen bana edâya ve inkızâ'-i iddetime değin beni infâka zevc-i mutallıkım mezbûr Mehmed Fâzıl Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da'vâ ettikte mezbûr Fâzıl Efendi dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi'an ve kat'iyyen ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince mihr-i mü'eccel meblağ-i mezkûr beş yüz bir guruşu hâlen ve nafaka-i iddet-i bâkiyye-i ma'lûme ve me'ûnet-i süknâsı mukâbelelerinde bi't-terâzî beynlerinde ta'yîn olunan iki yüz yirmi beş guruşu dahî hîn-i istihkâkda müdde'iye-i

Sahîfe 38

-mezbûre Hadîce Makbûle Hanım'a edâ ve teslîme zevc-i mutallık-i mezbûr Mehmed Fâzıl Efendi'ye tenbîh olunduğu tescîl ve i'lâm olundu.

Fi'l-yevmi's-sâlis ve'l'işrîn min Cemâziyelâhire sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf

Kâtib Nâcî Efendi, Sagîr teslîmi, Numerosu 57

Mahrûse-i Galata'ya muâfe Kasaba-i Beşiktaş'da Teşvîkiyye mahallesinde sâkin Asâkir-i Hazret-i Şâhâne Nizâmiyyet Altıncı Alay'ın Dördüncü Tabur'un Üçüncü Bölüğü Yüzbaşısı fütüvvetli Abdurrahmân Efendi b. Sâlih Medîne-i Üsküdar Mahkemesi'nde meclis-i şer'-i münîrde medîne-i mezkûrede Vâlide-i Atîk mahallesinde sâkine ve zâtı ta'rîf-i şer'î ile mu'arrefe Sıddîka Hanım bt. Nedîm muvâcehesinde mezbûre Sıddîka Hanım ile mukaddemâ zevciyyet beynimizde kâ'ime iken benim firâşımdan hâsıla ve mezbûr Sıddîka Hanım'dan mütevellide ve bi hakki'l-hidâne hâlen vâlidesi mezbûre Sıddîka Hanım'ın hacr ve terbiyesinde bulunan peder ve velîsi bulunduğum sulbiye kızım Nedret nâm sagîre elyevm dokuz yaşını ikmâl edip bi'n-nefs ekl ü şirb ve lebse kâdire ve i'âne-i nisâdan müstagniye olduğuna binâ'en hidânesi vâlidesi mezbûreden sâkıt ve terbiyesi bana â'id ve râci' olmakla ol-vechle sagîre-i

mezbûre Nedret'i bana teslîme vâlidesi mezbûre Sıddîka Hanım'a tenbîh olunmak matlûbumdur deyu bi'l-velâye da'vâ ettikte mezbûre Sıddîka Hanım dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi'an ve kat'iyyen ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince sagîre-i mezbûre Nedret'i pederi ve velîsi müdde'î-i mûmâ ileyh Abdurrahmân Efendi'ye teslîme vâlidesi mezbûre Sıddîka Hanım'a kıbel-i şer'den tenbîh olunduğu tescîl ve i'lâm olundu.

Fi'l-yevmi'r-râbi' ve'l-'işrîn min Cemâziyelâhire sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf

Kâtib Mustafâ Efendi, Mihr, Numerosu 58

Medîne-i Üsküdar'da Gülfem Hâtûn mahallesinde sâkine mu'arrefetü'z-zât Fâtıma Hanım bt. Ahmed medîne-i mekzûre mahkemesinde meclis-i şer'-i münîrde zevc-i mutallıkı olup medîne-i mezkûrede Hamza Fakîh mahallesinde sâkin Azîz Mahmûd Hüdâyî kuddise sirrahû'l-'âlî hazretlerinin dergâh-i şerîfi imâm-i evveli Hâfız Azîz Mahmûd Efendi b. Mustafâ tarafından zikrî âtî husûsda vekâlet-i mutlaka-i sahîha-i şer'iyye ile vekîl-i müseccel-i şer'îsi da'vâ vekîllerinden Elhâc Halîl Efendi b. İbrâhîm muvâcehesinde mezbûr Azîz Mahmûd Efendi dört yüz bir guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i'lâmdan bir buçuk mütekarrir ve ma'kûdün-'aleyh mihr-i mü'eccel-i mezkûr alacak hakkım olan dört yüz bir guruşun yüz elli guruşunu bundan akdem bana def' ü teslîm eylediğinde ben dahî yedinden ahz ü kabz etmemle bâkîsi olan iki yüz elli bir guruşu hâlen bana edâ ve teslîme müvekkil-i mezbûr Azîz Mahmûd Efendi için vekîl-i mezbûr Elhâc Halîl Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da'vâ ettikte vekîl-i mezbûr Elhâc Halîl Efendi dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi'l-vekâle bi-tamâmihâ tâyi'an ve kat'iyyen ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince mihr-i mü'eccel meblağ-i merkûm iki yüz elli bir guruşu müdde'iye-i mezbûre Fâtıma Hanım'a edâ ve teslîme müvekkil-i mezbûr Azîz Mahmûd Efendi için vekîl-i mezbûr Elhâc Halîl Efendi'ye tenbîh olunduğu tescîl ve i'lâm olundu.

Fi'l-yevmi's-sâmin' ve'l-'işrîn min Cemâziyelâhire sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf

Sahîfe 39

Kâtib Nâcî Efendi, İkrâr-i deyn, Numerosu 59

Manastır vilâyetinde ârâmsâz Asâkir-i Hazret-i Şâhâne Topçu Yedini Livâ Kumandanı olup bundan akdem vilâyet-i mezkûrede vefât eden Mîrlivâ Elhâc Gâlib Paşa b. Ahmed Bey b. Abdullâh'ın verâseti zevce-i menkûha-i metrûkesi Fâtıma Sadberg Hanım bt. Abdullâh ile zevce-i mezbûreden mütevellidler sulbiye kebîre kerîmesi Fâtıma Mahdûme Hanım ve sulbî sagîr mahdûmu Ahmed Yümnî Bey'e münhasıra olduğu bi'l-ihbâr lede'ş-şer'iyyü'l-enver zâhir ü mütehakkık olduktan sonra sagîr-i mezbûr Ahmed Yümnî Bey vâlidesi ve kıbel-i şer'den mansûbe bâ-hüccet-i şer'iyye vasîsi olup Medîne-i Üsküdar'da İhsâniye mahallesinde sâkine ve zâtı ta'rîf-i şer'î ile mu'arrefe zevce-i mezbûre Fâtıma Sadberg ve kezâlik zâtı ta'rîf-i şer'î ile mu'arrefet bint-i mezbûre Fâtıma Mahdûme Hanımlar taraflarından zikrî âtî husûsda taleb ü da'vâya vekâlet-i mutlaka-i sahîha-i şer'iyye ile vekîl-i müseccel-i şer'îleri da'vâ vekîllerinden Mahmûd Hilmî Bey b. Ahmed Muhtâr medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i münîrde medîne-i mezkûreye tâbi' Kâdı karyesinde Osmân Ağa mahallesinde sâkin Mısır Çarşısı attârlarından Sâlih Efendi b. Alî muvâcehesinde mütevekkilelerim mûmâ ileyhimin mûrisi müteveffâ-yi mûmâ ileyh Elhâc Gâlib Paşa'nın mûmâ ileyh Sâlih Efendi zimmetinde merhûm Hâce Besîm Paşa terekesinden dolayı yetmiş aded lira-yi Osmânî'den bâkî iki bin sekiz yüz yetmiş guruş alacağı olup meblağ-i bâkî-i merkûm müteveffâ-yi mûmâ ileyh Elhâc Gâlib Paşa medyûnu mûmâ ileyh Sâlih Efendi'den kbable'l-ahz ü istîfâ ber-vech-i muharrer vefât edip meblağ-i bâkî-i merkûm iki bin sekiz yüz yetmiş guruş verese-i sıgâr ü kibâr-i mûmâ ileyhime mes'ele-i mîrâsları vechle mevrûs olmakla meblağ-i bâkî-i merkûm iki bin sekiz yüz yetmiş guruşu medyûn-i mûmâ ileyh Sâlih Efendi def'aten edâya iktidârı olmayıp ber-vech-i âtî temhîle tâlib olmakla olvechle meblağ-i bâkî-i merkûm iki bin sekiz yüz yetmiş guruşu şehriye ellişer guruş verip mecmû'u işbu târîh-i i'lâmdan i'tibâren elli yedi ay on altı günde edâ vü îfâ etmek üzere müvekkilelerim vasî ve asîl zevce ve bint-i mûmâ ileyhimâ için bi'l-vekâle imhâl etmemle medyûn-i mûmâ ileyh Sâlih Efendi dahî meblağ-i bâkî-i merkûm iki bin sekiz yüz yetmiş guruşu şehriye ellişer guruş verip mecmû'u elli yedi mâh on altı günde müvvekilelerim mûmâ ileyhimâya edâ vü îfâya

ta‘ahhüd eylediğinde ben dahî ta‘ahhüd-i mekzûru bi’l-vekâle kabûl eyledim deyu tarafeynin ikrâr ü tasdîkleri tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’s-sâbi‘ ve’l-‘işrîn min şehri Rebî‘ilâhire sene seb‘a aşer ve selâsemi’e ve elf

Kâtib Nâcî Efendi, Hibe-i menzil ve dükkân, Numerosu 60

Tahakkuk-i özr-i şer‘îye binâ’en husûs-i âtiyü’l-beyânın mahallinde ketb ü tahrîri-çün cânin-i şerî‘at-i garrâdan bi’l-iltimâs me’zûnen bi’l-hükm irsâl olunan Kâtib mekremetli Mehmed Nâcî Efendi b. merhûm Hüseyin Efendi Medîne-i Üsküdar’a tâbi‘ Kâdı karyesinde Osmân Ağa mahallesinde Kuşdili ve Söğütlüçeşme câddesinde kâ’in zikrî âtî menzile varıp cerîde-i esâsda mazbûtu’l-esâmî kesân muvâcehelerinde akd-i meclis-i şer‘-i âlî ettikte menzil-i mezkûrda mütemekkin teb‘a-i Devlet-i Aliyye’nin Ermeni milletinden ve timürci (demirci) esnâfından Hâce Karabet v. Abraham meclis-i ma‘kûd-i mezkûrda zevcesi olup kezâlik menzil-i mezkûrda mütemekkine teb‘a-i devlet-i müşârun ileyhânın millet-i merkûmesi nisvânından şahsı mu‘arrefe Hatanik Kadın bt. Atam muvâcehesinde zikr olunan Osmân Ağa mahallesinde Kuşdili ve Söğütlüçeşme câddesinde kâ’in bir tarafı Dirohi v. Neval’in arsası ve bir tarafı ba‘zan Serpohi bt. Artin ebniyesi ve ba‘zan derûn-i arsası ve bir tarafı Menure Kadın’ın müfrez mahalli ve taraf-i râbi‘i dahî zikr olunan Kuşdili câddesi ile mahdûd yüz on sekiz numaralı zemîni Sultân Selîm Hân-

Sahîfe 40

-aleyhi’r-rahmeti ve’l-gufrân hazretleri vakfına senevî beş guruş mukâta‘a-i kadîmeli ebniyesi mülk işbu derûnunda akd-i meclis-i şer‘-i âlî olunan bir bâb mülk menzil ile tahtında kâ’in bir bâb mülk demirci dükkânı yedimde olup bin üç yüz sekiz sene-i Rûmiyyesi Temmuz’unun on üçüncü günü târîhiyle müverrah işbu mübrez iki kıt‘a Sened-i Hâkânî mantûkunca taht-i temellükümde olmakla ben ber-vech-i muharrer mâlik olduğum me‘a-dükkân menzil-i mahdûd-i mezkûru beni ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek üzere hibe-i sahîha-i şer‘iyye ile zevcem merkûme Hatanilk Kadın’a hibe vü temlîk ü teslîm eylediğimde zevcem merkûme Hatanik Kadın dahî meclis-i hibede bilâ-mâni‘ ittihâb vü temellük ü tesellüm ve kabz ü kabûl etmekle ol-

vechle me‘a-dükkân menzil-i mahdûd-i mezkûrda benim aslâ ve kat‘â alâka ü medhalim kalmayıp zevcem merkûme Hatanik Kadın’ın mâl-i mevhûbu ve hakk-i sarfı olmuştur deyu mukırr-i merkûm Hâce Karabet’in sâdır olan bilcümle takrîr-i meşrûhunu zevcesi merkûme Hatanik Kadın tahkîk ü tasdîk eylediğini kâtib-i mûmâ ileyh mahallinde ketb ü tahrîr ve me‘an mürsel ümenâ’-i şer‘le meclis-i şer‘-i şerîfe gelip alâ-vukû‘ihâ inhâ vü takrîr etmeğin ba‘de’t-tenfîz bu sûretde me‘a-dükkân menzil-i mahdûd-i mezkûr zevce-i merkûme Hatanik Kadın’ın mâli ve mülkü olduğunu nâtık ismine tashîhan Defterhâne-i Hâkânî’den sened ahzı iktizâ eylediği tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’t-tâsi‘ ve’l-‘işrîn min Cemâziyelâhire sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf

Kâtib Kemâleddîn Efendi, Numerosu 61

Medîne-i Üsküdar’a tâbi‘ Kâdı karyesinde Ca‘fer Ağa mahallesinde mütemekkin iken bundan akdem fevt olan teb‘a-i Devlet-i Aliyye’nin Ermeni milletinden Etmekçiyan Bedros v. Asadur’un verâseti her biri teb‘a-i devlet-i müşârun ileyhânın millet-i merkûmesinden zevce-i metrûkesi Ekabi Kadın bt. Ohanes ile li-ebeveyn hâlitesi (?) Folik Kadın bt. Marviros’a münhasıra olduğu bi’l-ihbâr lede’ş-şer‘u’l-enver zâhir ü mütehakkık olduktan sonra vârisetân-i merkûmândan olup zikr olunan Ca‘fer Ağa mahallesinde mütemekkine ve şahsı mu‘arrefe zevce-i merkûme Ekabi Kadın tarafından zikrî âtî husûsda taleb ü da‘vâ ve ahz ü kabza vekâlet-i mutlaka-i sahîha-i şer‘iyye ile vekîl-i müseccel-i şer‘îsi da‘vâ vekîllerinden ve teb‘a-i devlet-i müşârun ileyhânın millet-i merkûmesinden Agop Efendi v. Simon medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i hatîrde karye-i mezkûrede mütemekkine ve şahsı mu‘arrefe hâlite (?)-i merkûme Folik Kadın tarafından kezâlik zikrî câ’î (?) husûsda husûmet ve redd-i cevâbe vekâlet-i mutlaka-i sahîha-i şer‘iyye ile vekîl-i müseccel-i şer‘îsi da‘vâ vekîllerinden ve teb‘a-i devlet-i müşârun ileyhânın millet-i merkûmesinden Kolonyan Efendi v. Mikail muvâcehesinde zikr olunan Ca‘fer Ağa mahallesinde Ceviz sokağında kâ’in on yedi ve on dokuz numaralar ile mürakkam bir tarafdan Melek Hanım arsası ve bir tarafdan Teodor arsası ve bir tarafdan Romanu bağçesi ve taraf-i râbi‘i tarîk-i âmm ile mahdûd büyût-i adîde ve müştemilât-i ma‘lûmeyi hâvî iki bâb mülk menzil yedimde olup işbu meclis-i şer‘e ibrâz ü irâ’e eylediğim üç yüz on beş

senesi Zîlhicceti'ş-Şerîfe'sinin on dördüncü günü târîhiyle müverraha Kasaba-i Beşiktaş Mahkemesi sicilinden muharrec hâlen kasaba-i mezkûre nâ'ibi fazîletli Elhâc Hasan Hilmî Efendi'nin imzâ ve hatemini hâviye ve hâmişi Fetvâhâne-i Âlî'den mührü mutâbık ve me'âli takrîr-i mezkûru beyândan ibâret idüğü ve bu tahşiye ve temhîr buyurulan şâ'ibe-i tezvîr ü tasnî'den sâlim ve bilâ-beyyine mazmûnuyla amel câ'iz olur senedât-i şer'iyyeden işbu bir kıt'a hüccet-i şer'iyye nâtıka olduğu üzere müvekkilem merkûme Ekabi Kadın'ın zevci ve mûrisi müteveffâ-yi merkûm Etmekçiyan Bedros sağlığında zikrleri mürûr eden menzileyn-i mahdûdeyn-i mezkûreynin Sened-i Hâkânî'lerinde olan nâmı nâm-i müste'âr olup menzileyn-i mahdûdeyn-i mezkûreyn zevcesi müvekkilem mu'arrefe Ekabi Kadın'ın mâli ve mülkü olup kendisinin aslâ ve kat'â alâka vü medhali olmadığını takrîr etmekle ol-vechle menzileyn-i mahdûdeyn-i mezkûreyn müvekkilem zevce-i merkûme Ekabi Kadın'ın yedinde sahîhan mâli ve mülkü olduğu-

Sahîfe 41

-hâlde menzileyn-i mahdûdeyn-i mezkûreyne müteveffâ-yi merkûm Etmekçiyan Bedros'dan mevrûs olmak zu'muyla hâlite-i (?) müvekkile-i merkûme Folik Kadın fuzûlî gasban ve bi-gayri-hakk müdâhale eder olmakla su'âl olunup menzileyn-i mahdûdeyn-i mezkûreyne müdâhale etmemek üzere hâlite-i (?) merkûme Folik Kadın'a izâfetle vekîl-i merkûm Kolonyan Efendi'ye kıbel-i şer'den tenbîh olunmak matlûbumdur deyu bi'l-vekâle da'vâ ettikte vekîl-i merkûm Kolonyan Efendi dahî cevâbında vekîl-i merkûm Agop Efendi'nin ber-vech-i muharrer ibrâz eylediği hüccet-i mezkûreye i'tirâzile temyîz-i da'vâ edilmiş olduğundan menzileyn-i mahdûdeyn-i mezkûreyn hakkında olan muhâkememizin te'hîrini taleb ederim deyu bi'l-vekâle makâm-i def'de îrâd eylediği kelâmı mesmû'a ve iltifâta şayân olmadığı tefhîm ve def'-i mezkûruyla müvekkile-i zevce-i merkûme Ekabi Kadın'a bî-vech-i şer'î mu'ârazadan ba'de'l-men' ber-mantûk-i hüccet-i mezkûre menzileyn-i mahdûdeyn-i mezkûreyn müvekkile-i merkûbe Ekabi Kadın'ın mâli olup mütevefâ-yi merkûmun nâmı nâm'-i müste'âr olduğu mütehakkık olduğundan ber-vech-i muharrer müdâhale etmemek üzere hâlite-i müvekkile-i merkûme Folik Kadın'a izâfetle vekîli merkûm Kolonyan Efendi'ye kıbel-i şer'den tenbîh olunmağın bu sûretde menzileyn-i mahdûdeyn-i

mezkûreynin ber-mantûk-i hüccet-i mezkûre zevce-i merkûme Ekabi Kadın'ın mâli ve mülkü olduğunu nâtık nâmına tashîhan Defterhâne-i Hâkânî'den Sened-i Hâkânî i'tâsı iktizâ eylediği tescîl ve i'lâm olundu.

Fi'l-yevmi's-sâlis min Cemâziyelâhire sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf

Kâtib Hüseyin Bedreddîn Efendi, Mihreyn ve nafaka, Numerosu 62

Medîne-i Üsküdar'da Çinilli Câmi'-i Şerîf civârında sâkine zâtı ta'rîf-i şer'î ile mu'arrefe Şâdiye Hanım bt. Mûsâ tarafından zikrî âtî husûsda taleb ü da'vâ ve ahz ü kabza vekâlet-i mutlaka-i sahîha-i şer'iyye ile vekîl-i müseccel-i şer'îsi da'vâ vekîllerinden fazîletli Atâ Efendi b. Sa'dullâh Efendi medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i münîrde medîne-i mezkûrede Vâlide-i Atîk mahallesinde sâkin Üsküdar Polis Meclisi ma'iyyetinde müstahdem polis efrâdından Yanyalı Mehmed Efendi b. Râgıb muvâcehesinde mezbûr Mehmed Efendi yedi yüz elli guruş mihr-i mu'accel ve yedi yüz elli bir guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle müvekkilem mezbûre Şâdiye Hanım'ın zevc-i dâhili iken mezbûr Mehmed Efendi işbu sene-i mübâreke Cemâziyelevvelî'sinin yirmi üçüncü günü müvekkilem mezbûre Şâdiye Hanım'ı talâk-i vâhid-i bâyin ile tatlîk etmekle mezbûrun zimmetinde mütekarrir ve ma'kûdün-'aleyh müvekkilem mezbûre Şâdiye Hanım'ın alacak hakkı olan cem'an bin beş yüz bir guruşu müvekkilem mezbûre için hâlen bana edâya ve müvekkilem mezbûrenin iddeti münkaziye oluncaya değin müvekkilem mezbûreyi infâka mezbûr Mehmed [Efendi] Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyu bi'l-vekâle da'vâ ettikte mezbûr Mehmed Efendi dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi'an ve kat'iyyen ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince mihreyn-i mezkûreyn cem'an bin beş yüz bir guruşu hâlen ve nafaka-i iddet-i bâkiye-i ma'lûme ve me'ûnet-i süknâsı mukâbelelerinde bi't-terâzî beynlerinde ta'yîn olunan yüz yirmi guruşu dahî hîn-i istihkâkında müdde'iye-i müvekkile-i mezbûre Şâdiye Hanım için vekîl-i mûmâ ileyh Atâ Efendi'ye edâ ve teslîme zevc-i mutallık-i mezbûr Mehmed Efendi'ye tenbîh olunduğu tescîl ve i'lâm olundu.

Fî gurreti Recebi'l-müreccb sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf

Sahîfe 42

Kâtib Hüseyin Bedreddîn Efendi, Mihr ve nafaka, Numerosu 63

Mahmiyye-i İstanbul'da Küçük Mustafâ Paşa civârında Altı Poğaça mahallesinde sâkine ve zâtı ta'rîf-i şer'î ile mu'arrefe Hayriye Hanım bt. Es'ad Medîne-i Üsküdar mahkemesinde meclis-i şer'-i münîrde zevci olup medîne-i mezkûreye muzâfe Çekme karyesinde sâkin Deli Hasan oğlu Mehmed Ağa b. Hasan muvâcehesinde mezbûr Mehmed Ağa beş yüz guruş mihr-i mu'accel ve beş yüz bir guruşu mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim olup lâkin zevcim mezbûr Mehmed Ağa benim mihr-i mu'accelim olan beş yüz guruşu henüz bana edâ ve teslîm etmediğinden su'âl olunup alacağım olan mihr-i mu'accel meblağ-i mezkûr beş yüz guruşu hâlen bana edâya ve edâ edinceye değin beni infâka zevcim mezbûr Mehmed Ağa'ya tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da'vâ ettikte mezbûr Mehmed Ağa dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi'an ve kat'iyyen ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince mihr-i mu'accel meblağ-i merkûm beş yüz guruşu hâlen mihr-i mu'accel-i merkûm beş yüz guruşu edâ edinceye değin nafakası-çün işbu târîh-i i'lâmdan i'tibâren beynlerinde bi't-terâzî farz ü takdîr olunup kendi nafaka ve kisvebehâ ve sâ'ir levâzım-i zarûriyyesine harc ü sarfa ve lede'l-hâce istidâneye ve inde'z-zafer zevci mezbûr Mehmed Ağa üzerine rücû'a kıbel-i şer'den izn verilen beher şehr yetmiş beş guruşu dahî hîn-i istihkâkda müdde'iye-i mezbûre Hayriye Hanım'a edâ ve teslîme zevc-i mezbûr Mehmed Ağa'ya tenbîh olunduğu tescîl ve i'lâm olundu.

Fi'l-yevmi's-sâdis ve'l-'işrîn min Cemâziyelâhire sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf

Kâtib Hüseyin Bedreddîn Efendi, Mihreyn ve nafaka, Numerosu 64

Medîne-i Üsküdar'da Selâmî Alî Efendi mahallesinde sâkine ve zâtı ta'rîf-i şer'î ile mu'arrefe Seher Hanım bt. Alî medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i münîrde zevc-i mutallıkı olup mahalle-i mezkûrede sâkin Kilîdü'l-Bahr Korvet-i Hümâyûnu'nda Gedikli Serdümen-i Evvel Mustafâ Tevfîk Efendi b. Azîz muvâcehesinde mezbûr Mustafâ Tevfîk Efendi bin guruş mihr-i mu'accel ve bin bir guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i'lâmdan altı gün mukaddem talâk-i vâhid-i bâyin ile beni tatlîk etmekle mezbûrun zimmetinde

mütekarrir ve ma‘kûdün-‘aleyh mihreyn-i mezkûreyn alacak hakkım olan cem‘an iki bin bir guruşu hâlen bana edâya mezbûrun firâşından hâsıl ve hâlen batnımda mütebeyyin tahmînen üç aylık hamlim olmakla vaz‘-i haml ile iddetim münkaziye oluncaya değin beni infâka zevc-i mutallıkım mezbûr Mustafâ Tevfîk Efendi’ye kıbel-i şer‘den tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da‘vâ ettikte mezbûr Mustafâ Tevfîk Efendi dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi‘an ve kat‘iyyen ikrâr ü i‘tirâf etmeğin mûcibince mihreyn-i mezkûreyn cem‘an iki-bin bir guruşu hâlen ve müdde‘iye-i mezbûre Seher Hanım vaz‘-i haml ile iddeti münkaziye oluncaya değin nafakası-çün zikrî âtî meblağ kadr-i ma‘rûf idüğü mezbûr Mustafâ Tevfîk Efendi’nin ahvâline vukûf-i tâmmları olan hademeden Mehmed Efendi b. Mustafâ ve Kâmil Efendi b. Alî nâm kimesnelerin ihbârlarıyla zâhir ü mütehakkık olup işbu târîh-i i‘lâmdan i‘tibâren mezbûr Mustafâ Tevfîk Efendi üzerine farz ü takdîr olunup kendi nafaka ve kisvebehâ ve sâ’ir levâzım-i zarûriyyesine harc ü sarfa ve lede’l-hâce istidâneye ve inde’z-zafer mezbûr Mustafâ Tevfîk Efendi üzerine rücû‘a kıbel-i şer‘den izn verilen beher şehr altmış guruşu dahî hîn-i istihkâkda müdde‘iye-i mezbûre Seher Hanım’a edâ ve teslîme zevc-i mutallık-i mezbûr Mustafâ Tevfîk Efendi’ye tenbîh olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’s-sâlis aşer min Cemâziyelûlâ sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf

Sahîfe 43

Kâtib Hüseyin Bedreddîn Efendi, Mihreyn hükmü, Numerosu 65

Mahmiyye-i İstanbul’da Sultân Ahmed civârında Güngörmez mahallesinde sâkine ve zâtı ta‘rîf-i şer‘î ile mu‘arrefe Rukiyye Hanım bt. Elhâc İbrâhîm Medîne-i Üsküdar Mahkemesi’nde meclis-i şer‘-i münîrde mahalle-i mezkûrede sâkin konak işçilerinden Kayseriyyeli Pasta (?) oğlu Şükrî Ağa b. Mahmûd muvâcehesinde mezbûr Şükrî Ağa otuz dört aded yüzlük mecîdî altını mihr-i mu‘accel ve on yedi aded yüzlük mecîdî altını mihr-i mü’eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i‘lâmdan yedi ay mukaddem talâk-i vâhid-i bâyin ile beni tatlîk edip ba‘dehû otuz bir guruş mihr-i mü’eccel tesmiyesiyle yine beni tezevvüc ve duhûl ve ol-vechle zevc-i dâhilim iken işbu târîh-i i‘lâmdan altı gün mukaddem yine beni bâyinen tatlîk etmekle mezbûrun

zimmetinde mütekarrir ve ma‘kûdün-‘aleyh mühûr-i mezkûre alacak hakkım olan cem‘an elli bir aded yüzlük mecîdî altını ve otuz bir guruşu hâlen bana edâ ve teslîme zevc-i mutallıkım mezbûr Şükrî Ağa’ya tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da‘vâ ettikte mezbûr Şükrî Ağa dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tâyi‘an ve kat‘iyyen ikrâr ü i‘tirâf etmeğin mûcibince mühûr-i mezkûre cem‘an elli bir aded yüzlük mecîdî altını ve otuz bir guruşu hâlen müdde‘iye-i mezbûre Rukiyye Hanım’a edâ ve teslîme zevc-i mutallık-i mezbûr Şükrî Ağa’ya tenbîh olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’s-sâmin ve’l-‘işrîn min Cemâziyelâhire sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf

Kâtib Âsım Efendi, Mihr ve nafaka, Numerosu 66

Mahmiyye-i İstanbul’da Şehremîni kurbünde Deniz Abdal mahallesinde sâkine Sâniye Hanım bt. Abdullâh tarafından işbu sene-i mübâreke şehr-i Rebî‘ulâhir’i ikinci günü târîhiyle müverraha Yeniköy Nâ’ibi fazîletli Osmân Zühdî Efendi’nin imzâ ve hatemini hâviye ve hâmişi Fetvâhâne-i Âlî’den mührü mutâbık ve me’âli vekâlet-i mezkûreyi beyândan ibâret idüğü ve bu tahşiye ve temhîr buyurulan şâ’ibe-i tezvîr ü tasnî‘den sâlim ve bilâ-beyyine mazmûnuyla amel câ’iz olur işbu mübrez bir kıt‘a vekâlet hücceti mantûkunca zikrî âtî husûsda taleb ü da‘vâ ve ahz ü kabza vekâlet-i mutlaka-i sahîha-i şer‘iyye ile vekîli Mâliye Hazîne-i Celîlesi de‘âvî vekîllerinden Hasan Tahsîn Efendi b. Mehmed Sa‘îd bi’l-vekâle medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde medîne-i mezkûreye tâbi‘ Beylerbeyi Hastahânesi’nde sâkin hastahâne-i mezkûr eczâcıbaşılarından Kolağası Ahmed Fâ’ik Efendi b. Mehmed muvâcehesinde mûmâ ileyh Ahmed Fâ’ik Efendi müvekkilem mezbûr Sâniye Hanım’ın bin bir guruş mihr-i mü’eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhili iken işbu sene-i mübâreke Şehr-i Rebî‘ulevvel’inin beşinci günü talâk-i vâhid-i bâyin ile müvekkilem mezbûr Sâniye Hanım’ı tatlîk etmekle müvekkilem mezbûr Sâniye Hanım’ın zevc-i mutallıkı mûmâ ileyh Ahmed Fâ’ik Efendi zimmetinde mütekarrir ve ma‘kûdün-‘aleyh mihr-i mü’eccel-i mezkûr alacak hakkı olan bin bir guruşu hâlen müvekkilem mezbûre için bana edâya ve müvekkilem mezbûrenin iddeti inkızâsına değin müvekkilem mezbûreyi infâka zevc-i mutallık-i

Sahîfe 44

-mûmâ ileyh Ahmed Fâ'ik Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyu bi'l-vekâle da'vâ ettikte zevc-i mutallık-i mûmâ ileyh Ahmed Fâ'ik Efendi dahî cevâbında kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğunu bi-tamâmihâ tayi'an ve kat'iyyen ikrâr ü i'tirâf etmeğin mûcibince mihr-i mü'eccel meblağ-i mezkûr bin bir guruşu müvekkile-i mezbûre Sâniye Hanım için vekîl-i mezbûr Hasan Tahsîn Efendi'ye hâlen müvekkile-i mezbûrenin nafaka-i bâkiye-i ma'lûme ve me'ûnet-i süknâsı mukâbelelerinde bi't-terâzî ta'yîn olunan üç yüz guruşu dahî hîn-i istihkâkda kezâlik zevce-i mutallakası müvekkile-i mezbûre Sâniye Hanım için vekîl-i mezbûr Hasan Tahsîn Efendi'ye edâ ve teslîme zevc-i mutallık-i mûmâ ileyh Ahmed Fâ'ik Efendi'ye tenbîh olunduğu tescîl ve i'lâm olundu.

Fî gurreti min Cemâziyelûlâ sene seb'a aşer ve selâse-mi'e ve elf

Kâtib Hüseyin Bedreddîn Efendi, Mühûr? Hükmü, Numerosu 67-

Fî 27 şehri Rebî'ilâhir sene 1318 – mukayyed (?) ... ve mukâbele olmuştur.

Medîne-i Üsküdar'a tâbi' Kâdı karyesinde Ca'fer Ağa mahallesinde sâkine mu'arrefetü'z-zât Âişe Hanım bt. Mustafâ medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer'-i münîrde zevc-i mutallıkı mahalle-i mezkûrede sâkin kahveci esnâfından İsmâ'îl Efendi b. Sâlih muvâcehesinde mezbûr İsmâ'îl Efendi yüz elli guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken bundan iki sene mukaddem beni tatlîk ettikten sonra yüz guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle yine tezevvüc ve duhûl ve bir buçuk sene mukaddem tatlîk ve yine elli guruş mihr-i mü'eccel tesmiyesiyle tezevvüc ve duhûl ve bir sene mukaddem tatlîk etmekle ol-vechle ben kendisinden beynûnet-i mugallaza ile mutallaka olduğumdan mezbûrun zimmetinde mütekarrir ve ma'kûdün-'aleyh mühûr-i mezkûre alacak hakkım olan cem'an üç yüz guruşu hâlen bana edâ ve teslîme zevc-i mutallıkım mezbûr İsmâ'îl Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyu da'vâ ettikte mezbûr İsmâ'îl Efendi dahî cevâbında müdde'iye-i mezbûre Âişe Hanım'ı tevârîh-i mezkûrede ol-mikdâr guruş mihr-i mü'eccel tesmiyeleriyle üç def'a tezevvüc ve tatlîk eylediğini ve mühûr-i mezkûre cem'an üç yüz guruş zimmetinde müdde'iye-i mezbûreye hâlen ve sahîhan deyni olduğunu bi-tamâm ihî tâyi'an ve kat'iyyen ikrâr ü

i‘tirâf etmeğin mûcibince mühûr-i mezkûre cem‘an üç yüz guruşun müdde‘iye-i mezbûre Âişe Hanım’a hâlen edâ ve teslîmiyle mezbûr İsmâ‘îl Efendi kıbel-i şer‘den ilzâm olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’s-sâlis min Cemâziyelûlâ sene seb‘a aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Sahîfe 45

Kâtib Hüseyin Bedreddîn Efendi, Mu‘ârazadan men‘, Numero 68-

Fî 8 Zîlka‘de sene 1318 - ... kayd olmuştur.

Medîne-i Üsküdar’a tâbi‘ Çengel karyesinde sâkine mu‘arrefetü’z-zât Âsiye İkbâl Hanım bt. Sâdık medîne-i mezkûre mahkemesinde meclis-i şer‘-i münîrde medîne-i mezkûreye tâbi‘ Beylerbeyi’nde sâkin Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne müntehî sınıf talebesinden Hilmî Efendi b. Şâkir Efendi muvâcehesinde ücret ile hıdmet eder makûleden olmamla on iki seneden-beri mûmâ ileyh Hilmî Efendi’nin hânesinde vâlidesi gâ’ibetün-‘ani’l-meclis Emîne Hanım’a hıdmet etmekte iken mûmâ ileyh Hilmî Efendi bundan bir sene mukaddem tezevvüc edeceğim deyu bi’l-iğfâl bikrimi izâle ettikten sonra beni tezevvüc etmediği gibi mûmâ ileyhin vat’ından hâsıl ve benden mütevellid sulbî sagîr oğlu tahmînen üç aylık işbu hâzırun-bi’l-meclis Receb nâm sagîri hâmil olduğum esnâda haml-i mezkûr kendisinin sulbünden olduğunu mahzar-i şühûdda ikrâr dahî ettiği hâlde infâk ve iksâ etmemekle su’âl olunup oğlu sagîr-i hâzır-i mezbûru infâka pederi mûmâ ileyh Hilmî Efendi’ye kıbel-i şer‘den tenbîh olunmak matlûbumdur deyu mûmâ ileyh Hilmî Efendi’nin inkârına mukârin da‘vâ ettikte tarafeyn kâtiblerine terfîkan Fetvâhâne-i Âlî’ye irsâl olunarak lede’l-istîfâ müdde‘iye-i mezbûre Âsiye İkbâl Hanım’ın da‘vâ-yi mezkûresi şer‘an mesmû‘a ve iltifâta şâyân değildir deyu bi’l-muvâcehe alınan cevâb-i bâ-savâb tarafeyne tefhîm olunmağın mûcibince müdde‘iye-i mezbûre Âsiye İkbâl Hanım ber-vech-i muharrer da‘vâ-yi mezkûresiyle mûmâ ileyh Hilmî Efendi’ye bî-vech-i şer‘î mu‘ârazadan men‘ olunduğu tescîl ve i‘lâm olundu.

Fi’l-yevmi’l-hâmis min Zîlhicceti’ş-Şerîfe sene sitte aşer ve selâse-mi’e ve elf.

Sahîfe 197

Dersa‘âdet ve Bilâd-i Selâse mahâkim-i şer‘iyyesi sicillât sahîfelerine numero vaz‘ıyla mecâlis-i tedkîkât-i şer‘iyyeden temhîr olunması hakkında bâ-irâde-i aliyye ittihâz olunan usûle tevfîkan Üsküdar Mahkeme-i Şer‘iyyesi’nin doksan sekiz varaka, yüz doksan yedi sahîfeden ibâret olan defter-i kassâm sicili görül[üp] ol-vechle temhîr olunduğu işbu mahalle şerh verildi.

SONUÇ

İncelenen Üsküdar'a ait 759 numaralı defterdeki dava kayıtlarından hareketle 1316-1317 (m. 1898-1899) yıllarına ait sınırlı olmakla birlikte toplumda yaşanan bazı olayları görme fırsatı oldu.

Defterde yer alan davalarda özellikle boşanmanın neticelerinden olan mehir talebi, nafaka, hidâne gibi vakaların sayısının fazlalığı dikkat çekmektedir. Nitekim defterdeki gayri müslimlerin davaları haricinde 64 davanın 48 tanesi bu içeriklere sahiptir. Bu da 3/4 oranına tekabül etmektedir.

Mehir talebi, nafaka, hidâne gibi içeriğe sahip davaların sayıca fazla olması bu konuları diğerlerine nazaran öne çıkaran etken oldu. Bütün bu davaların muhatabının kadınlar olması hasebiyle davalar ele alınırken kadının toplumsal hayattaki varlığı kısmî de olsa ortaya çıktı. Nitekim davalarda kadının çeşitli gerekçelerle mahkemeye başvurması, hukukî alandaki konumunu göstermesi açısından önemlidir. Gerek vekili aracılığıyla gerekse bizzat kendilerinin mahkemeye giderek hak arama girişimleri o dönemde, kadının hukukî özgürlüğünü de ifade etmektedir. Yine, kadının bu haklardan özgürce yararlanması onun toplumda söz sahibi olduğunu göstermekle birlikte kanun önünde herhangi bir baskı altında kalmadığını da ortaya koymaktadır. Öyle ki kadının şikâyetinden vazgeçmesi ya da elde edeceği haktan feragat etmesinde sadece kendisi söz sahibidir. Bunu ibrâ konulu dava kayıtlarında görmek mümkündür.

Diğer taraftan kadının o dönemde maddî imkanlar bağlamında çalışma hayatında yer aldığı anlaşılmaktadır. O dönemde kadının, yatılı olacak şekilde maddi seviyesi daha yüksek ailelerin yanında ücret karşılığında çalıştığı görülmüştür. Bu kimseler arasında mutekam diye ifade edilen azad edilmiş cariyelerin varlığı da mevcuttur. Çalışma hayatının, kadın açısından ekonomik anlamda olumlu bir etkiye sahip olmasının yanı sıra, onları çeşitli zorluklara da maruz bıraktığı anlaşılmaktadır. Cinsel istismara kadar varan mağduriyetler kadını hak arama girişimine yönlendirmiş, dolayısıyla bu tür olaylar dava konusu olarak kayıtlara geçmiştir. Üstelik bu birliktelikten doğan çocuklar da bundan çeşitli şekillerde etkilenmiştir. Ancak bu gibi olaylardan hareketle yaşananların, kadının çalışma hayatına dahil olmasıyla birlikte

ortaya çıktığı yönünde düşünülmemelidir. Ayrıca böyle durumlarda kadının mahkeme yoluyla hakkını arayabilmesi, kadının mağduriyetinin önüne geçmiştir. Defterimizdeki Âsiye İkbâl Hanım'ın davası onun bu gerekçeyle mahkemeye başvurusunu içermektedir.

Kadınlarla ilgili başka bir konu da çok eşlilik konusudur. İncelenen defterdeki bilgilerde bu yöndeki bilgiler sınırlı ve az olduğundan böyle bir bu hususla ilgili genelleme yaparak bir sonuca varmak mümkün değildir. Ancak davaların birinde askeri zümreye mensup bir kişinin verâsetiyle ilgili bilgide o kişinin iki hanımı olduğu görülmüştür.

Boşanmanın sonuçlarıyla ilgili dava kayıtlarında boşanma sayılarının birbirinden farklı olduğu görülmüştür. Bunlar arasında yer alan bazı kayıtlarda aynı kadınla evliliğini iki ya da üç kere tekrarlayan erkeklerin nikah akitleri mevcuttur. Bu nikahların sürelerinin birbirine çok yakın olduğu gibi, uzun aralıklarla tekrarlanan nikahlar da davalara yansımıştır. Ayrıca bazı davalarda, boşanma esnasında kadının hamile olmasının bile boşanma kararından vazgeçilmesine engel olmadığını ortaya koymuştur.

Diğer taraftan boşanmanın ardından kadınların kocalarından alacakları mehirlerin yer aldığı taleplerden, dönemin mehir miktarlarına yönelik tutarların bilgisine ulaşıldı. Mehir miktarlarındaki tutarlarda erkeğin mesleği ve gelir düzeyinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Boşanma esnasında çocuğun olması halinde ise genellikle küçük yaştaki çocuklar, annelerinde kalırken ortalama 7 – 15 yaş arası dönemde ise babaları bu sorumluluğun kendilerine verilmesini mahkemeden talep etmişlerdir. Bu davalardan da anlaşılacağı üzere küçük yaştaki çocukların bakımının öncelikle anneye verildiğidir. Nitekim küçük yaştaki çocuğun diğer dönemlere nazaran annenin bakımına ihtiyacı çok daha fazladır. Bu davalarda alınan kararlar da gerek İslam hukuku gerekse Medeni Kanunla örtüşmektedir. Böyle karar alınmasında çocuğun menfaati göz önünde bulundurulmuştur. Ancak davaların birinde dikkat çeken bir gerekçede annenin , "ecnebi" bir erkekle evleneceğinden dolayı babanın çocuğunun hidâne hakkının

kendisine geçmesine dair beyanı mevcuttur. Buradaki kararın İslam hukukuna da uygun olduğu görülmektedir.

Eşlerden birinin ölümü üzerine kalan malların aile üyeleri arasında taksim edilmesinde İslâm hukukundaki ölçünün dikkate alındığı görülmekte, ikinci evliliklerde ise önceki hanımdan olan çocuklara da bundan pay verilerek, onların mağdur edilmediği anlaşılmaktadır.

Hibe kayıtlarında ise gerek Müslüman olsun gerekse gayri müslim olsun gerekçenin değişmediği görülmektedir. Eşler arasında ya da çocuğa yapılan hibelerde bile, "… ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek." şartının öne sürülmesi bu yönde endişe yaşandığı için böyle bir ibareye yer verildiği ihtimalini taşımaktadır.

İbrâ kayıtlarında da karşılıksız olarak hakkının bir kısmı veya tamamından vazgeçilmesine yönelik kişilerin beyanları yer almaktadır. Bu davalardan birinde yatılı olarak hizmetçilik yapan bir kadının ölümü üzerine vasisi olan babasının maddi seviyesi düşük olmasına rağmen kızının çalıştığı aileden alacağı tutarın büyük kısmından vazgeçtiğine dair ibrâ kararı tuhaf karşılanabilir. Ayrıca dar gelirli olmasına rağmen meblağın önemli bir kısmını almaktan vazgeçmesi o kişinin cömert olduğu kanaati taşıdığından, karaktere yönelik ipucu vermektedir.

İncelenen ibrâ konulu davaların birinde kadının, evlendiklerinde yüz görümlülüğü olarak kocasının taktığı broşu harcadığı için bu broşun değeri olan tutarı ve kendisine ait olan yastık ve yorganın tutarını kocasından istemesi evlilik hukukuna dair kişilerin anlayışlarını ortaya koymaktadır.

Ticaret hukukuna yönelik uygulamalara bakıldığında kolaylık esasının dikkate alındığı anlaşılmaktadır. Nitekim borçlunun, borcunu ödemeye güç yetiremediği durumlarda taksitlendirme yapıldığı görülmektedir. Ancak bu yöntem gelişigüzel yapılmamış, olası mağduriyetin önüne geçilmesi amacıyla sınır konulup ödemenin yapılacağı zaman; gün ve ay şeklinde belirtilerek, aylık ödenecek tutar açık bir ifadeyle kayıt altına alınmıştır. Yine boşanma sonucu kadının nikah sırasında almadığı mehir talebi amacıyla açtığı davalarda borçlu olan erkeğin ödemeye gücü olmaması halinde de taksitlendirme yapılmıştır.

Mahkemede haklının tespiti, hakkın korunması ve bunun kişiye iadesi önemli bir husustur. İncelenen davalarda öne sürülen iddialarda şahitler varsa onların ifadelerine de başvurulmuştur. Mahkemelerin ister Müslümanlar arasındaki davalarda olsun isterse gayri müslimleri ilgilendiren davalarda olsun haklı olanın tespiti için hassas davrandığı anlaşılmaktadır. Genellikle davalarda delillendirme önemsenerek, taraflar arasında ırk, statü, cinsiyet yönünden ayrıma gidilmediği ve haklı olan kişilerin lehinde karar verildiği ifade edilebilir. Nitekim mehir ve nafaka konusunda gerek dinî gerekse hukukî açıdan kadının hakkı olmasından hareketle davalarının tamamına yakınında kadınların lehinde karar verilmesi ve davalı olan kişinin devletin üst düzey sınıfına mensup olmasına rağmen sonucun değişmemesi de bu yöndedir. Yine, incelenen davaların birinde Musevî milletinden olan Rapeno'nun alacaklı olduğu Zekî Paşa'nın ölmesi üzerine vasîlerine intikal eden borcun ödenmesi için açılan davada vasîlerin uzak durmasından dolayı mahkemenin vekil tayin ederek yürüttüğü davanın Rapeno'nun lehinde sonuçlanması bunu göstermektedir. Ayrıca her iki tarafın da farklı milletten olduğu davada mahkemenin öne sürülen iddiayı araştırarak haklı olanın lehinde sonuca varması da yine bu yöndedir.

İncelen 759 numaralı bu defterde yer alan dava kayıtlarında toplumun siyasî, sosyo-kültürel ve ekonomik konuların yanı sıra bazı önemli şahıslara yönelik bilgiler de mevcuttur. Nitekim Osmanlı Devleti'nin son dönem şeyhülislamlarından olan Bodrumî Ömer Lutfi Efendi'nin verâseti incelenen bu defterde yer almaktadır. Dolayısıyla dava kaydında şeyhülislamın ailesi ve çeşitli bilgileri mevcut olup, buna yönelik herhangi bir araştırmada bu dava kaydı kaynak olarak kullanılabilir niteliğe sahiptir. Yine bu dava kaydında yer alan bilgide şeyhülislam Ömer Lutfi Efendi'nin görevde bulunduğu 1889 – 1891 tarihleri arasında aldığı aylık maaş miktarının yer alması ekonomik yönden önemli bir veri olup, sınırlı da olsa dönemin ekonomik yapısını yansıtmaktadır.

Mahkemelerde sadece Müslümanların değil gayri müslimlerin de davalarına rastlanmaktadır. Nitekim incelediğimiz mahkeme kayıtlarında gayri müslimlerin aile üyeleri arasında gerçekleşen hibe ya da verâsetle ilgili davaları mevcuttur.

İncelenen 759 numaralı defter bu döneme ait diğer defterler ile birlikte değerlendirildiğinde, Osmanlı Devleti'nin sosyo-ekonomik ve kültürel dünyası hakkında daha net bir görüntü ortaya çıkaracaktır.

KAYNAKÇA

ABACI, Nurcan, ***Bursa Şehri'nde Osmanlı Hukukunun Uygulanması 17.Yüzyıl***, Kültür Bakanlığı Yay. 2728, Ankara, 2001.

ACAR, H. İbrahim, "Talâk", ***DİA***, XXXIX, İstanbul, 2010, s. 466 - 471.

AFYONCU, Erhan – AHISKALI, Recep, "Kâtip", ***DİA***, XXV, İstanbul, 1992, s, 53 – 55.

AKGÜNDÜZ, Ahmet, ***Şeriyye Sicilleri***, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul, 1988.

_____ ***Eski Anayasa Hukukumuz Ve İslam Anayasası,*** OSAV, İstanbul, 1997.

_____ ***Osmanlı Kanunnameleri***, Fey Vakfı Yay., İstanbul, 1993.

AKKAYA, Mustafa, "XVII. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Üsküdar ", ***Doktora Tezi***, SBE, Ankara, 2010.

AKTAN, Hamza, "Kısmet", ***DİA***, XXV, İstanbul, 2002, s. 497 – 498.

_____ "Miras", ***DİA***, XXX, İstanbul, 2005, s. 143 – 145.

AKÖZ, Alaattin, ***319 Numaralı Karaman Şer'iyye Sicili 1905-1906 (R.1320-1322)***, Palet Yay., Konya 2012.

APAYDIN, H. Yunus, "İbrâ",***DİA***, XXI, İstanbul, 2000, s. 263 – 266.

ARAZ, Yahya, "Osmanlı Emek Çalışanlarına Bir Katkı: İstanbul'da Ev İçi Hizmetlerde Çalışan Kadınlar Üzerine Bir Değerlendirme (1780 – 1850) ", ***Uluslarası***

Osmanlı İstanbul'u Sempozyumu II: Bildiriler (27-29 Mayıs 2014) c. II, İstanbul 2014, s. 207 – 224.

_____ "Cariyeler, Efendiler ve Pusuda Bekleyenler: Osmanlı İstanbul'unda Hâmile ve Çocuk Annesi Cariyeler Üzerine Düşünceler (1790 – 1880)", ***Kebikeç***, 37. sayı, Ankara, 2014, s. 233 – 260.

ARGIT, Betül İpşirli, "Osmanlı Hukuk Çalışmalarında Kadın", ***Türkiye Araştırmaları Literatür Dergi****si*, c. 3, sayı 5, Bilim ve Sanat Vakfı Yay., İstanbul, 2005, s. 575-621.

ATAR, Fahrettin, "Mehir", ***DİA***, XXVIII, İstanbul, 2003, s. 389 - 391.

_____ "Nikâh", ***DİA***, XXXIII, İstanbul, 2007, s.112 - 117.

_____ "Şürût ve Sicillât", ***DİA,*** XXXIX, İstanbul, 2010, s. 270 - 273.

_____ ***İslâm Yargılama Hukukunun Esasları***, İFAV, İstanbul, 2013.

_____ - AYDIN, M. Akif, "Mahkeme", ***DİA***, XXVII, Ankara, 2003, s.338 - 344

_____ - ORTAYLI, İlber, "Kadı", ***DİA***, XXIV, İstanbul, 2001, s. 66 – 73.

AVCI, Casim – İPŞİRLİ, Mehmet, "Nâib", ***DİA***, XXXII, İstanbul, 2006, s. 311 – 313.

AYBAKAN, Bilal, "Vekâlet", ***DİA***, XXXXIII, İstanbul, 2013, s. 1 – 6.

AYDIN, Bilgin – TAK, Ekrem, ***İstanbul Kadı Sicilleri Üsküdar Mahkemesi 1 Numaralı Sicil (H. 919-927 / M. 1513-1521)***, İSAM, İstanbul, 2008.

AYDIN, M. Âkif, , "Deyn", ***DİA***, IX, İstanbul, 1994, s. 266 – 268.

_____ "Mehir", ***DİA***, XXVIII, İstanbul, 2003, s. 389 -391.

_____ - HAMİDULLAH, Muhammed - ENGİN, Nihat, "Köle", ***DİA***, XXVI, Ankara, 2002, s. 237 - 248.

_____ ***Kadı Sicillerinde İstanbul,*** İSAM, İstanbul, 2010.

_____ ***Türk Hukuk Tarihi***, Beta Yay., İstanbul, 2010.

_____ ***Osmanlı Devleti'nde Hukuk ve Adalet,*** Klasik Yay., İstanbul, 2014.

AYVANSARÂYİ, Hüseyin Efendi, Ali Sâtı' Efendi, Süleyman Besîm Efendi, ***Hadîkatü'l-Cevâmi' (İstanbul Câmileri ve Diğer Dînî-Sivil Mi'mârî Yapılar),*** haz. Ahmed Nezih Galiptekin, İşaret Yay., İstanbul, 2001.

BANOĞLU, Niyazi Ahmet, ***Tarihi ve Efsaneleriyle İstanbul Semtleri,*** ed. Tahsin Yıldırım, Selis Kitapları, İstanbul, 2007.

BARDAKOĞLU, Ali, "Bey", ***DİA***, VI, İstanbul, 1992, s. 13 - 19.

_____ "Hibe", ***DİA***, XVII, İstanbul, 1998, s. 421 - 426.

_____ "Hidâne", ***DİA***, XVII, İstanbul, 1998, s.467 - 471.

_____ "İcâre", ***DİA***, XXI, İstanbul, 2000, s. 379 - 391.

_____ "İsbat", ***DİA***, XXII, İstanbul, 2000, s. 492 - 495.

BARKAN, Ömer Lütfi, ***Türkiye'de Toprak Meselesi,*** haz. Abidin Nesimi vd., Gözlem Yay., İstanbul, 1980.

BAŞÖZ, Lütfü - ÇAKMAKCI, Ramazan, ***Türk Medenî Kanunu***, Legal Yay., İstanbul, 2003.

BAYINDIR, Abdülaziz, "Osmanlı'da Yargının İşleyişi", ***Yeni Türkiye***, Sayı 31, (Ocak-Şubat 2000), s. 667-685.

_____ ***İslam Muhakeme Hukuku (Osmanlı Devri Uygulaması)***, İslâmî İlimler Araştırma Vakfı Yay.- 7, İstanbul, 1986.

BAYRAK, M. Orhan, ***İstanbul Tarihi***, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1996.

_____ ***İstanbul Sözlüğü***, Tarih Düşünce Kitapları, İstanbul, 2004

BEHAR, Cem, ***Osmanlı Devleti'nin Ve Türkiye'nin Nüfusu 1500-1927***, Devlet İstatistik Enstitüsü Matb., Ankara, 1996.

_____ "Kasap İlyas Mahallesi: İstanbul'un Bir Mahallesinin Sosyal ve Demografik Portresi: 1546-1885", ***İstanbul Araştırmaları***, Sayı: 4, 1998, s. 7-110.

_____ – DUBEN, Alan, ***İstanbul Haneleri Evlilik, Aile ve Doğurganlık 1880 - 1940***, İletişim Yay., İstanbul, 1996.

BEYDİLLİ, Kemal, ***Osmanlı Döneminde İmamlar ve Bir İmamın Günlüğü,*** Tarih ve Tabiat Vakfı Yay., İstanbul, 2001.

_____ "İmam", ***DİA***, XXII, İstanbul, 2000, s. 181 – 186.

BEYHAN, Mehmet Ali, ***Câbî Ömer Efendi - Câbî Târihi-***, TTK, Ankara, 2003.

BİLEN, İlhan, "Osmanlı Hukukunda Örfün Yeri (Klasik Dönem)", ***Yüksek Lisans Tezi,*** SBE, Ankara, 1994.

BİLGİLİ, Bekir, ***Üsküdar Sokak İsimleri Tarihçesi,*** ed. Halil Ekiz, Üsküdar Belediye Başkanlığı Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Kültür Yay.: 24, I. Baskı, İstanbul, 2013.

BİLMEN, Ömer Nasuhi, ***Hukuk-ı İslâmiyye ve Islahatı Fıkhiyye Kamusu***, Bilmen Yay., İstanbul, 1968.

BOSTAN, M. Hanefi – KARAKAYA, Enis, "Üsküdar", ***DİA***, XXXXII, İstanbul, 2012, s. 364 - 372.

CİN, Halil –AKGÜNDÜZ, Ahmed, ***Türk Hukuk Tarihi***, İstanbul, 1995.

_____ ***Türk- İslam Hukuk Tarihi I-II***, Timaş Yay., İstanbul, 1990.

ÇEKER, Orhan, ***Osmanlı Hukuk-i Aile Kararnâmesi***, Mehir Vakfı Yay.:3, Konya 1999.

ÇETİN, Şükran Çeker, "762 No'lu Üsküdar Şer'iyye Siciline Göre H. 1317-1318/1899-1900 Yılları Arasında Üsküdar Kazasında Sosyal Hayat", ***Yüksek Lisans Tezi***, SBE, İstanbul, 2008.

DEMİR, Abdullah, ***Osmanlı Mahkemesi***, Yitik Hazine Yay., İzmir 2010.

_____ ***Türk Hukuk Tarihi***, Yitik Hazine Yay., İstanbul, 2011.

DİA, "Kocabaşı", ***DİA***, XXVI, İstanbul, 2002, s. 140-141.

DOĞAN, İsmail, ***Osmanlı Ailesi - Sosyolojik Bir Yaklaşım -***, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 2001.

DOĞRU, Halime, ***XVIII. Yüzyıla Kadar Osmanlı Kentlerinin Sosyal Ve Ekonomik Görüntüsü***, Anadolu Üniversitesi Yay., Eskişehir 1995.

DURANLI, Muvaffak, "Yabancı Seyyahların Gözüyle İstanbul ve Üsküdar", ***Üsküdar Sempozyumu II: Bildiriler (12- 14 Mart 2004)***, c. I, İstanbul, 2004, s. 35 - 42.

EKİNCİ, Ekrem Buğra, ***Ateş İstidası İslâm-Osmanlı Hukukunda Mahkeme Kararlarının Kontrolü***, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2001.

_____ ***Osmanlı Mahkemeleri Tanzimat ve Sonrası***, Arı Sanat Yay., İstanbul, 2004.

_____ ***Osmanlı Hukuku: Adalet ve Mülk***, Arı Sanat Yay., İstanbul, 2008.

EL- MERĞİNÂNİ, Ebü'l-Hasan Burhâneddin Ali b. Ebî Bekr, ***el-Hidâye* Serhu *Bidâyetü'l-Mübtedi***, thk. Muhammed Muhammed Tamir-Hafız Aşur Hafız, Dâru's-Selâm, Kahire 2000.

ERBAY, Celal, "Nafaka", ***DİA***, XXXII, İstanbul, 2006, s. 282 - 285.

ERCAN, Yavuz, ***Osmanlı Yönetiminde Gayrimüslimler Kuruluştan Tanzimat'a Kadar Sosyal, Ekonomik ve Hukuki Durumları***, Turhan Kitabevi Yay., Ankara, 2001.

ERGENÇ, Özer, ***XVI. Yüzyılın Sonlarında Bursa***, TTK, Ankara, 2006.

ERGİN, Osman Nuri, ***Mecelle-i Umûr-ı Belediyye***, İstanbul, Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yay. No: 21, c. I, İstanbul, 1995.

ERGÜLEN, Haydar, ***İstanbul, Ansiklopedisi***, Ntv Yay., İstanbul, 2010.

ERGÜNEY, Hilmi, ***Türk Hukukunda Lügat Ve Istılahlar***, Yenilik Basımevi, İstanbul, 1973.

ERK, Hasan Basri, **"*Meşhur Türk Hukukcuları*"**, İstanbul, 1958.

ERKAN, Nevzat, "18. YY'ın İlk Yarısında Üsküdar'da Müslim-Gayrimüslim İlişkileri - Şeriyye Sicilleri Ve Müdevvel Kaynaklar Işığında-", ***Doktora Tezi***, SBE, İstanbul, 2012.

EROĞLU, Ahmet Hikmet, ***Osmanlı Devleti'nde Yahudiler (XIX. Yüzyılın Sonuna Kadar)***, Alperen Yay., Ankara, 2000.

ERYILMAZ, Bilal, ***Osmanlı Devletinde Gayrimüslim Tebaanın Yönetimi***, Risale Yay., İstanbul, 1996.

EYİCE, Semavi, "Fetihten Önce Üsküdar", ***Üsküdar Sempozyumu I: Bildiriler (23-25 Mayıs 2003)***, c. I, İstanbul, 2004, s. 17-20.

FAROQHİ, Suraiya, ***Osmanlı'da Kentler ve Kentliler***, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 1993.

FAYDA, Mustafa, ***Hz. Ömer Zamanında Gayr-i Müslimler***, İFAV, İstanbul, 1989.

_____ – YAMAN Ahmet– KENANOĞLU M. Macit, "Zimmî", ***DİA***, XXXXIV, İstanbul, 2013, s. 428 – 434.

FENDOĞLU, H. Tahsin, ***İslam ve Osmanlı Anayasa Hukuku Tarihi Açısından Mukayeseli Bir İnceleme,*** Beyan Yay., İstanbul, 1996.

GÖKBİLGİN, M. Tayyib, "Boğaziçi", ***DİA***, VI, İstanbul, 1992, s. 251 – 262.

GÖKSAL, Hüseyin, "52 No'lu Kütahya Şer'iye Sicili"***, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi***, SBE, Balıkesir 2001.

GÖNCÜ, T. Cengiz, ***Osmanlı'da Harem ve Cariyelik 19. Yüzyıl***, İstanbul, Büyükşehir Belediyesi Yay., İstanbul, 2015.

GÜNALAN, Rıfat Günalan – vd., ***İstanbul, Kadı Sicilleri Üsküdar Mahkemesi 2 Numaralı Sicil (H. 924-927 / M. 1518-1521)***, İSAM, İstanbul, 2010.

GÜNEŞ, Ahmet, "16 ve 17. Yüzyıllarda Üsküdar'ın Mahalleleri ve Nüfusu", ***Üsküdar Sempozyumu I: Bildiriler (23-25 Mayıs 2003)***, c. I, İstanbul, 2004, s. 42-56.

GÜLERYÜZ, Naim A., "Tarih Boyunca İstanbul,'da Yahudi İkamet Bölgeleri", ***Tarih İçinde İstanbul Uluslararası Sempozyumu: Bildiriler (14-17 Aralık 2010)*** İstanbul, 2011, s. 309-319.

GÜRAN, Tevfik, ***Osmanlı Malî İstatistikleri Bütçeler 1841 – 1918***, Devlet İstatistik Enstitüsü Matb., Ankara, 2003.

HASKAN, Mehmet Nermi, "Yüzyıllar Boyunca Üsküdar Sakinleri", ***Yüzyıllar Boyunca Üsküdar***, Üsküdar Belediyesi, c. 1-3, İstanbul, 2001.

HUT, Davut, "Üsküdar'da Tarihi Yer Adları, Uluslararası" ***Üsküdar Sempozyumu II: Bildiriler (12 - 14. Mart 2004)***, c. I, İstanbul, 2004, s. 160 - 170.

HÜREL, Haldun, ***İstanbulun Ansiklopedik Öyküsü***, 2. Basım, Kapı Yay., İstanbul, 2010.

_____ ***Bir "İstanbul Kültürü" Kitabı 6***, Kapı Yay., İstanbul, 2014.

İNALCIK, Halil, "Mahkeme", ***İA***, VII, İstanbul, 1972, s.146 – 151.

_____ vd., ***Adâlet Kitabı,*** Kadim Yay., Ankara, 2012.

İNCİCİYAN, P. Ğ., ***XVIII. Asırda İstanbul***, çev. Hrand D. Andreasyan, İstanbul Matb., İstanbul, 1956.

İPŞİRLİ, Mehmet, "Üsküdar Mahkemesi", ***Uluslararası Üsküdar Sempozyumu V: Bildiriler (1 - 5 Kasım 2007)***, c. I, İstanbul, 2008, s. 31 – 38.

_____ "Üsküdar'da Medfun Şeyhülislâmlar", ***Üsküdar Sempozyumu IV: Bildiriler (3-5 Kasım 2006),*** c. II, İstanbul, 2007, s. 445 - 472.

JENNİNGS, Ronald C., "Women in Early Seventeenth Century Ottoman Judicial Records-The Sharia Court of Anatolian Kayseri", ***Journal of he Economic***

and Social History of the Orient 18 (1975). The Isis Pres: İsis Yay., İstanbul, 1999.

KARAL, Enver Ziya, ***Osmanlı Tarihi***, TTK, Ankara, 1962.

KARAMAN, Fikret – KARAGÖZ, İsmail vd., ***Dinî Kavramlar Sözlüğü***, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006.

KARAMAN, Hayreddin, ***İslâm'da Kadın Ve Aile***, Ensar Neş., İstanbul, 1993.

_____ ***Mukayeseli İslam Hukuku I***, İz Yay., İstanbul, 2001.

KARPAT, Kemal H., ***Osmanlı Nüfusu 1830-1914***, Timaş Yay., İstanbul, 2010.

KAŞIKÇI, Osman, ***İslâm – Osmanlı Hukuku***, Ufuk Yay., İstanbul, 20015.

KAYA, Süleyman, "XVIII. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Nazari ve Tatbiki Olarak Karz İşlemleri", ***Doktora Tezi***, SBE, İstanbul, 2007.

KAZICI, Ziya,"Osmanlılarda Mahalle İmamları ve Yerel Yönetim İlişkisi", ***İslam Geleneğinden Günümüze Şehir ve Yerel Yönetimler,*** ed. Vecdi Akyüz, Seyfettin Ünlü, İlke Yay., İstanbul, 1996.

KOCA, Ferhat, "Molla Hüsrev", ***DİA***, XXX, İstanbul, 2005, s. 252 - 254.

KONYALI, İbrahim Hakkı, ***Abideleri ve Kitabeleri ile Üsküdar Tarihi***, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yay., İstanbul, 1976.

KÖMÜRCİYAN, Eremya Çelebi, ***İstanbul Tarihi (XVII. Asırda İstanbul),*** (çev. Hrand D. Andreasyan), Eren Yay., İstanbul, 1952.

KUBAN, Doğan, ***İstanbul: Bir Kent Tarihi, Bizantion Konstantinopolis,*** çev. Zeynep Rona, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul, 2010.

_____ "Mahalleler: Osmanlı Dönemi", ***Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi***, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yay., İstanbul, 1994.

KURT, Yılmaz, ***Osmanlıca Dersleri***, Akçağ Yay., Ankara, 1999.

KURTOĞLU, Serda, ***Türk Medenî Hukuku Dersleri***, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1977.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat, ***Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)***, Kubbealtı Neş., İstanbul, 1994.

MANTRAN, Robert, ***17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul I***, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Enver Özcan, V Yay., Ankara, 1986.

_____ ***XVI. ve XVII. Yüzyılda İstanbul'da Gündelik Hayat***, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Eren Yay., İstanbul, 1991.

MOLHO, Rena, "Tanzimat Öncesi ve Sonrasında İstanbul Yahudileri", ***XIX. Yüzyıl İstanbul'unda Gayri Müslimler***, (ed. Pinelopi Stathis, çev. Foti ve Stefo Benlisoy), Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 2003.

MÜLÂYİM, Selçuk, "Beylerbeyi Camii ve Külliyesi", ***DİA***, VI, İstanbul, 1992. s. 75-77.

ONGAN, Halit, ***Ankara'nın 1 Numaralı Şer'iye Sicili***, AÜDTCF Yay. 125, Ankara, 1958.

ORTAYLI, İlber, Osmanlı Kadısının Taşra Yönetimindeki Rolü Üzerine, ***Amme İdaresi Dergisi***, TTK, Ankara, 1959.

_____ ***İstanbul'dan Sayfalar***, Hil Yay., İstanbul, 1986.

_____ ***Osmanlı Toplumunda Aile***, Pan Yay., İstanbul, 2000.

ÖZCAN, Abdülkadir, "Biniş", ***DİA,*** VI, İstanbul, 1992, s. 184 - 185.

ÖZCAN, Tahsin, "Ömer Lutfi Efendi", ***DİA,*** XXXIV, İstanbul, 2007, s. 73, 74.

ÖZDEĞER, Hüseyin, ***1463-1640 Yılları Bursa Şehri Tereke Defterleri***, Türk İktisat ve İçtimaiyat Tarihi Araştırmaları Merkezi Yayın No: 2, İstanbul, 1988.

ÖZEL Ahmet, "Gayri Müslim", ***DİA***, XIII, İstanbul, 1996, s. 418 – 427.

ÖZLÜ, Zeynel, ***XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nde Adli Mekanizmanın Analizi***, Berikan Yay., Ankara, 2007.

ÖZSOY, Osman, "Azîz Mahmud Hüdâyî'nin Üsküdar'ı Seçme Nedenleri", ***Üsküdar Sempozyumu III; Azîz Mahmud Hüdâyî Uluslararası Sempozyum: Bildiriler (20 - 22 Mayıs 2005),*** İstanbul, 2006, c. I, s. 529 - 542.

ÖZTÜRK, Osman, ***Osmanlı Hukuk Tarihinde Mecelle***, İSAM, İstanbul, 1973.

ÖZTÜRK, Sait, ***Askeri Kassama Ait Onyedinci Asır İstanbul Tereke Defterleri (Sosyo-Ekonomik Tahlil)***, OSAV, İstanbul, 1994.

PAKALIN, M. Zeki, ***Osmanlı Tarihi Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü***, MEB, İstanbul, 1993.

PAMUKCİYAN, Kevork, ***İstanbul Yazıları,*** haz. Osman Köker, Aras Yay., İstanbul, 2002.

RODED, Ruth M., "Osmanlı Tarihine Cinsiyet Açısından Bakılması", ***Osmanlı,*** c. V, Ankara, 1999, s. 418-427.

SARICAOĞLU, Fikret, "Üsküdar'da Osmanlı Padişahları: Göçler, Binişler ve Selâmlıklar (XVIII. Yüzyıl)", ***Uluslararası Üsküdar Sempozyumu V: Bildiriler (1 – 5 Kasım 2007)***, c. II, İstanbul, 2008, s. 549 – 568.

_____ "Osman III", ***DİA***, XXXIII, İstanbul, 2007, s. 456 - 459.

ŞA'BÂN, Zekiyyüddin Şa'bân, ***ez-Zevâc ve't-Talâk Fi'l-İslam***, ed-Darü'l-Kavmiyye, Kahire, 1384/1964.

ŞENTÜRK Recep - ORTAYLI, İlber, "Millet", ***DİA***, XXX, İstanbul, 2005, s. 66 - 70.

ŞENTOP, Mustafa, ***Osmanlı Yargı Sistemi ve Kazaskerlik***, Klasik Yay., İstanbul, 2005.

TABAKOĞLU, Ahmet, "Osmanlı Döneminde Üsküdar Köyleri", ***Uluslararası Üsküdar Sempozyumu V: Bildiriler (1-5 Kasım 2007),*** c. II, İstanbul, 2008, s.143 - 180.

TAK, Ekrem, "Üsküdar Şer'iyye Sicillerindeki Fermanlara Göre XVI. Yy'da Üsküdar", ***Üsküdar Sempozyumu IV: Bildiriler (3-5 Kasım 2006)***, c. II, İstanbul, 2007, s. 121-130.

TEXİER, Charles, ***Küçük Asya: Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi***, çev. Ali Suat, haz. Kâzım Yaşar Kopraman, Enformasyon Ve Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı, c. I, Ankara, 2002.

UĞUR, Yunus, "Şer'iyye Sicilleri", ***DİA***, XXXIX, İstanbul, 2010, s. 7-10.

UYGUN, Ayşe, "760 No'lu Üsküdar Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi", ***Yüksek Lisans Tezi***, SBE, İstanbul, 2014.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, ***Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı***, TTK, Ankara, 1988.

ÜÇOK, Coşkun – MUMCU, Ahmet, ***Türk Hukuk Tarihi***, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay. 388, Ankara, 1976.

ÜNAL, Mehmet Ali, ***Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi***, Paradigma Yay., İstanbul, 2012.

ÜNVER, Ahmet Süheyl, ***Kadıköyüne Ünvanı Verilen Hızır Bey Çelebi Hayatı ve Eserleri: 810-863/1407-1459***, Kadıköy Halkevi Yay. No.1, İstanbul, 1944. 89.

ÜZÜM, İlyas – EL-BEYÂNÛNÎ, Muhammed Ebü'l-Feth, "Hüküm", ***DİA***, XVIII, İstanbul, 1998, s. 464-468

YAZICI, Tahsin "Üsküdar" ***İA***, XIII, MEB, İstanbul, 1988, s. 127 – 131.

YEŞİLDAL, Ali, ***Üsküdar Belgeseli***, Üsküdar Belediyesi, İstanbul, 2001.

YURDAKUL, İlhami, "Osmanlı Devleti'nde Şer'î Temyîz Kurumları", ***Yüksek Lisans Tezi***, TAE, İstanbul, 1996.

YURTIŞIĞI, Işıl, ***979 Numaralı Bolu Şer'iyye Sicilinin XIX. Yüzyıl Bolu Tarihine Katkıları***, Bolu Halk Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yay., Ankara, 2008.

ZEKİYYUDDİN, Şa'bân, ***ez-Zevâc ve't-Talâk Fi'l-İslâm***, ed-Dâru'l-Kavmiyye, Kahire 1964/ 1384.

ZEYDAN, Abdulkerim, ***Ahkâmu'z-Zimmiyyîn ve'l-Müste'menîn fî Dâri'l-İslâm***, Bağdad, 1982.

ZILLÎ, Evliya Çelebi bin Derviş Mehmet, ***Evliya Çelebi Seyahatnâmesi***, haz. Zekeriya Kurşun, Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, I. Kitap, YKY, İstanbul, 1999.

EKLER

EK 1: 759 No'lu Üsküdar Şer'iyye Sicili Defteri Dava Özetleri

1. dava: nafaka zammına dair ilâmdır. Kayıtta kocasıyla boşanmış kadının hidânesini aldığı çocuğuna, babasının ödediği nafakanın ihtiyaçları karşılamada yetersiz olmasından dolayı alınan miktara zam talebi yer almaktadır

2. dava: karısından boşanan kocanın, karısının iddeti süresince geçimini sağlaması ve kalan mehir miktarını ödemesine dair ilâmdır.

3. dava: hibe içerikli olup, hibeye konu olan malın hanımı tarafından "ölünceye değin görüp gözetmek şartıyla" kocasına bağışlamasına dairdir.

4. dava: boşanan çiftler arasında mehir ve iddeti süresince nafaka talebine yöneliktir.

5. dava: boşanan çiftler arasında mehir ve iddeti süresince nafaka talebine yöneliktir.

6. dava: boşanan çiftler arasında mehir ve iddeti süresince nafaka talebine yöneliktir.

7. dava: mehirle ilgili olup, boşanan çiftlerden kadının kocasından alacağı olan mehir miktarını talebini içermektedir.

8. dava: evli çiftler arasında geçen yeminden dolayı kadının mahkemeye başvurusunu içerir. Kadın; kocasıyla aralarında çıkan tartışma ve darp olayında kocasının bir daha aramızda tartışma çıkarsa " talâk-i vâhid-i bâyin ile benden boş ol" şeklinde yeminine rağmen sözünü tutmayarak tekrar tartışmış olmasından evliliklerinin sona erdiğini ve kocasından alacağı mehir miktarını kendisine vermesi için mahkemeye başvurarak talepte bulunmuştur. Ancak kocası hakkındaki iddiayı reddedip, bunu doğrulayacak şahitlerin de olmadığını gerekçe göstermiştir. Bunun üzerine mahkeme de tarafların evliliklerinin devamına hükmetmiştir.

9. dava: hibeyle ilgilidir. Kayıtta kendisini "ölünceye değin görüp, gözetmek ve beslemek" şartıyla yarım mülk hissesini damadına hibe eden kadının beyanı yer almaktadır.

10. dava: boşanma nedeniyle kadının kocasından alacağı mehir talebini içermektedir.

11. dava: Mustafa Paşa adlı şahsın vefatı üzerine malvarlığının hanımları ve çocukları arasında taksim edilmesini içerir.

12. dava: Hadice Hanım'ın kendisini "ölünceye değin görüp, gözetmek ve beslemek" şartıyla aralarındaki yakınlık bağının belirtilmeyerek sadece isminin geçtiği Nebiye Hanım'a malını hibesine dairdir.

13. dava: velâyet talebini içermektedir. Kayıtta ölen bir cariyenin sekiz yaşındaki kızını İsmet Hanım cariyenin yanında çalıştığı kişide kalan kızın velâyet hakkının kendisine ait olduğunu gerekçe göstererek kızın kendisine verilmesine dair beyanıdır.

14. dava: boşandığı gerekçesiyle kadının kocasından alacağı olan mehir ve nafaka hükmünü içermektedir.

15. dava: boşandığı gerekçesiyle kadının kocasından alacağı olan mehir ve nafaka hükmünü içermektedir.

16. dava: taksim ilamıdır. Kayıtta Osmanlı şeyhülislamlarından olan Bodrumî Ömer Lutfî Efendi'nin ölümü üzerine mirasının hanımı ve çocukları arasında paylaşılması yer almaktadır. Ayrıca bu dava kaydında verâste konu olan miras Bodrumî Ömer Lutfi Efendi'nin aldığı maaş tutarıdır.

17. dava: Ermeni vatandaşları arasında hibe kaydıdır. Kayıtta Eskos Kadın'ın kendi hissesine olan mülkü "kendisini ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek" şartıyla kızkardeşine hibe ettiğine dair beyanıdır.

18. dava: ibrâ içeriklidir. Kayıtta boşandığı kocasından alacağı mehir miktarının bir kısmından vazgeçtiğini beyanı yer almaktadır.

19. dava: boşanan çiftler arasında mehir ve nafakayla ilgili mahkeme kaydıdır.

20. dava: çocuk hidânesiyle ilgilidir. Boşanan çiftlerin annede olan üç çocuğun hidânesinin babaları tarafından kendisine verilmesini içermektedir.

21. dava: itaat içeriklidir. Koca karısının evlilik hukukuna riayet etmeyerek yanında kalmadığı gerekçesiyle mahkemeye başvurmuştur. Mahkeme de kocayı haklı bularak kadının kocasının yanına gitmesi kararına almıştır.

22. dava: hibe kadıdır. Kayıtta Adeviyye Neş'erîz Hanım Veznedar Mehmed Âgâh Bey'e dükkanla birlikte evini kendisini "ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek" şartıyla hibe etmesini içermektedir.

23. dava: boşanan çiftler arasında mehir ve nafakayla ilgilidir.

24. dava: hidâne kaydıdır. Kayıtta boşanmış taraflardan çocuğun hidânesinin annesinden alınarak babanın kendisine vermesi yer almaktadır.

25. dava: boşanmış çiftler arasında borçla ilgili bir taleptir.

26. dava: boşanan çiftler arasında mehir ve nafakayla ilgili mahkeme kaydıdır.

27. dava: boşanan çiftler arasında mehir ve nafakayla ilgili mahkeme kaydıdır.

28. dava: boşanan çiftler arasında mehir ve nafakayla ilgili mahkeme kaydıdır.

29. dava: boşanmış çiftler arasında alacak- verecek mevzusudur. Kayıtta koca boşandığı hanımında olan bazı maddî değeri olan zinet eşyası ile ikisinin ortak mülkleri olan gayri menkulun bakımı için harcanan miktarı kendisine ödemesine dair talebi yer almaktadır.

30. dava: borçla ilgili kayıttır.

31. dava: boşanan çiftler arasında kadının alacağı olan mehrin ödenmesine dair taleptir

32. dava: boşanan kadının kocasından alacağı olan mehir miktarından bir kısmını kendi rızasıyla vazgeçtiği, kalan miktar ve iddeti süresince kendisine ödeyeceği nafakanın ise tarafına ödenmesine yönelik içeriktir.

33. dava: boşanan çiftler arasında mehir ve nafakayla ilgili mahkeme kaydıdır.

34. dava: boşanan çiftler arasında mehir ve nafakayla ilgili mahkeme kaydıdır. Ancak diğer davalardan içerik yönüyle farklı bir yanı vardır. Kadın, boşanma neticesinde kocasından alacağı olan mehri kendisine ödemesini talep etmiştir. Koca ise aralarında sahih bir evlilik olmadığı gerekçesiyle bu miktarın yarısını ödemekle yükümlü olduğunu belirtmesine rağmen mahkeme, bu iddiayı iltifata şâyân bulmayarak miktarın tamamını ödemesine karar vermiştir. Kadın da bu miktarın tarafına ödenmesi için mahkemeye başvurmuştur

35. dava: boşanan çiftler arasında mehir ve nafakayla ilgili mahkeme kaydıdır.

36. dava: boşanan çiftler arasında mehir ve nafakayla ilgili mahkeme kaydıdır.

37. dava: boşanan çiftler arasında mehir ve nafakayla ilgili mahkeme kaydıdır.

38. dava: borç içerikli kayıttır. Borçlunun ödeyeceği miktarda zorluk çektiği için on bir ay yirmi günde taksit şeklinde ödeyeceğine dair beyanıdır.

39. dava: boşanan çiftler arasında mehir ve nafakayla ilgili mahkeme kaydıdır.

40. dava: ücret hükmü başlığıyla belirtilmektedir. Kayıtta yer alan bilgide; bir ailenin yanında yardımcı olarak çalışan kızın ölmesi üzerine aileden alacağı paranın babasına intikal etmiş, baba da kendi rızasıyla bu miktarın bir kısmından vazgeçtiğini beyan edip, kalanın kendisine ödenmesi talebi yer almaktadır.

41. dava: Yahudi milletiyle ilgili kayıttır. Kayıtta kendisini "ölünceye değin görüp gözetmek" şartıyla babanın oğluna ev hibesi yer almaktadır.

42. dava: ibrâ ilâmı olup, tarafların kendi aralarında anlaşarak alacağı miktarın bir kısmından vazgeçtikleri beyan edilmektedir.

43. dava: hidâne içeriklidir. Kayıtta annenin ecnebi biriyle evlenme gerkçesi öne sürülerek, babanın annenin bakımında olan çocuğunun hidâne hakkının kendisine verilmesine yönelik dava kaydıdır.

44. dava: boşanan çiftler arasında mehir ve nafakayla ilgili mahkeme kaydıdır.

45. dava: verâsetle ilgilidir. Ölen kimsenin geride kalan parasının hanımı ve iki oğlu arasındaki paylaşımı yer almaktadır.

46. dava: boşanan çiftler arasında mehir ve nafakayla ilgili mahkeme kaydıdır.

46. dava: borç içeriklidir. Kayıtta Mûsevî milletinden bir sarrafın Zeki Paşa isimli Müslüman bir vatandaşa verdiği borcu Zeki Paşa'nın ölümü üzerine vârisleri tarafından ödenmesiyle ilgilidir.

47. dava: nafakayla ilgilidir. Boşandığı kocasının kendisine ait olan parayı gereksiz yere harcadığı tutar ile doğacak çocuklarının ihtiyaçlarının karşılanması için nafakasının ödenmesine yönelik taleptir.

48. dava: boşanan çiftler arasında mehir ve nafakayla ilgili mahkeme kaydıdır.

49. dava: boşanan çiftler arasında mehir ve nafakayla ilgili mahkeme kaydı olup, hamile olduğu gerekçesiyle doğacak çocuğun ihtiyaçlarının da temin edilmesine dairdir.

50. dava: boşanmış çiftler arasında alacakla ilgilidir. Kayıtta kendisine evlendiklerinde kocasının yüz görümlülüğü olarak verdiği kıymetli bir zinet eşyası ve bazı ev eşyasını gereksiz bir şekilde kullandığından bunların bedeli olan miktardan bir kısmından kendi rızasıyla vazgeçerek kalan miktarın tarafına ödenmesine dairdir.

51. dava: hidâneyle ilgilidir. Kayıtta baba, annesinde olan çocuğunun hidânesinin kendisine verilmesini talep etmiştir.

52. dava: boşanan çiftler arasında mehir ve nafakayla ilgilidir.

53: dava: ibrâ ilamıdır. Boşanan çiftler arasında mehir ve nafakayla ilgili olup, kadının kocasından alacağı miktarın bir kısmından vazgeçtiği beyanıdır.

54. dava: hibe içeriklidir. Kayıtta kocanın, ailesinden miras olarak kalan bir bahçe ve evi kendisini "… ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek" şartıyla hanımına hibesi yer almaktadır.

55. dava: hidâneyle ilgilidir. Kayıtta baba, annesinde olan çocuğunun hidânesinin kendisine verilmesini talep etmiştir.

56. dava: boşanan çiftler arasında mehir ve nafakayla ilgilidir.

57. dava: hidâneyle ilgilidir. Baba, annesinde olan çocuğunun hidânesinin kendisine verilmesini talep etmiştir.

58. dava: boşanan çiftler arasında kadına ödenmeyen mehirle ilgilidir.

59. dava: borçla ilgilidir. Gâlib Paşa'nın ölümü üzerine terekeden kalma bir tutarı borç olarak verdiği Sâlih Efendi'nin bu tutarı Gâlib Paşa'nın hanımı ve çocuklarına taksitle ödemesine dair bilgi yer almaktadır.

60. dava: Ermeni vatandaşları arasında gerçekleşen hibe içerikli kayıttır. Kayıtta karı koca arasında gerçekleşen hibede koca bahçeli dükkân ve evini, kendisini "ölünceye değin görüp gözetmek ve beslemek" şartıyla karısına hibe ettiğini beyan etmiştir.

61. dava: Ermeni vatandaşlarıyla ilgili olup, ölen bir kimsenin hanımına kalan gayri menkulünü başkası tarafından kullanılması üzerine o mülkün şahsın hanımına ait olduğuna dair kararı içermektedir.

62. dava: boşanan çiftler arasında mehir ve nafakayla ilgilidir.

63. dava: boşanan çiftler arasında mehir ve nafakayla ilgilidir.

64. dava: boşanan çiftler arasında mehir ve nafakayla ilgilidir. Bu kayıtta kadının hamile olmasından ötürü doğacak çocuğun nafakası da belirtilmektedir.

65. dava: boşanan çiftler arasında mehirle ilgilidir.

66. dava: boşanan çiftler arasında mehir ve nafakayla ilgilidir.

67. dava: boşanmış çiftler arasında mehirle ilgili kayıttır. Burada yer alan bilgide kocanın boşandığı hanımına vereceği borcunu kabul etmesine rağmen ödenmediği belirtilerek ödemenin talep edilmesi yer almaktadır.

68. dava: evlenme vaadiyle evlilik dışı doğan çocuğun, babası tarafından ihtiyaçlarının karşılanmadığı gerekçesiyle annenin mahkemeye başvurarak buna yönelik talepleri ve mahkemenin kararıyla ilgilidir.

EK 2: 759 Numaralı Şer'iyye Sicilinden Örnek Sayfalar

